



AKDENİZ İİBF DERGİSİ

Akdeniz İİBF Journal
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/auibfd>



e-ISSN 2667-7229

Yıl/Year: Mayıs 2025

Cilt/Volume: 25

Sayı/Number: 1

Sosyal bilimler alanında, toplumsal oluşumları, gelişmeleri ve sorunları irdeleyen bilimsel çalışmaları yayımlar.

Publishes social formations, developments and subjects in the field of social sciences.

Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi yayınıdır.

It is the publication of Akdeniz University Faculty of Economics and Administrative Sciences.

Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanan hakemli bir dergidir.

It is a peer-reviewed journal published twice a year, in May and November.

Akdeniz İİBF Dergisi

- TÜBİTAK ULAKBİM/TRDizin Sosyal Bilimler veri tabanına dâhildir.
- International Bibliography of the Social Sciences (IBSS)
- EBSCO
- EconLit

AKDENİZ İİBF Dergisi, genel anlamda sosyal bilimler, daha özelinde iktisat ve yönetim bilimleri alanında, özgün araştırmaya dayanan makaleler başta olmak üzere her sayıya ayrılacak belli bir bölümde rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı v.b. makale dışı yazılara da yer verir. Bu kapsamda dergi, iktisat, işletme, kamu yönetimi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, maliye ve ekonometri bilim alanlarından yazılara açıktır. Yazarlar, Akdeniz İİBF Dergisi yazım kurallarına uygun hazırlanmış, Türkçe veya İngilizce dillerinde çalışmalarını Dergi'ye katkıda bulunabilirler.

Akdeniz İİBF Dergisi yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Akdeniz İİBF Dergisi'ni bağlamaz.

Akdeniz İİBF Dergisi'nde yer alan yazılardan kaynak gösterilerek aktarma ve alıntı yapılabilir.

SAHİBİ/OWNER

Akdeniz Üniversitesi İİBF adına
Dekan Prof. Dr. Aslıhan BOZCUK

BAŞ EDITÖR/EDITOR-IN-CHIEF

Prof. Dr. Mehmet Mert
Akdeniz Üniversitesi, Türkiye

EDITÖR YARDIMCILARI/ASSISTANT EDITORS

Dr. İlyas ÖZKÖK - Dr. Yağmur ÖZ

EDITÖR KURULU/ALAN EDITÖRLERİ/EDITORIAL BOARD

- Prof. Dr. Hale BALSEVEN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Serkan AKINCI (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Janset ÖZEN AYTEMUR (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa Koray ÇETİN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Nuray ATSAN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Gülden BÖLÜK (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ceren KALFA ATAAY (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Emre İPEKÇİ ÇETİN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Pınar KAYA SAMUT (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Zafer Barış GÜL (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Serkan DORU (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Şerife DURMAZ (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğr. Üyesi Ayten YAĞMUR (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Fulya ÖZKAN (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Senem ATVUR (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Öğretim Görevlisi Mehmet ULUĞ (Roskilde University, Danimarka)
Prof. Dr. Can Tansel TUĞCU (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Uğur Korkut PATA (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Alanur ÇAVLİN (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. João Carlos Correia LEİTÃO (University of Beira Interior, Portekiz)
Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU (İstanbul Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. İlhan ÖZTÜRK (İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Erol TAYMAZ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Cem KADILAR (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Alpaslan AKAY (University of Gothenburg, İsveç)
Prof. Dr. Tahir ALBAYRAK (Akdeniz Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Şaban NAZLIOĞLU (Pamukkale Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Alpaslan ÖZERDEM (Bağımsız Araştırmacı, ABD)

YABANCI DİL EDITÖRÜ/LANGUAGE EDITOR

Prof. Dr. Sibel AYKIN

İLETİŞİM/CONTACT

Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı, Kampus, 07058 Antalya-TÜRKİYE

Tel: +90 242 310 18 33 – Faks: +90 242 310 18 03

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/auibfd>

iibfdergi@akdeniz.edu.tr

İÇİNDEKİLER - CONTENTS

e-ISSN 2667-7229

Yıl/Year: Mayıs 2025

Cilt/Volume: 25

Sayı/Number: 1

Savunma Şirketlerinde Sermaye Yapısını Etkileyen Faktörlerin Analizi
Analysis of Factors Affecting Capital Structure in Defense Companies
Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 1-11
Çağatay MİRGEN

Neo-Liberalizm; Türkiye’de Kamusal Alanın Daralması
Neo-Liberalism; The Shrinking of the Public Sphere in Turkey
Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 12-19
Ali ERDEM

Comparative Analysis of Sustainable Solar Energy Use in the Context of Energy Policies: The Cases of
Türkiye and Germany

Sürdürülebilir Güneş Enerji Kullanımının Enerji Politikaları Bağlamında Karşılaştırılması: Türkiye ve Almanya Örneği
Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 20-32
Ferat KAYA

Güney Sudan’ın Bağımsızlığında Petrolün Rolü
The Role of Oil in South Sudan’s Independence

Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 33-42
Hande SAPMAZ

Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesinde Lider Ülkeler; Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney
Kore İncelemesi

*Leading Countries in Digitalization of Public Services; Review of Estonia, Singapore, United Kingdom, Norway and South
Korea*

Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 43-59
Senem DEMİRKIRAN

Olimpiyata Katılımının Belirleyicileri: Ekonomik, Demografik ve Kurumsal Dinamiklerin Analizi
Determinants of Olympic Participation: An Analysis of Economic, Demographic, and Institutional Dynamics

Araştırma Makalesi – Research Articles

Pages-Sayfalar: 60-69

Ferda Yerdelen TATOĞLU, Hasan GÜL

Yazarlara Duyuru
Author Guidelines



Savunma Şirketlerinde Sermaye Yapısını Etkileyen Faktörlerin Analizi

Analysis of Factors Affecting Capital Structure in Defense Companies

Çağatay MİRGEN^a

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	27 Eylül 2024
Kabul	3 Aralık 2024
Yayın	11 Aralık 2024
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Savunma Şirketleri,
Sermaye Yapısı,
Panel Veri Analizi.

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye'deki savunma sanayi şirketlerinin sermaye yapısını etkileyen faktörleri analiz ederek sektöre yönelik finansal stratejiler geliştirilmesine rehberlik etmeyi amaçlamaktadır. Borsa İstanbul (BIST)'da işlem gören savunma sanayi şirketleri Aselsan, Otokar ve Katmerciler için Haziran 2011 - Eylül 2023 dönemine ait çeyreklik veri seti ile panel veri analizi uygulanmıştır. Analiz kapsamında sermaye yapısına etki eden bağımsız değişkenler için hisse senedi getirisi, aktif devir hızı, likit oran, faaliyet kâr marjı, nakit döngüsü, aktif kârlılık ve borç dışı vergi kalkanı ele alınmıştır. Çalışma bulguları, sermaye yapısı ile aktif devir hızı arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığını; likit oran, borç dışı vergi kalkanı ve faaliyet kâr marjı ile pozitif bir ilişkinin varlığını ortaya koymuştur. Hisse senedi getirisi, nakit döngüsü ve aktif kârlılığın sermaye yapısı üzerine etkisinin anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Çalışma, savunma sanayi şirketlerinin sermaye yapısı kararlarında likidite yönetimi, operasyonel verimlilik ve vergi avantajlarına odaklanmaları gerektiğini vurgulamakta, ayrıca daha kapsamlı analizler için devlet politikaları, savunma harcamaları, uluslararası iş birlikleri ve makroekonomik faktörlerin de dikkate alınmasını önermektedir.

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	27 September 2024
Accepted	3 December 2024
Available Online	11 December 2024
Article Type	Research Article

Keywords

Defense Companies,
Capital Structure,
Panel Data Analysis.

ABSTRACT

This study seeks to examine the factors influencing the capital structure of defense industry companies in Turkey, with the goal of offering insights for the development of sector-specific financial strategies. A panel data analysis was performed using quarterly data from June 2011 to September 2023 for defense industry firms such as Aselsan, Otokar, and Katmerciler, which are listed on Borsa İstanbul (BIST). The independent variables influencing capital structure in the analysis include stock return, asset turnover ratio, liquidity ratio, operating profit margin, cash conversion cycle, return on assets, and non-debt tax shield. The results show a negative correlation between asset turnover ratio and capital structure, while liquidity ratio, operating profit margin, and non-debt tax shield exhibit a positive relationship with capital structure. It was found that stock return, cash conversion cycle, and return on assets have no significant impact on capital structure. The study highlights that defense industry firms should prioritize liquidity management, operational efficiency, and tax benefits in their capital structure decisions. Furthermore, it suggests that government policies, defense spending, international collaborations, and macroeconomic conditions should be considered for more comprehensive analyses.

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The defense industry holds strategic significance in ensuring national security and enhancing military capabilities. The sustainability and competitiveness of companies in this sector are largely determined by their capital structure. This study aims to inform the development of sector-specific financial strategies by analyzing the factors influencing the capital structure of defense industry

companies in Turkey.

Defense industry companies frequently encounter substantial challenges in making capital structure decisions due to their involvement in producing high-tech products and managing long-term projects. The specific characteristics of the sector significantly influence the capital structure of these firms. The defense industry necessitates substantial investments in advanced technologies and long-term contracts, leading companies to balance their financing strategies carefully. As a result, the

^a Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Kara Astsubay Meslek Yüksekokulu, İşletme Yönetimi Bölümü, Balıkesir, E-Posta: cmirgen@msu.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0970-0121

Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

ratio of long-term debt and equity to total assets serves as a pertinent measure of capital structure in this context. This study employs this approach, distinguishing itself from previous research by focusing specifically on the capital structure of defense companies in Turkey.

Literature Review

Studies on capital structure are generally categorized into classical and modern approaches. Classical approaches emphasize debt-to-equity ratios, whereas modern approaches delve into the determinants of these ratios. Notable theories in this domain include the Net Income Approach, the Net Operating Income Approach, Modigliani and Miller's Irrelevance Theory, the Trade-Off Theory, Agency Theory, Pecking Order Theory, and Market Timing Theory. Numerous empirical studies have identified key factors influencing capital structure, such as profitability, firm size, asset structure, liquidity, and growth opportunities.

Data Set, Methodology, and Findings

This study utilizes panel data analysis on selected defense companies, incorporating variables such as stock returns, asset turnover, liquidity ratio, operating profit margin, cash conversion cycle, return on assets, and non-debt tax shield. The analysis utilizes quarterly data from June 2011 to September 2023 for firms listed on Borsa Istanbul (BIST), including Aselsan, Otokar, and Katmerciler. The results indicate that asset turnover is negatively associated with capital structure, whereas liquidity ratio, operating profit margin, and non-debt tax shield show positive correlations. Stock returns, cash conversion cycle, and return on assets are found to have no significant effect on capital structure. These findings underscore the critical role of liquidity management, operational efficiency, and tax advantages in shaping capital structure decisions for defense companies.

Conclusion

The results indicate that stock returns, cash conversion cycle, and return on assets do not have a statistically significant impact on capital structure. In contrast, variables such as asset turnover, liquidity ratio, operating profit margin, and non-debt tax shield demonstrate a significant influence on the capital structure. The negative correlation between asset turnover and capital structure illustrates how the efficiency in utilizing company assets affects financial decisions. A higher asset turnover ratio typically suggests better operational efficiency, but it may also indicate that firms with a high capital structure are slower in generating revenue from their assets. This phenomenon can be particularly relevant in the defense sector, where capital-intensive projects and long-term investments are common, leading to a slower turnover of assets.

The liquidity ratio is another critical determinant of capital structure. A high liquidity ratio enables defense companies to maintain operational flexibility and ensures they possess adequate resources to meet sudden cash needs. This aspect is crucial in the defense sector, where contracts and projects may require rapid adjustments in financial planning. Moreover, a robust operating profit margin signals strong income generation from core operations, which can favor equity financing over debt. This preference aligns with the

pecking order theory, suggesting that firms prioritize internal financing options before seeking external capital.

The non-debt tax shield, reflecting the tax advantages provided by depreciation, also plays a vital role in shaping capital structure. By utilizing depreciation, companies can lower their taxable income, thereby reducing their overall tax burden and capital costs. This finding emphasizes the importance of considering tax strategies when making financing decisions. Collectively, these insights highlight that defense industry firms should focus on liquidity management, operational efficiency, and tax advantages when structuring their capital. Such strategies can enhance the sustainability of their capital structures and improve their competitive positioning in a highly regulated and competitive market.

Furthermore, while this study primarily concentrates on financial performance indicators, it is crucial to acknowledge that external factors such as government policies, national defense expenditures, international collaborations, research and development investments, competition, market conditions, interest rates, inflation, and exchange rates significantly influence the capital structure of defense companies. The defense budgets and expenditures of nations represent key determinants of financial planning and capital structure for these firms. Increased defense spending typically leads to a higher volume of projects, thereby intensifying the need for adequate financing.

Given these complexities, future research could adopt a more comprehensive approach by integrating these relevant variables into the analysis. Such studies could enhance the understanding of how external factors interact with internal financial metrics to shape the capital structure decisions of defense firms. This broader perspective would enable researchers and practitioners to develop more effective financial strategies tailored to the unique demands of the defense sector.

For companies operating in strategic and high-risk sectors like the defense industry, optimizing capital structure is paramount for achieving long-term success and sustainability. It is essential for these firms to continuously monitor macroeconomic indicators, industry dynamics, and their financial performance. By doing so, they can make informed adjustments to their capital structure decisions in response to changing conditions. Ultimately, the ability to effectively manage capital structure is critical for defense firms to maintain their competitive edge and ensure their operational viability in an increasingly complex and competitive environment.

1. Giriş

Savunma sanayi, ulusal güvenliğin sağlanması ve askeri kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla stratejik öneme sahip bir sektördür. Bu sektörün sürdürülebilirliği ve rekabet gücünün artırılması için şirketlerin sermaye yapısı da büyük önem taşımaktadır. Savunma sanayi finansmanı, silahlı kuvvetlerin ve savunma sanayisindeki kuruluşların ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan finansal kaynaklarla ilgilidir. Finansman ise bir işletmenin veya kuruluşun faaliyetlerini yürütebilmesi, yatırım yapabilmesi ve büyüyebilmesi için gerekli olan para, kredi veya diğer kaynakların yönetilmesidir. İşletmeler, operasyonlarını

finansman etmek ve büyümek için çeşitli finansman kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kaynaklar, işletmenin sermaye yapısını oluşturmakta ve finansal stratejilerin merkezinde yer almaktadır.

Sermaye yapısı, uzun vadeli yatırım kararlarının ve uygun finansman kaynaklarının nasıl belirlendiğini içermektedir. Belirlenen optimum sermaye yapısı, bir kuruluşun gelişimine ivme kazandırmaya yardımcı olmaktadır (Kumar, Colombage ve Rao, 2014: 106). Bu nedenle bir şirketlerin sermaye yapısı kararlarını etkileyen faktörlerin bilinmesi önem arz etmektedir. Sermaye yapısının belirleyicileri, bir kuruluşa rekabet avantajı kazandıran güçlü bir etmen olmaktadır. Sermaye yapısını belirleyen faktörler doğası gereği dinamiklerdir. Bunlar firmaya özgüdür ve firmanın ait olduğu sektöre, mikro ve makroekonomik ortama bağlı olmaktadır. Yatırım ve finansman kararları karşılıklı olarak birbirleriyle ilişkilidir. Kazançlı yollara yatırım yapmak fon ihtiyacını doğurmakta ve dolayısıyla alternatif finansman kaynaklarının yeniden yapılandırılması yoluyla mali yapıda değişiklik gerektirmektedir. İşletmeler, sermaye yapılarını oluştururken borç ve özkaynak arasındaki dengeyi sağlayarak risk ve getiri unsurlarını dikkatle gözetmek zorundadır. Bu dengenin sağlanamaması durumunda, sermaye maliyetleri artacak ve işletmenin piyasa değeri olumsuz etkilenecektir. (Aydın, Başar ve Çoşkun, 2021: 216). Böylece firmanın mevcut sermaye yapısı, sermaye maliyeti, riski ve kazancı üzerinde etki yaratmaktadır. Bu nedenle firmanın değerini maksimuma çıkarmak için optimal bir sermaye yapısına da ihtiyaç duyulmaktadır.

Sermaye yapısı teorileri, şirketin borç ve özkaynak bileşimindeki değişikliklerin firma değerini artırıp artırmayacağını, yani finansal kaldıraç firmada değeri üzerindeki etkisini açıklamaktadır. Modigliani ve Miller'in (1958) sermaye yapısı teorisi, piyasaların kusursuz olduğu varsayımı altında, bir şirketin sermaye yapısının şirketin toplam değerini etkilemeyeceğini öne sürmektedir. Ancak, bu teori pratikte çeşitli sınırlamalara sahiptir. Vergi avantajları ve finansal sıkıntı maliyetleri gibi unsurlar, sermaye yapısının şirket değeri üzerinde etkili olabileceğini göstermiştir. Örneğin, Myers ve Majluf (1984), bilgi asimetrisi ve finansal hiyerarşi teorisi çerçevesinde, şirketlerin önce iç kaynakları, ardından borçlanmayı ve son olarak da yeni özkaynak ihracını tercih ettiklerini belirtmektedir. Bu teoriler, şirketlerin sermaye yapısı kararlarını verirken dikkate almaları gereken önemli unsurları ortaya koymaktadır.

Varlıkların finansmanında kullanılan kaynaklar, borçlar (kısa ve uzun vadeli) ve özkaynaklar olarak sınıflandırılmaktadır. Sermaye yapısı, işletmenin faaliyetlerini finanse etmek amacıyla kullandığı uzun vadeli borçlar ile özkaynakların bileşimini ifade eder. Bu bağlamda, sermaye yapısı, finansal yapıdan farklıdır; zira finansal yapı, sermaye yapısının yanı sıra kısa vadeli borçları da kapsamaktadır (Aydın, Başar ve Çoşkun, 2021: 215). Kısa vadeli borçlar, bir yıldan daha kısa süre içinde geri ödenmesi gereken finansal yükümlülüklerdir. Bu borçlar genellikle işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak, mevsimsel nakit akışı dengesizliklerini düzeltmek veya kısa vadeli yatırım fırsatları için finansman sağlamak gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Sermaye yapısı, genellikle uzun vadeli finansman araçları olan borç ve

özkaynak ile ilişkilendirilir. Özkaynak yoluyla finansman, bir işletmenin sermaye ihtiyacını karşılamak için iç kaynaklarını kullanarak veya dış kaynaklardan sermaye artırarak sağladığı fonlama yöntemidir. Bu tür finansman, işletmenin uzun vadeli mali sağlığını ve sürdürülebilir büyümesini desteklemekte önemli bir rol oynamaktadır. Özkaynak finansmanı, borç finansmanına kıyasla işletmenin sahiplik yapısını etkiler ve genellikle borçlanma risklerini azaltmaktadır. Sermaye yapısında borç, genellikle banka kredileri, tahviller gibi uzun vadeli borçlanma araçlarını içermektedir. Dolayısıyla, kısa vadeli borçlar genellikle sermaye yapısı değerlendirmelerinde dikkate alınmazlar. Ancak finansal analizlerde şirketin genel finansal durumunu değerlendirmek için önemli bir unsurdur ve finansal yapı içinde yer almaktadır.

Savunma sanayinde faaliyet gösteren şirketlerin sermaye yapısına dair kararları, yalnızca finansal sürdürülebilirliği değil, aynı zamanda sektörel rekabetçiliği ve stratejik hedefleri doğrudan etkilemektedir. Bu bağlamda, savunma sektörüne özgü yüksek teknoloji yatırımları ve uzun vadeli projeler, firmaların finansman yapısının sağlam olmasını gerektirmektedir. Ayrıca, savunma sanayinin yüksek belirsizlik içeren yapısı, şirketlerin finansal esnekliklerini artıracak stratejilere yönelmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle, sektördeki firmalar için optimal sermaye yapısının belirlenmesi, yalnızca mevcut piyasa koşulları ile değil, aynı zamanda uzun vadeli stratejik hedeflerle de uyumlu olmalıdır. Sektörün yüksek sermaye ihtiyacı, uzun vadeli yatırımlar ve risk yönetimi unsurları göz önüne alındığında, firmaların finansman stratejilerinde borç ve özkaynak dengesi kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle savunma sanayi gibi stratejik sektörlerde, finansal kararların sürdürülebilirlik ve rekabet gücü üzerindeki uzun vadeli etkilerinin doğru analiz edilmesi, şirketlerin ayakta kalabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada sermaye yapısı olarak uzun vadeli yabancı kaynaklar ile özkaynakların toplamı dikkate alınarak savunma şirketlerin sermaye yapısını etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır.

2. Literatür Taraması

Sermaye yapısı üzerine gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde bunlar temelde iki gruba ayrılmaktadır. Klasik ve modern yaklaşımlar (kuramlar) olarak isimlendirilebilecek bu çalışmalardan klasik yaklaşımlar borç ve özkaynak oranı üzerine eğilirken; modern yaklaşımlar borç ve özkaynak oranını belirleyen faktörler üzerine ağırlık verdiği görülmektedir (Sayılğan, 2017: 329). Sermaye yapısına ilişkin çalışmalara temel oluşturan ve Durand (1952) tarafından ortaya koyulan "Net Gelir Yaklaşımı (Net Income Approach)" ve "Net Faaliyet Geliri Yaklaşımı (Net Operating Income Approach)" ile sermaye maliyeti, sermaye yapısı ve işletme değeri arasındaki ilişki incelenmiştir. Net gelir, net faaliyet gelirinden faiz giderlerinin çıkarılması ile elde edilen tutar olarak kabul edilirken, net gelir yaklaşımında işletmelerin borçlanmasıyla birlikte değerlerinin artacağı, net faaliyet geliri yaklaşımında ise işletme değerinin sermaye yapısına bağlı olmadığı ifade edilmektedir (Sayılğan, 2017: 330). Daha sonra Modigliani ve Miller (1958) tarafından ortaya atılan "İlgisizlik Teorisi (Theory of Irrelevancy)" ile net faaliyet geliri yaklaşımı doğrulanmıştır. Bu yaklaşım, sermaye yapısının firmanın değeri üzerinde herhangi bir

etkisinin olmadığını ileri sürmektedir. Ancak Modigliani ve Miller (1963), sonraki çalışmalarında vergileri de modelin içine dahil ederek, vergi kalkanının faiz ödemeleri üzerindeki etkisini değerlendirmişlerdir. Kraus ve Litzenberger (1973) “Ödünleşme Teorisi’ni (Trade off Theory)” ortaya atmışlardır. Bu teori, finansal sıkıntının maliyeti ile borcun vergi kalkanı arasındaki dengeyi dikkate almaktadır. Jensen ve Meckling (1976) tarafından geliştirilen “Vekâlet Teorisi (Agency Theory)” ise yönetici ve hissedarlar arasındaki çıkar çatışmalarının sermaye yapısı kararlarını etkileyebileceğini vurgulamaktadır. Bu teoriye göre, borç kullanımı, yönetici ve hissedarlar arasındaki ajans maliyetlerini azaltarak, yöneticilerin şirket kaynaklarını daha verimli kullanmalarını teşvik edebilmektedir. Bu nedenle, sermaye yapısının dikkatlice planlanması ve yönetilmesi, şirketlerin uzun vadeli başarı ve rekabet gücünü artırmak için büyük bir öneme sahiptir. Miller (1977) finansman kararlarının değerlendirilmesine kişisel ve kurumsal vergileri dâhil etmiştir. Ross (1977) işletme yöneticilerinin sermaye yapısı kararlarının yatırımcılara sinyal verdiğini savunmaktadır. Yani, daha fazla borçlanma gibi sermaye yapısı değişiklikleri, yöneticilerin şirketin gelecekteki nakit akışlarına olan güvenini gösteren sinyaller olarak algılanabilmektedir. Bu sinyaller, yatırımcıların şirketin risk ve getiri beklentileri hakkında daha iyi bilgi sahibi olmasına yardımcı olabilmektedir. Bu durum “Sinyal Teorisi (Signaling Theory)” olarak ifade edilmektedir. Myers ve Majluf (1984) “Ters Seçim’e (Adverse Selection)” yol açan “Bilgi Asimetrisi” (Information Asymmetry) kavramına katkıda bulunmuştur. Buna dayanarak iç fonları borca, borcu da öz sermayeye tercih eden “Finansman Hiyerarşisi Teorisi”ni (Pecking Order Theory) ortaya atmışlardır. Fischer, Heinkel ve Zechner (1989) tarafından sermaye yapısına işlem maliyeti kavramı getirilmiştir ve borç oranındaki değişimin işlem maliyetinin küçük olmasından kaynaklanabileceği öne sürülmüştür. Harris ve Raviv (1991), bir firmanın sermaye yapısı ile ajans maliyetleri, vergi kalkanları, asimetrik bilgi ve iflas maliyetleri etkileşimine ilişkin literatürü gözden geçirerek, şirketlerin borç ve özkaynak kullanımını nasıl dengelediklerini ortaya koymuşlardır. Baker ve Wurgler (2002) sermaye yapısı alanına “Piyasa Zamanlaması Teorisi”ni (Market Timing Theory) tanıtmışlardır. Bu teoriye göre şirketlerin piyasa aşırı değerlendirildiğinde hisse senedi ihraç edeceğini, piyasa düşük değerlendirildiğinde borç ihraç edeceğini belirtmişlerdir.

Finansal hiyerarşi teorisi ile uyumlu çalışmalar arasında Aydın (2019) takibe düşen krediler, aktif getiri oranı, banka büyüklüğü, likidite riski ve mevduat düzeyi gibi bankalara özgü değişkenlerin sermaye yeterliliğini etkilediğini bulmuştur. Burucu ve Öndeş (2016), Borsa İstanbul’da 50 imalat firmasına ait verilerle yaptıkları çalışmada varlık yapısı, firma büyüklüğü, cari oran ve kârlılığın borçlanmayı olumsuz etkilediğini; büyüme oranı ve büyüme fırsatlarının ise olumlu etkilediğini ortaya koymuşlardır. Abdioğlu ve Deniz’in (2015) çalışması, BIST’deki imalat sanayi firmalarının sermaye yapılarını etkileyen firma içi faktörleri incelemektedir. Araştırma sonuçlarına göre, firmanın kârlılığı, varlık yapısı, büyüklüğü ve büyüme fırsatları gibi firmaya özgü değişkenler, sermaye yapısında önemli rol oynamaktadır. Demirhan (2009) hizmet sektörü firmalarının sermaye yapısını analiz ederek firma büyüklüğü, kârlılık, varlık yapısı ve firmanın likiditesinin

sermaye yapısına etki eden önemli değişkenler olduğunu bulmuştur. Doğukanlı ve Acaravcı (2004) kurumlar vergisi oranının ve enflasyonun sermaye yapısı üzerinde pozitif, kârlılığın ise negatif etkisi olduğunu tespit etmişlerdir.

Ödünleşme Teorisi ile uyumlu çalışmalar arasında Sayılğan ve Uysal (2011), sermaye yapısı ile borç dışı vergi kalkanı arasında negatif, kârlılık, varlık yapısı, büyüme fırsatları ve büyüklük değişkenleri ile pozitif ilişkinin varlığını ortaya koymuşlardır. Elitaş ve Doğan (2013) hayat sigortası şirketlerinin sermaye yapısını belirleyen faktörleri analiz ederek primlerdeki değişimin ve likidite oranının kaldırma oranı ile negatif, duran varlıkların toplam varlıklar içindeki yüzdesi, firma büyüklüğü ve kârlılık ile pozitif ilişki olduğunu saptamışlardır. Chen ve Chen (2011) Taiwan Borsasına kote olan şirketlerin sermaye yapısı ve şirket değeri üzerindeki etkilerini analiz etmiş ve firma büyüklüğü, kârlılık ve varlık yapısının sermaye yapısının belirleyicileri olduğunu bulmuşlardır.

Hem ödünleşme teorisine hem de finansal hiyerarşi teorilerine kanıtlar sunan çalışmalar da bulunmaktadır. Rahman, Hossain ve Sen (2023)’in çalışması, Birleşik Krallık firmalarının sermaye yapısı belirleyicilerini yeniden inceleyerek bu belirleyicilerin firma kararlarına etkisini analiz etmekte ve sonuç olarak, sermaye yapısı seçimlerinin büyük ölçüde firma özelliklerine ve piyasa koşullarına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Kouki ve Said (2012), Fransa’daki firmalara ait panel verilerden yararlanarak sermaye yapısının belirleyicilerini incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları; kârlılık, likidite, firma büyüklüğü, büyüme fırsatları ve varlık yapısı gibi değişkenlerin sermaye yapısı kararlarında önemli rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca, Fransız firmalarının sermaye yapısı kararlarında finansal hiyerarşi teorisi ve ödünleşme teorisine uygun davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Terim ve Kayalı (2009) Sermaye yapısı ile kârlılık, net sabit varlıklar ve büyüme olanakları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler tespit etmişlerdir. Ulaşılan sonuçlar farklı yıllar bazında finansal hiyerarşi teorisi ve ödünleşme teorisini destekler niteliktedir. Chen (2004), Çin’de halka açık şirketlerin sermaye yapısını belirleyen faktörleri incelemiştir. Araştırma, sermaye yapısını etkileyen unsurlar olarak; kârlılık, büyüme fırsatları, firma büyüklüğü, varlık yapısı ve likidite değişkenlerinin Çinli firmalar üzerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Çalışmanın bulguları, sermaye yapısı kararlarının hem finansman hiyerarşisi teorisi hem de ödünleşme teorisi ile uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, çalışmada ödünleşme teorisinin finansman hiyerarşisi teorisine kıyasla daha az belirgin olduğu vurgulanmıştır.

Delcours (2007) Orta ve Doğu Avrupa ülkelerindeki firmaların sermaye yapılarını belirlerken, geleneksel sermaye yapısı teorilerinden sapmalar gösterdiğini belirtmiştir. Özellikle, firmaların sermaye yapısında piyasa koşulları, hükümet politikaları ve finansal piyasalardaki kurumsal düzenlemelerin etkili olduğu vurgulanmıştır. İncelenen diğer çalışmalarda sermaye yapısı üzerinde etkisi olan değişkenler için Işıldak (2018) BIST Bilişim endeksindeki işletmelerin finansal oranlarını ve net kâr marjının sermaye yapısı ile pozitif yönde etkilediğini; Alsu (2017), uzun vadeli yabancı kaynak tercihi ile kârlılık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiden söz edilemeyeceğini ifade etmiştir. Karadeniz, Kaplan ve

Günay (2016), turizm sektöründeki şirketlerin sermaye yapısı kararlarının aktif kârlılık, aktif kazanç gücü ve net kâr marjı üzerinde olumsuz bir etki yarattığını saptamışlardır. Albayrak ve Akbulut (2015), sermaye yapılarını belirleyen en önemli unsurların likidite, varlık kullanım etkinliği ve işletme riski olduğunu ortaya koymuşlardır. Öztürk ve Şahin (2013), firma büyüklüğü, aktif kârlılık ve maddi

duran varlıkların, uzun vadeli borç/özkaynak oranı üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu belirlemişlerdir. Bu kapsamda incelenen çalışmalardan klasik yaklaşımların dışında kalanlar için kullanılan veri yılı, veri türü, incelenen sektör ve sermaye yapısını ifade etmek için kullanılan unsurlara aşağıdaki tabloda özetlenerek yer verilmiştir.

Tablo 1. Literatürde İncelenen Çalışmalara Ait Özet Bilgiler

Araştırmacılar	Veri Yılı	Veri Türü	İncelenen Sektör	Sermaye Yapısı
Rahman, Hossain, Sen (2023)	1990-2019	Panel	İngiliz Şirketleri	TB / TV UVYK / TV
Yılmaz ve Aslan (2020)	2005-2016	Panel	İmalat Dışı Sektörler (10 Sektör)	TB / TV
Aydın (2019)	2006-2016	Panel	Bankacılık Sektörü	Sermaye Yeterlilik Oranı
Burucu ve Öndeş (2016)	1990-2014	Dinamik Panel	BIST İmalat Sanayi (50 Firma)	TB / TV UVYK / TV KVYK / TV ÖK / TA
Işıldak (2018)	2015-2023	Panel	Bilişim Sektörü	TB / TA UVYK / TP
Alsu (2017)	2006-2015	Panel	BIST100	ÖK / TV UVB / TV Yasal Yedekler/TV
Karadeniz vd. (2016)	2009-2015	Panel	Turizm	KVYK / TV UVYK / TV TB / TV
Albayrak ve Akbulut (2015)	2004-2006	CRT	İMKB Sanayi ve Hizmet Sektörü	KVYK / TA UVB / TA TB / TA
Abdioğlu ve Deniz (2015)	2009-2013	Panel	İmalat Sanayi	TB / TP
Sayılgan ve Uysal (2011)	1996-2008	Panel	10 Ana Sektör	TB / TV TB / ÖK
Terim ve Kayalı (2009)	2000-2007	Regresyon	İmalat Sanayi	TB / TA TB / ÖK KVYK / TA KVYK / ÖK UVYK / TA UVYK / ÖK
Demirhan (2009)	2003-2006	Panel	Ulusal Hizmetler Sektöründe Yer alan 4 alt Sektör	TB / TA KVYK / TA UVYK / TA TB / ÖK KVYK / ÖK UVYK / ÖK
Elitaş ve Doğan (2013)	2005-2011	Panel	Hayat Sigortacılığı	TB / TV.
Öztürk ve Şahin (2013)	2005-2011	Panel	Spor Hizmetleri	UVYK / ÖK
Kouki ve Said (2012)	1997-2007	Panel	Fransa	TB/TV
Chen ve Chen (2011)	2005-2009	Panel	Tayvan	TB/TV
Delcoure (2007)	1996-2002	Panel	Çekya, Polonya, Rusya, Slovakya	TB / ÖK
Doğukanlı ve Acaravcı (2004)	1992-2002	Panel	İMKB İmalat Sanayi (66 Firma)	TB / ÖK
Chen (2004)	1995-2000	Panel	Çin	TB / TV UVYK / TV

Not: TB, toplam borç; TV, toplam varlıklar; KVYK, kısa vadeli yabancı kaynaklar; UVYK, uzun vadeli yabancı kaynaklar; ÖK, özkaynaklar; TA, toplam aktif; TP, toplam pasiftir.

Literatüre ilişkin verilen açıklamalarda farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmaların yıl, veri türü, incelenen sektör ve temel bulguları bulunmaktadır. Tablo 1.'de çeşitli araştırmacıların farklı veri yılları ve yöntemleri kullanarak sermaye yapısı ile ilgili çalışmaları özetlenmiştir. Çalışmalarda incelenen farklı şirketler ve sektörlerin sermaye yapılarını etkileyen faktörleri belirlemek için panel veri yönteminin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Panel veri kullanımı, zaman içinde değişkenlerin etkilerini gözlemleyebilmek için sıkça tercih edilen bir yöntemdir. Araştırmalar, özellikle imalat sanayi, bankacılık sektörü, BIST100, bilişim sektörü ve turizm gibi geniş bir yelpazeye yayılmıştır. Ayrıca, belirli dönemlerdeki sermaye yapısı unsurları olan toplam varlıklar (TV), uzun vadeli borçlar (UVYK) gibi finansal göstergeler incelenmiştir. Bu çalışmaların çoğu, sermaye yapısının belirleyicilerini

araştırırken firmaya özgü faktörleri ele almış ve farklı teorilerin geçerliliğini test etmişlerdir. Örneğin, Finansal Hiyerarşi Teorisi, Ödünleşme Teorisi veya piyasa koşullarının sermaye yapısına olan yansımaları incelenmiştir.

Çalışmaların birçoğu, sermaye yapısı ile firmaya özgü faktörler arasında anlamlı ilişkiler bulmuştur. Örneğin; kârlılık, varlık yapısı, firma büyüklüğü, borç dışı vergi kalkını, büyüme fırsatları gibi faktörlerin sermaye yapısı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir (Burucu ve Öndeş, 2016; Sayılgan ve Uysal, 2011; Chen ve Chen, 2011; Demirhan, 2009; Elitaş ve Doğan, 2013; Kouki ve Said, 2012; Terim ve Kayalı, 2009; Chen, 2004). Tüm bu çalışmalar, farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin sermaye yapısını etkileyen faktörleri anlamak için önemli bir kaynak sağlamaktadır. Ancak, belirli bir şirket veya

sektör için geçerli olan bulguların genelleştirilmesi doğru olmayabilir. Bu nedenle, ilgili teorilerin ve bulguların dikkatlice değerlendirilmesi ve her bir durum için uygun stratejilerin belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda çalışma da savunma şirketleri özelinde sermaye yapısını etkileyen faktörler araştırılmıştır. Bu bağlamda çalışma ilgili literatürden ayrılmaktadır.

3. Veri Seti, Metodoloji ve Bulgular

Çalışma kapsamında BIST'te yer alan savunma sanayi şirketleri; Aselsan, Otokar ve Katmerciler için sermaye yapılarına etki eden faktörler araştırılmıştır. Bu kapsamda bağımlı değişken, sermaye yapısı olarak dikkate alınmıştır. Sermaye yapısını etkilediği düşünülen bağımsız değişkenler için ise hisse senedi getirisi, aktif devir hızı, likit oran, faaliyet kâr marjı, nakit döngüsü, aktif kârlılık ve borç dışı vergi kalkanı esas alınmıştır. Değişkenler ve açıklamaları aşağıdaki Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenler ve Açıklamalar

Değişken	Değişken Açıklaması
Sermaye Yapısı	(Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar + Özkaynaklar) / Varlıklar
Hisse Senedi Getirisi	(Cari Dönem Fiyat – Önceki Dönem Fiyat) / Önceki Dönem Fiyat
Aktif Devir Hızı	Net Satışlar / Toplam Aktifler
Likit Oran	(Dönen Varlıklar - Stoklar) / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar
Faaliyet Kâr Marjı	Faaliyet Kârı / Net Satışlar
Nakit Döngüsü	Hammadde alımları için ödemenin yapılması ile satışlarından doğan alacakların tahsil edilmesi arasında geçen süredir.
ROA (Aktif Kârlılık)	Dönem Net Kârı / Toplam Varlıklar
Borç Dışı Vergi Kalkanı	Toplam Amortisman / Toplam Varlıklar

Ele alınan şirketlerden Katmerciler 05.11.2010 tarihinde halka arz gerçekleştirmiş ve 11.11.2010 tarihinde ilk işleme açılmıştır. Bu nedenle her üç şirket ve değişkenler için en geniş zaman aralığı olan Haziran 2011 – Eylül 2023 yılları arasında çeyreklik dönemlere ait 150 gözlemi içeren veriler dikkate alınmıştır. Veri seti, DataStream kullanılarak elde edilmiş ve analiz için hazırlanmıştır. Veri seti hem zaman boyutu hem de birim boyutuna sahip olması nedeniyle panel veri analizi uygulanmıştır. Panel veri analizi, zaman serisi ve kesit verilerini bir arada inceleyen güçlü bir yöntemdir. Bu analiz yöntemi, hem bireyler ya da firmalar gibi kesit birimleri arasındaki farklılıkları hem de zaman içerisindeki değişimleri yakalayarak daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Panel veri modelleri, klasik, sabit etkiler ve rassal etkiler olmak üzere üç ana yaklaşıma dayanmaktadır. Uygun yaklaşıma ait regresyon modelinin kurulabilmesi için F Testi, LR Testi, Hausman Testi gibi testlerden yararlanılabilmektedir. Panel veri analizi, değişkenler arasında daha doğru tahminler sunmaya yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, ekonomik ve finansal analizlerde sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir. Bu kapsamda oluşturulan panel veri modeli aşağıda gösterilmektedir.

$$\text{Sermaye Yapısı}_{it} = \alpha_{it} + \beta_1 \text{Hisse Senedi Getirisi}_{it} + \beta_2 \text{Aktif Devir Hızı}_{it} + \beta_3 \text{Likit Oran}_{it} + \beta_4 \text{Faaliyet Kâr Marjı}_{it} + \beta_5 \text{Nakit Döngüsü}_{it} + \beta_6 \text{ROA}_{it} + \beta_7 \text{Borç Dışı Vergi Kalkanı}_{it} + u_{it}$$

Burada, “ α ”, sabit terim; “ β ”, açıklayıcı değişken katsayısı; “ u ” ise rassal hata terim; “ i ”, birim ve “ t ”, zamanı ifade

etmektedir. Tanımlayıcı istatistikler tablosu ile değişkenlere ait temel değerler aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 3. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Ortalama	Standard Sapma	En Küçük Değer	En Büyük Değer
Sermaye Yapısı	0.563	0.166	0.19	0.821
Hisse Senedi Getirisi	0.105	0.327	-0.885	1.692
Aktif Devir Hızı	0.179	0.081	0.04	0.39
Likit Oran	1.063	0.418	0.45	2.4
Faaliyet Kâr Marjı	0.223	0.183	-0.256	0.851
Nakit Döngüsü	422.584	665.478	96.3	7116.1
ROA (Aktif Kârlılık)	0.076	0.067	-0.065	0.218
Borç Dışı Vergi Kalkanı	0.009	0.008	0.001	0.037

Tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde şirketlerin sermaye yapılarına ait ortalama değer 0.563 olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle şirketlerin varlıkları %56,3 oranında uzun vadeli yabancı kaynaklar ve özkaynaklardan sağlanmaktadır. Kalan %43,7'lik bölümü ise kısa vadeli yabancı kaynaklar oluşturmaktadır. Hisse Senedi Getirisi ortalama değeri 0.105 olup, bu değişkenin standart sapması 0.327'dir. Aynı zamanda, minimum değeri -0.885 ve maksimum değeri 1.692'dir. Aktif Devir Hızı değişkeni, ortalama 0.179 ile nispeten düşük bir değer sergilemekte olup, standart sapması 0.081'dir. Minimum ve maksimum değerleri sırasıyla 0.04 ve 0.39'dur. Likit Oran ise 1.063 ortalama sahip olup, bu değişkenin standart sapması 0.418 olarak belirlenmiştir. En düşük değer 0.45 iken, en yüksek değer 2.4'tür. Faaliyet Kâr Marjı ortalama 0.223 ve standart sapması 0.183'tür; minimum değer -0.256, maksimum değer ise 0.851 olarak görülmektedir. Nakit Döngüsü oldukça geniş bir dağılıma sahiptir; ortalama 422.584 ve standart sapması 665.478'dir. Bu değişkenin en düşük ve en yüksek değerleri sırasıyla 96.3 ve 7116.1 olduğu tespit edilmiştir. ROA (Aktif Kârlılık) değişkeni ortalama 0.076 ile düşük bir seviyede bulunurken, standart sapması 0.067 olarak hesaplanmıştır. Bu değişkenin en düşük değeri -0.065, en yüksek değeri ise 0.218'dir. Son olarak, Borç Dışı Vergi Kalkanı değişkeninin ortalama 0.009, standart sapması ise 0.008 olup, minimum değer 0.001 ve maksimum değer 0.037'dir. Bu veriler, incelenen değişkenlerin dağılımları ve değişkenlikleri hakkında önemli bilgiler sunmakta ve analizler için temel istatistiksel bir bakış sağlamaktadır. Ayrıca Tablo 3'te sunulan tanımlayıcı istatistikler, finansal değişkenlerin geniş bir yelpazede dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle Nakit Döngüsü ve Hisse Senedi Getirisi gibi değişkenler, yüksek standart sapmalara sahip olup önemli dalgalanmalar sergilemektedir. Buna karşılık, Aktif Devir Hızı ve Borç Dışı Vergi Kalkanı daha düşük standart sapmalara sahip olup, daha tutarlı bir yapıya sahiptir. Bu durum, bazı değişkenlerdeki yüksek volatilitenin karar alma süreçlerinde dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Korelasyon matrisinde korelasyon katsayıları iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Herhangi bir korelasyon çifti için tahmin edilen anlamlılık düzeyi, bu iki değişkenin ne kadar güçlü bir şekilde bağlantılı olduğunu göstermektedir (Cudiamat ve Siy, 2017, s. 170). Bağımsız değişkenler arasında birbirleriyle güçlü bir ilişki olduğunda, çoklu doğrusal bağlantı sorunu meydana gelmektedir. Bu durum, regresyon analizi sonuçlarını

yanılabilmektedir veya etkileyebilmektedir. Bu nedenle, doğrusal bağlantı sorununun varlığını test etmek için modele ait korelasyon matrisi oluşturulmaktadır. Bu matris, tüm değişkenler arasındaki korelasyon değerlerinin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Tablo 4’de yer alan korelasyon matrisi yardımıyla elde edilen katsayılardan en yüksek olanı 0.516 ile Nakit Döngüsü ve Faaliyet Kâr Marjı arasındaki korelasyon katsayısıdır. Gujarati ve Porter (2009)’a göre, bağımsız değişkenler arasında 0.8’in

üzerinde bir korelasyonun, çoklu doğrusal bağlantı sorununa yol açabileceği belirtilmektedir. Bu bağlamda, modelde çoklu doğrusal bağlantı sorununun bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, çoklu doğrusal bağlantının saptanmasında kullanılan diğer bir yöntem ise Varyans Arttırıcı Faktör (VIF) analizidir. VIF değerinin 10’a eşit ya da daha yüksek olması durumunda anlamlı bir çoklu doğrusal bağlantı sorunu olduğu kabul edilmektedir (Albayrak, 2005, s. 110).

Tablo 4. Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1 Hisse Senedi Getirisi	1.000						
2 Aktif Devir Hızı	0.108	1.000					
3 Likit Oran	0.005	-0.381	1.000				
4 Faaliyet Kâr Marjı	0.082	-0.405	0.170	1.000			
5 Nakit Döngüsü	-0.040	-0.425	0.004	0.516	1.000		
6 ROA (Aktif Kârlılık)	0.175	0.177	0.027	0.035	-0.354	1.000	
7 Borç Dışı Vergi Kalkanı	0.089	0.454	-0.023	-0.353	-0.266	0.176	1.000
Ortalama VIF: 1.55							

Yukarıda verilen korelasyon matrisinin analizi, değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi açısından önemli bilgiler sunulmaktadır. İlk olarak, hisse senedi getirisi ile diğer değişkenler arasında belirgin bir ilişki gözlemlenmemektedir. Hisse senedi getirisi ile Aktif Devir Hızı arasındaki pozitif korelasyon (+0.108) zayıf düzeydedir ve diğer değişkenlerle olan ilişkileri de benzer şekilde düşük seviyelerde kalmaktadır. Bu durum, hisse senedi getirilerinin ilgili finansal göstergelerden bağımsız bir seyir izleyebileceğini göstermektedir. Aktif Devir Hızı, likit oran ile (-0.381) ve faaliyet kâr marjı ile (-0.405) negatif bir ilişki sergileyerek, likiditenin ve kârlılığın aktif kullanımındaki etkinliğini işaret etmektedir. Özellikle, Nakit Döngüsü ile olan ilişkisi de (-0.425) önem arz etmektedir. Bu durum, işletmelerin etkin nakit yönetiminin, aktif devir hızını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir. Faaliyet kâr marjı ile Nakit Döngüsü arasındaki güçlü pozitif korelasyon (+0.516), işletmelerin kârlılıklarının nakit akışı üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan, ROA (Aktif Kârlılık) değişkeninin, hisse senedi getirisi ile (+0.175) olan ilişkisi oldukça düşük düzeyde kalmaktadır. Bu durum, ROA’nın hisse senedi getirileri üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, Borç Dışı Vergi Kalkanı ile Aktif Devir Hızı arasındaki (+0.454) önemli pozitif korelasyon, işletmelerin borç dışı vergi avantajlarının aktif yönetim üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Son olarak, ortalama VIF değerinin 1.55 olması, çoklu doğrusal bağlantının düşük olmadığını göstermektedir. Yukarıda da açıklandığı gibi genellikle VIF değerinin 10’un altında olması kabul edilebilir bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 5. Pesaran (2004) CD Test Sonuçları

Değişken	CD-test	p-değeri	corr	abs(corr)
Sermaye Yapısı	-2.460	0.014	-0.201	0.330
Hisse Senedi Getirisi	5.500	0.000	0.449	0.449
Aktif Devir Hızı	3.800	0.000	0.311	0.311
Likit Oran	-2.480	0.013	-0.203	0.269
Faaliyet Kâr Marjı	5.280	0.000	0.432	0.432
Nakit Döngüsü	2.650	0.008	0.216	0.239
ROA (Aktif Kârlılık)	-1.840	0.066	-0.150	0.419
Borç Dışı Vergi Kalkanı	9.140	0.000	0.746	0.746

Birim kök testine ait analizler yapılmadan önce birimler arası korelasyon test edilmelidir. Eğer seride birimler arası korelasyon (yatay kesit bağımlılık) varsa ikinci kuşak birim kök testlerinin kullanılması gerekmektedir (Tatoğlu, 2018: 105). Analiz kapsamında kullanılacak değişkenlerin durağanlığının test edilmesi amacıyla kullanılacak panel birim kök testinin belirlenmesi için Pesaran (2004) CD test kullanılmıştır. Pesaran (2004) CD test sonuçlarına göre birinci kuşak veya ikinci kuşak birim kök testlerinin kullanılmasına karar verilmektedir. Test sonuçlarına göre (ROA hariç tüm değişkenler için $p < 0.05$, ROA için $p < 0.1$) tüm değişkenler için ikinci kuşak panel birim kök testlerinin kullanılmasının uygun olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifadeyle seride yatay kesit bağımlılık söz konusudur.

Tablo 6. Harris-Tzavalis Panel Birim Kök Test Sonuçları

Değişken	İstatistik Değeri	z-değeri	p-değeri
Sermaye Yapısı	0.8871	-1.5122	0.0652
Hisse Senedi Getirisi	-0.0949	-28.9874	0.0000
Aktif Devir Hızı	0.4103	-14.8531	0.0000
Likit Oran	0.8401	-2.8282	0.0023
Faaliyet Kâr Marjı	0.2329	-19.8175	0.0000
Nakit Döngüsü	0.1705	-21.5614	0.0000
ROA (Aktif Kârlılık)	0.8960	-1.2646	0.1000
Borç Dışı Vergi Kalkanı	0.1005	-23.5200	0.0000

Harris-Tzavalis panel birim kök test sonuçlarında ise tüm değişkenleri durağan oldukları tespit edilmiştir (Sermaye Yapısı ve ROA için $p \leq 0.1$, diğer değişkenlerin tümü için $p < 0.01$). Durağanlıkları sınanan değişkenler için panel veri modelinin seçiminde F testi ve LR testi kullanılmıştır. F testi, klasik yöntem ile sabit etkiler yöntemi arasında tercih yapılmasına katkıda bulunurken, LR testi klasik yöntem ile tesadüfi etkiler yöntemi arasında tercih yapılmasını sağlamaktadır. F ve LR test sonuçları klasik yöntemin uygun olmadığını gösterdiğinde, sabit etkiler ve tesadüfi etkiler yöntemleri arasında seçim yapmak amacıyla Hausman (1978) testi uygulanmaktadır. Bu testlerin sonuçları aşağıdaki Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7’de panel veri analizine ilişkin sabit etkiler (FE), tesadüfi etkiler (RE) ve Hausman testi sonuçları yer almaktadır. Analiz, birim ve zaman etkilerinin istatistiksel

olarak anlamlı olup olmadığını değerlendiren çeşitli hipotez testlerine dayanmaktadır. (H_0 : Birim/Zaman etkiler önemli değildir). İlk olarak, sabit etkiler modeli kapsamında yapılan F testi sonuçlarına göre, birim etkisi için olasılık değeri 0.0000 olarak bulunmuştur. Bu, %5 anlamlılık düzeyinde birim etkilerinin modelde anlamlı olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, zaman etkisi için hesaplanan olasılık değeri 0.1424'tür. Bu değer, sıfır hipotezini reddetmeye yeterli olmadığından zaman etkilerinin modelde anlamlı olmadığı sonucuna varılmaktadır. Tesadüfi etkiler modeli için yapılan LR testi sonuçlarına bakıldığında hem birim hem de zaman etkileri için olasılık değerleri sırasıyla 0.256 ve 0.2556 olarak bulunmuştur. Bu olasılık değerleri %5 anlamlılık düzeyinde sıfır hipotezini reddetmeye yeterli olmadığından, tesadüfi etkiler modelinde birim ve zaman etkilerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 7. Uygun Regresyon Modelinin Belirlenmesi

Testler	Birim Etki (Prob>F)	Zaman Etki (Prob>Chibar2)
F Testi (FE)	0.0000	0.1424
LR Testi (RE)	0.256	0.2556
Hausman Testi (Prob>chi2)	0.0001	

F testi için sonuçlar klasik modelin uygun olmadığını, birim etkinin olduğunu ve zaman etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu durumda Hausman testi yapılarak sabit etkiler veya tesadüfi etkiler modellerinden hangisi ile analizlere devam edileceğinin belirlenmesini gerektirmektedir. Hausman test sonuçları ($p < 0.0001$) ise sabit etkiler modelinin uygun olduğunu göstermektedir (H_0 : Katsayılar arasındaki fark sistematik değildir). Daha

sonraki süreçte ise sabit etkiler modelinin temel varsayımlarının sınanması gerekmektedir. Bu doğrultuda, değişen varyans (heteroskedastisite) için Wald testi, otokorelasyonun tespiti amacıyla Durbin-Watson testi ve birimler arası korelasyonu belirlemek için Pesaran CD testi uygulanmıştır. Bunlar regresyon modelinin varsayımlarını test etmek için kullanılan çeşitli tanısal testlerdir. Değişen varyans (heteroskedastisite) için uygulanan Wald testinin sonuçlarına göre, p-değeri 0.0000 çıkmıştır. Bu, modelde hata terimlerinin varyansının sabit olmadığını, yani heteroskedastisitenin var olduğunu göstermektedir. Heteroskedastisite, modelin tahminlerinin güvenilirliğini olumsuz etkileyebileceği için düzeltilmesi gereken bir sorundur. Otokorelasyon testi için Durbin-Watson değeri 0.6935, Baltagi-Wu LBI değeri ise 0.7610 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, eğer 2'nin altında ise hata terimlerinin birbiriyle bağımlı olduğunu, yani otokorelasyonun mevcut olduğunu göstermektedir. Otokorelasyon, özellikle zaman serisi veya panel veri analizlerinde modelin tahmin gücünü düşürebilecek önemli bir sorundur. Son olarak, birimler arası korelasyon için uygulanan Pesaran CD testinde p-değeri 0.1257 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, %5 anlamlılık düzeyinde birimler arasında anlamlı bir korelasyon olmadığını, dolayısıyla panel veri yapısında birimler arası bağımsızlığın sağlandığını göstermektedir. Ancak, modelde heteroskedastisite ve otokorelasyon gibi sorunlar bulunmakta olup, bu sorunların giderilmesi modelin doğruluğu ve güvenilirliği açısından önemlidir. Bu bağlamda panel veri modeline ait sonuçlara ilgili sorunları dikkate alan Driscoll-Kraay tahmincisi ile ulaşılmıştır. Temel varsayımlara ve panel veri modeline ait sonuçlar Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Panel Veri Modeli Tahminine İlişkin Sonuçlar

Bağımlı Değişken	Sermaye Yapısı	Katsayı	Standard Hata	t	P>t
Bağımsız Değişkenler	Hisse Senedi Getirisi	0.015	0.018	0.840	0.403
	Aktif Devir Hızı	-0.378	0.100	-3.770	0.000
	Likit Oran	0.226	0.021	10.510	0.000
	Faaliyet Kâr Marjı	0.105	0.043	2.420	0.019
	Nakit Döngüsü	0.000	0.000	0.130	0.901
	ROA (Aktif Kârlılık)	0.150	0.220	0.680	0.498
	Borç Dışı Vergi Kalkanı	3.287	1.462	2.250	0.029
	Sabit Terim	0.322	0.035	9.270	0.000
Regresyon Modelinin Özet İstatistikleri	Prob > F = 0.0000				
	R ² = 0.6573				
	Gözlem = 150				
Temel Varsayım Testleri	Değişen Varyans (Wald)		Prob > chi2 = 0.0000		
	Otokorelasyon (Durbin-Watson Testi)		Durbin-Watson = 0.6935 Baltagi-Wu LBI = 0.7610		
	Birimler Arası Korelasyon (Pesaran CD Test)		p-value = 0.1257		

Verilen regresyon analizi bulguları, sermaye yapısının hisse senedi getirileri üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir temel sunmaktadır. Araştırmanın sonuçları, sermaye yapısını etkileyen çeşitli faktörlerin analizine ışık tutmaktadır. Bulgulara göre, hisse senedi getirisi, nakit döngüsü ve aktif kârlılık, sermaye yapısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermemektedir. Bununla birlikte, aktif devir hızı (-0.378, $p < 0.01$), likit oran (0.226, $p < 0.01$), faaliyet kâr marjı (0.105, $p < 0.05$) ve borç dışı vergi kalkanı (3.287, $p < 0.05$) sermaye yapısı üzerinde anlamlı etkiler ortaya koymuştur. Aktif devir hızı ile sermaye yapısı arasında negatif bir ilişki bulunurken, likit oran, faaliyet kâr marjı ve borç dışı vergi kalkanı ile

sermaye yapısı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Modelin genel anlamlılığı (Prob > F = 0.0000) ve R² değeri (0.6573) yüksektir. Yani bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni açıklama gücü %65,73 olarak tespit edilmiştir.

Bu bulgular, sermaye yapısına anlamlı etki sunması açısından kârlılık için Sayılğan ve Uysal (2011), Demirhan (2009) ve Chen (2004), Akbulut (2015) ve Öztürk ve Şahin (2013), likidite açısından Demirhan (2009), Kouki ve Said (2012), Chen (2004), Albayrak ve Akbulut (2015), Elitaş ve Doğan (2013) ile benzerlik taşımaktadır. Gerek sermaye yapısı için ele alınan değişkenin gerekse farklı bir sektörün varlığının incelenmesi açısından savunma sektörü özelinde

bir değerlendirme yapılmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir.

4. Sonuç

Savunma sanayi şirketleri, yüksek teknoloji ürünleri üretmeleri ve genellikle uzun vadeli projelerle ilgilenmeleri nedeniyle sermaye yapısı kararlarında büyük zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Sektör özellikleri, savunma sanayi firmalarının sermaye yapısını belirleyen önemli faktördür. Savunma sanayi, yüksek teknoloji yatırımları ve uzun vadeli projeler gerektiren bir sektör olmasından dolayı bu firmaların genellikle uzun vadeli borçlanma ve özkaynak kullanımı arasında bir denge kurmaları gerekmektedir. Bu nedenle çalışma da sermaye yapısını temsilen uzun vadeli borçlar ve özkaynak toplamının varlıklara oranı kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan sermaye yapısı değişkeni literatürde kullanılan çalışmalardan farklıdır. Bu nedenle literatürdeki çalışmalardan ayrılmaktadır. Ayrıca sermaye yapısını etkileyen unsurları savunma şirketleri özelinde araştırması da literatürden farkını ortaya koymaktadır.

Savunma sektöründeki şirketlerin sermaye yapısını etkileyen faktörlerin incelendiği bu çalışma, sermaye yapısının belirleyicilerini anlamaya yönelik önemli katkılar sunmaktadır. Analiz sonuçları, hisse senedi getirisi, nakit döngüsü ve aktif kârlılık değişkenlerinin sermaye yapısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etki oluşturmadığını göstermektedir. Bununla birlikte, aktif devir hızı, likit oran, faaliyet kâr marjı ve borç dışı vergi kalkanı gibi değişkenlerin sermaye yapısını anlamlı şekilde etkilediği belirlenmiştir. Özellikle, aktif devir hızı ile sermaye yapısı arasındaki negatif ilişki, şirket varlıklarının etkin kullanımının sermaye yapısını nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan, likit oran, faaliyet kâr marjı ve borç dışı vergi kalkanı ile sermaye yapısı arasındaki pozitif ilişki, likidite, kârlılık ve amortismanların sermaye yapısına olumlu katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Savunma sanayi şirketleri için sermaye yapısını etkileyen faktörler üzerinde yapılan analiz, hisse senedi getirisi, nakit döngüsü ve aktif kârlılık değişkenlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir etki göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, savunma sanayi şirketlerinin kendine özgü yapısından kaynaklanabilmektedir. Bu şirketler genellikle uzun vadeli devlet sözleşmelerine ve yüksek sermaye gereksinimlerine bağlı olarak faaliyet gösterebilmektedirler, bu da finansal yapılarını piyasa hareketlerinden daha az etkilenir hale getirebilecektir. Dolayısıyla, hisse senedi getirisi, nakit döngüsü ve aktif kârlılık gibi değişkenlerin sermaye yapısı üzerindeki etkilerinin sınırlı kalması, bu sektörün özgün finansal dinamikleriyle uyumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, aktif devir hızı, likit oran, faaliyet kâr marjı ve borç dışı vergi kalkanı gibi değişkenlerin sermaye yapısını anlamlı bir şekilde etkilemesi, savunma sanayi şirketlerinin operasyonel etkinlikleri ve likidite yönetimi ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Aktif devir hızı, net satışların toplam aktiflere bölünmesi yoluyla hesaplanmaktadır. Aktif devir hızının artışı, işletmenin etkinliğinin de arttığına işaret etmektedir; bu durum, varlıkların daha verimli kullanıldığını ve satışların yükseldiğini göstermektedir. Savunma sektörü genellikle yüksek sermaye gereksinimleri olan bir sektördür. Şirketlerin büyük ve uzun vadeli projelere yatırım yapması ve bu projelerin tamamlanması

zaman almaktadır. Bu tür yatırımlar, aktiflerin hızlı bir şekilde dönüşmesini engelleyebilmektedir. Negatif ilişki, yüksek sermaye yapısına sahip şirketlerin aktiflerini gelir yaratma amacıyla daha yavaş kullandığının göstergesi olabilmektedir. Bu durumun, sermaye yoğun projelerin ve uzun vadeli yatırımların daha fazla olduğu savunma sektörü için kabul edilebileceği düşünülmektedir. Yüksek sermaye yapısına sahip şirketler, genellikle daha yüksek risk taşıyan ve uzun vadeli getiri sağlayan projelere yatırım yapmaktadır. Dolayısıyla, aktif devir hızı ile sermaye yapısı arasındaki negatif ilişki, bu tür yatırım stratejilerinin bir sonucu olabilmektedir.

Likit oranının yüksek olması, şirketlerin operasyonel esnekliklerini korumalarını sağlarken, ani nakit ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli likiditeye sahip olmalarına da olanak tanımaktadır. Faaliyet kâr marjının yüksek olması, şirketlerin temel operasyonlarından elde ettikleri gelirlerin güçlü olduğunu ve bu gelirlerin borçlanma yerine özkaynak finansmanını destekleyebileceğinin bir göstergesi olabilmektedir. Borç dışı vergi kalkanı, amortismanların sağladığı vergi avantajlarını yansıtır ve bu da şirketlerin vergi yükünü azaltarak sermaye maliyetlerini düşürmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sonuçlar, önce iç kaynakların kullanımı teşvik etmesi açısından finansal hiyerarşi teorisi ile uyumludur. Ayrıca bulgular, savunma sanayi şirketlerinin finansal stratejilerinde dikkate alması gereken önemli unsurları vurgulamakta ve sermaye yapısının optimizasyonu için yol göstermektedir. Şirketlerin, finansman kararlarını alırken likidite yönetimine, operasyonel verimliliğe ve vergi avantajlarına odaklanmaları, sermaye yapılarının sürdürülebilirliğini ve rekabet güçlerini artırmalarına yardımcı olacaktır. Yoğun rekabet ortamının olduğu durumda, firmaların sermaye yapısını optimize etmeleri, rekabet avantajı sağlamaları açısından kritik öneme sahiptir.

Çalışmada şirketlerin finansal performansına dayalı değişkenler dikkate alınmıştır. Devlet politikaları ve destekleri, ülkenin savunma harcamaları, uluslararası iş birlikleri, araştırma geliştirme yatırımları, rekabet ve pazar koşulları, faiz, enflasyon, döviz kurları gibi makroekonomik faktörlerin de savunma şirketleri sermaye yapılarına etki edeceği unutulmamalıdır. Ülkelerin savunma bütçeleri ve harcamaları, savunma sanayi şirketlerinin finansal planlamalarını ve sermaye yapısını belirleyici unsurlar arasındadır. Yüksek savunma harcamaları, şirketlerin daha fazla proje alması ve dolayısıyla daha fazla finansmana ihtiyaç duyması anlamına gelmektedir. Bu kapsamda ilgili değişkenlerin de dikkate alındığı daha kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilebilir. Elde edilen bulguların, şirketlerin finansal stratejilerini geliştirmelerine ve yatırımcıların karar alma süreçlerinde dikkate almaları gereken unsurları belirlemelerine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, ilerleyen çalışmaların, mevcut sonuçları derinleştirecek ve yukarıdaki hususları da dikkate alarak daha kapsamlı bir anlayış kazandıracak şekilde tasarlanması gerektiği önerilmektedir.

Savunma sanayi gibi stratejik ve yüksek riskli sektörlerde faaliyet gösteren şirketler için sermaye yapısını optimize etmek uzun vadeli başarı ve sürdürülebilirlik elde etmek için çok önemlidir. Bu firmaların; makroekonomik göstergeleri, sektör dinamiklerini ve finansal performanslarını sürekli olarak izlemeleri esastır. Bunu

yaparak, değişen koşullara yanıt olarak sermaye yapısı kararlarında bilinçli ayarlamalar yapabilirler. Sonuç olarak, sermaye yapısını etkili bir şekilde yönetme yeteneği, savunma firmalarının rekabet üstünlüklerini sürdürmeleri ve giderek karmaşılaşan ve rekabetçi bir ortamda operasyonel uygulanabilirliklerini sağlamaları için kritik öneme sahiptir.

Kaynakça

- Abdijoğlu, N., & Deniz, D. (2015). Borsa İstanbul'da işlem gören imalat sanayi şirketlerinin sermaye yapılarının firmaya özgü belirleyicileri. *Sosyoekonomi*, 23(26), 195-214. <https://doi.org/10.17233/se.53896>
- Akel, V., Torun, T., & Aksoy, B. (2016). Türkiye'de hayat dışı sigortacılık sektöründe kârlılık, sermaye yapısı ve yoğunlaşma ilişkisine yönelik ampirik bir uygulama. *International Journal of Finance & Banking Studies*, 5(5), 1-15. <https://doi.org/10.20525/ijfbs.v5i5.636>
- Albayrak, A. S. (2005). Çoklu doğrusal bağlantı halinde en küçük kareler tekniğinin alternatifleri yanlı tahmin teknikleri ve bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(1), 105-126. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijmeh/issue/54840/750869>
- Albayrak, A. S., & Akbulut, R. (2015). Sermaye yapısını belirleyen faktörler: İMKB sanayi ve hizmet sektörlerinde işlem gören işletmeler üzerine bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4764/65476>
- Alsü, E. (2017). Sermaye yapısının kârlılık üzerindeki etkisi: BIST 100 üzerine panel veri analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(2). <https://doi.org/10.21547/jss.300017>
- Aydın, N., Başar, M., & Çoşkun, M. (2021). *Finansal yönetim* (6. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Aydın, Y. (2019). Türk mevduat bankalarının sermaye yapısını etkileyen faktörler. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 21(1), 155-170. <https://doi.org/10.31460/mbdd.456370>
- Baker, M. & Wurgler, J. (2002). Market timing and capital structure. *Journal of Finance*, 57(1), 1-32. <https://www.jstor.org/stable/2697832>
- Burucu, H., & Öndeş, T. (2016). Türk imalat sanayi firmalarının sermaye yapısını etkileyen faktörlerin analizi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 201-225. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32906/365587>
- Chen, J. J. (2004). Determinants of capital structure of Chinese-listed companies. *Journal of Business Research*, 57(12), 1341-1351. [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(03\)00070-5](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(03)00070-5)
- Chen, S. Y., & Chen, L. J. (2011). Capital structure determinants: an empirical study in Taiwan. *African Journal of Business Management*, 5(27). <https://doi.org/10.5897/AJBM10.1334>
- Cudiamat, A., & Siy, J. S. (2017). Determinants of profitability in life insurance companies: Evidence from the Philippines. *Essays in Economics and Business Studies*, 42(5), 165-175. <https://doi.org/10.18427/iri-2017-0075>
- Delcours, N. (2007). The determinants of capital structure in transitional economies. *International Review of Economics & Finance*, 16(3), 400-415. <https://doi.org/10.1016/j.iref.2005.03.005>
- Demirhan, D. (2009). Sermaye yapısını etkileyen firmaya özgü faktörlerin analizi: İMKB hizmet firmaları üzerine bir uygulama. *Ege Academic Review*, 9(2), 677-697. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eab/issue/39857/472645>
- Doğukanlı, H., & Acaravcı, S. (2004). Türkiye'de sermaye yapısını etkileyen faktörlerin imalat sanayinde sınaması. *İktisat İşletme ve Finans*, 19(225), 43-57. <https://doi.org/10.3848/iif.2004.225.3692>
- Driscoll, J. C., & Kraay, A. C. (1998). Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560. <https://www.jstor.org/stable/2646837>
- Durand, D. (1952). Costs of debt and equity funds for business: Trends and problems of measurement, (215-262). *National Bureau of Economic Research*. <https://www.nber.org/system/files/chapters/c4790/c4790.pdf>
- Durbin, J., & Watson, G. S. (1950). Testing for Serial Correlation in Least Squares Regression, I. *Biometrika*, 37 (3-4): 409-428. doi:10.1093/biomet/37.3-4.409.
- Durbin, J., & Watson, G. S. (1951). Testing for Serial Correlation in Least Squares Regression, II. *Biometrika*, 38 (1-2): 159-179. doi:10.1093/biomet/38.1-2.159.
- Elitaş, B. L., & Doğan, M. (2013). Sermaye yapısını belirleyen faktörler: İMKB sigorta şirketleri üzerine bir araştırma. *World of Accounting Science*, 15(2). <https://research.ebsco.com/c/mavwgw/viewer/pdf/tqztqcibvf?route=detail>
- Fischer, E.O., Heinkel, R., & Zechner, J. (1989). Dynamic capital structure choice: Theory and tests. *Journal of Finance*, 44(1), 19-40. <https://doi.org/10.2307/2328273>
- Gujarati, D.N., & Porter, D.C. (2009). *Basic econometrics* (5th ed.). McGraw-Hill Irwin. <https://thuvienso.hoasen.edu.vn/handle/123456789/8914>
- Harris, M., & Raviv, A. (1991). The theory of capital structure. *Journal of Finance*, 46(1), 297-355. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6261.1991.tb03753.x>
- Harris, R. D., & Tzavalis, E. (1999). Inference for unit roots in dynamic panels where the time dimension is fixed. *Journal of Econometrics*, 91(2), 201-226.
- Hausman, J. A. (1978). Specification tests in econometrics *Econometrica: Journal Of The Econometric Society*, 46(6), 1251-1271. <https://doi.org/10.2307/1913827>
- İşildak, M. S. (2018). Kârlılığa etki eden finansal oranlar-BIST bilişim endeksinde panel veri analizi uygulaması. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 7(1), 1-19. <https://doi.org/10.32951/mufider.1329791>
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(76\)90026-X](https://doi.org/10.1016/0304-405X(76)90026-X)
- Karadeniz, E., Kaplan, F., & Günay, F. (2016). Sermaye yapısı kararlarının kârlılığa etkisi: Borsa İstanbul turizm şirketlerinde bir araştırma. *Seyahat ve Oteli İşletmeciliği Dergisi*, 13(3), 38-55. <https://dergipark.org.tr/en/pub/soid/issue/26657/285476>
- Kouki, M., & Said, H. B. (2012). Capital structure determinants: New evidence from French panel data. *International Journal of Business and Management*, 7(1), 214. <https://doi.org/10.5539/ijbm.v7n1p214>
- Kraus, A., & Litzenberger, R.H. (1973). A state-preference model of optimal financial leverage. *Journal of Finance*, 28(4), 911-922. <https://www.jstor.org/stable/2978343>
- Kumar, S., Colombage, S., & Rao, P. (2017). Research on capital structure determinants: A review and future directions. *International Journal of Managerial Finance*, 13(2), 106-132. <https://doi.org/10.1108/IJMF-09-2014-0135>
- Miller, M.H. (1977). Debt and taxes. *Journal of Finance*, 32(2), 261-275. <https://doi.org/10.2307/2326758>
- Modigliani, F., & Miller, M.H. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *American Economic Review*, 48(3), 261-297. <https://www.jstor.org/stable/1809766>
- Modigliani, F., & Miller, M.H. (1963). Corporate income taxes and the cost of capital: A correction. *American Economic Review*, 53(3), 433-443. <https://www.jstor.org/stable/1809167>
- Myers, S.C., & Majluf, N.S. (1984). Corporate financing and investment decision when firms have information investors do not have. *Journal of Financial Economics*, 13(2), 187-221. [https://doi.org/10.1016/0304-405X\(84\)90023-0](https://doi.org/10.1016/0304-405X(84)90023-0)
- Öztürk, M. B., & Şahin, E. E. (2013). İMKB'de işlem gören spor firmalarının sermaye yapısının belirleyicileri üzerine bir analiz. *Verimlilik Dergisi*, (1), 7-24. <https://dergipark.org.tr/en/pub/verimlilik/issue/21765/233942>
- Pesaran, M. H. (2004). General diagnostic tests for cross section dependence in panels. *Institute of Labor Economics*, 1-39. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.572504>
- Rahman, M. A., Hossain, T., & Sen, K. K. (2023). Revisiting the puzzle of capital structure determinants: An empirical study based on UK firms. *Arab Gulf Journal of Scientific Research*. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4603927>

Ross, S. A. (1977). The determination of financial structure: The incentive-signalling approach. *The Bell Journal of Economics*, 23-40. <https://doi.org/10.2307/3003485>

Sayılgan, G. (2017). *Soru ve yanıtlarıyla işletme finansmanı* (7. Baskı). Siyasal Kitabevi.

Sayılgan, G., & Uysal, B. (2011). Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası sektörel bilançoları kullanılarak sermaye yapısını belirleyen faktörler üzerine bir analiz: 1996-2008. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(04), 101-124. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002233

Tatoğlu, F.Y. (2018). *Panel Zaman Serileri Analizi: Stata Uygulamalı* (2. Baskı). Beta Basım Yayım Dağıtım.

Terim, B., & Kayalı, C. A. (2009). Sermaye yapısını belirleyici etmenler: Türkiye’de imalat sanayi örneği. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 125-154. <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874651.pdf>

Wald, J.K. (1999). How firm characteristics affect capital structure: An international comparison. *Journal of Financial Research*, 22(2), 161-87. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6803.1999.tb00721.x>

Yılmaz, E., & Aslan, T. (2020). Makroekonomik göstergelerin sermaye yapısı üzerindeki etkisi: İmalat dışı sektörler üzerinde bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (85), 187-208. <https://doi.org/10.2595/mufad.673727>



Neo-Liberalizm; Türkiye’de Kamusal Alanın Daralması

Neo-Liberalism; The Shrinking of the Public Sphere in Turkey

Ali ERDEM^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	16 Ocak 2025
Kabul	21 Ocak 2025
Yayın	22 Ocak 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Neo-liberalizm,
Kamu Hizmeti,
Özelleştirme,
Kamu-Özel İşbirliği.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	16 January 2025
Accepted	21 January 2025
Available Online	22 January 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Neo-liberalism,
Public Service,
Privatization,
Public-Private Partnership.

ÖZ

Neo-liberalizm, klasik liberalizmin yeniden canlanması olarak kendini tanımlasa da esasen daha iktisadi kuralları temel alan ve serbest piyasaya mekanizmasını savunan bir modeldir. Bu model devletin büyüklüğünün minimum olmasını savunur. Bu doğrultuda ise devletler, kamu hizmetlerinin çoğunu özel sektöre devrederek kendisini sadece güvenlik, adalet gibi, devletin asli ve sürekli kamu hizmetleri alanlarına kadar daraltmaktadır. Bu özel sektöre devrin en büyük aracı ise özelleştirmeler yapılarak kamu girişimlerinin satılmasıdır. Türkiye’de neo-liberal politikalar 1980 yılında 24 Ocak kararlarıyla gündeme gelmiş ve uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar doğrultusunda atılan en önemli adımlar ise özelleştirmeler ve devamı olarak haklı eleştirileri bertaraf edecek bir yöntem olarak geliştirilen Kamu-Özel İşbirliği usulü.

ABSTRACT

Although neo-liberalism defines itself as the revival of classical liberalism, it is essentially a model that is based on more economic rules and advocates the free market mechanism. This model advocates that the size of the state should be minimal. In this direction, states transfer most of the public services to the private sector and narrow themselves down to only the areas of the state's essential and continuous public services such as security and justice. The greatest tool for this transfer to the private sector is the sale of public enterprises through privatization. Neo-liberal policies in Turkey came to the agenda with the January 24 decisions in 1980 and began to be implemented. The most important steps taken in line with these policies are privatizations and the Public-Private Partnership method, which was developed as a method to eliminate justified criticisms.

EXTENDED SUMMARY

Neoliberalism developed in the 1970s, as the system of the welfare state was in crisis. By encouraging a viewpoint that sought to restrict the reach of the state, neoliberalism sought to challenge what it thought of as the bloated bureaucracy of the welfare state. This view urged the state to free itself of its own burdens, espousing the notion of a “state that steers, rather than rows.” Neoliberalism is really a species of market fundamentalism - a theory in which the market is treated as superior to every kind of political regulation in every possible sense, moral and practical. As conservative liberals fought it out over the welfare state, Austrian School thinkers developed theories that emphasized microeconomic approaches versus macroeconomic policies. From their perspective, people are agents who act freely and make conscious decisions, and only the free market is fit to react to those choices. They

cannot escape the tendency for planned economies to become oppressive (Berkay, 2013:33). From this perspective, state intervention in economic matters poses a threat to individual liberty, as any effort to regulate economic life inevitably draws the state into personal realms, ultimately leading to totalitarianism (Heywood, 2013:68). In the 1970s, these ideas gained momentum and significantly shaped public opinion, influencing the economic policies of leaders like Margaret Thatcher in the United Kingdom and Ronald Reagan in the United States. The results achieved in these nations have facilitated the global spread of neo-liberalism and contributed to the shrinking of the public sphere.

A review of the literature indicates that during this period, as the scope of state duties, powers, responsibilities, and sovereignty began to be redefined—some argue that a critical threshold has been crossed, while others contend

^a Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Antalya, E-Posta: alierdem@akdeniz.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2633-7555>

that publicness and legitimate grounds have been undermined—administrative structures, legal frameworks, and public service domains have also started to transform rapidly in line with theoretical advancements. Although this process did not intentionally create a positive bias among the branches of state power, it inadvertently prioritized and bolstered the executive branch. Ironically, this focus contradicted the system's own promotion of participation, localism, and universal rights and freedoms. This era saw a rise in localism, a transition from representative to participatory democracies, and a redefinition of autonomy to empower local governance by loosening or delegating central authority. At the same time, states adopted management techniques from the private sector, emphasizing efficiency, effectiveness, transparency, and accountability in public service delivery. These changes favored privatization, followed by the incorporation of private sector service methodologies into public administration. To enhance the private sector's role in public domains, public and administrative law were restricted in favor of private interests. This process appeared in Turkey during the 1980s with the help of the so-called liberalization policy and privatization. For the past quarter of a century, the private sector has started to supply public services either under strict government guidelines or within a public-private partnership modeled on a legal setting. While states gained some profits immediately as a result of the privatization, it negatively affected their policies in the long run. These negative effects made it difficult for governments who were trying to stay in power in later times. The confluence of these circumstances created a situation where poorly structured and not well-functioning state organizations found themselves in short term growth strategies and so compelled the private sector to deliver public service. The dollars and cents, social, and legitimacy costs of these privatizations were evident: so the only approach that could to some degree still function was the use of techniques from the management of privatized businesses. That is, rather important principles of the private sector, which are the need for profit, effectiveness, and flexibility, were impressed upon the public areas. As a result, participation of the private sector in service provision increased, whereas the scope of the public law shrank and the scope of the private law expanded. The foundational principles that support these political, social, economic and administrative transformations include continuity, sustainability, change and adaptation within public spheres. However, when a citizen-centric approach is shaped by immediate interests and outcomes, it risks undermining legitimacy. This scenario can result in unstable and transient governments that lack the capacity to formulate long-term state policies. Conversely, governance frameworks that derive their legitimacy, power and authority from the citizenry and aim for long-term state policies tend to be less vulnerable to legitimacy crises. Although it is crucial to recognize that the rationale for engaging in public-private partnerships should not be solely centered on bridging financing gaps associated with postponed public projects, the primary objective ought to be to provide more efficient, high-quality and effective services. Global instances reveal that public-private partnerships initiated for financial motives frequently falter, ultimately compromising public interests, because the emphasis diverts from the long-term advantages. Consequently, although a substantial body of

literature exists regarding the public sphere (or space), most studies tend to adopt a perspective that is biased: either towards the private or the public side. This often leads to the exclusion and marginalization of the other. However, this study aims to address all actors (and factors) that influence the process in a multifaceted, coordinated manner—because it is essential to understand the complexity of the interactions involved.

This research was completed by making a descriptive evaluation based on literature, which is a popular qualitative methodology in social sciences. In this context, both supportive and critical papers related to the research domain were considered to ensure impartial and up-to-date findings. The aim is to demonstrate that the public sphere has significantly narrowed and to highlight the determination of political decision-makers in overcoming criticisms and obstacles to this transformation based on data derived from the literature.

In conclusion, this wave of change and transformation is the reason for the heated discussions on issues like state, government systems, administrative law, private law, and the scope and elements of public service. While administrative law has suffered a setback in favor of private law, public service elements now are getting closer to those management techniques used in the private sector. Public service contracts, which used to represent the public good as their priority, now, show a shift to other principles such as autonomy, equality, efficiency, and profitability. This occurrence has created a scenario where both the public and private sectors are considering sustainability inside the same institutional framework as their main objective. Along with the theoretical and scientific debates, there has been a significant contribution of the land of law to this transformation, which is parallel to the structural changes in the administrative frameworks and legal realignments that favor private law. Even among the existing systems and realities, the debates about the measures to check the drawbacks of these choices are still on. Among these, the states have to struggle too as they seek to keep their lawful identities intact amidst the ongoing transformations.

1. Giriş

Neo-liberalizm, 1970'lerde sosyal refah devletinin krize girmesiyle ortaya çıkmıştır. Devlet müdahalesinin sınırlı olduğu bir bakış açısını savunan neo-liberalizm, sosyal refah anlayışının yarattığı devletin iri ve hantal olduğu iddiasındaydı. Bu vesile ile devletin kamburlarından kurtulması gerekliliği ile “kürek çeken değil dümen tutan devlet” amaçlanmaya başlanmıştır. Neo-liberalizm, bir tür piyasa fundamentalizmidir. Piyasa, ahlâkî ve pratik olarak her türden siyasî denetimin üzerinde görülür. Sosyal refah devletine çıkan muhafazakâr liberallerin tartışmaları sürerken, Avusturya okulu düşünürleri bir teori ortaya atmıştır. Makro ekonomik önceliğe göre mikro ekonomik teorilerin önceliğini savunuyorlardı. İnsanlar özgür eylemleri ve bilinçli seçimleri olan varlıklardır. Bu seçimlere cevap verebilen tek sistem ise, serbest piyasadır. Planlı ekonomi modeli kaçınılmaz olarak baskıcıdır (Berktaş, 2013:33). Bireysel özgürlük için tehdit olan devlet müdahalesi son kertede devleti/kamusal olanı kendi çekerek daha totaliter rejimlere sebep olur (Heywood, 2013:68). 1970'lerden itibaren oluşan kamuoyuna, İngiltere ve ABD'de uygulanan politikalar, eklenmiş, dünya

çapında neo-liberalizm yayılmaya, kamusal alan daralmaya başlamıştır. Devletlerin, yetki alanlarının yeniden tanımlanmaya başlandığı, kamusal eşğin aşıldığı, kamusal alanın ve meşru zeminin aşıldığı bu süreçte, idari yapılar, hukuki kapsamlar, kamusal hizmet alanları da hızla değişime uğramaya başlamıştır.

Devletler, erkler arasında pozitif bir ayrımcılıkla, katılımcılık, yerellik, evrensel hak ve özgürlük söylemleri konusunda kendisiyle ters düşmesine rağmen, “yürütme” erkini önceleyerek ve güçlendirerek, tüm diğer yerel içerikli söylemlerin tırmanışını göz ardı ederek, kamusal alanın/alanın daralmasına sebep olmaktadır.

Bu süreci Türkiye açısından; 1980’lerde “serbestleşme-özelleştirme” girişimleri, son çeyrek yüzyıllık süreçte ise kamusal hizmetleri devletin sıkı gözetim-denetimi altında özel sektör eliyle veya özel hukuk hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilen kamu-özel iş birliği hizmet görme yöntemleriyle gördürmeleri doğru bir şekilde resmetmektedir. Özelleştirmelerin, uzun vadede devletler (devlet politikaları) üzerinde olumsuz çıktılarını olan, daha kısa vadede hükümetler nezdinde etkin kaynak yaratma çıktıları olsa da bir sonraki dönemde de iktidarda kalmak isteyen hükümetler için yine olumsuz sonuçları daha ağır basan bir uygulama olduğu zamanla ortaya çıkmıştır. Bu sonucun, hantal ve çaresiz devlet yapıları ve başarısız/kısa vadeli kalkınma planları esiri olan hükümetlerin vizyonları ile birleşmesi sonucu, özel sektörün kamusal hizmet alanlarının herhangi bir noktasında olması gereği sonucunu doğurmuştur. Özelleştirmelerin ağır ekonomik, sosyal, meşruiyet alanındaki kayıpları da bu kadar açık iken, geriye kalan yegâne yöntem, özel sektörün yönetim tekniklerinden doğru formülasyonla yararlanmak olarak kalmaktaydı. Bu noktada, özel sektörün karlılık, etkinlik, verimlilik, devinimi gibi esaslı unsurları, kamusal olana/alana aktarmak gerekiyordu. Bunun için ise kademeli olarak, hizmet görme alanında özel sektörün ağırlığı artırılırken, hukuki alanda ise özel hukuk alanı genişletilmiş, kamusal olan/alan hem hukuki hem de idari anlamda daralmıştır. Tüm bu siyasi, sosyal, ekonomik ve idari tespitlerin girişimlerin/değişimlerin temelinde kamusal alanda/olanda devamlılık, sürdürülebilirlik, değişim, uyarılma gibi temel ilkeler çerçevesinde, vatandaş tarafından sağlanan meşru zemin yatmaktadır. Vatandaş odaklı bakış açısı, günü birlik kısa vadeli çıkarlar/çıktılar çerçevesinde şekillenirse, son kertede meşru zeminin kaybolacağı, iktidarların istikrarsız ve daha kısa ömürlü olacağı, buna bağlı uzun soluklu devlet politikalarının geliştirilemeyeceği gibi tespitlerin karşısında, meşruiyetini/gücünü/yetkisini, sorumluluk temelinde vatandaştan alan ve uzun soluklu devlet politikaları geliştiren yapıların ise meşruiyet krizi yaşamayacakları açık ve nettir. Hemen belirtmek gerekir ki; kamu-özel işbirliğine başvuru gerekçesi, finansman eksikliği nedeniyle bekletilen kamusal projelerin hayata geçirilmesi değil, daha etkin, kaliteli ve verimli hizmet sunumu amacı olmalıdır. Zira dünya örnekleri finansman gerekçesiyle girilen kamu-özel işbirliklerinin başarısız ve nihayetinde kamunun zararına olduğunu ispatlar niteliktedir. Buna bağlı olarak, literatürde kamusal olan/alan ile ilgili oldukça fazla çalışma olsa da çalışmaların büyük çoğunluğu, çok yönlü ve koordineli bir bakış açısından ziyade, ister özel tarafa ister kamusal tarafa önyargılı yaklaşan diğerini dışlayan ve ötekileştiren bir perspektif sunmaktadır. Bu çalışma ile, süreci etkileyen tüm

aktörler/faktörler çok yönlü ve koordineli bir şekilde ele alınacaktır.

Bu kapsamda çalışmanın amacı neo-liberal politikaların uygulanması sonucunda Türkiye’de kamusal alanda gerçekleşen daralmayı ortaya koymak ve bu daralmanın getirdiği sonuçları tartışmaya açmaktır. Çalışma, sosyal bilimlerin alanının lokomotif yöntemlerinden biri olan literatüre dayalı betimleyici bir değerlendirme yapılmak suretiyle tamamlanmıştır. Bu anlamda, araştırma alanına ilişkin lehte ve aleyhte olan çalışmalar göz önünde tutularak, tarafsız ve güncel tespitler yapılmaya çalışılmıştır. Literatüre elde edilen bulgularla amaçlanan, kamusal alan/alanın kayda değer şekilde daraldığının, siyasi karar mekanizmalarının ise bu gidişat önündeki eleştiri ve engelleri aşma konusundaki kararlılıklarının ortaya konulmasıdır.

Son kertede tüm bu değişim/dönüşümüne bağlı olarak, devlet olgusu, hükümet sistemleri ve devamında idare-hukuku-özel hukuk ile kamu hizmeti kapsamı ve unsurları üzerine yoğun tartışmalar yaşanmıştır. İdare hukuku alan özel hukuk lehine daralırken, kamusal hizmet unsurları da özel sektör ve yönetim tekniklerine doğru bir evrime girmiştir. Artık kamusal hizmet sözleşmelerinde, kamusal olan/alanın üstünlüğü değil, irade serbestisi-eşitlik ilkesi temelinde, etkinlik, verimlilik ve karlılığı önceleyen özel sektörün, aynı masa etrafında daha sürdürülebilir bir yapıda kamu-özel eşitliği söz konusudur demek yanlış olmayacaktır. Bu anlamda teorik olarak bilimsel tartışmalarla literatür, idari yapılarıdaki değişimler ile yapısal olarak idari teşkilat, hukuki anlamda ise kamu/idare hukuku alanının daralması ile hukuksal aidiyet değişmiş/evrilmiştir. Mevcut sistemler ve gerçeklik içerisinde, yapılan tercihlerin dezavantajlarını gidermeye yönelik tespit, tedbir, öngörüler, devletlerin meşru varlıklarını koruma telaşları çerçevesinde hararetli şekilde tartışılmaktadır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, denilebilir ki, sosyal liberal ekonomik yönetim, savaş sonrası iktisadi canlandırmayı başaramamıştır (Berktaş,2013:96). Uygulama alanı bulunduğu ülkelerde de ciddi iktisadi çıkmazlar belirmiştir. Ekonomik krizin temel nedeni kamusal harcamalarla, üretim çıktısı arasındaki makastı demek yanlış olmayacaktır. Bu sebeple, krizin başlıca sorumlusu, kamusal alanda varlığı oldukça genişlemiş olan refah devleti politikaları olarak görülmüştür. Ortaya çıkan krizler ve bunu takip eden yüksek işsizlik oranları, devlet müdahalesinin asgari düzeyde olması gerektiğini savunanları destekler nitelikte olmuştur. Buna bağlı olarak; temelinde klasik iktisadi liberal düşünceyi barındıran ve yeni bir bakış açısı getiren, neo-liberalizm ortaya çıkmıştır (Acar,2017:251).

Temelde bir diğerinin önceliği gibi görünse ve birçok teorisyen tarafından benzerlikleri ve bağları savunulsa da klasik liberalizm ile neo-liberalizm arasında derin ve köklü farklılıklar vardır. İktisadi çıkar ilişkisi temelinde değerlendiren Neo-liberaler, bireyi ise merkezileştiren, mutlak ekonomik bir varlık olarak ele alıp, üstün bir değer biçen bir yapı inşa etmişlerdir (Türkbaş ve Polat, 2011:90). Neo-liberalizmin esasen ekonomi merkezli oluşu itibarıyla içine girdiği ekonomik bunalımı sosyal haklar ve pozitif özgürlükleri tasfiye ederek aşmaya çalışması, onun ideolojik olarak bir tür piyasa köktenciliği olduğunu gözler

önüne sermektedir. Neo-liberalizmi yeni bir tür olarak klasik liberalizmden ayıran en belirgin özelliği, ahlaki ve pratik olarak piyasayı her türlü denetimin üstüne konumlandırıyor oluşudur. Bu anlamda neo-liberalizm, kapitalizmin durdurulamaz bir genişletmesinden ibarettir demek yerinde olacaktır (Clarke,2007:103). Bütüncül bir perspektifle ortaya çıkan, ekonomi-politik denkleminde farklı bakan neo-liberalizm savunucuları, piyasa şartlarında devletin öncelikle ve özellikle iktisadi alandan çekilmesi, sermayenin piyasa aktörlerine kanalize edilmesi, serbest piyasanın ise ekonomik faaliyetlerde lokomotif güç olarak kullanılması gerektiğini savunmuşlardır (Acar,2017:253).

Neo-liberalizm bir süre sonra iktisadi düşünce yapısını, birbirine bağlı olan sosyal ve siyasal hayata taşımıştır. Sermaye sahiplerinin artan bir hızla güç kazanması ve küreselleşmesi ekonomi-siyaset ilişkisinin farklılaşmasına neden olmuş, sınıfsal ve siyasal anlamda ortaya çıkan farklılaşmalar devlet yapısını da dönüştürmüş, sermayenin gelişmesine engel olacak her tür yapı ortadan kaldırılmıştır. Küreselleşme ise araçsal bir tanımlama ile; küresel sermayenin uluslararası alanda herhangi bir engele takılmaksızın rahat hareket edebileceği, yüzebileceği bir mevzuat havuzu oluşturulması için kullanılan bir araç olarak tanımlanmaya başlanmıştır. İktisadi düşünce yapısı, sosyal ve siyasal yapıya etki etmiş, politika yapıcılar bu yönde evrilmiş ve sistemin doğasına uygun politikalar ve örgütlenmeler su yüzüne çıkmaya başlamıştır. Kamu hizmetleri özelleştirmeler yoluyla özel sektöre devredilince, kamusal ve Özel kurumlar arasında işlevsel fark silinmeye başlamış, kamu hukuku alanı ile özel hukuk alanları arasında yakınlaşmalar başlamıştır. Bu yüzden neo-liberalizm temellendiği liberalizmden farklı olarak özgürlükleri kısıtlayan yapısıyla bir çelişki yaratmıştır. Klasik liberalizm; bireysel özgürlüğün sınırlılığını ve devletin müdahale etme düzeyini başkasının özgürlüğünün başladığı noktanın aşılmasına ya da bittiği noktadan evvel kullanılması sınırının aşılmasına bağlar (Türkbay ve Polat,2011:90).

Ancak, Neo-liberaller kamusal alan/olan anlamında küçültülmüş devletin; her derde deva olacağını, özgürlüklerden ahlaki sorunların çözümüne kadar olan yelpazede işlevsel ve olumlu sonuçlar doğuracağını savunmuşlardır. Bireysel özgürlüklere müdahale edecek her şeyi reddeder nitelikte olmaları dolayısıyla, devlet de bu müdahalecilerden biri olduğu için, ne devlet müdahalesi ne de devlet müdahalesi öngören sosyal haklar hoş görülmemiştir. Özgürlüğün önceliğini çıkarlara dayatan Neo-liberalizmin, kamusal adaletsizlik, sosyal adalet gibi sosyal hakların arkasındaki düşüncelerle, çokta barışık olduğu söylenemez (Rawls, 2019:395). Birey-devlet ikilisine olan bakış açısı, liberal düşüncede olduğu gibi neo-liberal düşüncede de varlığını korumuştur. Devlet müdahalelerinin kaynak israfı ve devamında hantallaşan bürokratik yapının bireysel girişimciliği körelttiği, bu nedenle piyasa mekanizmalarının tercih edilmesinin daha doğru olduğu savunulmuştur. Neo-liberal ideolojinin getirdiği tam rekabet ortamındaki ekonomi politikaları, sosyal güvenlik haklarını zayıflatmakta, bu haklardan herkesin eşit ölçüde yararlanmasını engellemekte, insan haklarının gerçekleşmesini güçleştirmektedir (Uygun, 2002: 266). Ashında Neo-liberalizm iktisadi arzularından hareketle yurttaşları tüketiciye dönüştürmeye çalışmıştır. Bilinen klasik yurttaşlık anlayışı gerileyerek neo-liberalizm

devrinde yerini kredi kartlarının gücüne ve alışveriş merkezlerinin hazzına bırakmıştır. Siyasi yurttaşlık kavramı sıradanlaştırılmış, içi boşaltılmış, yurttaşın rolü sadece oy vermeye indirgenmiştir (Munck,2007:115). Bir tarafta siyasi-bürokratik gerekçelerle etkinlik/verimlilik hedefi doğrultusunda haklılığını ispatlamaya çalışan bakış açısının, sosyal-ekonomik alanlar ile evrensel insani değerler konusundaki yetersizlik ya da duyarsızlığı, kendisi ile ilgili şüpheli yaklaşımların meşru zeminini oluşturmuştur.

Her ne kadar devletin küçültülmesi gerekliliğini vurgulasa da neo-liberalizmin devleti etkin, verimli ve güçlü devlettir. Türkiye’de, 1980’den bu yana adeta önceki dönem uygulamalarına rövanşist bir bakış açısı ve neo-liberal bakışın bir sonucu mahiyetinde yürütmenin diğer erkler karşısında alenen ve orantısız güçlendirilmesi ve sendikal haklardaki zayıflama, oluşumun esaslı unsurlarıdır. Bu sebeple denilebilir ki, “katılımcılık”, “çoğulculuk”, “demokrasi” gibi temel değerler, “etkinlik”, “verimlilik” ve “piyasa mekanizması” gibi kavramlarla anlamsızlaştırılmaya başlanmıştır. Çoğulculuğu, refah devleti ve yeniden dönüşüm politikalarının varlığına bağlayan bu oluşum, çoğulculuğu ise “farklı çıkarlara sahip toplumsal grupların uzlaşısını temsil eden gerçek bir çoğulculuktan çok, ulus-ötesi finansal sermayenin çıkarları ile özdeşleşen neo-liberal ekonomi politikalarının devamı” olarak tanımlamıştır demek yanlış olmayacaktır (Ataay, 2008: 45).

Sonuç olarak; neo-liberalizmin temel kabulleri şunlardır;

- Özelleştirmeler ve diğer yöntemlerle kamusal alan/olanda varlık gösteren piyasanın kayıtsız şartsız egemenliği,
- Devlet düzenlemelerinin peyderpey azaltılmak ve zayıflatılmak yolu ile, gerek konu gerek derece bakımından uygulama alanlarını daraltmak suretiyle devletin ekonomik alandaki düzenleyici rolünü ortadan kaldırmak.
- Eğitim, sağlık gibi asli ve sürekli kamu hizmetlerine yapılan harcamaların kısılması yoluyla ve devamında kamu yararı kavramını tartışılır olmaktan çıkarıp, bireysel sorumluluğa dönüştürmek

2. Kamu Hizmetlerinin Dönüşümü

Devletin ve kamusal olanın/alanın oldukça genişlediği Refah devleti süreci, daha küçük ve etkin devletler hedefleyen neo-liberal politikalarla aşınmaya başlamıştır. Devletin ekonomik yapıya müdahalesi; kaynakların etkin dağılım gelirden adaletin sağlanması, kalkınma ve büyüme amaçları gibi genel/makro alanlarda kendini hissettirmeye devam etmiştir. Tüm bu değişim dönüşüm gerçekleşirken, teorik, siyasi, hukuki ve idari yapılanmalar da etkilenmektedir. Kamusal olan/alan daha spesifik anlamda kamu hizmetleri de, farklı gördürülme usulleri çerçevesinde, özel sektör ve özel hukuk ile daha içli dışlı olmaya başlamıştır. Dönem hükümet politikaları da bu yönde teşviklerle süreci desteklemiştir (Tokatlıoğlu, 2005: 8-14). Hukuki, idari ve teknik kapasiteleri ve politikaları etkileyen bu sürecin teorik karşılığı karşımıza Yeni Kamu Yönetimi (YKY) anlayışı olarak çıkmaktadır. Gerek ulusal gerek uluslararası kurum ve kuruluşların perspektifinden,

geleneksel kamu yönetimi anlayışı, yetkilerin merkezileşmesi, aşırı kırtasiyecilik bir yapı, katı hiyerarşik sistem gibi özellikleriyle eleştirilmiş, yerel, katılımcı bir yapı ile verimli, etkili ve performans bazlı çıktılarının yer aldığı yatay ilişkiler temelinde esnek bir yönetim modeli olan yeni tip idari yapılanmalar su yüzüne çıkmış ve savunulmuştur. Devletin kaçınılmaz olarak küçültülmesi, iktisadi alandaki etkinliğinin ise azaltılması gerekliliği vurgulanmıştır (Bayraktar, 2003: 564). Adem-i merkezîyetçi yapısı, “katılımcı demokrasi” ile özdeşleştirilebilirken, YKY’nin temelini oluşturan neo-liberalizmin, yürütme erkini güçlendirilmesi yolu ile demokrasiye bir hançer darbesi vurduğu gerçeği çelişkisi ayrıca tartışmaya değer bir konudur.

Yukarıdaki değişimlere paralel olarak değişime eklemlenen belki de en önemli etken küreselleşme olmuştur. Neo-liberalizme eklemlenen Küreselleşme ile, devletlerin artık görevlerini ne olacağı, kamusal olan/alan kapsamında mal ve hizmet sunumu kapasitesinin ne olacağı yeniden ele alınması gereken önemli bir konu haline gelmiştir. Nihayetinde kamusal hizmetler artık serbest piyasa koşullarında ve çeşitli hukuki sözleşmeler çerçevesinde özel sektör aktörleri eliyle gördürülmeye başlanmıştır (Ener ve Demircan, 2008: 58). Kamu hizmetlerinin, hukuki tanımlaması ve idari yapı içindeki yerleri sürekli olarak, dönem konjonktürleri, hükümet politikaları, ekonomik ve toplumsal yapıların dönem koşullarıyla şekillenmektedir (Ulusoy, 2004: 20). Bu anlamda siyasi iktidarların bakış açıları yanında artık, dünya ekonomik koşulları, çok uluslu şirketlerin beklentileri ve uluslararası kurum ve kuruluşların bakış açıları da kamu hizmetlerinin tanımlanmasına etki etmektedirler.

Yine yukarıda anlatılanlara paralel olarak kamusal olan/alan/hizmet konusunda önemli değişikliklerin olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Tarihi süreç içerisinde kamu hizmeti olma ya da kapsam içine alınma kriterleri oldukça sık değişikliğe uğramıştır. 1930’lara kadar sosyolojik ve toplumsal anlamda değer arzeden hizmetlerin birçoğu sırf bu özellikleri dolayısıyla kapsam içinde tutulmuştur. Mutlakîyetçi bir bakış açısına sahip olan bu yapı, değişen dönüşen dinamik haldeki toplumsal değişkenliğe ve katılımcı demokrasi hedefleyen amaçlarla pek de örtüşmemekteydi. Son kertede siyasi karar mekanizmalarının etki ve politikalarına daha açık olan şekli tanımlamalarla belirlenen, içeriği biraz daha göz ardı eden bir yöntem olan göreceli kamu hizmeti anlayışı gelişmiştir (Ulusoy, 2004: 24–26). Daha önce de belirtildiği üzere, sadece siyasi iktidarlar değil bunlara ek olarak, iktisadi, toplumsal özellikler de hem ulusal hem uluslararası düzeyde belirleyici olabilmektedirler (Tokatlıoğlu, 2005: 5). Kamusal olan/alan/hizmet geleneksel yapıdan yeni ve daha katılımcı yöntemlerle, paydaş bazlı, kar ve risk paylaşımlı, kamunun denklemdaki rolünü yeniden tanımlayan, bir yandan özel sektörü sisteme dahil ederken diğer taraftan idari kapasitesini özel sektör mantığıyla yeniden dizayn etmeye çalışan, bu vesileyle sürekli olarak finansman gerekçeleriyle dış kaynaklara yönelen ve bu nedenle ulusal ve uluslararası sermayeyle daha yakın ilişkilere giren yine akımlar ve teoriler geliştirilmiştir (Dileyici ve Vural, 2006: 43). Gerek küreselleşme süreci ve neo-liberal düşünce gerekse de yukarıda sayılan faktörler kamu hizmeti anlayışının değişiminde ve piyasa mekanizmasının kamu hizmeti sunumuna dâhil olmasında

önemli rol oynamıştır. Kamu-özel işbirliği yöntemiyle kamusal hizmetlerin gördürülme usulü bakış açısının en önemli sonuçlarındandır.

Kürek çeken değil dümen tutan devlet anlayışıyla devletin ekonomideki, mal ve hizmet sunumundaki konumu düzenleyici devlet mantığıyla daha sınırlı bir hal almıştır. Kamu hizmetleri alanındaki varlığı ise, onları asli ve sürekli kamu hizmetleri olarak bir ayrıma tabi tutmak suretiyle ve diğer kapsam dışı hizmetleri özel sektör eliyle piyasa paydaşları tarafından gördürülmesini sağlamak adına hukuki ve idari düzenlemelerle oldukça dar kapsamda kalmaktadır. Kamu hizmeti sunumunda artık sadece devlet değil, kar ve risk paylaşım temelli özel sektör gibi diğer paydaşlar da vardır (Tokatlıoğlu, 2005: 156). Kamusal ola/alandan devlet çekildikçe yerini mevcut yapı içinde paydaş olarak tanımladığımız piyasa aktörleri almaktadır. Kamu hizmetlerinin kapsam daralması, asli ve sürekli kamu hizmetleri tanımlamalarıyla daha somut bir hal almıştır. Çünkü asli ve sürekli kamu hizmetleri tanımlandıktan sonra, geriye kalan diğer kamu hizmetlerinin hemen hepsi, piyasa aktörlerinin ulaşımına açılabilir. Özelleştirmelerle kamusal vasfını tam anlamıyla kaybederken kamusal hizmetler, özelleştirilemeyenler için ise özel sektörün erişilebilirlik kapasitesinin hukuki ve idari anlamda geliştirilmesi gerekmektedir. İşte Neo-liberalizm tam da bu noktada, piyasaya gereken enstrümanları sunmaktadır (Ataay, 2008: 35–6). Hukuksal anlamda “kamu hizmeti” kriterleri, amaçsal bakış açısı ya da kurumsal bakış açısına göre yeniden belirlenmektedir. Artık hizmetin hangi tüzel kişilikçe sunulduğu değil, denetim-kontrol yoğunluğu, amaç ve hizmet sunumu temelini oluşturan meşru kaynak gibi kriterler kullanılmaya başlanmıştır. Yeni teknik kriterler, ilgili hizmetleri her ne kadar kamusal yelpazede tutsa da, durumun gerçekliği, sosyal-ekonomik etki ve sürdürülebilirlik sorunsalı büyük bir çıkmaz olarak yerini almış durumdadır. Kamusal olan/alanın geçirmiş olduğu bu değişim, devletlerin meşruiyet sorunlarına bile sebep olabilecek düzeylere erişebilecek ciddiyette bir meseledir. Bu değişim, teorik alanda kalmamakta, hukuki, idari ve siyasi değişimleri de beraberinde getirmek suretiyle köklü değişimlere sebep olmaktadır. Kamusal olan ile özel olan arasında daha geçirgen bir yapı inşaa edilmekte, son kertede tüm toplumun güveneceği ve sığınacağı kamuya olan güven duygusunun aşındığı, devletlerin varlık sebeplerinin yeniden tanımlanma süreçlerine gidecek bir süreç (Haque, 2001: 65). Sürece yönelik lehte vealeyhte bir çok görüş mevcuttur. Kısa vadeli perspektiften; özel sektör ister asli sorumlu ister tali sorumlu olsun, kamusal hizmetlerin hayata geçirilmesi veya kalitelerinin arttığını söylemek yanlış olmayacaktır (Bilgin, 1995: 175). Ancak bu durumun uzun vadede getirdikleri ve getirecekleri hiçde öyle görünmemektedir.

3. Neo-liberalizmin Türkiye’deki Yansıması: 24 Ocak Kararları

1980 yılından itibaren Türkiye’de neo liberal politikaların yansıması olan devlet bütçesi uygulamaları hayata geçirilmeye başlamıştır. Bu yıllar dışa açılmanın, büyüme politikalarının dışa açılma ile mümkün olacağını, uluslararası sermaye girişinin siyasi, hukuki ve idari olarak desteklenmesi gerekliliği algısının yaygınlaştığı bir dönem olarak bilinmektedir. Beraberinde siyasi, ekonomik ve sosyolojik bir sorunun filizlenmesi için gerekli

enstrümanları da sağlamıştır (Güzelsarı, 2008:97). Piyasa paydaşlarına ayrıcalık tanınmaya başlanmış (özelleştirilmeler, vergi indirim ve muafiyetleri gibi), enflasyonu bedeli ne olursa olsun dizginlemeyi amaçlayan bir politikanın doğuşu (parasalcı politikalar) ve bunlara bağlı olarak; devletin varlık alanlarından gerek kamusal alanlarda çekilmesi/uzaklaşması gerek kamusal harcamalarını kısması suretiyle küçülmesi. Uluslararası veya uluslararası kurum ve kuruluşların 1980'lerden günümüze uygulaya geldikleri politikalar incelendiğinde, IMF ve Dünya Bankası'nda olduğu gibi kredi/fon veya Avrupa Birliği gibi diğer Kuruluşların ise üyelik ön koşulu gibi kimilerine göre dayatma kimilerine göre yönlendirmelerinin büyük çoğunluğu neo-liberal politikaların amaçlarına hizmet eder niteliktedirler. Tüm bu oluşumlar toplumsal alanda kendini yoksulluk olarak ifade etmektedir. Özellikle asli ve sürekli hizmetlerin belirli kısmında devletin rolünün azalması, yatırım harcamalarından devletin uzaklaşması bütçenin sermaye dışı kesimden uzaklaştığını işaret etmektedir. Bir taraftan gelişmekte veya geri kalmış ülkelerde, özellikle kamusal harcamaların düşürülmesi zorunluluğunun gelişme için kaçınılmaz olarak gösterilmesine paralel, diğer taraftan gelişmiş ülkeler sosyal devlet anlayışı içinde kamusal harcamaları olabildiğince arttırmışlardır. 1980 24 Ocak kararları işte tam da bu noktada, gelişmekte olan veya geri kalmış ülkeler için, neoliberal politikaların iktisadi faaliyetlerin merkez noktasına yerleştirilmesi gerekliliğini karar altına almıştır demek yanlış olmayacaktır. Dışardan gelen etki/dayatma/yönlendirmelere açık olan devletler için hukuki, idari, siyasi ve toplumsal bazlı yapısal dönüşümler uygulanmaya başlamış hayat bulmuştur. Sonuç olarak, devletlerin geçirmiş oldukları yapısal dönüşüm, ekonomi politikaları değişimi, dışa açılma girişim ve çabaları, küreselleşme gibi akımlar yanında Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası kuruluşların yönlendirmeleriyle hayat bulmuştur demek yerinde olacaktır. 1980 Ocak kararları, birden fazla bileşen olan bireyler, toplum, idari yapı, ekonomi politikaları ve hukuki yapı üzerinde liberalleşme döneminin resmi başlangıcı olarak kabul etmek doğru olacaktır (Kazgan, 2008:195).

Artık piyasa hakimiyeti, uluslararası aktörlerin çizdiği sınırlar içerisinde alınan kararlar ve uygulamalar için yine aynı sınırlar içinde hedeflenen idari kapasitelerin dönüştüğü yapılar, Kamu İktisadi Teşebbüslerinin sistem dışı bırakılmaya başlandığı ve kamusal harcama ve yatırımların minimize edildiği neo-liberal bir döneme geçişte anahtar rol oynayan 24 Ocak 1980 kararlarının ana bileşenleri aşağıdaki şekilde belirtilebilir.

- Daha rekabetçi, verimli, etkin, ithal ikameciliği bırakmış ihracata dayalı, yabancı sermaye girişini desteleyen serbest piyasa ekonomisi,
- Kambiyo rejimi serbestisi,
- Özelleştirmeler ve diğer hizmet gördürme yöntemleriyle daha küçük ancak etkin ve verimli bir devlet mantığıyla, kamunun iktisadi alandaki payının azaltılması.

4. Türkiye'de Özelleştirmeler Yoluyla Devletin Küçültülmesi

Kamu hizmeti konusunda çeşitli tanımlamalar yapılsa da ister devlet kendisi tarafından bizzat sunulsun, ister sıkı

gözetim ve denetimi altında piyasa paydaşlarından olan özel sektör eliyle herhangi bir yöntem aracılığıyla sunulmuş olsun, soyut, genel, kişilik dışı, sürekli/devamlı ve düzenli olarak ortak toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere ve kamu yararını gerçekleştirme amacıyla sunulması o hizmeti kamu hizmeti yapmaya yeter gibi görünmektedir. Ancak bu tanımlamayı biraz daha genişleten ve "mal ve hizmet sunumunun" ötesine geçiren durum, 1982 Anayasası'nın 128. maddesidir; "Devletin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür." Burada idareyi bir bütün olarak ele almak suretiyle, sunmuş olduğu tüm hizmetleri "kamu hizmeti" şeklinde tanımlamak hukukten mümkün görünmektedir.

İdari işlemler tanımlanırken, yetki, konu, amaç, sebep, şekil bakımından tanımlanması gerekmekte ve en önemli unsur olarak ise özellikle kamu hizmetinin de esaslı unsuru olan amaç/maksat unsuru olan "kamu yararı" karşımıza çıkmaktadır. İşte neo-liberal politikaların çeşitli dayatma ve yönlendirmeler sonucu kamu hizmetleri özelinde çıktısı; özelleştirmeler ve diğer kamusal hizmet görme yöntemleridir. Özelleştirmeler özelinde, iyi bir hukuki zemin ve altyapı olmasına bağlı olarak, idari işlem gerçeği doğrultusunda, toplumsal, genel ve soyut bir ihtiyacın karşılanması ön kabulü ile, idari işlemin bitin koşulları teknik olarak karşılanmış olsa da, kamu yararı kapsamı açısından bu ihtiyacın hangi yöntemle ve kim tarafından karşılandığı sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Çünkü bir taraftan idari işlem olarak değerlendirilirken diğer taraftan genel, ortak ve kişilik dışı bir ihtiyacın karşılanması dolayısıyla kamu yararı açısından değerlendirilmekte, ancak kamu yararı kriterleri konusunda, günümüz değişen koşullarında net bir tanımlama yapılamamaktadır. Bu tartışmalara daha önce de belirtildiği üzere son veren kriter; ister kamu ister özel hukuk tüzel kişiliği eliyle sunulsun; kamu yararı ve hizmet sunumunun kamu gücü ayrıcalığı (sunum sırasında özel hukuk hükümlerini aşan bir takım ayrıcalıkların olması durumu) ile sunuluyor olması, ilgili hizmeti kamu hizmeti olarak tanımlamaya yetecektir. Literatürde idari işlem, kamu yararı ve kamu hizmeti gibi kavramlarla ilgili değişim/devinim ve dönüşüme paralel yeniden tanımlanma gereklilikleri ve kapsam kaymaları olsa da; en genel anlamda ister kamu ister özel sektör eliyle sunulsun, hizmet sunumu sürecinde meşru bir şekilde edinilen ve kullanılan kamu gücü ayrıcalığı var ise, genel, soyut, objektif, sürekli, eşit, ölçülü ve kişilik dışı kamu yararını önceleyen, kanuni sınırlar içerisinde kanunla ya da kanunun izin verdiği yetkiye dayanarak idari bir işlemle kurulmuş olan idare tarafından veya sıkı gözetim ve denetim altında özel sektör eliyle gördürülüyorsa, kamusal anlamında gerekli kriterler sağlanmıştır demek yanlış olmayacaktır.

Neo-liberal politikalarla ortaya çıkan özelleştirmeler, israfi engellemek yolu ile tasarruf tedbirlerini etkin kullanmak ve serbest piyasa koşullarında rekabette eşitliğin ve adaletin sağlanması gerekçesiyle devletin kamusal olandan çekilmeye başlaması yoluyla kendine varlık alanı bulmuştur. Bir taraftan devletin bir bütün olarak özellikle sınai ve ticari girişimlerini düşürmek, rekabetçi piyasa koşullarının oluşturulması, devletin sırtında yük olarak görünen kamusal hizmetlerin finansmanı yükünün

azaltılması, bekleyen tasarrufların ise yeni oluşan piyasa koşullarında değerlendirilmek suretiyle değerlendirilmesi beraberinde Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT)'lerin özelleştirmelerini getirmiştir (Atiyas ve Oder, 2008: 6).

Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda olduğu üzere, ülkedeki üretim yetersizliği gibi esaslı bir unsuru karşılamak üzere devlet eliyle bir takım üretim hamleleri yapılabilmektedir. Türkiye 1930'lu yıllarda Kamu İktisadi Teşebbüslerini tamda bu nedenle hayata geçirmiştir. Devlet eliyle üretim yatırımlarının yapılması, dönem konjonktüründe, özel girişimlerin artmaya başlaması, ürün arzında yeterli ve uygun kapasitelere ulaşılması, ekonomik hayatın ivme kazanması gibi bileşenlerle terkedilmeye ve bunun bir sonucu olarak KİT'ler varlık sebeplerini kaybetmeye başlamışlardır.¹

Diğer taraftan, özel sektörün, kar maksimizasyonu/beklentisi, teknik ve teknolojik yatırım maliyetlerinin geri dönüşünün oldukça uzun bir süreye tekabül etmesi gibi nedenlerle yatırım ve harcama yapmaktan geri durabileceği birçok hizmet/alan olabilecektir. İşte birçok KİT bu boşluğu doldurmak içinde kurulur. Dolayısıyla KİT'lerin varlık sebeplerini incelediğimizde, gelişen ekonomik kapasiteler, idari ve teknik kapasiteler ve teknolojik yenilikler bu sebepleri bir bir bertaraf etmiştir demek yanlış olmayacaktır. Türkiye açısından tekstil sektörü buna örnek gösterilebilir (Özmen,1987:14).

Devlet eliyle yapılan bir hemen hemen bütün girişimlerde; olası finansal kaynakların yaratılamaması, üretim kapasitelerine çıkılamaması, finans döngüsünün sağlanamaması gibi durumlarda, devlet bütçesine ek yük oluşturma olasılığı her zaman vardır. İşte bu noktada ister faaliyet zararı, ister işletme sermayesi açığı, ister yatırım ister borç ödemesi kaynaklı olsun finansman açığı genellikle devlet tarafından karşılanır. Bu durum ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınıp incelenecek düzeyde olması gerekçesiyle bu kadar değinilmekle yetinilecektir (finansman açığının nereden kaynaklandığı, geri dönüşünün olup olmadığı, büyüme ve yatırım kaynaklı mı olduğu gibi konular).

Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesinin arka planında da devletin işlevinde yaşanan bu dönüşüm rol oynamaktadır. Devlet harcamalarının kısıtlanması gerektiğini savunan neo-liberal görüşe göre; kamusal yönetimde israf ve işlevsizlik olduğu varsayılmaktadır. İsfraf ve işlevsizliği ortadan kaldıracak kamu reformunun temel hedefi rekabete dayalı ve etkin kamu yönetimi anlayışıdır. Bu anlayışa göre oluşturulan mübadele-maliyet modeli, devlet hizmetlerinin piyasalaşması ve kamu yönetimin merkezileşmesini hedeflemektedir. Mübadele-maliyet modelinin esas argümanı kamu harcamalarında oluşan israfın ortadan kaldırılması gerektiğidir. Kamu yönetiminde artan oranda merkezileşme ile birlikte ortaya çıkan, yöneticilerin kamu hizmetlerini en düşük maliyetle sunma amacı yerine bireysel amaçlarını ön planda tutması ile oluşan israfı ortadan kaldırmak bu modelin görünen amacıdır. İsfrafı ortadan kaldırmanın yolu ise, rekabeti artırmaktır. Kamu hizmetlerinde rekabet, kamu kuruluşları üzerinde denetim olanaklarının artırılmasıyla sağlanacaktır (Arın,1991:167). Kamusal denetimin seçmen baskısı ile gerçekleşeceği

beklentisi bu modelin temel çelişkisi olarak görülebilir. Fakat seçmen baskısı yerine bu modelde vatandaş denetimin sağlanmasında piyasanın aktif bir özne olarak rol almasından bahsedilmektedir. Vatandaşların ödeme gücü oranında kamu hizmetlerine ulaşması yoluyla, kamu hizmetlerin ticarileştirilmesi söz konusudur. Türkiye'de 2000'li yıllarda oluşan yeni mali sistemde kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini sağlayan en önemli değişim, "kamu hizmetlerinin özel kişiler eliyle gördürülmesini" sağlayan yasal düzenlemeler ile kamusal alanın özelleştirilmesidir. Kamu hizmetlerinin, kamu hizmeti kapsamından çıkarılmadan özel kişilerce gördürülmesinin iki temel dayanağı 1999 Anayasa değişikliği ve 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkındaki Yasa'dır. Özel kişiler eliyle kamu hizmeti kapsamından çıkarılan kamu hizmeti, kamu hukuku yerine özel hukuk sözleşmesi statüsüne indirilmiştir. Kamusal hizmetler değerlendirildiği hukuki çerçeveye göre ayrı konumlandırılabilirler. Kamu hukuku çerçevesinde ele alındığında en temel insan hakkı olarak değerlendirilebilecek "yurttaşlık hakkı" iken, hizmetlerin özel hukuk hükümlerince veya idare hukuku vesayeti altında özel sektöre gördürüldüğü durumlarda ise yararlanılanlar "nihai tüketici" veya "müşteri" konumunda olabilmektedirler (Ataay,2015). Evrensel ve sosyal nitelikleri ağır basan hizmetlerin, bir çok alanda görülen metalaşma akımına kaptırılması, kar, kazanç odaklı bir amaca özgülenmiş bir işleyişe mahkûm edilmesi, özelleştirmelere yapılan eleştiriler dolayısıyla özelleştirmeler yolu ile olmasa da "kamusal hizmetlerin çeşitli yöntemlerle özel sektöre gördürülmesi" yolu ile devam etmektedir. Özel kişilerin gerçekleştirdiği ekonomik faaliyetler ise ister kamu hizmeti olsun ya da piyasaya yönelik bir hizmet olsun, "kâr amacı" ile yerine getirilecektir. Dolayısıyla, kamu hizmetlerinin özel kişilere gördürülmesi ile kamu hizmetlerinin metalaştırılması sağlanır (Ataay,2015).

Kamu hizmetlerinin özelleştirilmesini sağlayan bir diğer yöntem hizmetlerinin fiyatlandırılmasında kullanılan "hizmet satın alma" yöntemi ile hizmetin finansmanının bütçe ya da sosyal güvenlik kaynakları gibi kamusal fonlardan karşılanmasıdır (Ataay, 2015)." Hizmet satın alma yöntemi de, özel kişiler tarafından kamu hizmetlerinin gördürülmesinde yapılan özel sözleşmeler gibi, önce toplumsal fayda hedefleyen kamu hizmetini, kâr amaçlı piyasa faaliyeti haline getirmekte ve hizmet alanları ise toplumun bir parçası olarak görmek yerine müşteri olarak kabul etmekte, böylece hizmetin ücretsiz ve eşit talep edilmesini koruyan sosyal hak algısını, bir tür sosyal sadaka haline getirmektedir. Özelleştirme kamu tekellerinin özel oligopollelere hiç fayda yaratmayacak biçimde dönüştürülmesidir ve KİT'lerin satışı özellikle toplumun yoksul kesimleri etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Her özelleştirme toplum için yeni ihtiyaçlar yaratarak farklı kamu hizmetleri talebini yaratmaktadır. Son çeyrek yüzyılda kendini her geçen gün daha da hissettiren ve özelleştirme ve türev yöntemlerin dezavantajlı yönlerini bertaraf etmeye yönelik geliştirilen yöntem ise, Kamu-özel işbirliği yöntemi olmuştur. Ne refah devleti eleştirilerinde olduğu gibi hantal, verimsiz ve bürokratik bir yönetim, ne de kamusal değerlerin özelleştirme gibi yöntemlerle elden

¹ <https://www.mevzuatdergisi.com/2002/07a/01.htm>

çıkartıldığı rantsal ve geri dönüşü imkansız veya oldukça maliyetli bir yöntem. Kamu-özel işbirliği yöntemi, ekonomik yetersizlikler değil de, daha verimli ve etkin gerekçelerle başvurulmuş bir yöntem olması durumunda, karın, riskin ve tüm ticari bileşenlerin paylaşıldığı, özel hukuk kapsamında, idareye ayrıcalıklar tanıyan, diğer taraftan özel sektör için çekiciliğini de koruyan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. Sonuç

Özelleştirmeleri KİT'ler özelinde incelediğimizde, özel hukuk tüzel kişilikleri olan işletmelerin, kamu hukuku tüzel kişileri olan kamu işletmelerinden daha verimli, etkin işledikleri gerekçesi/gerçeği ile karşılaşılır. Devletlerin kamusal olan/alanı genişletmeleri idari olarak onları daha hantal bir yapıya evirirken, ekonomik anlamda da yoğun kaynak kullanımı dolayısıyla, özellikle idari ve teknik kapasite yetersizliği nedeniyle etkisizleştirmektedir demek yanlış olmayacaktır. Özelleştirmelerle ortaya çıkacak hareketli sermaye, özel sektöre yönlendirilmek suretiyle, devletler hem küçültülmüş ve etkin kılınmış, hem de özel sektör eliyle üretilecek mal ve hizmetlere kaynak aktarılmış ve büyüme daha sağlıklı sağlanmış olacaktır. Son kertede hem tekil hem bütüncül perspektiften ekonomik etkinlik ve verimlilik sağlanmış olacaktır. Ancak bu noktada kamu hizmeti anlayışının nasıl sunulacağı önemlidir. Zira özelleştirmelerin bugüne kadar yarattığı en büyük sorun kamu hizmetlerinin devredilmesinden sonra, vatandaşlara müşteri gibi davranılması hizmetlere ulaşmakta sorun yaratmaktadır. Ayrıca özelleştirmenin gelecekte elde edilecek gelir ve giderler göz önüne alınmadan yapılması tehlikesi vardır. Böyle bir durumda, özelleştirmenin orta ve uzun dönem sakıncalarının, kısa dönem yararlarından daha büyük olacağı aşikardır. Dolayısıyla özellikle 1980'lerde neo-liberal politikaların ivme kazanmasına paralel olarak, gelişmekte olan bir çok ülkede refah devletinin adeta bor sonucu gibi gösterilen ekonomik dar boğazlar ve artık yürütülemez bir hal alan kamusal hizmet/alan genişliği ve yine karşısında özel sektörün hareket kabiliyetinin olmayışı, yürütme erkinin diğer erkler karşısında aleni şekilde güçlendirilmesi ve buna bağlı olarak "özelleştirme" furiasının acı faturası, tekrar devlet/kamu himayesine geçmeyi ya da kontrolünde olmayı gerekli kılmıştır. Ancak özel sektör dinamiklerini daha karlı ve çekici bulan kamusal taraf, özelleştirmelere alternatif olarak, yeni teorik akımların da (Yeni Kamu Yönetimi) desteklediği üzere; kamusal alana özel sektör (işletme) yönetim usul ve yöntemlerini aktarma yolunu tercih etmişlerdir. Bu yönelim, kamunun idari ve teknik kapasite ve yeni durum/zamana uyarılama yetersizliği nedenleriyle kamuda birtakım değişimler yaratsa da (performans kriterleri, stratejik planlar, çıktı odaklılık) beklenen başarı oranlarına ulaşamamıştır. Son kertede, risk ve kar ortaklığı çerçevesinde, kamusal kaygıları gözetken ancak özel sektör beklentilerini göz ardı etmeyen kamu-özel işbirliği yöntemi hizmetin tüm taraflarının haklı kaygılarını mümkün olan maksimum düzeyde bertaraf etmeye yönelmiş bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletçilik geleneği ağır basan devletlerin, kamusal alandan ayrılmasını daha da kolaylaştıran bu yöntem son yıllarda yoğun şekilde kamusal hizmet sunumunda kullanılmaya başlanmıştır.

Devletler ister özelleştirme yöntemiyle aleni şekilde kamusal alanı/alanı daraltsın, ister uyguladığı yöntemlerle

özel sektöre daha fazla rol versin; sonuç olarak, kamusal olandan özele bir kaymanın olduğu, idare hukuku alanının ise özel hukuk lehine daraldığını söylemek yerinde olacaktır.

Kaynakça

- Acar, E. (2017). Neo-liberalizm ve Sosyal Refah Devleti Ekseninde Üçüncü Yol Yaklaşımı. Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 248-263.
- Arın, T. (1991). "Devlet Hizmetlerinde Etkinlik: 'Kamusal Yönetim' mi 'İş İdaresi' mi?", Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, İÜİF.
- Ataay, F. (2015). "Neoliberal reformlar, devletin yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerinde dönüşüm". Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15 (30), 20-39.
- Ataay, F. (2008). "İkinci Kuşak Yapısal Reformlarda Program Arayışları", Memleket: Siyaset-Yönetim, 3 (6), 22-38.
- Atıyas İ. ve Oder B. (2008). Türkiye'de Özelleştirmenin Hukuk ve Ekonomisi, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Yayını, Ankara: Matsa Yayınevi.
- Bayraktar, G. (2003). "Yeni Sağ Düşüncesinin Kamu Yönetimindeki Yansıması Olarak Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı", içinde Türkiye'de Kamu Yönetimi, (Der. Burhan. AYKAÇ, Şenol DURGUN ve Hüseyin YAYMAN), Ankara: Yargı Yayınevi.
- Berktaş, F. (2013). Liberalizm: "Tek bir pozisyona indirgenmesi olanaksız bir ideoloji". 19. Yüzyıl'dan 20. Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler, (Ed. Tanıl Bora), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bilgin, K.U., (1995). "Kamu Yönetiminde Kaliteli Hizmet Anlayışı", Kamu Yönetimi Disiplini Sempozyumu Bildirileri, TODAİE, Cilt 1, s. 171-190, Ankara.: TAKAV Matbaası.
- Clarke S. (2007). "Neo-Liberal Toplum Kuramı, (drl.) Saad-Filho, Alfredo ve Deborah Johnston, Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki", (çev. Ş. Bağlı, T. Öncel), İstanbul: Yordam Kitap: 91-105.
- Ener, M. ve Demircan E., (2008). "Küreselleşme Sürecinde Değişen Devlet Anlayışından Kamu Hizmetlerinin Dönüşümüne: Sağlık Hizmetlerinde Piyasa Mekanizmaları", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, s. 57-82.
- Güzelşarı, S. (2008). "Küresel Kapitalizm ve Devletin Dönüşümü", Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul: Ezgi Matbaacılık.
- Heywood A. (2013). "Siyasi İdeolojiler", (Çev. Ş. Akın., Ö. Tüfekçi), Ankara: Adres Yayınları
- Kazgan, G. (2008). "Türkiye Ekonomisinde Krizler (1929-2001): Ekonomi Politik Açısından Bir İrdeleme", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Munck, R. (2007). "Neo-liberalizm ve Siyaset, Neo-liberalizmin Siyaseti, (drl.) Saad-Filho, Alfredo ve Deborah Johnston, Neoliberalizm: Muhalif Bir Seçki", (çev., Tuncel Öncel), İstanbul: Yordam Kitap, 106-122.
- Özmen S. (1987). "Türkiye'de ve Dünyada KİT'lerin Özelleştirilmesi", İstanbul, Met/Er Matbaası.
- Rawls, J. (2007). "Siyasal Liberalizm", (Çev. M. F. Bilgin). Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Tokatlıoğlu, M. Y. (2005). Küreselleşme ve Kamu Hizmetleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Türkbay, R. ve Polat, F. (2011), "Neo-liberalizmde Özgürlük Paradoksu ve Sosyal Haklar", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (8): 81-97
- Ulusoy, A., & Akdemir, T. (2004). Mahalli İdareler Maliyesi. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Uygun, O. (2002). Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi, Anayasa Yargısı 20, Ankara.
- <https://www.mevzuatdergisi.com/2002/07a/01.htm>



Comparative Analysis of Sustainable Solar Energy Use in the Context of Energy Policies: The Cases of Türkiye and Germany

Sürdürülebilir Güneş Enerji Kullanımının Enerji Politikaları Bağlamında Karşılaştırılması: Türkiye ve Almanya Örneği

Ferat KAYA^a

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	3 January 2025
Accepted	11 March 2025
Available Online	17 April 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Energy,
Renewable Energy,
Solar Power Plant,
Photovoltaic,
Türkiye-Germany.

ABSTRACT

The amount of energy consumption is one of the main criteria for technological and economic advancement in countries. In order to meet the increasing energy need, there is an increasing tendency towards renewable energy, which is an alternative to fossil fuels and sustainable. Countries are turning to solar power plants, which are safe, environmentally friendly, and sustainable energy sources, to protect themselves from the effects of a possible energy crisis.

Türkiye, which is dependent on energy imports, is increasingly recognizing the importance of its renewable energy resource potential. Based on the generation obtained from investments in solar power plant construction and the number of sunshine days, it is observed that Türkiye has a twofold higher investment viability level compared to Germany. This study comparatively analyzes the support provided by Türkiye and Germany for photovoltaic (PV) plants, focusing on energy policies. Germany aims to reduce its dependence on imports by diversifying its energy sources in accordance with its articulated vision. The study concludes that distinctions have emerged between Türkiye and Germany in terms of solar energy generation, influenced by factors such as energy purchase prices, purchase guarantees, energy policies, access to financing, incentives, economic development, legal regulations, and costs. Utilizing these data, the study seeks to identify the shortcomings of Türkiye's energy policies related to the generation of PV plants, thereby contributing to the existing literature in this field.

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	3 Ocak 2025
Kabul	11 Mart 2025
Yayın	17 Nisan 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Enerji,
Yenilenebilir Enerji,
Güneş Enerji Santrali,
Fotovoltaik,
Türkiye-Almanya.

ÖZ

Enerji tüketim miktarı, ülkelerin teknolojik ve ekonomik yönden gelişmişlik seviyesini gösteren önemli ölçütlerden biridir. Artan enerji gereksinimini karşılamak amacıyla fosil yakıtlara alternatif ve sürdürülebilir nitelikteki yenilenebilir enerjiye yönelim artmaktadır. Ülkeler olası bir enerji krizinin etkilerinden korunmak için güvenli, çevre dostu ve sürdürülebilir enerji kaynağı olan güneş enerji santrallerine yönelmektedir.

Enerji ithaline bağlı olan Türkiye'nin, yenilenebilir enerji kaynak potansiyeli her geçen gün daha önem kazanmaktadır. Güneş enerji santral yapımına yönelik yatırımdan elde edilecek üretim ve güneşlenme gün sayısı baz alındığında Türkiye'nin, Almanya'dan iki kat daha fazla yatırım yapılabilirlik seviyesine sahip olduğu görülmektedir. Bu çalışma; Türkiye ve Almanya'nın fotovoltaik (PV) santrallerine verdikleri desteği, enerji politikaları alanında karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmektedir. Almanya ortaya koyduğu vizyon doğrultusunda enerji çeşitlemesine giderek dışa bağımlılığını azaltma hedefi ortaya koymaktadır. Türkiye ile Almanya arasında güneş enerji üretimine yönelik; enerji alım fiyatı, alım garantisi, enerji politikaları, finansman bulma, teşvikler, ekonomik gelişmişlik, yasal düzenlemeler ve maliyet gibi farklılıklarla güneş enerjisinden yararlanma miktarları arasındaki ayrımın olduğu sonucuna varılmıştır. Bu verilerle Türkiye'nin PV santralleri üretimine yönelik enerji politikaları alanında eksikliklerinin neler olduğunun tespitiyle literatüre bu alanda destek olunmaya çalışılmıştır.

^a Asst. Prof. Dr., Dicle University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Diyarbakır, E-Posta: f.kaya@dicle.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3704-7251

1. Introduction

“The sun will be the fuel of the future.”

Anonymous, April 1876, Popular Science

The amount of energy reaching the surface of the earth from sunlight in ninety minutes is more than the amount of energy used in a year worldwide (IEA, 2011: 31-32). Studies on the utilization of such a huge renewable energy source have gained momentum with the increasing technology. Electricity generation from solar energy is carried out in two methods. The first method is the direct conversion of sunlight into electrical energy through PV and the second method is the generation of electricity from steam energy solar focusing systems. This study focuses on the PV systems in Türkiye and Germany.

Solar energy investments are determined by the political and economic development of countries rather than their solar energy potential. It is seen that countries with high solar energy potential do not lead in solar energy investments. China, the USA and Japan lead the world in solar energy investments (Zielinski, 2022: 10). Germany, which has a low energy potential in terms of insolation, follows these countries and ranks first in solar energy investment in Europe. In addition, Germany holds the leading position globally in terms of installed solar power generation capacity per capita (Federal Statistical Office, 2022).

Türkiye has experienced a rapid increase in energy demand in recent years owing to economic growth, population boom, and rising standards of living. Türkiye, which meets its energy demand mostly from fossil energy resources and is largely dependent on external sources of primary energy, has been experiencing an energy security problem by importing energy and having a current account deficit every year. The problem of external dependency on energy and the use of fossil fuels with high import costs also bring environmental problems. Although Türkiye is a resource-rich country in regards to its renewable energy resource capacity, it does not benefit sufficiently from renewable resources other than hydroelectricity and traditional biomass resources. The importance of Türkiye using its renewable energy potential more effectively in terms of reducing energy-related emissions increases every year. Solar energy, which has a high potential as a renewable resource, is of great importance as a domestic resource in fulfilling Türkiye's increasing electricity needs.

This paper compares solar energy utilization in Türkiye and Germany in the context of their respective energy policies, examining the highlights of state support, incentives, and legal regulations. Germany, a pioneer in the adaption of renewable energy, has established a robust framework to promote solar energy, while Türkiye, which has significant potential for solar energy that has yet to be utilized, has faced challenges in using this resource effectively. Germany stands out especially with its “Energiewende” (Energy Transition) policy. This policy has enabled Germany to use solar energy as an important tool in the transition of separate energy sources. Germany is a frontrunner in the adoption of solar energy through significant investments in renewable energy infrastructure through technological innovations. In Germany one of the biggest challenges is related to the geographical limitation of solar energy use and adequacy of

solar radiation. In contrast, Türkiye has a large untapped solar energy potential. Solar energy policies in Türkiye have been shaped by various legal regulation aimed at promoting renewable energy sources. However solar energy policies in Türkiye are newer compared to Germany and legal regulations in this area in the development process. The main obstacles to using solar energy in Türkiye are high initial costs, lack of sufficient infrastructure, and difficulties in developing domestic production capacity. Another important problem is the lack of policies, support and investments put forward by the state. This study examines the energy policies, economic impacts, and the barriers and opportunities that shape solar energy development in both countries. This paper also explores the differences and similarities in solar energy policies between the two countries, highlighting the effectiveness of such policies in promoting solar energy development.

2. Methodology

Although studies on climate change, one of the biggest problems encountered on a global scale, began in the post-1970 period, the most effective studies were carried out under the initiative of the United Nations and international institutions after 1980. Serious efforts have been made to reduce human-induced greenhouse gas emissions with the “United Nations Framework Convention on Climate Change” in 1992, the “Kyoto Protocol” in 1997, and the “Paris Agreement” in 2015. With the Kyoto and Paris Agreements, there has been a worldwide trend towards renewable energy sources with high energy efficiency that will reduce greenhouse gases. Since renewable energy sources are seen as the ultimate goal in the coming period, Türkiye needs to focus on technological and economic investments in renewable energy as soon as possible and receive support from the academic community. For this reason, Germany, which is the leader in solar energy production within the EU, is chosen and it is aimed for Türkiye to take serious steps towards this field.

Türkiye, which has a strong potential in solar energy resources, is being analyzed comparatively with Germany in terms of energy policy, solar energy investment, and development rate. Although Germany is not as strong as Türkiye in its potential for solar energy, it is the number one country in Europe with the amount of solar energy production. Türkiye is an energy importing country and therefore cannot conduct its own policy independently. It can get out of this vicious circle with the generation of renewable energy, which is domestic energy. The following criteria were effective in selecting Germany as the relevant country in this context;

- Germany, which is among the founding member states of the EU, is preferred because Türkiye is an EU candidate country,
- Germany, together with France, is one of the locomotive countries of the EU,
- Although Germany is in a disadvantaged position concerning its solar energy, it ranks 1st in the EU with its solar energy generation amount,
- Germany is in a favorable position in terms of industry and technology and can serve as a model for Türkiye,
- Comparing the policies, incentives and support mechanisms implemented by Germany until today with the

example of Türkiye and determining what are the missing or wrong policies implemented.

This study focuses on the policy decisions, directives, implemented incentives, technological investments, employment policies, production capacities, and cost calculations regarding PV solar energy production adopted by Türkiye and Germany after 2000. Additionally, the exclusion of other leading solar energy countries such as China, the USA, and Japan from the comparison restricts a comprehensive understanding of global solar energy utilization, while solely comparing Türkiye and Germany may yield more focused insights. This choice is one of the other limitations of the research and the purpose is to understand the topic by focusing only on the energy policies of the two countries in a comparative way. Other solar energy technologies, such as concentrated solar power, are excluded, and the scope is limited solely to PV systems.

This study adopts a qualitative case study approach based on literature review, policy analysis, and legislative examination. The use of secondary data sources instead of primary data collection (e.g., field studies or expert interviews) may limit the study's originality. While analyzing energy policies, this study does not provide an in-depth examination of grid integration challenges or socio-political factors in both countries. The significant differences in economic conditions, subsidy structures, and market dynamics between Türkiye and Germany further complicate direct comparisons. Additionally, solar energy efficiency can vary considerably between regions (e.g., Bavaria versus Berlin in Germany, or Mersin versus Artvin in Türkiye). Although the study acknowledges the high initial costs and financing challenges in Türkiye, it does not include a detailed cost-benefit analysis.

This study compares the sustainable use and policies of PV solar energy in the context of the energy policies of Türkiye and Germany. Statistical data from various globally and nationally significant organizations have been utilized. The energy transitions, energy investments, and the role of solar energy in sustainable energy policies of two countries have been evaluated based on the reports of the International Energy Agency, Renewable Global Status, and Eurostat. Data from Germany's Fraunhofer Institute for Solar Energy Systems and the Federal Statistical Office are analyzed to evaluate Germany's solar energy investments, support programs, policy incentives, and financing mechanisms. Data from the Republic of Turkey Ministry of Energy and Natural Resources are used to evaluate Türkiye's solar energy potential, current and future energy policies, and investments. Ultimately, within this literature framework, the PV solar energy potentials, investments, current and future policies, incentives, and financing processes of Türkiye and Germany are compared to identify the deficiencies in Türkiye's energy policies and to examine how the German model could be adapted.

In the literature, there are various studies on renewable energy policies, economic-technological dimensions of solar energy and PV systems. However, the number of studies addressing the solar energy potential and policies of Türkiye and Germany is relatively limited. This study aims to contribute to the literature by providing a comparative analysis of the solar energy policies of Türkiye and

Germany, with a particular focus on PV solar energy systems.

3. Development of Solar Energy Potential and Systems in Germany and Türkiye

In 2024, Türkiye's energy outlook has shown significant changes with increasing energy demand and production. Notably, the rise in fossil fuel-based energy production has positioned Türkiye as the country with the highest emissions from this sector in Europe. Türkiye has increased the share of coal in electricity generation, obtaining 36.3% of its total energy production from coal (Fig. 1). For the past three years, there has been a continuous increase in coal-fired energy production, reaching a record level in 2024 (IEA, Türkiye: 2024). Natural gas followed coal with a share of 21.2%. As of June 2024, Türkiye's total installed power capacity reached 110,539 MW, with 57.3% of this capacity derived from renewable energy sources. By July 2024, hydropower plants accounted for 28.9% of the total installed power, while wind and solar energy plants collectively accounted for 25.2% of the total installed power (TSKB, 2024: 2). These data highlight Türkiye's significant progress in the renewable energy sector and its aim to further enhance its potential in this field in the future.

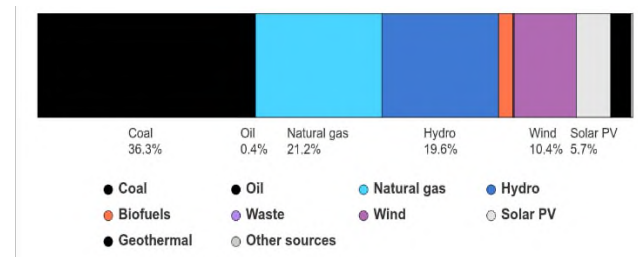


Fig. 1. Türkiye's Electricity Generation 2023

Source: International Energy Agency (2024).

Türkiye possesses considerable potential for harnessing solar energy, as it is located within sunbelt region (Frentzou, 2024: 64). Although Türkiye, located in the sunbelt at 36°-42° northern parallels, is geographically well positioned in terms of solar energy potential, it does not utilize from solar energy as much as it should. A very low portion of the current solar energy potential in Türkiye is used to generate electricity. The primary application of solar energy potential in Türkiye is thermal systems. In 2019, Türkiye emerged as Europe's largest market for thermal energy systems and the second largest in the world, following China, in terms of newly installed collector area (Çelik et al, 2023: 1589). Although there are no regulations or incentives in Türkiye, thermal installations used in hot water generation on roofs are in a pioneering position. Thermal systems used in hot water generation and greenhouse heating are widely used in the southern parts of Türkiye. The utilization capacity of low-temperature thermal solar energy systems in Türkiye is quite high, and the majority of the collectors produced by the manufacturing companies are exported and benefit the Turkish economy (Akdemir, 2021: 36). Although the investments made in this field in Türkiye are sufficient, there are deficiencies in the necessary technological investments.

Türkiye's electricity generation amount as of the end of 2023 was 326,3 TWh (R.T. (Republic of Türkiye) Ministry of Energy and Natural Resources Electricity, 2024).

Türkiye generates 42,3% of its total electricity from renewable energy sources. Among renewable energy sources, 19,6% of the total installed capacity is generated from hydroelectric power plants, 10,4% from wind and 6,7% from solar (R.T. Ministry of Energy and Natural Resources Electricity, 2024). Among Türkiye's renewable energy sources, the majority of its energy supply is based on hydroelectric energy.

The Solar Energy Potential Atlas was developed by the Ministry of Energy to determine the solar energy production potential in Türkiye. Relevant data on solar radiation, temperature and other meteorological factors are essential for analyzing solar energy potential and determining appropriate locations for solar energy investments. Solar radiation reaches the earth in the form of direct or diffuse radiation and the concepts of Direct Normal Irradiation (DNI), Diffuse Horizontal Irradiance (DHI) and Global Horizontal Irradiation (GHI) are used to measure the solar energy potential in the region. DNI, which is perpendicular to the atmosphere and is not affected by factors such as clouds, atmosphere and dust and DHI, which is scattered by molecules and particles in the atmosphere and does not follow a direct path, indicates the amount of radiation received per unit. The sum of the direct diffuse and reflected solar radiation reaching the horizontal surface, in other words, the sum of DNI and DHI constitutes the GHI. GHI

data is used to determine the power from solar energy in PV power estimations.

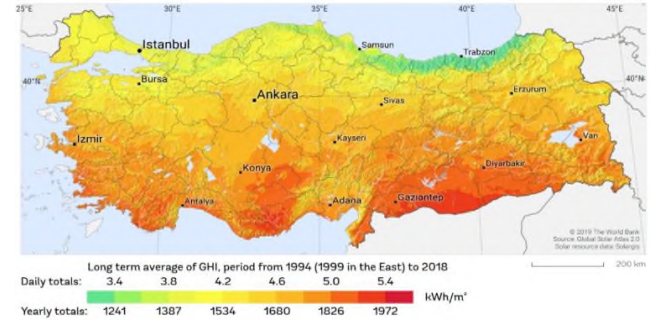


Fig. 2. Türkiye Global Horizontal Irradiation

Source: The World Bank Group & Solargis, (2019).

The amount of energy from the sun goes from dark red to light. While the southern regions of Türkiye have more energy potential, the energy potential decreases as you move north (Fig. 2). Nevertheless, the values seen in the north of Türkiye are higher than the highest potential regions of Germany. Türkiye's daily total sunshine time is 7.58 hours/day and Türkiye's annual total sunbathing time is 2766.5 hours/year. Türkiye's average annual total radiation intensity is 1521.7 kWh/m² per year (R.T. Ministry of Energy and Natural Resources Solar, 2024). It is seen that Türkiye has a high sunlight potential.

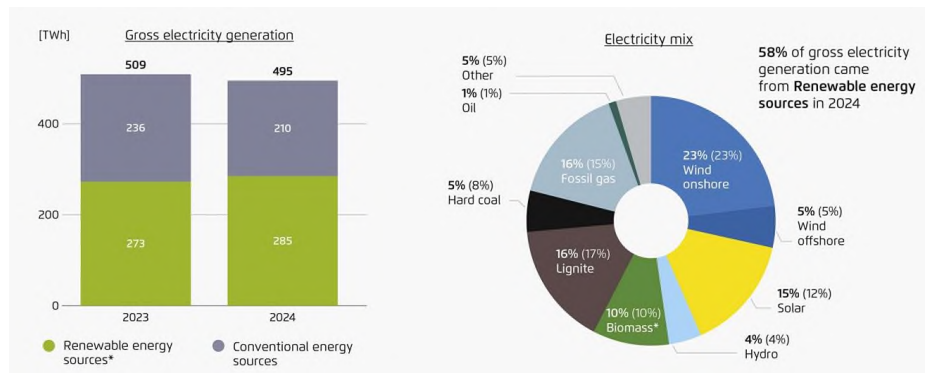


Fig. 3. Germany Electricity Mix 2024

Source: Zackariat et al., (2025: 14).

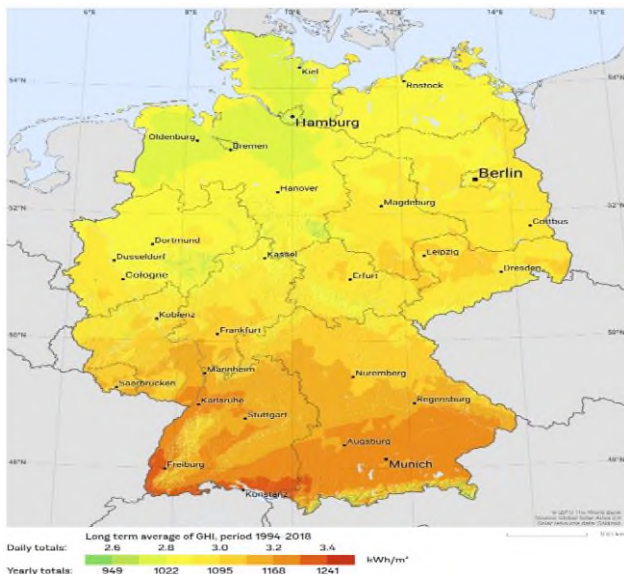


Fig. 4. Germany Global Horizontal Irradiation

Source: The World Bank Group & Solargis, (2019).

In 2024, Germany's energy sector stands out with the increasing share of renewable energy sources and the decline in fossil fuel consumption. Germany generated 58% of its total electricity from renewable energy sources (Fig. 3). The production from coal-fired thermal power plants decreased by 31%, while lignite consumption recorded a 9% decline (Enerdata, 2025). Wind energy continues to play a dominant role in electricity generation. As a result of these changes, Germany's carbon emissions from energy production have significantly decreased. With the increasing dominance of renewable energy sources and the decrease in fossil fuel consumption, Germany's energy outlook is becoming more sustainable than ever before.

As seen in Fig. 4, Germany, located between the 47°-55° parallels, is further north of Türkiye. Despite its low solar energy potential, Germany has become a leader in Europe by shifting towards PV systems. While Germany generates 54.6 GW/h of electricity from solar, Türkiye generates 11.7 GWh. Germany's daily total sunshine time is 4.4 hours/day and Germany's annual total sunbathing time is 1600

hours/year. The average annual total radiation intensity is 1088 kWh/m² per year in Germany (Wirth, 2021: 25).

When the GHI and DNI values of Germany and Türkiye are compared, Türkiye has a clear superiority. While Türkiye's Solar Irradiance Potential daily insolation value is 4.60, Germany has a value of 2.98 and Türkiye has a better value in terms of solar irradiance potential (Fig. 5). Although Germany has less energy potential than the northern regions of Türkiye, it generates more electricity in terms of the systems it uses shows that the efficiency of the systems used by the countries is also a major factor in addition to the potential.

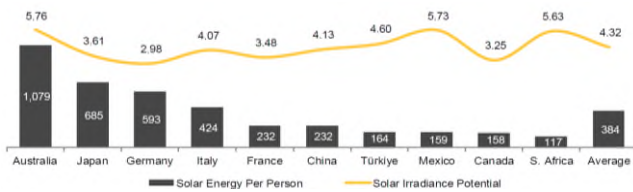


Fig. 5. G20 Countries with the Highest Per Capita Solar Energy Generation (Top 10) and Solar Irradiance Potential (kWh/person, kWh/m²/day, 2021)

Source: Pwc, (2024).

Considering the growth in integrated capacity for electricity generation, solar energy is a leading renewable energy source. The main factor for this growth in solar energy is the drastic decline in levelized costs of energy (LCOE). LCOE is analogous to the payback concept for energy systems. It indicates how much investment cost will be spent to produce a unit of electricity, including the initial capital investment, maintenance costs, fuel costs for the system (if any), operating costs, and discount rates (Sayigh, 2012: 37). Subsidies, tax breaks, and other government programs can help to reduce the LCOE of sustainable low-emission renewable energy systems. In determining the LCOE, the energy producer company or the state facilitates

the analysis by combining variable costs such as the investment cost of the system, return on investment, financing conditions such as interest, operating and dismantling costs into a single measurement. The levelized energy costs of solar energy decreased by 90% from \$323 in 2009 to \$30 in 2021 (Fig. 6).

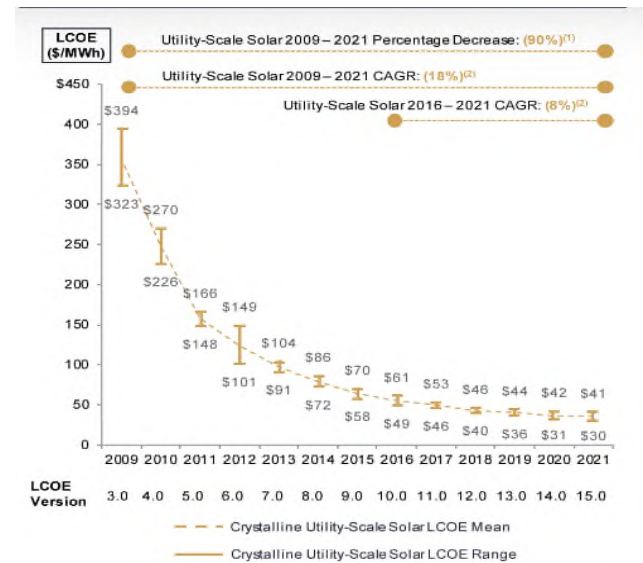


Fig. 6. Unsubsidized Solar PV LCOE

Source: Lazard, (2021).

Germany, which has a strong economy, has become an important actor in solar energy generation with its political stability and correct energy policy. Germany is making the necessary technological investments as it moves towards becoming Europe's leading PV market. Germany has been developing its solar energy installed capacity over the years. It is aimed to expand the installed PV capacity to 200 GW by 2030 (Fig. 7).

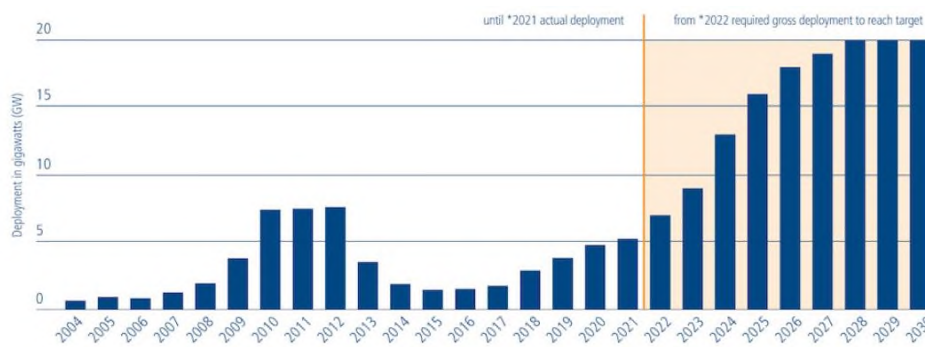


Fig. 7. Annual Photovoltaics Development in Germany (2004-2030)

Source: Intersolar Europe, (2022).

The EU strives to ensure that the energy sector is competitive, sustainable, high-quality, consumer-friendly and reliable services at affordable prices. The EU, which combats climate change and takes important initiatives to create a sustainable clean environment, attaches particular importance to renewable energy policies. EU countries submit progress reports on renewable energy targets every two years. In the last report presented in 2023, it was stated that EU member states reached a level of 22%, exceeding the binding 2020 renewable energy target by 2% (Eurostat, 2023). Germany exceeded the 2020 and 2030 targets (Table 1), which constitute an important component of the EU's

climate and climate change framework, reaching 49% levels in renewable energy production (Edo, 2023: 21). Germany aims to reach 60% share of renewable energy in its total energy consumption by 2050, with the aim of increasing the share of renewable energy sources in electricity consumption to 80% by the same year. The energy targets envisaged by Germany are ahead of the targets set by the EU and carry out a pioneering policy within the EU. Germany's pivotal role as a vehicle manufacturer, it plays a crucial part in fulfilling European Union's objectives of enhancing energy security, decarbonizing its economy and improving energy efficiency (Hafner and Raimondi, 2022).

Table 1. EU's climate and energy targets

Energy targets	Targets for 2020	2030 climate and energy framework
Greenhouse gas emission reduction (compared to 1990 levels)	%20	%40
Renewable energy sources' share in energy consumption	%20	%27
Enhancing energy efficiency	%20	%27

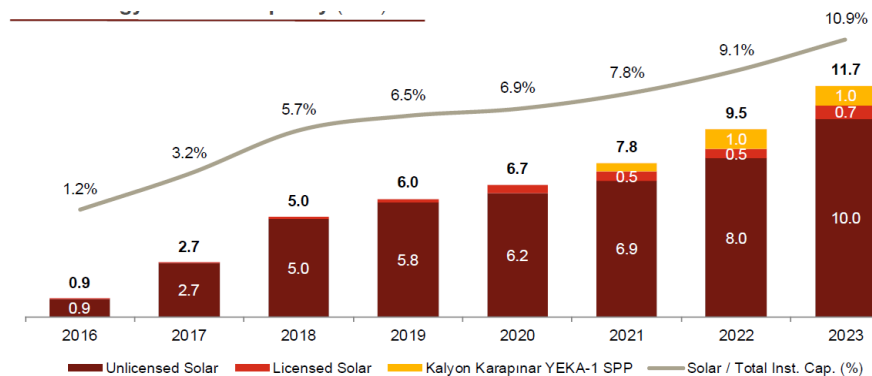
Source: Edo, 2023: 26

The EU has created a roadmap for the green transformation process required by the Paris Climate Agreement with the European Green Deal in 2019. The European Green Deal is the new growth strategy that aims to make Europe the world's first climate-neutral continent with the net zero greenhouse gas emissions by 2050. One third of the €1.8 trillion investments from the Next Generation EU Recovery Plan, and the EU's seven-year budget will finance the European Green Deal (European Commission, 2024). According to the Green Deal, the EU accelerates the shift to sustainable and smart mobility, preserves and restores ecosystems, supplies clean-affordable, secure energy, and protects the health (European Commission, 2019). Renewable sources will have an important role for energy efficiency and other sustainable solutions.

Türkiye, which is late in solar energy production, launched its first largest solar energy project in Karapınar in 2017 with state incentives. The electrical energy generation facility with a capacity of 1000 MW has a domestic contribution rate of 74.62%. This project, implemented with the Renewable Energy Resource Area model, aims to increase the contribution of domestic production from renewable energy technologies and carry out research and development (R&D) activities. With this regulation, the determination, evaluation, protection and utilization of renewable resource areas located on public and treasury

lands and thus the use of state-owned lands have been opened for energy production purposes. While the second and third steps of this project implementation were for wind energy, the fourth application was again for solar energy and it was decided to conduct 74 separate tender processes, each in the range of 10-20 MW (R.T. Ministry of Energy and Natural Resources, YEKA Model 2021). Instead of importing the necessary parts for the project, it is aimed to support the domestic market, expand the solar energy sector and increase employment. Due to financial instability, the modules that were supposed to be produced by 2018 could not be processed and many factories halted the assembly (Tsagas, 2019). Karapınar PV power plant, started generating electricity in 2021, supports production with 1.0 GW of energy production in 2023.

One of the incentives implemented in Türkiye is the exemption from license fees or the opportunity for unlicensed production. With unlicensed production, the investor is exempted from the obligation to obtain a license for the first 8 years up to the kW/h projected by the state and pays 10% of the fee in the following years (Şencan, 2022: 700). The fact that 10 GW of the 11.7 GW production in 2023 was produced from unlicensed production can be explained by the fact that this process is more convenient and applicable (Fig. 8).

**Fig. 8.** Solar Energy Installed Capacity (GW)

Source: Pwc, (2024).

Germany and Türkiye have leveraged diverse renewable energy sources while establishing targets to augment the contribution of renewable energy to their electricity generation. While Türkiye produces energy from wind energy after hydroelectric power plants among renewable energy sources, Germany benefits from solar energy after wind energy among renewable energy sources.

Germany, which started investing in solar energy in 2004, has been developing its power plants in terms of both technology and capacity. Solar electricity generation is getting more cost effective every year with technological advances. Germany's significant cost advantage in renewable energy is a factor in its being a role model for

Türkiye (Telli et al., 2021:420). Due to technological advancement, the learning curve and scale economies, the costs of PV power plants, that constitute the largest expense, are decreasing by an average of 12% per year (Fig. 9). There has been a 75% decrease since 2008. In 2006, the average unit price of a solar power plant was 4600 €/kWp, and this rate decreased to 1000 €/kWp in 2021.

Germany has implemented various reductions in electricity tariffs with the growth figures seen in the economy and new pricing policies. The constant revision of the purchase price in Germany according to the current situation has both protected the state economy and enabled the sector to be kept in a continuously investable position. The decreases in

hardware and software costs have been effective in the significant decline in PV system prices over the last decade. In Germany, PV system prices decreased from 2941.30 E/kW in 2011 to 1392.13 E/kW in 2022 (Fig. 10).

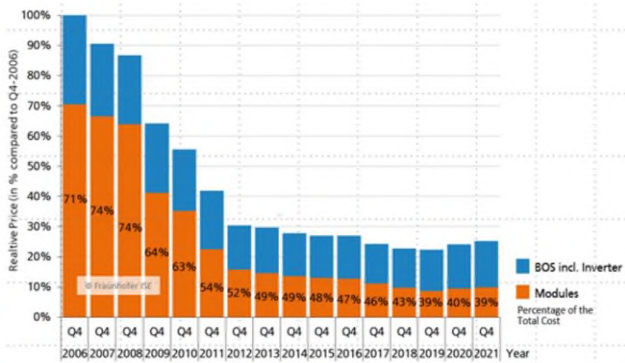


Fig. 9. Price Change with Technological Development in Germany (2006-2021)

Source: Wirth, (2024: 9).

The positive price development in PV systems stagnated after 2020. One of the increasing reasons for this stagnation is the rising cost of polysilicon and the increasing cost of PV modules due to supply chain disruptions caused by the Covid-19 pandemic (Kraschewski et al., 2023: 3). The decrease in electricity demand due to Covid-19 has almost no impact on the electricity generation of solar energy in the first half of 2020. This is because solar generation is delayed compared to when it is actually built (Jones, Graham and Tunbridge, 2020: 8). In the aftermath of the COVID-19 pandemic, the pronounced deceleration of the economy, coupled with a relative stabilization in electricity demand, created an opportunity for a transition towards clean energy technologies and the utilization of domestic resources (Kat, 2023: 9).

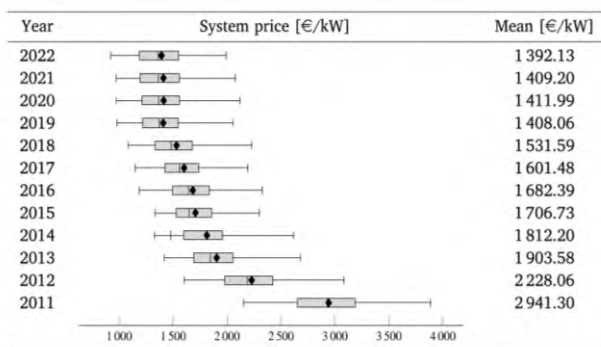


Fig. 10. Germany PV System prices (€/kW) from 2011 to 2022

Source: Kraschewski et al., (2023: 4).

4. The Role of the Solar Energy Sector in the Energy Policies of Germany and Türkiye

Since 2000, The EU has published new directives every two or three years aimed at increasing the utilization of renewable energy, along with the release of White and Green Papers post-1980. The EU has issued these directives in line with the Kyoto Protocol provisions. The economic and energy bottleneck experienced after 2000 has made it compulsory for the EU to adopt measures for a sustainable energy strategy. The 2001 directive promoted the generation of electricity from renewable energy sources within the internal electricity market (European Council,

2001). The fulfillment of climate change commitments, ensuring environmentally sustainable energy security and encouraging the transition from fossil fuels to renewable energy sources have been actively pursued (European Council, 2003). This directive requires the reduction of greenhouse gases in all fuels, as well as the continuity of environmental, economic and social conditions. These goals of the EU were also included in the context of “Action Plan for Energy Efficiency: Realizing the Potential” in 2006. In order to build a more sustainable future, it emphasized the need to increase energy generated from renewable sources and to invest in new energy technologies through mandatory targets. A mandatory national framework directive was issued for the share of energy from renewable sources in total energy consumption (European Council, 2009). In the “Clean Energy for All Europeans” directive published by the EU in 2016; the EU outlined its goals to become a pioneer in energy efficiency and renewable energy, as well as to provide fair agreements for consumers (European Commission, 2016). In the 2020 Strategy, the EU proposed an investment of %3 in R&D and the private sector (European Commission, 2020). In 2023, it adopted the Renewable Energy Directive, which aims to increase the share of renewable energy to 42.5% by 2030 (European Council, 2023).

After the 2011 Fukushima Daiichi nuclear accident, Germany shifted to alternative sources of energy instead of nuclear energy. For this purpose, the Energiewende policy was formulated in 2011, reflecting the desire to transform Germany into a zero-carbon society and improve energy efficiency. The German Energiewende refers to a transition from the current energy system, which is predominantly based on fossil fuels, to one that relies on renewable energy sources, particularly wind and solar PV technology, for energy generation (Schischke et al, 2023: 2). This transition involves reducing the share of fossil-fuel and nuclear electricity generation while increasing the utilization of renewable energy sources to between 80% and 95% by 2050 (Renn & Marshall, 2016). For this purpose, the fact that 18% of the energy generated from nuclear energy will be directed to alternative sources is obvious (Gielen et al, 2019: 39). In the Energiewende, it was decided to shut down all nuclear plants by 2022 and all coal-powered power plants by 2038. Due to the current energy crisis triggered by the Russia-Ukraine war, Germany had to extend the life of the last nuclear reactor until April 2023 (Nakamura et al., 2024: 2). Germany, which has been generating electricity from nuclear energy since 1962, terminated this production as of 2024 (Fraunhofer, 2025).

In response to the challenges caused by Russia's invasion of Ukraine and the disruption in global energy markets, the European Commission is implementing the REPowerEU Plan, which aims to gradually phase out fossil fuel imports from Russia. REPowerEU, which enforced in 2022, has helped the EU to save energy, diversify its energy sources and promote clean energy. It has provided significant support in preventing Russia from using its energy resources as a weapon. While 45% of EU's gas imports came from Russia in 2021, this rate dropped to 15% in 2023 (European Commission, 2022). The EU sanctions have prohibited the maritime import of Russian crude oil, refined petroleum products and coal. As a result of the EU's efforts

in the energy sector, energy prices, which peaked in 2002, began to decrease gradually.

Türkiye has enacted laws in line with EU energy directives. The Kyoto Protocol was ratified by Türkiye in 2004. In 2005, Law No. 5346 titled “Utilization of Renewable Energy Resources for the Purpose of Generating Electricity” was enacted to promote the expansion of renewable energy sources for electricity generation and to develop the domestic manufacturing sector associated with these technologies. This law also encompasses the certification of the production and use of renewable sources. These positive trends can also explain why the accession negotiations between Türkiye and the EU were facilitated in 2005. In 2007, Law No. 5627 titled “Energy Efficiency” covered the procedures and principles to be applied in reducing the burden of energy costs on the economy, protecting the environment and utilizing renewable energy sources (Official Gazette, 2007). In order to increase renewable energy usage, the “Electricity Energy Market and Supply Security Strategy Document” in 2009, the “Turkey Climate Change Strategy” in 2010, the “Renewable Energy Support Mechanism (referred to as YEKDEM)” and the “Regulation on Unlicensed Electricity Production” in 2011, the “Energy Efficiency Strategy Document and Regulation on Wind and Solar Measurements in the Electricity Market” in 2012, the “Electricity Market Law No. 6446” in 2013 and the “Turkey National Renewable Energy Action Plan” in 2014 were published.

Türkiye issued a regulation on the “Energy Sector Research and Development Projects Support Program” in order to provide support R&D support for sustainable energy policies and energy supply security. The regulation revised in 2013 aimed to improve renewable energy technologies and domestic energy resources, electro-mechanical equipment manufacturing technologies, energy efficiency technologies, energy transmission, and harmful emission reduction technologies. In 2016, the “Regulation on Supporting Domestic Components Used in Facilities Generating Electricity from Renewable Energy Sources” was published and the 2011 regulation was abolished. With this amendment, the domestic contribution support for unlicensed electricity generation facilities was abolished and this support was limited to licensed power plants (Official Gazette, 2016). In order to support energy supply security, incentives for funding domestic coal mining and coal-fired power plants were determined with Law No. 3305. In 2016, in contrast to the EU’s renewable energy policies, energy policies were developed by offering additional incentives such as purchasing guarantees to power plants using domestic lignite.

The energy transition refers to the global shift within the energy sector from fossil-based energy production and consumption systems towards renewable energy sources. The objective of the energy transition is to mitigate greenhouse gas emissions associated with energy production through various decarbonization strategies (S&P Global, 2020). Germany ranks fifth worldwide in terms of transition readiness, which enables the assessment of the appropriate environment for the energy transition as it is one of the top three countries in terms of regulation and political stability (World Economic Forum, 2023: 36). Germany also gives importance to the finance, investment, education and

human capital (Fig. 11). The “German Renewable Energy Sources Act” has played a crucial role in the energy transition for expanding the renewables. This constitutes the basis for the Energy Industry Act, the legal basis of the German Industry, enhances innovation, supply security and ensures a sustainable generation of energy. In addition, this law regulates grid access and storage of electricity from renewable sources. Enhancing energy efficiency and disseminating renewable energy sources are the basic elements of the energy transition.

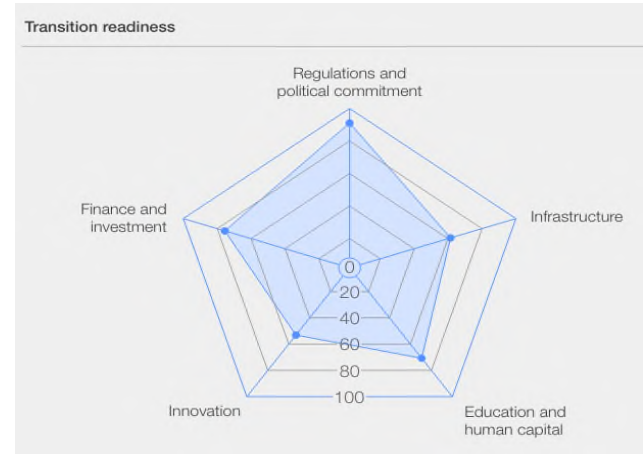


Fig. 11. Energy Transition Readiness of Germany, 2023

Source: World Economic Forum, (2023: 35).

Several incentives can stimulate renewable energy deployment. There are four types of incentives that can be categorized: R&D, fiscal and tax, market development, grid connection, and tariff incentives (Qadir et al., 2021: 3597). In 2022, the German authorities invested 70 million euros in energy research. 13 million euros of this was used to support photovoltaics research (Fig. 10.). 18% of energy research support was allocated only to PV investment. While production technologies received the largest support in PV investments, basic research PV systems, and technologies also received a share of this budget (Fig. 12).

Financial incentives are one of the economic supports granted by the state to implementers during renewable energy production and consumption. Incentives are offered through instruments such as long-short term loans, environmental tax exemption, accelerated depreciation, carbon tax, withholding tax support and value added tax exemption (environmental tax – real estate tax - customs tax - corporate tax exemption) (Qadir et al., 2021:3598). Feed-in tariffs and tax exemptions are among the most important incentives provided to investors for renewable energy resources to participate in production.

The number of years that the produced energy will be guaranteed by the state is important in terms of eliminating uncertainties for investors. Updateable purchase cost calculations that prioritize the investors and users have enabled investments in Germany to continue on a stable line. Türkiye provides feed-in tariffs for renewable energy systems for a duration of 10 years from the date of commissioning (Şencan, 2022: 700). Due to the fact that the feed-in tariffs applied in Türkiye are not updated on an annual basis, the unit cost of the energy produced remains far below and the desired results are not achieved in energy investments. Germany has set the feed-in tariffs as 20 years

from the first day and has not made any changes. Germany has encouraged PV expansion by eliminating possible doubts (Wirth, 2024: 9). While it may take 7-10 years for power plants with high solar energy potential in Türkiye to recover their investment costs, providing a 10-year feed-in

tariffs fraught with uncertainty and risk for investors. In Germany, even if the amount of profit from solar energy is low, the risk factor is eliminated with the purchase guarantee, allowing the investor to make plans by seeing the future.

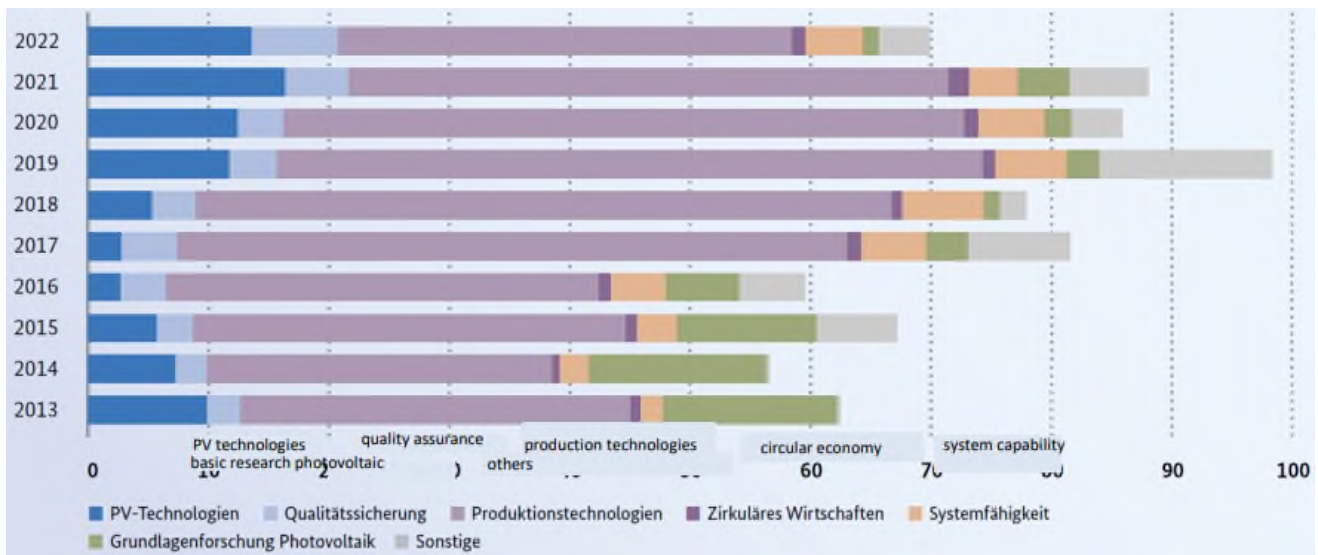


Fig.12. Funding for PV research categorized by technology in €/million

Source: Wirth, (2024:24).

Employment in the solar PV sector increased by 30% from 2019 to 2022, reaching 3.9 million jobs worldwide (Fig. 13). Employment in the electric vehicle and batteries sector has increased incomparably with other sectors. The solar energy sector leads the way in terms of employment compared to other renewable energy sectors. The energy sector necessitates more qualified labor than many other sectors, with 36% of the energy workforce requiring some form of tertiary education and 51% some vocational training

(IEA, 2023: 34). Construction, which involves the installation of solar panels, represents almost half of PV jobs, making the largest contribution to employment. Polysilicon, wafers, cells, modules and inverters, racking, mounting and other components represent around %20 of total employment which %77 of these jobs are concentrated in China where the vast majority of the world's solar panels are manufactured (IEA, 2023: 65).

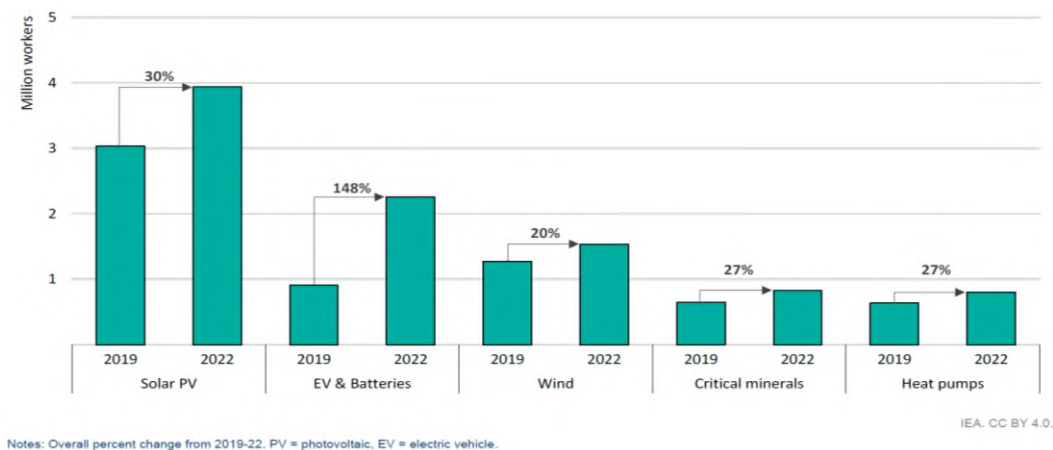


Fig. 13. Global employment growth and percent change in selected sectors. 2019-2022

Source: IEA, (2023: 21).

In Germany, approximately 340,000 individuals are employed in the renewable energy sector, and more than 189 universities, along with 120 research institutes are actively involved in the country's energy transition efforts (Edo, 2023: 22). In Germany, the solar industry employed 84,100 people in total in 2022, while 24,000 people were employed in the PV industry (Wirth, 2024: 23). The employed people work in the inverters, manufacture of

materials, manufacture of intermediate and final products modules, mechanical engineering for cell and module production, installation, power plant operation and maintenance.

The majority of renewable energy sector employees in Türkiye work in hydroelectric power plants. Approximately 26.000 people work in the solar industry, which corresponds to almost ¼ of all renewable energy sector employees (Fig.

14). Employment in the solar energy sector is analyzed by sub-sectors such as project development and consultancy, contracting company, operation, maintenance, repair, panel-construction, parts manufacturers, etc. In recent years, despite the increasing number of producers, the capacity on the production side is not fully utilized due to

the decreasing demand as investors have difficulties in financing. In order to utilize the capacity efficiently, it is crucial to maintain stable demand within this sector while simultaneously offering various incentives to support its growth (Solar3GW, 2024: 11).

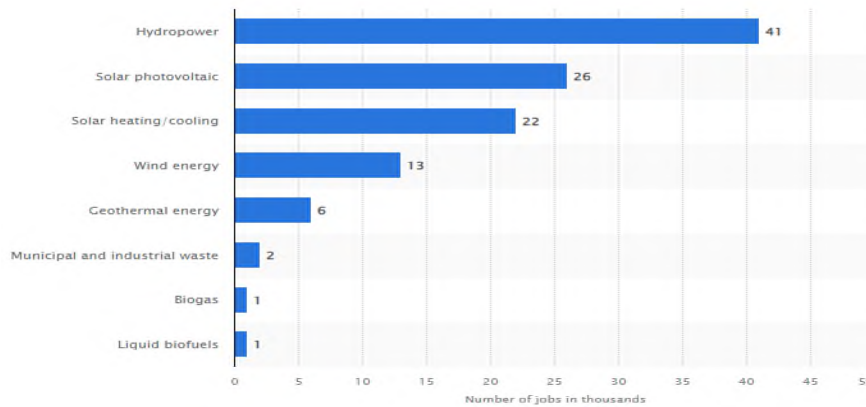


Fig. 14. Number of renewable energy sector employees in Türkiye in 2002

Source: Statista, (2024).

The solar energy sector in Türkiye and Germany varies in line with the economic structure of the countries' economic structure, investments and incentives, level of technological development, and environmental concerns. Germany aims to increase renewable energy through fixed price guarantees, feed-in tariffs, grants, subsidies and financial incentives. In order to generate electricity through renewable energy sources and support investors, Türkiye

established the YEKDEM program in 2011. Different incentives and support systems are applied for each type of renewable energy. The purchase price for solar energy is determined as 13.3 \$/cent. Türkiye contributes a total of 6.7 \$ cent/kWh if all components are domestically produced (Table 2). Türkiye continues to support solar energy with fixed feed-in tariffs, domestic manufacturing production and customs duty exemptions.

Table 2. Chart II, Domestic Contribution Rate for Materials Produced in Türkiye (%)

Facility Type	Domestic Manufacturing	Domestic Contribution Prices (US Dollar cent/kWh)
Photovoltaic Solar Energy Based Production Facility	1- PV panel integration and solar structural mechanics manufacturing	0,8
	2- PV Modules	1,3
	3- Cells forming the PV Module	3,5
	4- Invertor	0,6
	5- Material that focuses the sun's rays on the PV Module	0,5

Source: Law on the Utilization of Renewable Energy Resources for Electricity Generation, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5346.pdf>

Although PV panel factories are established in Türkiye with domestic capital, there is currently no factory with the capacity to produce 100% domestic PV panels. Cells imported from abroad are converted into modules through the lamination process, using domestic glass and aluminum frames. For the necessary substructure materials used to mount the module to the ground, as well as auxiliary industry components such as junction box that facilitate the transmission of electricity generated in the PV system, domestic production is utilized (Cebeci, 2017: 91). One of the main costs of PV system investments is the import expenses resulting from the need to source machinery and equipment from abroad. Most of the machinery and equipment in Türkiye is currently imported. The high manufacturing capacity and competitive advantage of low-cost manufacturing countries like China reduce the likelihood of domestic production of power plant machinery and equipment in countries such as Türkiye in the short term.

Compared to other European countries, Germany has made the most widespread efforts to use PV systems in buildings. In 2017, a new model called "Mieterstrommodell" was developed, which aims to enable multi-apartment buildings to share PV systems (Fina et al. 2018: 3). This model allows the common use of PV systems in multi-apartment buildings through the relationship between the tenant and the landlord.

The total cost of PV investments consists of the initial cost of the investment, maintenance, and operating costs. While the largest expense in PV power plants is the initial investment cost, the annual operating cost corresponds to approximately 1% of the investment costs (Wirth, 2021:7). When calculating the initial investment cost of a facility to be built in any region, the cost is calculated by calculating whether it will be covered by credit or equity. Investors prefer credit since the construction of an average power plant costs \$700,000. In 2024, the current interest rate at the German Central Bank is 2.23% (Deutsche Bundesbank Eurosystem, 2024), while the current interest rate at the

Turkish Central Bank is 50% (Central Bank of the Republic of Türkiye, 2024). Therefore, when the interest rates of the power plant built in Germany and Türkiye are calculated, the cost of the power plant built in Türkiye will have an interest rate of 47.77% higher than the power plant built in Germany. Therefore, a PV plant built in Türkiye with the same budget will cost more, which will increase the initial investment cost and reduce profitability. Operating costs are increasing day by day due to the fiscal policies implemented in Türkiye. Markets have become unpredictable due to tight monetary policy, increased inflation, and uncertainties in payments.

5. Conclusion

Germany and Türkiye have followed different approaches to solar energy, with Germany leading in technological innovation, policy support, and market integration. Türkiye's current solar energy potential is higher than countries that are poor in terms of solar energy potential, such as Germany. However, Türkiye's renewable energy generation level is considerably low in relation to its potential. The utilization of the existing potential should aim to ensure energy supply security while mitigating the adverse effects of fossil fuel consumption on the national economy. Meeting the increasing energy demand with limited resources can be achieved by following a correct and effective energy policy. The relatively short purchase guarantee period in renewable energy in Türkiye, deficiencies in legal regulations, inadequacy of the grant and incentive system, high unit cost price due to inadequate technological capacity, high-interest loans and financing problems are the obstacles preventing Türkiye from using its solar energy potential effectively and efficiently. In order to overcome these obstacles, Türkiye should make radical structural changes in order to increase solar energy investments. Energy purchase prices need to be updated on an annual basis and possible losses must be prevented before they occur. Türkiye currently limits the purchase guarantee period for solar energy to 10 years. This process, which is not sufficient to cover the cost of the investment, causes the investor to avoid the investment as it poses a risk. It would be beneficial to revise the purchase guarantee period to encourage investors.

Countries that have achieved technological development invest more in renewable technologies. The technologies and policies implemented by Germany, which continues to depend on foreign sources for fossil resources but continues to provide incentives for solar energy and begins to close down thermal power plants, are an important source of experience for Türkiye. Türkiye's incentives for thermal power plants cause a decline in interest in renewable energy. Incentives for the mining sector need to be gradually reduced. The incentives and targets set for solar energy should be continued in a planned manner to instill confidence in investors. Fiscal policies that can activate the supply and demand side of the sector should be implemented with the awareness of a clean and sustainable environment, without seeking economic income.

Germany, which has established the legal frameworks for renewable energy since the 1980s, has supported investments with systematically updated incentives and support mechanisms. Germany provides confidence to investors through its high level of economic development

and long-term incentive systems. In contrast, Türkiye faces several barriers to effectively and efficiently utilizing its solar energy potential. These barriers include the relatively short purchase guarantee period for renewable energy, deficiencies in a legal framework, an inadequate grant and incentive system, high unit cost prices due to inadequate technological capacity, high-interest loans, and financing. In order to increase solar energy investments, Türkiye must undergo radical structural changes. Energy purchase prices should be updated on an annual basis and measures should be taken to prevent potential losses before they occur. Türkiye currently limits the feed-in tariffs for solar energy to 10 years. This process is insufficient for covering investment costs, causes risks for investors, and leads to reluctance to invest. It would be beneficial to revise the purchase guarantee period to encourage investors.

It is important for Türkiye to demonstrate economic and political stability in its solar energy investments by accelerating bureaucratic regulations, updating and revising the incentive mechanisms for the sector, and supporting related industries in promoting domestic production. This is crucial for ensuring the continuity of the investment process. Türkiye should set achievable and realistic goals instead of long-term and difficult targets. By adhering to the established strategies, Türkiye can increase its credibility in the international system and potentially rank among the countries considered investable by other nations.

Türkiye needs to increase and diversify its incentives. Türkiye needs to set current targets in line with the decisions taken at the Paris Conference and implement them without deviating from its objectives. The revenues generated from carbon taxes should be allocated to R&D studies in the field of renewable energy or offered as incentives to investors. Since the R&D process is not static, it must always be strengthened with investments and support. Reducing the loss-leakage rate by improving the infrastructure and network system and supporting technological innovation studies by both civil and government institutions will enable Türkiye to grow its renewable energy sector and reduce dependence on fossil fuels. A "Solar Energy Strategy" should be determined, which will shape the future of solar energy in Türkiye, involving all stakeholders (universities, manufacturers, public institutions, technology companies, etc.).

It is crucial for Türkiye to adopt policies that encourage domestic production and support the development of the domestic manufacturing sector. With domestic production, production costs will decrease and it will have the potential to reduce Türkiye's dependence on foreign sources through its employment-creation effect. Investments in solar energy technologies will not only strengthen Türkiye's economy but also contribute to the labor market by creating new employment opportunities.

References

- Akdemir, S. D. (2021). *Opportunities and barriers for the application of solar heat for industrial processes technologies to Turkish industrial parks* (Master's thesis). Middle East Technical University.
- Cebeci, S. (2017). *Türkiye'de güneş enerjisinden elektrik üretim potansiyelinin değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi, T.C. Kalkınma Bakanlığı, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Yayın No: 2977).

- Central Bank of the Republic of Türkiye. (2024). Governor Fatih Karahan PhD's speech at the briefing on inflation report. Retrieved from https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/en/tcmb+en/main+menu/announcements/remarks+by+governor/2024/speechg08_11_2024 (Accessed on November 19, 2024).
- Çelik, O., Yılmaz, S. E., Yıldızhan, H., & Ameen, A. (2023). Consumer purchasing behavior and its organizational evaluation toward solar water heating system. *Energy Reports*, 10, 1589-1601.
- Deutsche Bundesbank Eurosystem. (2024). Central bank interest rate. Retrieved from <https://www.bundesbank.de/en/statistics/money-and-capital-markets/interest-rates-and-yields/central-bank-interest-rates/central-bank-interest-rates-793456> (Accessed on November 19, 2024).
- Edo, G. I. (2023). The German energy system: Analysis of past, present, and future developments. *Advanced Energy Conversion Materials*, 4(1), 18-28.
- Enerdata. (2025). Germany's power generation fell by 4% I 2024, 59% came from renewables, Available online: <https://www.enerdata.net/publications/daily-energy-news/germanys-power-generation-fell-4-2024-59-came-renewables.html#:~:text=Transport-Germany's%20power%20generation%20fell%20by%204,2024%2C%2059%25%20came%20from%20renewables&text=According%20to%20preliminary%20data%20from,4%25%20decrease%20compared%20to%202023.> (accessed on 20 February 2025).
- European Commission. (2016). *Clean energy for all Europeans*. Retrieved from https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans_en (Accessed on August 27, 2023).
- European Commission (2019). Communication from the Commission to the European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions- The European Green Deal 2019 Report, Brussels.
- European Commission (2020). Report from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2020 Report, Brussels.
- European Commission (2022). REPowerEU affordable, secure and sustainable energy for Europe, Available online: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repowereu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_en (accessed on 2 March 2025).
- European Commission (2024). "The European Green Deal", Available online: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (accessed on 2 March 2025).
- European Council. (2001). *Directive 2001/77/EC of the European Parliament and of the Council of 27 September 2001 on the promotion of electricity produced from renewable energy sources in the internal electricity market*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32001L0077&from=EN> (Accessed on August 27, 2023).
- European Council. (2003). *Directive 2003/30/EC of the European Parliament and of the Council of 8 May 2003 on the promotion of the use of biofuels or other renewable fuels for transport*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0030&rid=10> (Accessed on August 27, 2023).
- European Council. (2009). *Directive 2009/28/EC of the European Parliament and the Council of 23 April 2009 on the promotion of the use of energy from renewable sources and amending and subsequently repealing Directives 2001/77/EC and 2003/30/EC*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0028&rid=8> (Accessed on August 27, 2023).
- European Council. (2023). *Directive 2023/2413 of the European Parliament and the Council of 18 October 2023 amending Directive (EU) 2018/2001, Regulation (EU) 2018/1999 and Directive 98/70/EC as regards the promotion of energy from renewable sources, and repealing Council Directive (EU) 2015/652*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023L2413> (Accessed on September 5, 2024).
- Eurostat. (2023). EU overachieves 2020 renewable energy target. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220119-1> (Accessed on August 26, 2024).
- Federal Statistical Office Germany. (2022). Data from the municipal directory cities and districts by area, population, and population density. Retrieved from <https://www.destatis.de/DE/Themen/Laender-Regionen/Regionales/Gemeindeverzeichnis/Administrativ/04-kreise.html> (Accessed on May 23, 2023).
- Fina, B., Fleischacker, A., Auer, H., & Lettner, G. (2018). Economic assessment and business models of rooftop photovoltaic systems in multiapartment buildings: Case studies for Austria and Germany. *Journal of Renewable Energy*, 1-16.
- Fraunhofer. (2025). Public Electricity Generation 2024, Available online: <https://www.ise.fraunhofer.de/en/press-media/press-releases/2025/public-electricity-generation-2024-renewable-energies-cover-more-than-60-percent-of-german-electricity-consumption-for-the-first-time.html#:~:text=As%20in%202023%2C%20photovoltaic%20expansion,by%20the%20end%20of%202024.> (Accessed on 26 February 2024).
- Frentzou, M. G. (2024). *Turkey's path towards energy transition* (Master's thesis). University of Piraeus, Department of International & European Studies, MSc in Energy: Strategy, Law, and Economics.
- Gielen, D., Boshell, F., Saygin, D., Bazilian, M. D., Wagner, N., & Gorini, R. (2019). The role of renewable energy in the global energy transformation. *Energy Strategy Reviews*, 24, 38-50.
- Hafner, M., & Raimondi, P. P. (2022). Energy and the economy in Europe. In *The Palgrave Handbook of International Energy Economics* (pp. 731-761). Springer: International Publishing.
- International Energy Agency (IEA). (2011). *Renewable energy technologies: Solar energy perspectives*. Paris: Cedex.
- International Energy Agency (IEA). (2023). *World energy employment 2023*. Paris: Cedex.
- International Energy Agency (IEA). (2024). Available online: <https://www.iea.org/countries/turkiye/energy-mix> (Accessed on 26 February 2024).
- Intersolar Europe. (2022). *Solar energy in Germany takes center stage*. Retrieved from <https://www.intersolar.de/news/solar-energy-in-germany-takes-center-stage> (Accessed on May 23, 2023).
- Jones, D., Graham, E., & Turnbridge, P. (2020). *Wind and solar now generate one-tenth of global electricity: Global half-year electricity analysis*. Ember. London.
- Kat, B. (2023). Clean energy transition in the Turkish power sector: A techno-economic analysis with a high-resolution power expansion model. *Utilities Policy*, 82, 1-14.
- Kraschewski, T., Brauner, T., Heumann, M., & Breitner, M. H. (2023). Disentangle the price dispersion of residential solar photovoltaic systems: Evidence from Germany. *Energy Economics*, 121, 1-8.
- Lazard. (2021). *Levelized cost of energy*. Retrieved from <https://www.lazard.com/perspective/levelized-cost-of-energy-levelized-cost-of-storage-and-levelized-cost-of-hydrogen/> (Accessed on November 5, 2022)
- Nakamura, T., Maruyama, A., Masuda, S., & Lloyd, S. (2024). The impact of Russia's invasion of Ukraine on Germany's energy choice attitudes among residents in German states with nuclear power plants in commission or decommissioned. *Sustainability* 2024, 16(1999), 1-31.
- Official Gazette. (2007). *Enerji Verimliliği Kanunu, Kanun No. 5627*. Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070502-2.htm> (Accessed on August 28, 2023)
- Official Gazette. (2016). *Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik enerjisi üreten tesislerde kullanılan yerli aksamın desteklenmesi hakkında yönetmelik, Sayı: 29752*. Retrieved from <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/06/20160624-1.htm> (Accessed on May 14, 2024)
- PwC. (2024). *Solar energy industry in the world and in Türkiye*. Retrieved from <https://www.pwc.com.tr/solar-energy-industry-in-the-world-and-in-turkiye> (Accessed on November 15, 2024)

- Qadir, S. A., Al-Motairi, H., Tahir, F., & Al-Fagih, L. (2021). Incentives and strategies for financing the renewable energy transition: A review. *Energy Reports*, 7, 3590–3606.
- Renn, O., & Marshall, J. P. (2016). Coal, nuclear and renewable energy policies in Germany: From the 1950s to the “Energiewende”. *Energy Policy*, 99, 224–232.
- Republic of Turkey Ministry of Energy and Natural Resources. (2021). *YEKA Model*. Retrieved from <https://enerji.gov.tr/eigm-renewable-energy-production-yekamodel> (Accessed on August 23, 2023)
- Republic of Türkiye Ministry of Energy and Natural Resources. (2024). *Electricity*. Retrieved from <https://enerji.gov.tr/infobank-energy-electricity> (Accessed on March 21, 2024)
- Republic of Türkiye Ministry of Energy and Natural Resources. (2024). *Solar*. Retrieved from <https://enerji.gov.tr/bilgi-merkezi-enerji-gunes-en> (Accessed on October 28, 2024)
- Sayigh, A. (2012). *Comprehensive renewable energy*. Elsevier Ltd. Amsterdam.
- Schischke, A., Papenfuß, P., Brem, M., Kurz, P., & Rathgeber, A. (2023). Sustainable energy transition and its demand for scarce resources: Insights into the German Energiewende through a new risk assessment framework. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 176, 1–15.
- Solar3GW. (2024). *Türkiye güneş enerjisi sektöründe istihdam*. Retrieved from https://www.solar3gw.org/wp-content/uploads/2024/06/Solar3GW-Istihdam-Raporu_Final_120624-sikistirilmis-3.pdf (Accessed on October 17, 2024)
- Statista. (2024). Number of renewable energy sector employees in Türkiye in 2002. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/893602/renewable-energy-employment-numbers-turkey/#statisticContainer> (Accessed on October 17, 2024)
- S&P Global. (2020). What is energy transition? *S&P Global*. Retrieved from <https://www.spglobal.com/en/research-insights/market-insights/what-is-energy-transition> (Accessed on August 20, 2024)
- Şencan, D. (2022). Yenilenebilir enerjide Türkiye’nin dünyadaki rolü ve uygulanan teşviklerin değerlendirilmesi. *Ömer Halis Özdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3), 693–709.
- Telli, A., Erat, S. & Demir, B. (2021). Comparison of energy transition of Turkey and Germany: energy policy, strengths/weaknesses and targets. *Clean Technologies and Environmental Policy* 23, 413–427. <https://doi.org/10.1007/s10098-020-01950-8>.
- Tsagas, I. (2019). Mega projects, mega problems. *PV Magazine*. Retrieved from <https://www.pv-magazine.com/2019/03/29/mega-projects-mega-problems/> (Accessed on August 24, 2023)
- The World Bank Group & Solargis. (2019). *Global Solar Atlas*. Retrieved from <http://global.solaratlas.info> (Accessed on August 21, 2023)
- TSKB. (2024). Aylık Enerji Bülteni, Available online: <https://www.tskb.com.tr/uploads/file/enerji-bulteni-agustos-20240905.pdf> (accessed on 22 February 2024)
- Wirth, H. (2021). *Recent facts about photovoltaics in Germany*. Fraunhofer ISE. Freiburg.
- Wirth, H. (2024). *Recent facts about photovoltaics in Germany*. Fraunhofer ISE. Freiburg.
- World Economic Forum. (2023). *Fostering effective energy transition 2023 edition insight report*. Geneva.
- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun (5346 Kanun No.)* (2005). Retrieved from <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5346.pdf> (Accessed on August 30, 2024)
- Zackariat, M., Hartz K., Huneke, F. (2025). The energy transition in Germany: state of play 2024, review of key developments and outlook for 2025. Berlin: Agora Energiewende.
- Zielinski, M., Fletcher, J., Ewen, M., Fulghum, N., & Turnbridge, P. (2022). Global electricity review. Ember. London.



Güney Sudan'ın Bağımsızlığında Petrolün Rolü

The Role of Oil in South Sudan's Independence

Hande SAPMAZ^a

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	12 Ocak 2025
Kabul	11 Mart 2025
Yayın	18 Nisan 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Petrol,
Ayrılma,
İç savaş,
Güney Sudan,
Afrika.

ÖZ

Afrika'da doğal kaynakların bolluğu, "kaynak laneti" perspektifinden değerlendirildiğinde çatışmalar, iç savaşlar, şikâyetleri olan halklar ve devlet zayıflığı ile ilişkilendirilebilir. Çalışma, bir ayrılma hareketinin bağımsızlıkla sonuçlanmasında etkili olan unsurlardan doğal kaynaklar özelinde petrolü, Güney Sudan vakası için detaylandırmaktadır. Bu sayede ayrılmanın nedenleri olarak kabul edilebilecek faktörlerin bağımsızlık sonrasındaki durumları saptanarak, bağımsızlığın kalıcı bir çözüm olup olmadığı tartışılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak ayrılmanın yapısal faktörleri bağlamında, Güney Sudanlı halkların ayrılma talebinin temelini oluşturan şikâyetler, İngiltere sömürge yönetimi politikaları üzerinden detaylandırılmaktadır. Güney Sudan'ın bağımsızlığından sonra petrolün etkinliği; Güney ve Kuzey arasındaki paylaşım krizleri (tartışmalı sınırlar), yeni bağımsız devlette çıkan iç savaş ve Güney Sudan petrolünün devlet dışı aktörler arasında dağıtım sırasında ortaya çıkan istikrarsızlıklar şeklinde geliştirilen satır başları ile açıklanmaktadır.

Sonuç olarak, doğal kaynaklar ve farklılaşmış grup kimlikleri bir ayrılma hareketinin bağımsızlığa ulaşmasında belirleyici olsa da tek başına yeterli nedenleri meydana getirmemektedir. Nitekim Güney Sudanlı halklara bir kurtuluş formülü olarak sunulan ayrılma hareketini güçlendiren petrolün varlığı, bağımsızlık sonrası yeni devletin istikrarını bozan değişkenlerden biri olmuştur.

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	12 January 2025
Accepted	11 March 2025
Available Online	18 April 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Oil,
Secession,
Civil War,
South Sudan,
Africa.

ABSTRACT

When the abundance of natural resources in Africa is evaluated through the lens of the "resource curse", it is often associated with conflict, civil war, grievances among populations, and state fragility. This study specifically focuses on oil as a determining factor for the independence of a secessionist movement, with a detailed examination of the South Sudan case. In this context, the post-independence status of the factors considered as reasons for secession is examined, and whether independence constitutes a lasting solution is discussed.

The study first elaborates on the structural factors of secession by examining the grievances that formed the basis of the South Sudanese people's demand for separation through the colonial policies of British rule. After South Sudan's independence, the significance of oil is explained through key themes such as the resource sharing crises between the North and the South (disputed borders), the outbreak of civil war in the newly independent state, and the instabilities that emerged during the distribution of South Sudan's oil among non-state actors.

Ultimately, while natural resources and the differentiated group identities play a decisive role in a secessionist movement's path to independence, they cannot be considered as sole causes. Indeed, although oil strengthened the secessionist movement by being presented as a formula for liberation to the South Sudanese people, it later became one of the destabilizing factors for the newly independent state.

EXTENDED SUMMARY

Secession is a rare phenomenon in Africa; indeed the South Sudan independence constitutes the second secession movement on the continent. The rise of the South Sudanese secession movement could be explained under several

factors; colonial history, the crises in nation-state building processes in the post-colonial period, identity and interest divergences among actors, as well as the demands of distinct communities to secede from the parent state, constitute some of the reasons behind the conflicts experienced on the continent. Independence was the

^a Öğr. Gör. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Proje Koordinasyon Ofisi, Mardin, E-Posta: handesapmaz@artuklu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2638-6277>

culmination of a long-armed struggle waged by the South Sudanese people, which began in the mid-1950s. This struggle can be divided into two distinct phases. The first phase commenced in 1955 and continued until 1972. It was ended by the Addis Ababa Agreement of 1972, which granted self-government to South Sudan within the broader Sudanese state. The civil wars between South and North Sudan, being the longest conflicts in Africa, significantly influenced the selection of this topic for study.

There are certain factors that determine the outcome of a secessionist movement. Some of these include the geographical characteristics of the separatist region, the presence and intensity of conflict between the secessionist movement and the parent state, the functionality of the secessionist movement, and the support it receives from international actors. This study aims to detail the impact of oil (linked to the geographical characteristics of the separatist region) on South Sudan before and after its independence.

Natural resources in a region and their type influence the initiation, conclusion, and dynamics of processes involving armed conflicts such as civil wars and secessionist movements. Fearon and Laitin argue that oil, in particular, increases the likelihood of civil war by weakening the parent state (2003: 81). Ross suggests that the ease with which a natural resource can be extracted with unskilled labor (lootability), transported without significant barriers (obstructability), and marketed without legal complexity (legality) directly affects the outbreak and duration of armed conflict. Furthermore, he claims that the extraction and exportation of *non-lootable* natural resources, such as oil, require recognition as a sovereign state, which can trigger a secessionist movement in the region where the resource is located (2003: 55).

For a secessionist movement, the geographical and sociopolitical contexts of the natural resource are crucial. Firstly, the location of the natural resource in the secessionist region relative to the center of the parent state (whether it is near or far, accessible, and thus subject to power control) is significant (Le Billon, 2001: 570). In South Sudan, the discovered oil resources are located far from Khartoum, in areas where the parent state's authority is contested. For instance, Bor is situated in the Jonglei region, just a few kilometers from Juba, the capital of South Sudan. Bentiu, on the other hand, is in the Unity region along the Sudan-South Sudan border.

Secondly, the type and characteristics of the resource can influence the initiation or duration of armed conflicts (Collier and Hoeffler, 2002). In the case of South Sudan, the extraction and exportation of oil require a sovereign state that is internationally recognized. This necessity can facilitate garnering support from distinct communities (with Bartkus's conceptualization) for a secessionist movement. The idea that they would achieve economic prosperity once independent is as significant as their differentiated identities in ethnic and religious contexts.

In the study, the effectiveness of oil after South Sudan's independence is detailed through unresolved oil issues between the South and the North, disputed borders between the two actors, the civil war that broke out in South Sudan after independence, the kleptocratic political order, and the

instabilities arising during the distribution of South Sudan's oil among non-state actors. Using qualitative research methods, particularly literature review, relevant studies and reports were analyzed. Consequently, it is observed that disputes over oil between the South and the North have harmed the economies of both countries and the fragile peace environment.

After independence on July 9, 2011, the majority of Sudan's oil resources remained in South Sudan. However, despite most oil fields being in the South, the pipelines, refineries, and export infrastructure are situated in the North. Therefore, South Sudan is dependent on the North for refining, transporting, and exporting its oil. As a result of disputes over oil between the parties, the South halted the flow of oil through the North's pipeline in April 2012 without developing new alternatives. However, this had more devastating consequences for South Sudan. The gross domestic product per capita for both the South and the North declined.

After independence, the disputed borders between the two countries led to deeper crises due to the presence of oil fields in some of these areas. Abyei's Diffra and the Heglig city at the Unity-South Kordofan border are such points (Johnson, 2012: 2). For example, if Heglig (Panthou) is located east of the border line established in 1931, it is part of Unity State (South Sudan); if west, it belongs to South Kordofan (Sudan). Until 2003, Heglig was assumed to be part of Unity State. This status was accepted in the proposed border changes in the national parliament in 1980 and in the suggested route for an oil pipeline in 1983. However, after independence, Heglig became one of the contentious points in the border dispute between the two countries (Johnson, 2012: 7).

In the context of Unity State, ethnic competition between the Dinka and Nuer was fueled by the state governor, a Jikany Nuer, who since 2006 encouraged the Jikany Nuer to settle in the region. Additionally, the state has hosted an oil field operated since 2003 by the Greater Pioneer Operating Company, a consortium dominated by the China National Petroleum Corporation and Petronas. This development significantly reduced grazing lands for Dinka and Nuer cattle herders, exacerbating ethnic rivalries (Simone, 2022: 158). As a result, it is evident that disputed border areas provide favorable conditions for low-intensity proxy wars.

Furthermore, the duration and intensity of the civil war that broke out in South Sudan immediately after independence were influenced by the oil factor. In addition to other reasons, armed struggles to establish direct control over oil-rich areas, such as Bor and Bentiu, were decisive in shaping the course of the civil war.

In conclusion, while oil was presented to the South Sudanese people as a solution to all their grievances, thereby strengthening the secessionist movement, it became one of the factors undermining the stability of the young state after independence.

1. Giriş

Afrika kıtası kolonyalizm ve uti possidetis juris ilkesinin uygulanması gibi çeşitli nedenlerle yapay sınırlara hapsolmuş, hâkim toplumdan farklılaşan ve bir bölgede yoğunlaşan halklara sahiptir. Kıta devletlerinin

egemenliklerini *küçük bedeller karşılığında herkese eşit ölçü ve aynı çeşitte verilen tabldot yemeğe sahip olmaya* benzer bir şekilde kazanması, devlet zayıflığının yanında halk tarafından sorgulanan bir egemenliğe sahip olmalarına da neden olmuştur.¹ Ayrıca uluslararası aktörlerin ebeveyn devletlerin yanında olmaları kıtadaki zayıf devletlerin varlıklarını sürdürebilmelerinin ve ayrılma hareketlerinin başarısızlığa uğramalarının nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Englebert ve Hummel, 2005: 411). Ancak Güney Sudan, Sudan Halk Kurtuluş Hareketi (SPLM) ve Sudan Hükûmeti arasında imzalanan Kapsamlı Barış Anlaşması (CPA) ile bağımsız olarak bu tutumdan sapma olarak görülebilir.

Neredeyse tüm kıtanın sömürge tarihine sahip olması, sömürge dönemi sonrası ulus-devlet inşa süreçlerindeki krizler, aktörler arasında kimlik ve çıkar farklılaşmalarının yaşanması kıtada yaşanan çatışmaların bir kısmının nedenlerini meydana getirmektedir. Güney Sudan ayrılma hareketi bu nedenlerin hepsine sahiptir. Nitekim 1955'te başlayan ve 1972'ye kadar süren, sonrasında 1983'te yeniden alevlenen ve 2005'e kadar devam eden iç savaşlar neticesinde nihayete ermiştir. Güney ve Kuzey Sudan arasında gerçekleşen iç savaşların Afrika'nın en uzun çatışmaları arasında yer alması, bu çalışmanın konusunun seçilmesinde etkili olmuştur.

Çalışma, bir ayrılma hareketi bağımsızlığa ulaşırken belirleyici olarak değerlendirdiği faktörlerden doğal kaynaklar özelinde petrolü Güney Sudan vakası için detaylandırmaktadır. Petrolün etkinliği, Güney Sudan bağımsızlığa giderken ve bağımsızlığı sonrasında özellikle Sudan ile ilişkileri bağlamında incelenmektedir. Bu sayede ayrılmanın nedenleri kabul edilebilecek faktörlerin bağımsızlık sonrasında ne durumda olduğu saptanarak ayrılmanın bir çözüm yolu olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışılabilir.

Çalışmada ilk olarak ayrılmanın yapısal faktörleri incelenerek Güney Sudanlı halkların ayrılma talebinin temelini oluşturan *şikâyetler* İngiltere sömürge yönetimi politikaları üzerinden detaylandırılacaktır. Çalışmanın devamında petrolün bir doğal kaynak olarak özellikleri ve Güney Sudan'ın bağımsızlığı öncesinde ve sonrasında belirleyiciliği açıklanacaktır.

2. Ayrılmanın Yapısal Faktörleri

Bir ayrılma hareketinin yapısal faktörleri, hareket nihayetinde bağımsız bir devlet olmayı arzuladığı için Devletlerin Hak ve Görevlerine İlişkin 1933 Montevideo Konvansiyonu² 1. maddesinde sıralanan devlet olmanın kriterleri ile yakından ilişkilidir. 1. maddeye göre devlet; kalıcı bir nüfus, tanımlanmış bir bölge, hükûmet ve diğer devletlerle ilişki kurma kapasitesine sahip olarak uluslararası hukukun bir kişisi olabilir. Ayrıca Bartkus, ayrılma için gereken dört faktörü; saptanabilen farklılaşmış

bir topluluk,³ bölge/mekân (ayrılma hareketi bağımsız olduğunda ortaya çıkan yeni bağımsız devletin muhtemel ülkesi), hareketin lideri ve memnuniyetsizlik veya şikâyet (ayrılma hareketinin nedenlerini meydana getiren argümanlar) şeklinde sıralamaktadır (Bartkus, 2004: 10).

Toft, etnik açıdan farklılaşan bir grubun bir bölgede yoğunlaştığında ve bu bölgenin tarihi anavatan olarak benimsenmesi durumunda ayrılmayı talep edeceğini iddia etmiştir (Toft, 2010: 19). Neticede bir ayrılma hareketinin meydana gelmesi için öncelikle belli sınırlar içerisinde yaşayan insanların kendilerini kimliğin bazı unsurları (özellikle dinsel ve etnisite) özelinde tanımlamaları gerekmektedir. Sonrasında bu insanların kendilerini üzerinde bağımsız devlet kurma amacıyla olacakları bir coğrafi bölge ile ilişkilendirmeleri beklenir.

Şikâyetler ayrılma kararının alınması ve ayrılma eyleminin ortaya çıkmasında ilk adımı teşkil edebilir (Stein, 2016: 6). Şikâyet faktörü ayrılmanın meşru zeminini, hatta varlık sebebinin meydana getiren koşullar olarak değerlendirilir. Ne kadar önemli olduğu ayrılmayı eyleme geçiren motivasyonu ortaya çıkarmasından anlaşılabilir. Sonuçta hem bir ayrılma kararının alınmasında hem de bu ayrılmanın harekete dönüşmesi ve bağımsız olmasında önemli faktörlerden biri *bölgesel yoğunlaşma* diğeri ise *şikâyetler*dir.

Güney Sudan'ın ayrılma talebini ve eylemini ortaya çıkaran şikâyetlerin, ayrılmanın iyileştirici bir hak olarak değerlendirilmesi kanaatini güçlendirecek düzeyde tarihi olduğu fark edilmektedir. Nitekim Güney Sudan'ın bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkması ile sonuçlanan ayrılma hareketi "Afrika'daki en uzun self determinasyon hakkını bulma çabası" olarak nitelenebilir (Thomas ve Falola, 2020: 157).

Güney Sudan'ın bağımsız olmasına giden süreç veya çatışma dönemi çeşitli aralıklarla devam etmiştir. Çatışmalar Sudan bağımsız olmadan başlamış ve 1955-2011 yılları arasında devam etmiştir. Bu uzun dönem boyunca, değişen nesillerle birlikte (çatışmanın tarafları Güney Sudan ve Kuzey bölgesinde egemen olan Hartum merkezli ebeveyn devlet⁴) çatışmanın mahiyeti de farklılaşmıştır. Ayrıca çatışmanın mahiyeti gibi Güney'in şikâyetlerinin de zamanla değiştiği fark edilmektedir. Özellikle Güney'de ham petrol çıkarımının ağırlaştırdığı faktörlerin birleşiminden kaynaklanan göreceli eşitsizlik ve yoksulluktaki artışlar şikâyetleri artırmıştır (Sefa-Nyarko, 2016: 205).

Neticede Güney Sudan ayrılma hareketinin yapısal faktörleri, (kıtada gerçekleşen ayrılma hareketlerinin neredeyse tamamı gibi) sömürge dönemi uygulamaları ve ebeveyn devletin bağımsızlığı sürecinde alınan kararlar ile sıkı sıkıya ilişkilidir (Thomas ve Falola, 2020: 157).

¹ Bu nedenle literatürde "parent state" kavramı çalışmada "egemen devlet" yerine "ebeveyn devlet" olarak kullanılmaktadır.

² 1933 Devletlerin Hak ve Görevlerine İlişkin Montevideo Konvansiyonu tam metni için bkz. <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html> Erişim Tarihi:24.07.2021.

³ Topluluğun "farklı" sıfatıyla tanımlanması din, dil, kültür, ırk veya etnik köken gibi belirli nesnel özellikleri ile farklılaşmasına atıf yapmaktadır. Bunlar topluluğun bir üyesinin grubun dışında kalan kişileri ayırmakta kullandığı özelliklerdir (Bartkus, 2004: 13). Ayrılıkçı olan gruplar için

kullanılan etnik grup veya kabile kavramları bu grupları tanımlamakta başarılı değildir. Bu nedenle çalışmada, ayrılıkçı motivasyonun meydana gelebilmesi için farklılaşma gerektiği kabulünden hareketle ayrılma hareketlerinin temel aktörü olan "ayrılmak isteyen insan grupları" için ulus, etnik grup, kabile gibi kavramların yerine "farklılaşmış topluluk" kavramının kullanımı tercih edilmektedir.

⁴ Ayrılan birim Güney Sudan olarak yeni bir ad alsa da ebeveyn devletin ismi değişmemiştir. Bu durum ayrılma öncesi ve sonrası dönemler için karışıklığa neden olabilir. Çalışmada ebeveyn devlet için "Sudan", "Kuzey Sudan" veya "Hartum" ifadeleri kullanılmaktadır.

3. Sistemde Yeni Bir Aktör: “Bağımsız” Güney Sudan

2011 yılının Ocak ayında Afrika Birliği ve uluslararası toplumun desteği ve onayıyla Güney Sudan’ın bağımsızlığına ilişkin referandum gerçekleşerek Güney’in Kuzey’den ayrılması resmiyet kazanmıştır (Thomas ve Falola, 2020: 157).

Yaşanan bu bağımsızlık (Eritre’nin bağımsız olma yoluyla benzer biçimde) self determinasyonun uluslararası toplumun desteği⁵ ve ebeveyn devletin onayı ile gerçekleştiği şeklinde açıklanabilir. Ancak bu bağımsızlığın self determinasyon ile uluslararası hukuka dayanarak gerçekleşen bir ayrılma vakası olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Güney Sudan’ın bağımsızlığı ile sonuçlanan sürece ivme katan faktörler; Güneyli halkların “eşitsizlik kanaati” ve “şikâyetleri” şeklinde sıralanabilir. Güneyli halkların eşitsizlik kanaatini ortaya çıkaran politikalar ve olaylar ise İngiliz sömürge dönemi politikalarına dayandırılabilir.

3.1. İngiltere Sömürge Yönetimi ve Sudan

Bölge 1899-1956 yılları arasında İngiltere sömürge yönetimi altında kaldığı dönemde Mısır- Sudan ortak yönetimi (condominium) olarak Afrika’daki en geniş idari alan şeklinde yönetilmiştir (Christopher, 2011: 127).⁶ Bu idari birimin, Amerika Birleşik Devletleri’nin (ABD) 1/3’ü büyüklüğünde olduğu ve 400’den fazla dil konuşan yaklaşık 600 etnik gruba ev sahipliği yaptığı bilinmektedir (Branch ve Mampilly, 2005: 4; Zapata, 2011). Bu büyüklük ve toplumsal çeşitlilik bir idari birliktelik çatısı altında görünse de Sudan’ın toplumsal ve coğrafi olarak ayrı yönetilmesini doğurmuştur. Ancak iki bölgenin farklı dinlere mensup olması çatışmanın ortaya çıkmasının veya uzun sürmesinin ana nedeni olarak değerlendirilmemelidir (Branch ve Mampilly, 2005: 4).

Kolonyal dönemde İngiltere idaresinde uygulanan politikalar Sudan’ın toplumsal ve coğrafi olarak ayrılığını derinleştirmiştir (Deng, 1995: 23; Kilroy, 2019: 393). Güney Sudan, sömürge dönemi Sudan’ın “farklı ve ihmal edilmiş bir parçası” şeklinde tanımlanabilir (Kilroy, 2019: 391).

1906 yılında “Kapalı Kapı Politikası” geliştirilmesi ile Kuzeyli yöneticilerin, askerlerin, polislerin veya tüccarların Güney’e girmesi Hartum’da bulunan merkezi hükümetin iznine bırakılmıştır. İngiltere idaresi Kuzey’deki kalkınma programlarını Mısır hazinesine dayanarak yürütürken Güney’deki yatırımlar için fon sağlayamamıştır (Poggo, 2009: 22). Ayrıca İngiliz idare döneminde “Güney Politikası” kapsamında Hristiyan misyonerler teşvik edilmiş, İngilizce bir eğitim aracı olarak tanıtılmıştır. Bu süreçte Kuzey’e ekonomik olarak kalkındırma politikaları uygulanırken Güney bölgesi ise bilinçli bir şekilde ihmal edilmiş ve marjinalleştirilmiştir (Deng, 1995: 23; Sefa-Nyarko, 2016: 199).

1917 yılında iki bölge arasındaki temel kültürel etkileşim alanlarından birini ortadan kaldıracak, tamamı etnik kökenleri esasına göre seçilen askerlerden oluşan ve olası bir Arap isyanına karşı denge unsuru olarak Güneyli askerlerden oluşan “Ekvator Kolordusu” kurulmuştur.

Ekvator Kolordusu, İngiltere’nin orduda güçlü etnik dengesizliklerin geliştirilmesi yoluyla politik olarak daha güvenilir örgütlerin güçleneceği stratejisi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Temelde ise İslâm’ın yayılmasına karşı koymayı amaçlayan Güney Sudanlı erkeklerden oluşan bir askeri örgütlenme modeli olarak kabul edilebilir (Tounsel, 2021: 48).

Kapalı Kapı Politikasının yeni versiyonu olarak, 1922 yılında çıkarılan Pasaportlar ve İzinler Yönetmeliği ile Kuzeylilerin Güney’in belirli bölgelerine erişimi kısıtlanmıştır. Bu durum 1925 Ticaret İzinleri Yönetmeliği ile güçlendirilmiştir. Yönetmeliğe göre İngiltere, Sudan’ın Güney bölgesine ticaret erişimi izni verme konusunda tek yetkili aktör haline gelmiştir. Sonuç olarak İngiltere sömürge yönetimi ve özellikle 1920’de uygulamaya konulan “Güney Politikası”, 1955’ten itibaren Sudan’ın tamamını etkileyen ayrılıkçı iç savaşları tetikleyen koşulların oluşmasının temelini meydana getirmiştir.

Güneyli halkların eşitsizlik kanaatini güçlendiren “Güney Politikası” şikâyetlerini de güçlendirmektedir. Örneğin; Güney Politikası kapsamında eğitim ve kalkınma alanlarında farklı uygulamalar geliştirilmiştir. Güney Sudan’da misyonerlerin, İngilizcenin hâkim olduğu ve kısıtlı kitlelerin ulaşabildiği bir eğitim politikası uygulanmış, kalkınma alanında ise Kuzey’in aksine sistematik bir kalkınma politikası geliştirilmemiştir (Sefa-Nyarko, 2016: 200). Ancak sömürge dönemi politikaların koloni halkını bölmeye ilk kez Sudan’da görülmemektedir. Örneğin Angola’da çıkan çatışmaların en önemli nedeni olarak, kıyı bölgelerinde yaşayan Angolalıların Portekizce konuşan, prestijli idari konumlara sahip olan ve kendilerini Portekiz Kraliyetinin sadık tebaası gören halkı meydana getirerek diğer bölgelerdeki Angola halklarından ayrışması gösterilmektedir. 1961’de sömürgecilik karşıtı hareketin gelişmesiyle beraber çok dilli, çok kültürlü ve belki de en önemlisi kendini daha üstün görerek farklılaştıran grupların bulunduğu Angola’da, iç savaşın uzaması ve sorunun daha karmaşık bir hale gelmesi kaçınılmaz olmuştur (Oliveira, 2015: 7).

1920’lerde uygulanmaya başlanan Güney Politikası, 1930 yılında Sudan’da iki bölgenin idaresinin ayrılmasının ilan edilmesiyle resmiyet kazanmıştır. Sudan’ın bağımsızlığından dokuz yıl önce ise hiçbir hazırlık yapılmadan ayrı kalkınma politikası sona erdirilmiştir (Deng, 1995: 24). 1947 yılında İngilizler bütün Sudan’ın idaresini Hartum yönetimine vererek Güneyde bir ayrılma hareketinin fitilini ateşlemişlerdir. Neticede İngiltere sömürge idaresi tarafından uygulanan Güney Politikası, Güney Sudan ayrılma hareketinin yapısal faktörleri olan farklılaşmış topluluk ve sınırları belirlenebilen bölge faktörlerini netleştirmiş ayrıca Güneyli halkların eşitsizlik kanaatiyle beraber güçlenen şikâyetlerini meydana getirmiştir.

Güney Politikasının en yıkıcı sonucu, Kuzey ve Güney bölgeleri arasındaki eşitsiz ekonomik kalkınma seviyesi olarak değerlendirilebilir. Kuzeyli yatırımcıların toprak gaspı, Güney’de petrol üretimine rağmen ekonomik kalkınmanın olmaması ve yerel kültürleri Kuzey Nil

⁵ Literatürde Güney Sudan’ın sahip olduğu petrol kaynakları nedeniyle uluslararası toplumun desteğini alarak bağımsız olduğunu iddia eden çalışmalar mevcuttur (Şahin ve Öztürk, 2023: 62).

⁶ Bunun nedeni doğada sınırın olmaması ve Nil nehrinin ortak bir idari birim tarafından yönetilme iradesi olabilir (Woodward, 2011).

Vadisi'nin Arap-Afrika kültürüyle değiştirme politikaları Güney Sudan ayrılık hareketindeki şikâyetleri güçlendirmiştir. Özellikle Hartum'un Güney'in kalkınmasına destek vaatlerinden caydığı ve bunun yerine bölgeyi Araplaştırma ve İslâmlaştırma yoluyla birleştirmeye odaklandığı iddia edilmektedir (Schomerus ve Vries, 2019: 427).

Sonuç olarak Güney Sudanlıların Hartum Hükûmeti'nin "kültürel, dini ve politik hegemonya" olarak değerlendirdikleri tutumuna karşı artan öfkesi, Anya Nya I ya da 1965 yılında başlayan ilk iç savaşın ayrılıkçı hedefe sahip olmasına neden olmuştur.

4. Güney Sudan Ayrılma Hareketinde Petrolün Belirleyiciliği

Bir bölgede bulunan doğal kaynaklar ve bu kaynakların türü iç savaş ve ayrılma hareketleri gibi silahlı çatışmaları içeren süreçlerin başlaması, bitmesi ve dinamikleri üzerinde etkilidir. Fearon ve Laitin, özellikle petrolün ebeveyn devletin zayıflığına neden olarak iç savaş olasılığını ve beraberinde ayrılma hareketlerini artırdığını öne sürmektedir (2003: 81).

Ross, doğal bir kaynağın vasıfsız işgücüyle çıkarılabilme kolaylığının (yağmalanabilirlik), ciddi engeller olmadan kolayca taşınabilmesinin (engellenebilirlik) ve herhangi bir zor yasal karmaşıklık olmadan kolayca pazarlanabilmesinin (yasallık) silahlı bir çatışmanın patlak vermesi ve süresi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu belirtir. Ayrıca petrol gibi yağmalanamayan doğal kaynakların çıkarılması ve ihraç edilmesi sürecinde egemen bir devlet olarak tanınmaya ihtiyaç duyulduğundan, kaynağın bulunduğu bölgede ayrılma hareketini tetikleyebileceğini de iddia eder (2003: 55). Le Billon ise bir ülkedeki doğal kaynakların isyan etmek isteyenleri finanse edebileceğini, doğal kaynakların devlet tekelinde olması halkta adaletsizlik fikrinin doğmasına neden olarak isyan motivasyonunu artırabileceğini ve siyasi kurumların çatışmaları barışçıl bir şekilde çözmeye yeteneğini zayıflatarak ülkelerin silahlı çatışmaya karşı savunmasızlığını da artırabileceğini ifade eder. Bu gibi durumlarda ise doğal kaynağın varlığı ülkedeki çatışma ihtimalini artıracaktır (2001: 362).

İkinci olarak kaynağın türü ve özellikleri silahlı çatışmaların tetiklenmesini veya süresini etkileyebilmektedir (Collier ve Hoeffler, 2002: 17). Bir kaynağın yüksek oranda yağmalanabilir olması durumunda yerel halklara fayda sağlama olasılığı daha yüksek olacaktır. Yağmalanamayan kaynağın yoğunlaştığı bölgelere ebeveyn devletin gerekli girişimlerde bulunarak tesisler inşa etmesi gerekecek, farklı bölgelerden vasıflı işçiler gelecek, bölgenin geleceği üzerinde yabancı şirketlerin etkin olabileceği ağlar ortaya çıkacaktır. Ayrıca doğal kaynak, tek bir coğrafi bölgede yoğunlaşan "nokta kaynak" olduğunda, ebeveyn devlet hükûmeti kaynağı daha kolay kontrol edebilir. Ancak kaynaktan elde edilen gelirlerin eşit bir biçimde dağıtılmaması adaletsizlik fikriyle ilişkili olarak "şikâyetlerin" ortaya çıkmasında etkilidir (Ross, 2003 :55).

Bir ayrılma hareketi için doğal kaynağın coğrafi konumunun ve doğasının önemli olduğu saptanmaktadır. İlk olarak ayrılıkçı bir bölgede bulunan doğal kaynağın ebeveyn devletin merkezine göre konumu, uzakta veya yakında olması, ulaşılabilirliği ve dolayısıyla kaynak üzerinde iktidar kurulabilmesi önemlidir. Örneğin, uzak ve

sınır bölgelerindeki madenler, ormanlar isyancı gruplar tarafından ele geçirilerek silahlı çatışmaları için gerekli ekonomik getiriye sağlayabilmektedir. Kaynakların çevresel bölgelerde yoğunlaşması (nokta kaynak olması) durumunda ise ayrılıkçı isyanları tetikleme ihtimali artmaktadır (Le Billon, 2001: 570).

Güney Sudan'da keşfedilen petrol kaynakları Hartum'dan uzakta, ebeveyn devletin iktidarının tartışıldığı alanlarda konumlanmaktadır. Hatta Bor, Güney Sudan'ın başkenti Juba'ya birkaç kilometre uzaklıktaki Jonglei Bölgesi'nde yer almaktadır. Bentiu, Sudan ve Güney Sudan sınırında bulunan Unity bölgesinde yer almaktadır. Petrolün bulunduğu bölgeler ayrılıkçı taleplerin olduğu bölgeleri meydana getirerek literatürdeki iddiaları desteklemektedir (Bayram, 2017: 69 ; Yamak, 2020: 508).

Güney Sudan vakası açısından petrolün çıkarılması ve ihraç edilmesi için uluslararası alanda tanınan egemen bir devlete ihtiyaç duyulmaktadır. Bu durum, bir ayrılma hareketine "farklılaşmış halkların" desteğinin alınmasını kolaylaştırabilir. Bağımsız olduklarında ekonomik açıdan refaha erecekleri fikri, etnik ve dini bağlamda farklılaşan kimliklere sahip olmaları kadar önemlidir. Bu fikir, liderler tarafından kişisel çıkarlarını maksimize etmek amacıyla farklılaşmış halkları mobilize etmek için kullanılabilmektedir. Diğer yandan farklılaşmış halklardan destek bulmak için ayrılıkçı hedefler benimseyebilir ve kendi taleplerini bu hedefin arkasına gizleyebilirler (Bartkus, 2004: 9).

Sudan bağımsız olduktan sonra Güneyli liderler Hartum'daki hükûmetlerin ticari ve askeri elitler lehine politikalar geliştirerek ekonomik eşitsizlikler yarattığını ve hükûmet gelirlerinden etnik nedenlerle dışlandıklarına inanmışlardır. Garang, 1955 yılında başlayan ilk iç savaşın Güney'deki isyancı liderlerin kişisel hırsları uğruna siyasi mevkiler kazanmak için gerçekleştiğini öne sürmüştür (Garang'dan aktaran Waal, 2014: 350).

Nijerya ve Sudan gibi ekonomisi petrole dayanan ülkelerde, petrol sınıf oluşumunun ve servet birikiminin temel belirleyicisi olarak değerlendirilir (Obi, 2007: 33). Bu bağlamda, petrol, sermaye birikiminde geniş bir etnik grubun temel olduğu ulusal birlik zeminini oluşturabilir. Ancak Sudan'da petrol, ulusal birlik hükûmeti olarak gösterilen Hartum'un adil olmayan politikalarını geliştirmek adına kullanıldığı iddiasıyla Güney Sudanlı halkları marjinalleştirmek için bir araç olarak değerlendirilmiştir. Ek olarak Yeni Kurumsal İktisat perspektifinden yaklaşıldığında, sosyal ve siyasal hayata kolayca etki edebilen kurumların bulunduğu "dışlayıcı" yapının Güney Sudan bağımsızlığını ortaya çıkardığı iddia edilebilir (Yamak, 2020: 520).

Sudan için petrolün belirleyiciliği tarihi bağlamda ticari miktarlarda ham petrolün 1970'lerin sonlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin petrol devi Chevron tarafından keşfedilmesiyle başlamıştır. Keşfinden itibaren petrol, ülkenin her iki bölgesinin ekonomilerinde, iç ve uluslararası politikalarında etkin bir faktör haline gelmiştir. Örneğin, İkinci Sudan İç Savaşı, yalnızca SPLM'nin Hartum Hükûmeti'nin kötü yönetimine karşı başlatılmamıştır. Ham petrolün bir nokta kaynak olması, nispeten yağmalanamaması ve petrol bölgeleri üzerindeki kontrol

mücadeleleri iç savaşın⁷ çıkmasına neden olmuştur. 1983'te başlayan iç savaşta, petrol bölgeleri üzerindeki kontrol mücadeleleri çatışmayı tetikleyen temel faktörlerden biri olarak kabul edilebilir (CIJ, 2006: 7).

Cumhurbaşkanı Cafer Muhammed Numeyri'nin Güney Sudan'a özerklik verilmesini öngören ve Birinci İç Savaşı bitiren 1972 tarihli Addis Ababa Anlaşması'nı feshetmesinin başlıca nedeni Güney'de petrol bulunmasıdır. Anlaşmadan kısa süre sonra Güney Sudan'da petrolün keşfedilmesi, Sudanlı yetkililerin anlaşmadan uzaklaşarak eyalet sınırlarını petrol sahalarını gözeterak yeniden çizmeye yöneltmiştir (Rone, 2003: 123). Numeyri rejimi altında Hartum yönetiminin Güney ile iktidarın yanında kaynakları da paylaşmayacağı tutumu netleşmiştir (Malwal, 2015: 114).

İkinci Sudan İç Savaşı'nın temel farklılığı, çatışmanın Güney'in ötesine taşınmasıdır. Mavi Nil, Kordofan ve Darfur eyaletlerine taşan iç savaşın taraflarından Anya-Nya⁸ Güçleri kendi içerisinde anlaşmazlığa düşerek parçalanmıştır. 1991 yılında Batı Yukarı Nil'in SPLA lideri Riek Machar ve diğerleri SPLM/A lideri John Garang'a karşı darbe girişiminde bulunmuştur. Başarısız olunca Güney Sudan'ın petrol sahalarının çoğunu içeren Batı Yukarı Nil'i ve Nuer bölgelerinin geri kalanını talep etmiştir. Görüldüğü gibi petrol içeren bölgeler ayrılma hareketleri için de çatışma konusudur. Burada şaşırtıcı olan Riek Machar liderliğindeki SPLA-Nasır grubunun ayrılmaya çalıştığı Hartum Hükûmeti'nden silah ve teçhizat desteği almış olmasıdır (Rone, 2003: 125).

Numeyri, Güney'deki petrol gelirinin Güney ile paylaşılması ve hatta petrolün ortak mülkiyet olmadığı konusunda çok net bir tutum sergilemiştir. Güneyi cezalandırmak ve kontrolü altına almak için petrolü bir araç olarak değerlendirmiştir. Muhalefetteki Ulusal Cephe liderleri El-Sadık el-Mehdi ve Hasan Abdullah el-Turabi ile uzlaşma sağlayan Numeyri, ülkede kendisine meydan okuyacak başka aktörün kalmadığı güvencesiyle Güney Sudan'ın özerkliğini feshetmiştir. Ancak bir yıl sonra, Nisan 1985'te Hartum'da halk ayaklanmasıyla devrilmiştir. Numeyri'nin savunma bakanı Mareşal Abdel Rahman Swar al-Dahab, Numeyri devrildiğinde yeni hükûmetin askeri konseyinin lideri olsa da Addis Ababa Barış Anlaşması uyarınca garanti altına alınan Güney Sudan'ın bölgesel özerkliğini geri getirme konusunda istekli davranmamıştır (Malwal, 2015: 14). Sonuç olarak bütün Kuzeyli liderlerin Güneyin özerkliğine karşı ortak bir tutum sergilediği söylenebilir.

Güneyli halkların bu tutumu öngördükleri iddia edilebilir. 1978'de petrol keşfedildikten sonra, Güneyli halklar kuzey elitinin hâkim olduğu hükûmetin petrol gelirlerinden herhangi bir pay vermeyeceğinden korkmuşlardır. 1978 yılında Güneyli halklar, Hartum'un Bentiu ham petrolünü Port Sudan üzerinden ihraç etme kararını kınamak için sokaklara çıkmıştır (Rone, 2003:128). Kenya'nın Mombasa Limanı'na ihracat yapılmasını talep etseler de Hartum

Hükûmeti Güney'deki petrol kaynakları üzerindeki kontrolünü artırmak amacıyla petrol yataklarından limana kadar tüm boru hatlarını Kuzey bölgesi üzerinden döşemiştir. Nitekim Güney Sudan bağımsız olduktan bir yıl sonra, boru hattı politikaları (transit ücretleri konusundaki tartışmalar) neticesinde üretimin durması hem Sudan hem de Güney Sudan için büyük ekonomik kayıplara yol açmıştır (Sefa-Nyarko, 2016: 205). Dolayısıyla Güney'deki ham petrolün ihracatı ve çıkarılması, bağımsız bir devlet olmayı gerektirdiğinden Güneyliler için ayrılmaı çekici hale getirir de ayrılma hareketine karşı ebeveyn devletin daha sert bir tutum geliştirmesine neden olmuştur.

İkinci İç Savaşta etkin aktör, savaşı sona erdiren barış anlaşmasının müzakereleri sırasında da aktif olan John Garang yönetiminde Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusu'dur (SPLM/A). SPLM/A uluslararası temsilcilik, seyahat belgeleri gibi resmi belge veren de facto devlet olarak; Güney Sudan ayrılma hareketini zayıf bir örgütlenmeden bağımsızlık provası yapan bir devlete dönüştürmüştür (Kilroy, 2019: 394).

Kapsamlı Barış Anlaşmasına göre ise Güney Sudan petrolünden elde edilen gelirin yarısı doğrudan Güney Sudan'a, kalanı Sudan Ulusal Birlik Hükûmeti'ne devredilmelidir. Ancak Ulusal Kongre Partisi kendi bütçesini artırmak için Güney Sudan'a ayrılan gelirden almaya başlamıştır. Dolayısıyla Güney Sudan için ayrılma, bağımsız olma petrol gelirlerini iki katından fazlaya çıkarma anlamına gelmiştir. Mevcut petrol sahaları 2008 ve 2010 yılları arasında en yüksek üretimlerine ulaşsa da Güney Sudan, Sudan ile kalmanın uzun vadeli faydalarından ziyade kısa vadeli hızlı finansman akışına odaklanmıştır (Waal, 2014: 353).

5. Petrol ve 2011 Sonrası Güney Sudan

9 Temmuz 2011'deki bağımsızlık sonrasında Sudan'ın petrol kaynaklarının yaklaşık %80'i Güney Sudan topraklarında kalmıştır (Riak, 2024: 2). Ancak petrol sahalarının çoğunluğu Güney'de olmasına rağmen, boru hatları, rafineri ve ihracat altyapısı Kuzey'de yer almaktadır. Bu nedenle petrolü rafine etmek, taşımak ve pazara göndermek için Güney Kuzeye bağımlı haldedir (Dalar, 2013: 10).

Güney Sudan bağımsızlığı sonrası Sudan ile çözölemeyen petrol sorunu kırılğan sulh durumuna ciddi bir tehdit oluşturmıştır (Jumbert ve Rolandsen, 2013 :5; Zorba Bayraktar, 2022: 107). Kapsamlı Barış Anlaşması içerisinde petrol sahalarına ilişkin taraflar arasında özellikle şu üç temel soru cevaplanmamıştır. İlk olarak tarafların sınırlarını aşan petrol sahalarının kime ait olduğu (özellikle 1, 2 ve 4 numaralı petrol sahaları); ikinci olarak bir gelir paylaşım formülünün korunup korunmayacağı ve korunmazsa güneyin kuzeydeki ihracat boru hatlarına ve limanlara erişmek için ne kadar bedel ödeyeceği; üçüncü olarak ise Sudan devletinin ulusal petrol şirketi Sudapet'in elinde olanlar da dahil olmak üzere devlete ait petrol varlıklarının güneyin ayrılmasından sonra nasıl dağıtılacağıdır. Petrolün

⁷ İlk iç savaşın sonunda imzalanan Addis Ababa Anlaşması ile Güney Sudan, halkın isteği dışında üç eyalete bölünmüş ve Şeriat ilan edilmiştir. Addis Ababa Anlaşması'nın temelde ekonomik, politik ve güvenlik alanlarında yoğunlaşan zayıf yönleri ve Güney Sudan halkının etnik ve dini kimliği veya kimlikleri göz önüne alındığında özerkliğin kaybı (Şeriat ilanı) İkinci İç Savaşı tetiklemiştir. İkinci İç Savaş, iktidardaki Ulusal Kongre Partisi (NCP) ile Sudan Halk Kurtuluş Hareketi (SPLM) arasında

9 Ocak 2005'te Kapsamlı Barış Anlaşması'nın imzalanmasıyla sona ermiştir (Bereketeab, 2011: 3).

⁸ Kelime anlamı "yılan zehri" olan Anya- Nya, Güney'in askeri birliklerinin adıdır. Sudan ordusuna karşı ilk organize saldırısını 19 Eylül 1963 tarihinde Doğu Ekvatorya'da yapmıştır. Daha detaylı bilgi için Poggo, S. (2009). *The First Sudanese Civil War: Africans, Arabs, and Israelis in the Southern Sudan, 1955-1972*. Springer.

akmaya devam etmesini sağlamak için güvenlik düzenlemeleri hakkında taraflar arasında anlaşmalar yapılsa da 2011 referandumu sırasında bu sorular cevaplanmamıştır. Referandum sonrasında, iki yeni devlet arasında petrol varlıklarının ve gelirlerinin bölüşümü konusunda kesin bir anlaşma yapılmamıştır (Shankleman, 2011: 5).

Güney Sudan'da üretilen petrol, kuzeyden Kızıldeniz'deki Port Sudan ihracat terminaline kadar uzanan iki ana boru hattıyla ihraç edilmektedir. Ocak 2012'de Sudan ve Güney Sudan arasında iki ülkenin petrol zenginliğinin nasıl yönetileceği konusunda anlaşmazlık başlamıştır. Güney Sudan Hükûmeti, Hartum'un Güney Sudan petrolünün ihracatı ile ilgili tek taraflı kararlarından ve transit ücretleri üzerinde yaşanan anlaşmazlıklar nedeniyle bir yıldan fazla bir süre petrol üretimini askıya almıştır (Blanchard, 2013: 4; Malwal, 2015: 201). Güney Sudan'ın petrol üretimini askıya alırken dayandığı fikir Güney Sudan'ın sekiz ay yetecek kadar nakit rezervine sahip olması ve bu süre dolmadan Sudan Hükûmeti'nin düşeceği'dir (Waal, 2014: 363).

Güney'in yeni alternatifler geliştirmeden Nisan 2012'de Kuzey boru hattından geçen petrolün akışını durdurması Güney için daha yıkıcı sonuçlara neden olmuştur. Kuzey'in hayvancılık ve Arap zamlı gibi farklı gelir kaynaklarının olması ve (Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt Körfez ülkeleri ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi) Arap komşularından aldığı hibeler yaşanan ekonomik krizin şiddetini azaltmıştır (Malwal, 2015: 202). Güney Sudan'ın bağımsızlığı sonrası ihracatın durdurulması hem Güney hem Kuzey'in kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılasını düşürmüştür. Dünya Bankası verilerine göre, Sudan'ın kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılası 2011 yılında 4,293 iken 2012 yılında 3,917⁹; Güney Sudan'ın kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılası ise 2011 yılında 2,730 iken 1,435'e doğru gerilemiştir. 2012-2013 yılları arasında yükselerek 1,957'ye çıksa da Güney Sudan'ın kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılası 2015 yılına kadar düşmeye devam etmiştir.¹⁰

Petrol kesintisinden altı ay sonra Güney Sudan, Sudan ile öncesinde reddettiği anlaşmalara çok benzer şartlarda bir petrol anlaşması yapmak zorunda kalmıştır. Nisan 2013'te petrol üretimi yeniden başlasa da Hartum ve Juba arasında petrol konusunda yaşanan bu anlaşmazlıklar gelirlerin beklentilerin altında kalmasına neden olmuştur (Waal, 2014: 364). Ayrıca çatışmalar üretimi defalarca durdurmuş, üretim durmasa dahi petrol gelirleri yolsuzluk nedeniyle erimiştir. Ek olarak ulusal bütçenin en büyük harcama kalemini (yarısından fazlasını) maaşlar meydana getirmektedir. İkinci harcama kalemi savunma alanıdır. Bu durum bağımsızlık sonrası Güney Sudan'ın halka ulaştırılan temel hizmetler için sınırlı kaynak ayırabildiğini göstermektedir (Simone, 2022: 127).

Petrol gelirlerinin devlet hazinesine aktarılması, hükûmet gelirinin kontrolü ve devlet iktidarının zayıflığı neopatrimonyal ilişki ağlarını güçlendirmektedir.

Neopatrimonyal bir yönetim sisteminde siyasi makam, öncelikle kişisel avantaj için kullanılmaktadır. Güney Sudan'daki neopatrimonyal düzen, liderlerin, bürokratların kamu fonlarını çalmak için her fırsatı kullandığı kleptokrasi ile yakından ilişkilidir. Ayrıca kleptokrasilerde egemen devletin işleyişi yasalardan ziyade arz ve talep mekanizmaları ile şekillenmektedir. Nitekim Waal, Güney Sudan siyasetini *bir musluktan akan suyun kaotik yapısına* benzetmektedir. Tahmin edilemez, ancak zaman geçse de özünü korumaktadır (Waal, 2014: 349).

Bağımsızlık referandumundan önce, Kenya üzerinden ihraç edilecek petrolü taşıyacak alternatif bir boru hattı inşa etme projesi tartışılrsa da nasıl finanse edileceği netleşmemiştir. Ayrıca halihazırda aktif olan Sudan'daki boru hatlarını finanse eden petrol şirketlerinin konsorsiyumları için Güney Sudan'da aynı petrolün ihracı adına yeni boru hatları döşemek ekonomik açıdan karlı görünmemektedir. Dolayısıyla Güney Sudan'ın mevcut ihracat ağına güvenilir erişim sağlaması için ya kendisinin finanse ettiği boru hatlarına sahip olması (ki bu petrol gelirlerini büyük oranda düşürmekte) ya da Sudan ile yapılan paylaşım sözleşmelerine uyması gerekmektedir (Shankleman, 2011: 7).

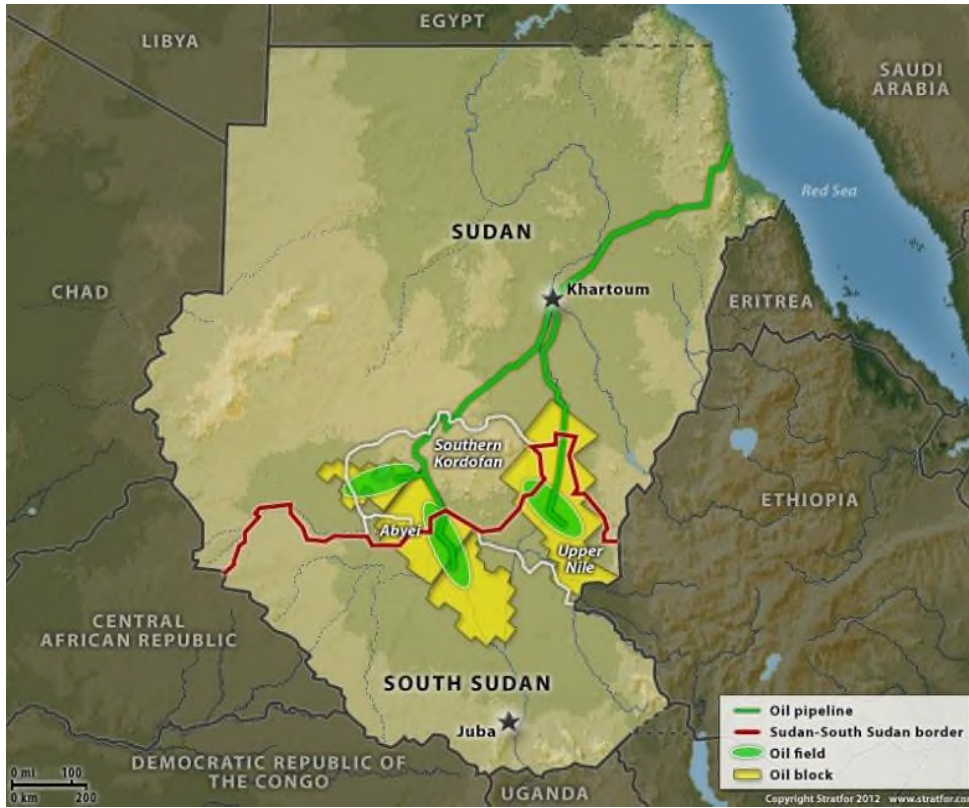
Bağımsızlık sonrası iki ülke arasında tartışmalı olan sınırlar, bu sınırların bazı noktalarında petrol sahalarının bulunması ile daha derin krizlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Abubakar ve Yahaya, 2021: 134). Bu noktada belirtmek gerekir ki Sudan ve Güney Sudan arasındaki sınır bölgesi, iki ülkenin en verimli topraklarının bir kısmını kapsamaktadır. İki ülke arasındaki sınırlar boyunca en değerli ve belki de paylaşılacak kaynak, tarım ve otlama alanları kabul edilmektedir (Craze, 2013: 15).

Şekil 1'de tartışmalı olan sınır bölgeleri ile Güney Sudan ve Sudan'daki petrol bölgelerinin bazı noktalarda çakıştığı görülmektedir. Abyei'deki Diffra ve Unity-Güney Kordofan sınırındaki Heglig şehri bu noktalardan bazılarıdır (Political Geography Now, 2012). Örneğin, Heglig (Panthou) 1931'de belirlenen sınır çizgisinin doğusunda Unity Eyaleti (Güney Sudan); batısında ise Güney Kordofan'ın (Sudan'ın) bir parçasıdır. 2003'e kadar Heglig Unity Eyaleti'nin bir parçası varsayılmıştır. 1980'de ulusal parlamentoda önerilen sınır değişikliklerinde ve 1983'te petrol boru hattı için önerilen rotada bu durum kabul edilmiştir. Ancak bağımsızlık sonrası Heglig iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlığına konu olan noktalardan biri haline gelmiştir (Johnson, 2012: 7).

Unity Eyaleti bağlamında ise bir Jikany Nuer olan eyalet valisi tarafından, 2006'dan beri Jikany Nuerlerin bölgeye yerleşmesi teşvik edilerek Dinka- Nuer etnik rekabeti körüklenmiştir. Ayrıca 2003'ten beri Çin Ulusal Petrol Şirketi ve Petronas'ın hâkim olduğu bir petrol şirketleri konsorsiyumu olan Greater Pioneer Operating Şirketi tarafından işletilen petrol sahasına ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum Dinka ve Nuer sığır çobanlarının otlak alanlarını önemli ölçüde kaybetmesine neden olarak etnik rekabetin derinleşmesine neden olmuştur (Simone, 2022: 158).

⁹ Dünya Bankası, Sudan Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Verileri, The World Bank GDP per capita- Sudan; <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2015&locations=SD&start=2011>. Erişim Tarihi: 12.01.2024.

¹⁰ Dünya Bankası, Güney Sudan Gayrisafi Yurtiçi Hasıla Verileri, The World Bank GDP per capita- South Sudan; <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2015&locations=SS&start=2011>. Erişim Tarihi: 12.01.2024.



Şekil 1 Sudan ve Güney Sudan Sınır Anlaşmazlıkları ve Petrol Alanları

Kaynak: Oil Reserves in Sudan and South Sudan <https://worldview.stratfor.com/article/oil-reserves-sudan-and-south-sudan> Erişim Tarihi: 27.09.2024.

Tartışmalı sınır bölgelerinin düşük yoğunluklu vekalet savaşları için taraflara “elverişli” bir ortam sunduğu görülmektedir. Nitekim Güney Sudan’da 2013 yılında başlayan çatışmalardan bu yana, sınır bölgesi iki iç savaşın kesiştiği yer haline gelmiştir. Güney Sudan’daki başlıca isyancı hareket olan Muhalefetteki Sudan Halk Kurtuluş Ordusu (SPLA-IO), kuzeydeki çoban grupları milis üyeleri olarak kullanmış ve Sudan Hükûmeti’nden destek almıştır. Bu sayede Sudan Hükûmeti isyancılar arasında bölünme yaratarak Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusu’nu (SPLM/A) istikrarsızlaştırmış ve İkinci Sudan İç Savaşı’nın çatışma dinamiklerini meydana getirmiştir. Adalet ve Eşitlik Hareketi (JEM), Güney Sudan’daki SPLA-IO ile çatışmalarda Sudan Halk Kurtuluş Ordusu (SPLA) ile savaşmıştır. JEM, Sudan iç savaşında Sudan Silahlı Kuvvetleri’ne (SAF) karşı savaşan askeri gruplar için bir şemsiye örgüt olan Sudan Devrimci Cephesi’nin (SRF) bir parçasıdır. Bu karmaşık ittifaklar, Sudan ve Güney Sudan arasında üzerinde anlaşma sağlanamayan sınırların, mevcut isyanların aktörlerinin belirlenmesi vasıtasıyla nasıl etkili olabileceğini göstermektedir (Craze, 2013: 6). Neticede Kuzey ve Güney Sudan arasındaki sınır alanları sahip oldukları doğal kaynaklar ve farklı kimlikte grupların meydana getirdiği değişken ittifaklar ile iki ülkenin gelecekteki refah ve huzurunu etkileyecek potansiyeldedir.

Son olarak bağımsızlığın hemen ardından 2013 yılında Güney Sudan’da çıkan iç savaşın süresi ve yoğunluğu petrol faktöründen etkilenmiştir. Diğer nedenlere ek olarak Bor ve

Bentiu gibi petrol zengini halklar üzerinde doğrudan kontrol sağlamaya yönelik gerçekleşen silahlı mücadeleler iç savaşın seyrinde belirleyici olmuştur. Bu iç savaşı başlatan, Devlet Başkanı Salva Kiir ile eski yardımcısı Riek Machar arasındaki siyasi farklılıklar ve kişisel çıkarlar kabul edilebilir. SPLM ordusu, Kiir (Dinka) veya Machar’ı (Nuer) destekleyerek etnik kökenlere göre bölünmüştür. SPLM Partisi ve ordudaki reform eksikliği, mevcut olmayan ve verimsiz mali kurumlar, yolsuzluk ve adam kayırmacılık da Aralık 2013’te başlayan çatışmaların diğer nedenleri olarak sıralanabilir. İç savaşın şiddetlenerek devam etmesinde ise Nuer ve Dinka halkları arasındaki etnik rekabet ve ekonomik kaygılar etkili olmuştur. Özellikle petrol zengini halklar üzerinde iktidar sahibi olmaya çalışmak iç savaşın süresini uzatmıştır. Petrol üreten eyaletlerden Jonglei, Unity ve Yukarı Nil yoğun silahlı çatışmaların merkezleri haline gelmiştir (Sefa-Nyarko, 2016: 189). Neticede bağımsız Güney Sudan’da ham petrol üzerindeki rekabet, iç savaşı başlatan nedenlerden sayılmasa da uzamasında ve şiddetlenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ek olarak mali rejim olarak tanımlanan¹¹ Güney Sudan’ın petrolünün devlet dışındaki aktörler tarafından paylaşılması sürecinde bazı istikrarsızlıklar ortaya çıkmaktadır.¹² Örneğin; 2014 yılında Güney Sudan’da bir petrol konsorsiyumu, Çin’e ait en büyük petrol şirketlerinden biri olan Çin Ulusal Petrol Şirketi’nin kontrolüne geçmiştir. Konsorsiyum, iç savaşın tarafı olan ve halkın bir kısmına

¹¹ Mali rejim (*fiscal regime*), belirli bir ev sahibi hükûmetin politikaları, yasaları ve yönetmelikleri tarafından yürürlüğe konan telif ödemelerini içeren bir vergi sistemi olarak tanımlanmaktadır. Güney Sudan ve Uganda vakalarının incelendiği çalışma için bkz. Riak, J. (2024). Politics of Fiscal Regimes and Economic Instruments in Petroleum Industry. *International Journal of Law and Politics Studies*, 6(6), 49-59.

¹² Ayrılma öncesinde Sudan, Sahraaltı Afrika’da Nijerya ve Angola’dan sonra Çin’e üçüncü büyük petrol arzı sağlayan ülkedir. Bu durum Çin, Sudan ve Güney Sudan ilişkilerinin temel belirleyicisinin petrol olduğu iddialarına neden olmuştur (Karaca ve Yüce, 2020: 26).

yönelik şiddet eylemleri gerçekleştiren Hükûmet yanlısı silahlı gruplara maddi destek vermiştir. Ayrıca konsorsiyumun ülkenin istihbarat birimleri ile yakın ilişkileri olduğu ve petrol bakanının müsrif yaşam tarzını finanse ettiği de tespit edilmiştir. Dar Patrolem¹³ tesisleri, Güney Sudan'daki iç savaşın hemen ardından Aralık 2013'ün ortalarında taraflar (hükûmetin askeri güçleri, hükûmet yanlısı milisler, General Johnson Olonyi komutasındaki SPLM-IO ve Agvelek Güçleri)¹⁴ arasında kontrol mücadelesi alanı haline gelerek ülkenin istikrarsızlığını artırmıştır. Bu grupların özellikle sivillere karşı saldırılarda bulunması bölgenin güvensizliğini artırmaktadır.¹⁵

6. Sonuç

Güney Sudan'ın bağımsızlığa kavuşması, self determinasyon ve ayrılma hakkında 1960'lı yıllardan itibaren taviz vermeyen uluslararası rejimin tutumunda ciddi bir sapmayı göstermektedir. Neticede Afrika Birliği Anlaşmasının ve uti possidetis juris ilkesinin ihlal edilmesi ile bir ayrılma hareketi nihai amacına ulaşmıştır. Bu durumun Afrika'daki sömürge sınırlarının kutsallığına zeval getirme olasılığı tartışılabilir. Ancak Güney Sudan'ın bağımsızlığı, gerçekleşme şekli ve ebeveyn devlet ile ayrılma hareketi arasındaki çoğu sorunun çözülmeden yaşanması nedeniyle kıtadaki diğer ayrılma hareketleri için bir örnek teşkil etmemektedir. Dolayısıyla Afrika kıtasının sonsuz bir bölünme döngüsüne girmesi olası görünmemektedir.

Güney Sudan ayrılma hareketinin nedenlerine ilişkin literatürde bulunan çalışmalar tarihsel incelemeye ve kimlik temelli açıklamalara odaklanmaktadır. Bu hususların güçlü nedensel faktörleri meydana getirdiği kabul edilse de çalışmada Güney Sudan ayrılıkçılığının nedenlerinin *Arap Kuzey* ile *Hristiyan Güney*in çok ötesine geçtiği iddia edilmektedir. Toplumsal faktörler göz ardı edilmemekle birlikte, çalışmada Güney Sudan ayrılma hareketinin ortaya çıkması ve gelişmesinde ayrılmanın yapısal faktörleri bağlamında incelenen Güneyli halkların “eşitsizlik kanaati” ve “şikâyetleri” İngiliz sömürge dönemi politikalarına dayandırılarak açıklanmıştır. Buna ek olarak devamında Güney Sudan ayrılma hareketi üzerinde belirleyici olan uluslararası aktörlerin tutumu, doğal kaynakların dağılımı, ülke içi dinamikler (Dinka ve Nuer etnik gruplarının milliyetçi duyguları gibi), jeopolitik farklılıklar detaylandırılmıştır. Böylece ayrılma hareketlerine ilişkin literatürdeki yapısal faktörler Güney Sudan özelinde, salt tarihsel okumadan farklı şekilde ele alınmıştır.

Doğal kaynakların varlığı, türü, konumu bir ayrılma hareketinin bağımsızlığı kazanması sürecinde belirleyici olan faktörlerden biridir. Güney Sudan'da keşfedilen petrol kaynakları Hartum'dan uzakta, ebeveyn devletin iktidarının

tartışıldığı alanlarda konumlanmaktadır. Petrolün bulunduğu bölgeler ayrılıkçı taleplerin olduğu bölgeleri meydana getirerek literatürdeki iddiaları desteklemektedir. Petrolün çıkarılması ve ihraç edilmesi için uluslararası alanda tanınan egemen bir devlete ihtiyaç duyulması “farklılaşmış halkların” ayrılma hareketlerine olan desteğini artırabilmektedir. Nitekim Sudan'da petrol, Hartum'un adil olmayan politikalarını geliştirmek adına kullanıldığı iddiasıyla Güney Sudanlı halkları marjinalleştirmek için bir araç olarak değerlendirilmiştir.

Petrol, Güney Sudan'ın bağımsızlığını kazanmasında önemli rol oynadığı gibi bağımsızlık sonrası genç ülkenin barış içinde yeniden inşa edilememesinde de belirleyici olmuştur. Uluslararası Para Fonu (IMF) raporuna göre, Güney Sudan bağımsızlığını kazandıktan sonra, petrol sahalarının çoğunluğu Güney Sudan sınırları içinde yer aldığından, Sudan'ın petrol üretiminin %80'ine sahip olmuştur. Ancak petrol sahalarının çoğunluğu Güney'de olmasına rağmen, boru hatları, rafineri ve ihracat altyapısı Kuzey'de yer almaktadır. Bu nedenle petrolü rafine etmek, taşımak ve pazara göndermek için Güney Kuzeye bağımlı haldedir. Bağımlılık ilişkisi, 2011'den hemen sonra Güney Sudan'ın petrolü kesmesi ile her iki tarafın ekonomilerinde yaşanan çöküşte kendini göstermiştir.

Petrolün Güney Sudan bağlamındaki rolünün incelendiği diğer çalışmalardan farklı olarak çalışmada petrolün bir faktör olarak ayrılma öncesi ve sonrası etkinliği detaylandırılmıştır. Bağımsızlık sonrası süreç; iki aktör arasındaki bağımlılık ilişkisi, çizilen sınırdaki tartışmalı olan bölgelerin petrol ve diğer doğal kaynaklar bakımından zengin olanları da içermesi ve Güney Sudan iç savaşı başlıkları ile incelenmiştir. Bu sayede bir kurtuluş formülü olarak farklılaşmış halklara sunulan ayrılma hareketinde belirleyici ve hatta destekleyici bir değişken olan petrolün, bağımsızlık sonrasında genç devletin istikrarını bozan faktörlerden birini meydana getirdiği tespit edilmiştir. Nitekim bağımsızlığından bu yana Güney Sudan devlet inşa sürecini tamamlamamış ve tek bir etkili siyasi düzen kuramamış vaziyettedir. Güney Sudan'ın bağımsızlığa ulaşan ayrılma hareketi, Hartum'un neo-patrimonyalizmine karşı yeni bir düzen kurmaktan ziyade ayrılıkçı gruplara Güneyli elitlerin kendini zenginleştirdiği kleptokratik bir devlet kurma olanağı tanımıştır.

Kaynakça

Abubakar, M. ve Yahaya, T. B. (2021). Secession and border disputes in Africa: The case of Sudan and South Sudan border. *African Journal of Political Science and International Relations*, 15(4), 131-138.

Bartkus, V. O. (2004). *The dynamic of secession*. Cambridge University Press.

2017 raporuna göre Padang Dinka Milisleri Yukarı Nil eyaletinde sivillere karşı taciz, tehdit gibi saldırılarda bulunmuştur. Başlangıçta Paloch'taki petrol sahalarını korumak için kurulan Padang Dinka Milisleri, Ulusal Güvenlik Servisi'nden destek almaya başladıklarında iç savaşta merkezi aktörler haline gelmişlerdir.

¹⁵ The Sentry. (2019). The Taking of South Sudan: The Tycoons, Brokers, and Multinational Corporations Complicit in Hijacking the World's Newest State. https://thesentry.org/reports/taking-south-sudan/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwps-zBhAiEiwALwsVYX7eyAnpvtqG3yz5WGZxc2fV5JSMpktZmCi4pyeOGbTqw3le5qIWvBoCM8lQAvD_BwE Erişim Tarihi: 02.01.2024.

¹³ Dar Patrolem hisselerinin %41'i Çin Ulusal Petrol Şirketi'ne, %40'ı Malezya'ya ait Petronas adlı şirkete %6'sı Çin'in Sinopec adlı şirketine, %8'i Nilepet'e ve %5'i Mısır merkezli MOG Energy'ye aittir.

¹⁴ Burada devlet dışı grupların etnik kökenlerine göre organize oldukları, edildikleri görülmektedir. Örneğin bir grup; Yukarı Nil Eyaleti'nde yaşayan Dinka alt grubu olan ve kendilerini Padang olarak tanımlayan üyelerden oluşmaktadır. Bu silahlı gruplar Padang Dinka Beyaz Ordusu, Toplum Polis Gücü ve Petrol Koruma Gücü gibi çeşitli isimler kullanmışlardır. 22 Nisan 2015'te Shilluk Grubu tarafından desteklenen Olonyi'ye sadık güçler ile Dinka etnik milisleri Abu Shouk ve Beyaz Ordu tarafından desteklenen ordu arasında Malakal'ın çeşitli mahallelerinde çatışmışlardır. Çatışmalar esnasında Uluslararası Af Örgütü'nün Haziran

- Bayram, M. (2017). İsrail-Güney Sudan İlişkilerinin Siyasal Ekolojisi. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 59-77.
- Zorba Bayraktar, H. (2022). Güney Sudan'ın Bağımsızlığının Nil Nehri'nin Su Güvenliğine Etkisi. *Anadolu Strateji Dergisi*, 4(2), 101-108.
- Bereketeab, R. (2011, Haziran 15-18). State Crisis, Conflicts and International Intervention in the Horn of Africa. <https://www.aegis-eu.org/archive/ecas4/ecas-4/index.html> (Erişim Tarihi:11.10.2024).
- Blanchard, L. (2013, Aralık 27) The Crisis in South Sudan, report. <https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc272074/> (Erişim Tarihi:14.10.2024).
- Branch, A. ve Mampilly, Z. C. (2005). Winning the War, but Losing the Peace? The Dilemma of SPLM/A Civil Administration and the Tasks Ahead. *The Journal of Modern African Studies*, 43(1). 1-20.
- Christopher, A. J. (2011). Secession and south sudan: an african precedent for the future? *South African Geographical Journal*, 93(2), 125-132. <https://doi.org/10.1080/03736245.2011.619322>
- Coalition for International Justice (CIJ). (2006). Soil and Oil: Dirt Business in Sudan, <https://sudanarchive.net/?a=d&d=UNEP-06.1.12&e=-----en-20--1--txt-txIN%7CtXTI%7CtXAU> (Erişim Tarihi: 12.07.2024).
- Collier, P., ve Hoeffler, A. (2002). On the incidence of civil war in Africa. *Journal of conflict resolution*, 46(1), 13-28.
- Craze, J. (2013). Dividing Lines: Grazing and Conflict along the Sudan South Sudan Border. Geneva: Small Arms Survey, Graduate Institute of International and Development Studies. <https://www.smallarmssurvey.org/resource/dividing-lines-grazing-and-conflict-along-sudan-south-sudan-border-hsba-working-paper-30> (Erişim Tarihi: 12.07.2024).
- Dalar, M. (2013). Çatışmaların Odağındaki Sudan (Kuzey Sudan) Cumhuriyeti. Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi. https://www.researchgate.net/publication/291350944_CATISMALARIN_ODAGINDAKI_SUDAN_KUZEY_SUDAN_CUMHURİYETİ (Erişim Tarihi: 10.03.2025).
- Deng, F. M. (2011). *War of visions: Conflict of identities in the Sudan*. Rowman & Littlefield.
- Englebert, P. ve Hummel, R. (2005). Let's stick together: understanding Africa's secessionist deficit. *African Affairs*, 104(416), 399-427. <https://doi.org/10.1093/afraf/adi008>
- Fearon, J. D. ve Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, insurgency, and civil war. *American political science review*, 97(1), 75-90.
- Johnson, H. (2012). The Heglig oil dispute between Sudan and South Sudan, *Journal of Eastern African Studies*. https://www.researchgate.net/publication/241729143_The_Heglig_oil_dispute_between_Sudan_and_South_Sudan (Erişim Tarihi:20.12.2024).
- Jumbert, M. G. ve Rolandsen, Ø. H. (2013). After the Split: post-secession negotiations between South Sudan and Sudan. <https://www.prio.org/publications/7159> (Erişim Tarihi:12.12.2024).
- Karaca, R. K. ve Yüce, M. (2020). Çin'in Afrika Kriz Bölgelerindeki Dış Politikasının Analizi: Darfur ve Güney Sudan Örnekleri. *Siyasal: Journal of Political Sciences*, 29(1), 1-32. <https://doi.org/10.26650/siyasal.2020.29.1.0022>.
- Kilroy W. (2019). South Sudan. Visoka, G., Doyle, J., & Newman, E. (Der.), *Routledge handbook of state recognition* içinde (ss.391-400). Routledge.
- Le Billon, P. (2001). The Political Ecology of War: Natural Resources and Armed Conflicts, *Political Geography*, 20(5). 561-584.
- Malwal, B. (2015). *Sudan and South Sudan: From one to two*. Springer.
- Obi, C. I. (2007). Oil and Development in Africa: Some Lessons from the Oil Factor in Nigeria for the Sudan. *Oil development in Africa: lessons for Sudan after the comprehensive peace agreement*. <https://um.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:nai:diva-1191> (Erişim Tarihi: 12.07.2024).
- Oliveira, R. S. (2015). *Magnificent and beggar land: Angola since the civil war*. Oxford University Press.
- Poggo, S. (2009). *The First Sudanese Civil War: Africans, Arabs, and Israelis in the Southern Sudan, 1955-1972*. Springer.
- Rane Worldview, (2012, Ekim 3) *Oil Reserves in Sudan and South Sudan*. <https://worldview.stratfor.com/article/oil-reserves-sudan-and-south-sudan> Erişim Tarihi: 27.09.2024.
- Riak, J. D. C. (2024). Politics of International Oil Companies (IOCs): Understanding PETRONAS Carigali Nile Ltd Exit From South Sudanese Oilfields. *Journal of Arts, Humanities and Social Science*, 1(3), 1-13.
- Rone, J. (2003). *Sudan, oil, and human rights*. Human Rights Watch.
- Ross, M. (2003). Oil, drugs, and diamonds: How do natural resources vary in their impact on civil war? Ballentine, K., ve Nitzschke, H. (Der.), *Beyond greed and grievance: Policy lessons from studies in the political economy of armed conflict* içinde (ss. 47-67) New York: International Peace Academy.
- Schomerus, M., ve de Vries, L. (2019). A state of contradiction: Sudan's unity goes south. Schomerus, M., ve de Vries, L (Der.), *Secessionism in African politics: Aspiration, grievance, performance, disenchantment* içinde (ss. 423-454). New York, NY: Springer.
- Sefa-Nyarko, C. (2016). Civil War in South Sudan: Is It a Reflection of Historical Secessionist and Natural Resource Wars in "Greater Sudan"? *African Security*, 9(3), 188-210.
- Shankleman, J. (2011). *Oil and State Building in South Sudan*: US Institute of Peace. https://www.usip.org/sites/default/files/resources/Oil_and_State_Building_South_Sudan.pdf (Erişim Tarihi: 02.01.2025).
- Simone, S. (2022). *State-building South Sudan: International Intervention and the Formation of a Fragmented State* (Vol. 46). Brill.
- Stein, C. (2016). Successful Secessionist Movements and the Uncertainty of Post-Secession Quality of Life. https://ir.library.oregonstate.edu/concern/honors_college_theses/c247dv15r (Erişim Tarihi: 20.11.2024).
- Şahin, G. ve Öztürk, B. (2023). Self Determinasyon İlkesine Neorealist Bakış: Güney Sudan ve Filistin Örnekleri. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 14(1). 53-66.
- The Sentry. (2019). The Taking of South Sudan: The Tycoons, Brokers, and Multinational Corporations Complicit in Hijacking the World's Newest State. https://thesentry.org/reports/taking-south-sudan/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwps-zBhAiEiwALwsVYX7eyAnpvtqG3yz5WGZxc2fv5JSMpktZmCi4pyeOGbTqw3Ie5qIWvBoCM8IQAuD_BwE (Erişim Tarihi: 02.01.2025).
- The World Bank. GDP per capita- South Sudan, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2015&locations=SS&start=2011> (Erişim Tarihi: 12.01.2025).
- The World Bank. GDP per capita- Sudan; <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2015&locations=SD&start=2011> (Erişim Tarihi: 12.01.2025).
- Thomas, C. G. ve Falola, T. (2020). *Secession and separatist conflicts in postcolonial Africa*. University of Calgary Press.
- Toft, M. D. (2010). *The geography of ethnic violence: Identity, interests, and the indivisibility of territory*. Princeton University Press.
- Tounsel, C. (2021). *Chosen peoples: Christianity and political imagination in South Sudan*. Duke University Press.
- University of Oslo, The Faculty of Law, Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.html> Erişim Tarihi:24.07.2021.
- Waal, A. (2014). When kleptocracy becomes insolvent: Brute causes of the civil war in South Sudan. *African Affairs*, 113(452), 347-369.
- Woodward, P. (2011). Towards Two Sudans, *Survival*, 53(2): 5-10.
- Yamak, T. (2020). Bölünmenin Kurumsal Ekonomi Politikası: Sudan Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 499-524.
- Zapata, M. (2011, Aralık 13). Sudan: Independence through Civil Wars, 1956-2005. <https://enoughproject.org/blog/sudan-brief-history-1956> (Erişim Tarihi: 07.01.2024).



Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesinde Lider Ülkeler; Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore İncelemesi

Leading Countries in Digitalization of Public Services; Review of Estonia, Singapore, United Kingdom, Norway and South Korea

Senem DEMİRKIRAN^a

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	24 Haziran 2024
Kabul	26 Mart 2025
Yayın	23 Mayıs 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Kamu Yönetimi,
e-Devlet hizmetleri,
Teknoloji ve Yenilik Yönetimi.

ÖZ

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, günümüzde birçok ülkenin öncelikli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu süreç, vatandaşların daha kolay, hızlı ve etkin bir şekilde kamu hizmetlerine erişebilmesini sağlayarak yönetim verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi ülkeler, dijitalleşme konusunda öncü adımlar atmış ve başarılı uygulamalar geliştirmiştir. Bu çalışmanın amacı, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi alanında lider olarak kabul edilen bu ülkelerin dijitalleşme süreçlerini incelemek ve geliştirdikleri başarılı uygulamaların ortak özelliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaktır. Çalışmada, bu ülkelerin dijital kamu hizmetleri sunumunda hangi teknolojileri kullandıkları, dijitalleşmenin yönetim verimliliğine ve vatandaş memnuniyetine nasıl katkı sağladığı araştırılmaktadır. Sorunsal olarak, dijitalleşme süreçlerinin farklı ülkelerde nasıl yapılandırıldığı ve başarıya ulaşmasında etkili olan faktörler ele alınmaktadır. Ayrıca, bu ülkelerin dijitalleşme stratejileri ile Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin stratejileri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar irdelenecektir. Çalışmada, karşılaştırmalı araştırma yöntemi kullanılarak bu beş lider ülkenin dijitalleşme süreçleri analiz edilecek ve bu analizler literatür taraması, hükümet raporları, uluslararası istatistikler ve dijitalleşme indekslerinden elde edilen verilerle desteklenecektir. Sonuç olarak, bu ülkelerin dijital kamu hizmetleri alanındaki deneyimlerinin diğer ülkeler için nasıl bir model olabileceği tartışılacaktır.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	24 June 2024
Accepted	26 March 2025
Available Online	23 May 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Public Administration,
e-Government Services,
Technology and Innovation Management.

ABSTRACT

The digitalization of public services has become a priority on the agendas of many countries today. This process aims to enhance administrative efficiency by enabling citizens to access public services more easily, quickly, and effectively. In this context, countries such as Estonia, Singapore, the United Kingdom, Norway, and South Korea have taken pioneering steps and developed successful practices in digitalization. The purpose of this study is to examine the digitalization processes of these countries, considered leaders in public service digitalization, and to identify the common features and differences in their successful practices. The study explores the technologies these countries employ in delivering digital public services and how digitalization contributes to administrative efficiency and citizen satisfaction. The research problem focuses on how digitalization processes are structured in different countries and the factors that contribute to their success. Additionally, the similarities and differences between the digitalization strategies of these leading countries and those of developing nations like Turkey will be examined. A comparative research method will be employed to analyze the digitalization processes of these five leading countries, supported by literature reviews, government reports, international statistics, and data from digitalization indices. Finally, the study will discuss how the experiences of these countries in digital public services can serve as a model for others.

EXTENDED SUMMARY

Digitalizing public services has emerged as one of the key reform areas governments prioritize today to accelerate service delivery, enhance efficiency, and bolster

transparency. This transformation process enables citizens to access public services more swiftly, securely, and effectively through innovative solutions such as e-government applications, data management, artificial

^a Dr. Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kırklareli, E-Posta: senemdemirkiran@klu.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9835-4963

Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

intelligence, and blockchain technologies (UNDP, 2020; Zhang et al., 2022). Digitalization is not merely a technical transformation, but also reflects the adoption of a citizen-centered approach in public administration (Lindgren & Madsen, 2019). In this context, countries like Estonia, Singapore, the United Kingdom, Norway, and South Korea stand out for their innovative applications in digital public services. Estonia is notable for its blockchain-based secure digital identity systems; Singapore integrates artificial intelligence and big data analytics into public services; the United Kingdom is recognized for its user-friendly digital platforms and data security policies; Norway is praised for its electronic service portals and digital solutions in healthcare; and South Korea is renowned for its artificial intelligence-supported public services (OECD, 2019b; Khan et al., 2022; HM Government, 2020). These countries not only modernize their governance systems by developing innovative solutions to the challenges faced in digitalizing public services but also serve as global role models. This study systematically examines the digitalization processes, strategies implemented, and outcomes achieved by these countries through comparative analysis based on literature reviews, government reports, and digitalization indices. The literature examines the process of digitalizing public services, focusing on key elements such as strengthening digital infrastructure and facilitating citizens' access to these services. Digital transformation has a significant impact on citizen-state interactions, accelerating service delivery and enhancing efficiency (Lindgren and Madsen, 2019; Ofoma, 2021). However, significant barriers to the process include the digital divide, infrastructure deficiencies, and a lack of digital skills (Kirov, 2017; Agostino and Saliterer, 2022; Voss and Rego, 2019). Innovative tools such as blockchain, artificial intelligence, big data, and cloud technologies are utilized in public services, enhancing service quality by improving information security, data analysis, and processing speed (Jehan & Alahakoon, 2020; Trischler and Westman Trischler, 2022). Digitalization provides advantages such as increased efficiency, cost savings, transparency, and citizen participation; however, structural issues like digital readiness and infrastructure gaps may hinder the success of the process (Lindgren and Madsen, 2019; Voss and Rego, 2019).

This study comparatively examines the strategies of Estonia, Singapore, the United Kingdom, Norway, and South Korea, which are pioneers in digital public services. These countries stand out for their robust digital infrastructure, innovative public policies, and achievements in technology utilization. Examples include Estonia's e-Residency program (Republic of Estonia, 2024) and Singapore's Smart Nation initiative (Ministry of Communications and Information, 2023), which set new standards in digital public services. The selected countries provide a unique opportunity for comparison due to their geographical diversity and the relatively unexplored nature of their digitalization models in the literature. In this context, Estonia is a pioneering example of European digitalization despite its resource constraints. Meanwhile, South Korea and Singapore lead in technology-driven growth and the digital transformation of public services in Asia. The United Kingdom employs open data and digital public service policies, while Norway utilizes e-health and

digital taxation applications to enhance social welfare through digitalization. Consequently, this study presents a comprehensive and unique framework for the digital transformation processes of developing countries by analyzing the success factors of digital public service applications across various socioeconomic and cultural contexts. The digitalization of public services is a global transformation process by governments to make service delivery more efficient, transparent, and accessible (Lindgren & Madsen, 2019). This study analyzes these countries' digitalization performances and practices based on the United Nations E-Government Development Index (UN EGDI). The index measures the level of digitalization in three dimensions: the Online Service Index (OSI), the Telecommunications Infrastructure Index (TII), and the Human Capital Index (HCI). According to the data summarized in Table 2, Estonia stands out by ensuring secure digital identity verification and data sharing through blockchain technology. At the same time, Singapore excels with its AI and big data analytics-powered digital service platforms. The United Kingdom facilitates access to public services through the Gov.uk platform and fosters user trust through robust data security measures. Norway provides fast and integrated services to citizens through electronic health records and digital tax processing via the Altinn platform. South Korea develops AI-supported personal data management and digital identity verification solutions through platforms such as MyData Korea. This comprehensive analysis highlights the added value of digitalization strategies in each country and their contributions to global digitalization processes, demonstrating how digital transformation in public services has succeeded through diverse implementation models. As a global leader in digitalization, Estonia draws attention with its innovative applications, particularly the e-Residency program, X-Road data exchange platform, and blockchain technology. Estonia's e-Residency program offers individuals worldwide the opportunity to obtain a digital identity and conduct business, allowing them to establish and manage companies in Estonia. The X-Road platform enables secure data sharing between public institutions, contributing to faster and more efficient service delivery. Blockchain technology enhances security in digital identity verification and e-signature processes, ensuring the reliability and transparency of digital services. Estonia's digitalization strategies have made public services accessible and efficient. Behind these successes are comprehensive legal regulations, including the Digital Identity Act, Information Society Services Act, Personal Data Protection Act, and Cybersecurity Act. These laws ensure the secure and effective delivery of digital services while safeguarding citizens' digital rights. Estonia has established national and international cooperation networks to promote knowledge sharing with other countries. National platforms such as X-Road, e-Health, and e-Tax actively provide digital public services. Furthermore, Estonia's digitalization strategies have paved the way for similar transformations internationally. In the future, Estonia is expected to integrate technologies such as artificial intelligence, blockchain, and big data analytics into public services. These advancements will further enhance the security, speed, and user-friendliness of services. Estonia's innovative approach to digital public services serves as a global model. As a digital public service

leader, Singapore stands out with platforms like MyInfo and SingPass. MyInfo centrally collects citizens' personal data, providing easy access to public and private sector services and improving efficiency. SingPass offers a digital identity verification system, enabling citizens and permanent residents to securely access government services. These platforms ensure the security and effectiveness of e-government services (Singapore Government Technology Agency, 2020a, 2020b). Singapore's digitalization strategy focuses on economic growth and societal development objectives, aiming to leverage digital technologies to improve public services. This strategy targets increasing citizen satisfaction, optimizing business processes, and personalizing public services. Singapore's digitalization process is supported by various legal regulations. The Personal Data Protection Act (PDPA), Electronic Transactions Act (ETA), Cybersecurity Act, Public Sector Regulations Act, and Digital Government Directives are designed to ensure the security, efficiency, and protection of citizens' data privacy in digital services. These national legal frameworks safeguard Singapore's digital transformation. On the international level, the country collaborates with organizations such as ASEAN, France, and the European Union to develop joint strategies in the realms of the digital economy and cybersecurity. Agreements such as the ASEAN Digital Integration Program and the Singapore-EU Digital Economy Partnership promote digital services and economic cooperation.

Finally, the online services, telecommunications infrastructure, and human capital indices that measure the success of Singapore's digitalization strategy highlight the country's strong performance in digitalization. Singapore strengthens its digital economy through these strategies while facilitating and securing citizens' access to digital services (UN, 2024). The United Kingdom is taking significant steps to become a global leader in digital government services. The Government Digital Service (GDS) manages the digital transformation process and the GOV.UK platform provides centralized access to government services, enabling citizens to easily access information and services. The Verify digital identity verification system also allows secure online access to public services. The UK also aims to enhance the efficiency of public services through technologies such as big data and machine learning. In the digitalization process, the country has developed various legal regulations. These include the Digital Economy Act, GDPR for personal data protection, and the Digital Services Act, which ensures user security on digital platforms. These laws aim to ensure that digital technologies are used securely and effectively. Moreover, the UK has engaged in national and international collaborations and strategic agreements to develop digital services. Notable contracts include the UK Digital Strategy, the EU-UK Cyber Dialogue, and the US-UK Digital Government Partnership.

1. Giriş

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, günümüzde birçok ülkenin öncelikli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir ve devletlerin vatandaşlara sunduğu hizmetlerin hızlanmasını, verimliliğin artmasını ve daha şeffaf bir kamu yönetimi oluşturulmasını sağlayan kritik bir süreçtir. Bu

süreç, vatandaşların daha kolay, hızlı ve etkin bir şekilde kamu hizmetlerine erişebilmesini sağlamayı ve yönetim verimliliğini artırmayı amaçlamakta (UNDP, 2020) ve başta e-Devlet, veri yönetimi, yapay zeka (AI) ve blokzincir teknolojileri olmak üzere birçok yeniliği içermekte ve bu sayede vatandaşlar ile devlet arasındaki etkileşimi hızlandırmaktadır (Zhang vd.,2022). Kamu yönetimi alanında köklü değişiklikler yaratarak hizmet sunumunun her aşamasında büyük kolaylıklar sağlayan dijitalleşme, ileri teknolojilerin, özellikle yapay zeka, büyük veri analitiği, ve blokzincir gibi yenilikçi çözümlerin kamu hizmetlerine entegrasyonunu içermekte ve bu sayede hizmet kalitesini iyileştirmeyi hedeflemektedir (OECD, 2019b). Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, devletlerin sunduğu hizmetlerin teknolojik altyapılar kullanılarak yeniden yapılandırılması ve daha etkili, verimli, şeffaf bir şekilde sunulması sürecini ifade etmektedir. Bu süreç, vatandaşların kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştırarak hizmetlerin daha hızlı ve erişilebilir olmasını amaçlamaktadır. Dijitalleşme, kamu yönetiminde yalnızca bir teknoloji entegrasyonu değil, aynı zamanda hizmet sunumunun vatandaş odaklı bir yaklaşımla yeniden şekillendirilmesi anlamına gelmektedir (Lindgren ve Madsen, 2019). Kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi, yalnızca devlet ile vatandaş arasında değil, aynı zamanda devletin iç yönetiminde de önemli yapısal değişikliklere yol açarak kamu hizmetlerinin daha etkin bir biçimde sunulmasına olanak tanımaktadır (European Commission, 2020c). Dijitalleşmenin kamu hizmetlerinde oynadığı önemli rol, devletlerin etkinliğini artırarak, kamu hizmetlerinin vatandaşlar tarafından daha hızlı, güvenli ve erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Özellikle yapay zeka ve büyük veri analitiği gibi teknolojiler, kamu hizmetlerinin daha kişiselleştirilmiş ve verimli bir şekilde sunulmasına olanak tanımaktadır (UNDP, 2020). Bu sayede, devletlerin karar alma süreçleri de hızlanmakta ve kamu politikalarının vatandaş ihtiyaçlarına daha uyumlu hale getirilmesi mümkün olmaktadır (World Bank, 2022). Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi ülkeler, dijitalleşme konusunda öncü adımlar atmış ve başarıyla uygulamalar geliştirmişlerdir.

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili uyguladığı yenilikçi yaklaşımlarla uluslararası alanda öne çıkan Estonya, blokzincir teknolojisi üzerine kurulu güvenli dijital kimlik doğrulama ve e-imza hizmetlerini sunarak vatandaşların kamu hizmetlerine elektronik erişimini sağlamaktadır ve e-Devlet çözümleriyle dünya genelinde tanınan bir örnek teşkil etmektedir. (Zhang vd., 2022; OECD, 2020). Singapur, yüksek internet penetrasyonu ve mobil teknoloji altyapısıyla vatandaşlara geniş bir yelpazede e-Devlet hizmetleri sunmaktadır. Ülke, yapay zeka ve büyük veri analitiği gibi ileri teknolojileri aktif bir şekilde entegre ederek kamu hizmetlerinin kalitesini sürekli olarak iyileştirmektedir (Khan vd., 2022; Ministry of Communications and Information, Singapore, 2022). Bu stratejiler, Singapur'un dijitalleşme alanında lider ülkelerden biri olmasını sağlamaktadır. Birleşik Krallık, Gov.uk platformu aracılığıyla vatandaşlara kullanıcı dostu dijital hizmetler sunmaktadır ve vergi beyanı gibi önemli işlemleri basitleştirmektedir. Ayrıca, veri güvenliği konusunda ileri düzey politikalar izlemektedir ve kapsamlı önlemler almaktadır (HM Government, 2020; Government Digital Service, UK, 2021). Bu özellikler, Birleşik

Krallık'ın dijitalleşme çabalarının etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemektedir. Norveç, Avrupa'da dijital hizmetlerin yaygın olarak kullanıldığı ülkelerden biridir. Altinn adlı elektronik hizmet portalı üzerinden vatandaşlar vergi beyanı, iş kurma ve diğer resmi işlemleri kolaylıkla gerçekleştirebilmektedir (Norwegian Digitalisation Agency, 2021). Sağlık sektöründe de elektronik sağlık kayıtları gibi kritik alanlarda da ileri düzey dijital çözümler geliştirmiştir (Ministry of Local Government and Modernisation, Norway, 2023). Bu uygulamalar, Norveç'in dijitalleşmede öncü ülkeler arasında yer almasını sağlamaktadır. Güney Kore, teknolojiyi kamu hizmetlerine entegre etme konusunda lider bir rol üstlenmektedir. Ülke, vatandaşlara yapay zeka destekli hizmetler, güvenli dijital kimlik doğrulama ve yenilikçi uygulamalar sunarak akıllı ve etkili hizmetler sağlamaktadır (Ministry of Science and ICT, 2019; Ministry of Science and ICT, South Korea, 2024). Bu kapsamlı dijitalleşme stratejileri, Güney Kore'nin bu alandaki başarısını artırmaktadır. Bu ülkeler, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinde başarılı örnekler sunmaktadır ve vatandaş memnuniyetini artırmak için teknolojiyi etkin bir şekilde kullanmaktadır. Gelecekte, dijitalleşmenin daha da ileriye taşınması ve yeni teknolojik çözümlerin entegrasyonu ile bu ülkelerin hizmet kalitesini artırmaya devam etmeleri beklenmektedir (World Bank, 2022; European Commission, 2021).

Dijitalleşme süreçlerinde elde ettikleri başarılarla sadece kendi vatandaşlarının hayatını kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda diğer ülkeler için de ilham kaynağı olan bu ülkelerin her biri, teknolojinin etkin kullanımıyla yönetim süreçlerini modernize ederek kamu hizmetlerinin erişilebilirliğini artırmakta ve vatandaş memnuniyetini en üst düzeyde tutmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda lider olan ülkeler tek tek incelenmekte ve karşılaştıkları zorlukların yanı sıra bu zorluklara karşı geliştirdikleri çözüm yolları tespit edilmektedir. Çalışmada, karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılarak, literatür taraması, hükümet raporları ve dijitalleşme indekslerinden elde edilen verilerle bu ülkelerin dijitalleşme süreçleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

2. Literatür Taraması

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili literatürde, dijital altyapının oluşturulması ve vatandaşların bu hizmetlere erişim kolaylığının sağlanması süreci üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Goldbach vd. (2023), kamu hizmetlerinin kalitesinin, dijital okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesiyle doğrudan ilişkili olduğunu savunmaktadırlar. Dijitalleşmenin etkili olabilmesi için hem devlet kurumları hem de vatandaşlar arasında bu teknolojilere adapte olma sürecinin desteklenmesi gerekmektedir (Klarić, 2023). Literatürde, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi genellikle şu ana boyutlarıyla ele alınmaktadır: dijitalleşme süreçlerinde kullanılan teknolojiler ile bu teknolojilerin kamu hizmetlerine entegrasyonu ve devletlerin bu süreçteki rolü (Zhang vd., 2022). Bununla birlikte, ülkelerin dijitalleşme stratejilerindeki başarılarını olumlu yönde etkileyen unsurlar arasında dijital altyapı yatırımları, dijital okuryazarlık seviyesinin artırılması ve vatandaşların bu hizmetlere olan güveni gibi faktörler bulunmaktadır (OECD, 2019a). Buna karşın, bazı ülkeler, yetersiz altyapı, sınırlı bütçeler ve dijital beceri eksikliği gibi olumsuz

faktörler nedeniyle dijitalleşme süreçlerinde sorunlar yaşamaktadırlar (European Commission, 2020a). Dijitalleşmenin kamu yönetimine entegrasyonu, birçok araştırmada farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Lindgren ve Madsen (2019), dijital kamu hizmetlerinin vatandaş-devlet etkileşiminde önemli bir dönüşüm yarattığını belirtirken, hizmet sunumunun hızlanması ve verimliliğin artması gibi avantajlara dikkat çekmektedir. Ofoma (2021), Nijerya'daki kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinde bu dönüşüm sürecinin hizmet sunumunu daha etkili hale getirdiğini, ancak dijital uçurumun bu süreçte önemli bir engel olduğunu vurgulamaktadır. Kirov (2017) ise Avrupa'da kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinin sendikalar ve çalışanlar üzerindeki etkisini analiz ederek, bu süreçteki politika zorluklarını ele almaktadır. Agostino ve Saliterer (2022), kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinin hesap verebilirlik ve şeffaflık üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu, ancak bu süreçte karşılaşılan zorluklar arasında dijital okuryazarlık eksikliğinin ve dijital altyapının yetersizliğinin öne çıktığını belirtmektedir. Bu bağlamda, Voss ve Rego (2019), dijitalleşmenin kamu hizmetleri üzerindeki etkilerinin özellikle çalışanların iş yükü ve çalışma koşulları üzerinde derin etkiler yarattığını ifade etmektedir.

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesinde çeşitli teknolojiler kullanılmaktadır. Blokzincir, yapay zeka (AI), büyük veri ve bulut teknolojileri gibi yenilikçi çözümler, kamu hizmetlerinde bilgi güvenliği, veri analizi ve işlem hızını artırmak için kullanılmaktadır (Jehan ve Alahakoon, 2020). Ayrıca, Trischler ve Westman Trischler (2022), dijitalleşmenin hizmet tasarımı kullanıcı deneyimini iyileştirme potansiyelini ele almakta, bu sürecin yalnızca teknolojik bir değişim değil, aynı zamanda hizmet kalitesinin yükseltilmesi süreci olduğunu vurgulamaktadır. Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, verimlilik, maliyet tasarrufu, şeffaflık, vatandaş katılımının artırılması gibi çeşitli faydalar sunmaktadır. Bununla birlikte, dijitalleşme sürecinde bazı zorluklar da mevcuttur. Lindgren ve Madsen (2019), dijitalleşmenin tüm kamu hizmetleri için uygun olmadığını, hizmetlerin dijitalleştirilmeye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Özellikle dijital altyapı eksiklikleri ve dijital okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ülkelerde bu süreç daha yavaş ilerlemektedir (Voss ve Rego, 2019).

Dijitalleşme, kamu hizmetlerinin modernizasyonunda ve etkinliğinde önemli bir unsur haline gelmiştir. Küresel ölçekte birçok ülke, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi yolunda önemli adımlar atmakta ve bu süreç, vatandaşlara daha verimli, şeffaf ve erişilebilir hizmetler sunulmasına olanak tanımaktadır. Ancak, dijital dönüşüm süreci her ülkede aynı hızla ve başarıyla ilerlememekte, lider ülkelerden öğrenilecek önemli dersler bulunmaktadır. Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi dijital dönüşümde öncü olan ülkelerin deneyimlerinin incelenmesi, diğer ülkeler için önemli bir rehber niteliği taşımaktadır. Bu çalışmaya ihtiyaç duyulmasının temel nedeni, başarılı dijitalleşme örneklerinden çıkarılan derslerin, politika yapıcılar ve kamu yöneticileri tarafından benimsenmesini ve daha verimli kamu hizmetleri sunulmasını sağlamaktır. Bu çalışmada, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda öncü ülkeler arasında yer alan Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore'nin dijital kamu hizmeti stratejileri incelenmektedir.

Bu ülkeler, dijitalleşme süreçlerinde gerek teknoloji kullanımı gerekse kamu hizmeti sunumundaki yenilikçi yaklaşımları ile diğer ülkelere kıyasla daha ileri düzeyde başarı sağlamışlardır. Örneğin, Estonya'nın e-Residency programı, küresel vatandaşlık anlayışını yeniden şekillendiren yenilikçi bir dijital kimlik çözümü olarak öne çıkmaktadır (Republic of Estonia, 2024). Benzer şekilde, Singapur'un Smart Nation girişimi, dijitalleşmeyi vatandaşların günlük yaşamına entegre eden başarılı bir strateji olarak dikkat çekmektedir (Ministry of Communications and Information, 2023). Bu çalışmada incelenen ülkelerin dijital kamu hizmetlerine yönelik başarı stratejileri, önceki çalışmalarla karşılaştırıldığında daha geniş bir çerçevede ele alınmaktadır. Özellikle Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore'nin dijitalleşme stratejileri karşılaştırılarak, bu ülkelerin hangi ortak stratejilere sahip oldukları ve hangi alanlarda birbirlerinden ayrıldıkları analiz edilmektedir. Bu analiz sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin dijital kamu hizmetleri stratejilerini nasıl iyileştirebileceklerine dair kapsamlı bir çerçeve sunulmaktadır. Ayrıca, çalışmada ele alınan beş ülkenin dijitalleşme süreçlerindeki başarı faktörleri, gelişmekte olan ülkelerin dijital dönüşüm süreçlerinde yol göstericidir. Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi üzerine yapılan mevcut çalışmalar, genellikle tekil ülkeleri veya belirli coğrafi bölgeleri ele alırken, bu çalışma birden fazla lider ülkenin deneyimlerini karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi farklı kıtalardan gelen bu ülkelerin dijitalleşme süreçlerindeki başarıları ve karşılaştıkları zorluklar, dijital dönüşümün farklı kültürel, politik ve ekonomik bağlamlarda nasıl şekillendiğine dair değerli veriler sağlamaktadır. Böylece çalışma, sadece başarılı uygulamaların bir derlemesi olmanın ötesinde, dijitalleşmenin farklı yapılar üzerindeki etkilerine dair kapsamlı bir analiz sunarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. Çalışma kapsamında; EGDI sıralamasında üst sıralarda yer alan, pek çok çalışmada sıklıkla incelenen Danimarka, Finlandiya ve İsveç gibi ülkeler yerine çalışma için dijitalleşme modelleri daha az incelenmiş olan Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore seçilmiştir. Bu ülkeler bulundukları bölgelerde dijitalleşme konusunda öncü olmaları, farklı dijitalleşme modellerini temsil ederek çalışmaya daha geniş bir bakış açısı sunmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Bu ülkeler, bölgesel liderlikleri ve dijitalleşme örnekleriyle özgün bir karşılaştırmalı analiz yapılmasına olanak tanımakta ve bu durum literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır.

Estonya, sınırlı kaynaklara sahip küçük fakat yüksek dijitalleşme oranına sahip, Avrupa'da e-Devlet ve blokzincir tabanlı kamu hizmetleriyle dikkat çeken bir ülke olarak; Güney Kore, Asya-Pasifik bölgesinde e-hükümet, 5G ile öne çıkan ve Singapur, Asya'da 'Smart Nation' stratejisi ile dijitalleşmeyi şehir devlet modeline uygulayan teknoloji odaklı ekonomileri ve dijital altyapılarını hızla dönüştüren etkili politikaları olan ülkeler olarak; Birleşik Krallık Batı Avrupa'da dijital kamu hizmetleri, açık veri politikaları ile öncü olan ve Norveç ise e-sağlık, dijital vergilendirme vd. sosyal refahı artırma ve kamu hizmetlerini geliştirme amaçlarıyla dijitalleşmeyi yaşam standartlarını artırmak için kullanan ülkeler olarak kamu

hizmetlerinin dijitalleşmesine farklı yaklaşımlar sunmaktadır.

3. Metodoloji

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, küresel çapta devletlerin hizmet sunumunu daha verimli, şeffaf ve erişilebilir hale getirmesi açısından kritik bir dönüşüm sürecidir (Lindgren ve Madsen, 2019). Bu çalışma, dijitalleşme süreçlerini başarılı bir şekilde hayata geçiren ve dünyada öncü olarak kabul edilen Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi ülkelerin deneyimlerini inceleyerek, diğer ülkelere kıyasla hangi faktörlerin başarılı sonuçlar ürettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu tür bir çalışma, dijital kamu hizmetlerinin küresel çapta nasıl uygulandığına dair değerli dersler sunacak ve gelişmekte olan ülkeler için yol gösterici olacaktır. Ayrıca, dijitalleşme süreçlerinde öne çıkan unsurların analizi, literatüre yeni bir bakış açısı kazandıracak ve politika yapımcılar için faydalı öneriler sunacaktır (Agostino ve Saliterer, 2022). Bu çalışma, mevcut literatürde kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi üzerine yapılan incelemelere yeni bir boyut kazandırmaktadır. Özellikle BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) gibi küresel bir veri kaynağı ile desteklenen bu analiz, ülkelerin dijitalleşme performanslarını karşılaştırmalı bir perspektiften ele alarak, başarılarını ve karşılaştıkları zorlukları derinlemesine tartışmaktadır. Literatürde bu alandaki çalışmalara katkı sağlarken, farklı ülkelerin dijitalleşme süreçlerinde ortaya çıkan ortak ve farklı yönlerin vurgulanmasıyla uygulamaya yönelik stratejik öneriler sunulacaktır (Kirov, 2017; Klarić, 2023).

İncelenen ülkeler, BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) verilerine göre kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi alanında lider ülkeler olarak öne çıkmaktadır. Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore, dijital kamu hizmetlerinde inovatif yaklaşımlar sergileyen ve uluslararası alanda başarılarıyla dikkat çeken ülkelerdir. Bu ülkeler, dijital devlet hizmetlerinde kullanıcı dostu arayüzler, yüksek güvenlik standartları, bütünsel platformlar ve yenilikçi veri yönetimi yaklaşımlarıyla bilinmektedir (United Nations, 2020). Seçilen ülkeler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere ilham kaynağı olabilecek başarılı dijitalleşme stratejileri uygulamaktadır.

Bu çalışmada, ülkelerin dijitalleşme performansları ve uygulamaları, Birleşmiş Milletler'in 2024 yılında yayınlamış olduğu e-Devlet Gelişim Endeksi (E-Government Development Index, 2024) temel alınarak analiz edilmektedir (UN, 2024). Ayrıca, ülkelerin dijitalleşme süreçleriyle ilgili ulusal raporlar, hükümet strateji belgeleri ve akademik çalışmalar da literatür taramasında kullanılmaktadır. İncelenen ülkeler, bu endekste yer alan üç temel boyuta göre değerlendirilmektedir:

Çevrimiçi Hizmet Endeksi (Online Service Index): Hükümetlerin sunduğu dijital hizmetlerin erişilebilirliği ve kullanılabilirliği. *Telekomünikasyon Altyapısı Endeksi (Telecommunications Infrastructure Index):* Dijital hizmetlerin etkin kullanımı için gerekli altyapının mevcudiyeti. *İnsan Sermayesi Endeksi (Human Capital Index):* Vatandaşların dijital hizmetleri kullanabilme kapasitesi.

Bu boyutlar çerçevesinde ülkelerin karşılaştırılması sağlanmakta ve her bir ülkenin dijitalleşme sürecinde karşılaştığı zorluklar ele alınmaktadır. Her ülke için bu boyutlar ayrı ayrı incelenmekte, ardından bu veriler karşılaştırmalı bir analizle yorumlanmaktadır. Her ülke, BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) verileri ve ülkelerin dijitalleşme stratejileri göz önüne alınarak aynı kriterler çerçevesinde incelenmektedir. Bu kriterler şunlardır:

Dijital kamu hizmetlerinin erişilebilirliği: Dijital hizmetlerin vatandaşlar için ne kadar erişilebilir olduğu ve ne derece yaygın kullanıldığı. **Güvenlik ve veri gizliliği:** Dijital kamu hizmetlerinin sunulmasında veri güvenliği ve gizliliğin nasıl sağlandığı. **İnovasyon ve entegrasyon düzeyi:** Dijitalleşme süreçlerinin ne ölçüde yenilikçi olduğu ve diğer hizmetlerle entegrasyon seviyesi.

Tablo 1, BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) 2024 verilerine göre incelenen ülkelerin dijitalleşme performansını göstermektedir:

Tablo 1. UN E-Government Development Index 2024 verilerine göre incelenen ülkeler.

Ülke	Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI)	Telekom Altyapı İndeksi (TII)	İnsan Sermayesi İndeksi (HCI)	Genel Endeks Skoru
Estonya	0.99	0.97	0.94	0.97
Singapur	0.98	0.98	0.93	0.96
Birleşik Krallık	0.95	0.97	0.94	0.95
Norveç	0.91	0.96	0.91	0.93
Güney Kore	1.0	0.99	0.91	0.96

Kaynak: UN, 2024.

Tablo 1'deki veriler, Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI), Telekom Altyapı İndeksi (TII), İnsan Sermayesi İndeksi (HCI) ve Genel Endeks Skoru üzerinden, çalışmaya konu olan ülkelerin dijitalleşme performanslarını değerlendirmektedir. Bu indeksler, genellikle 1 üzerinden hesaplanmakta olup, yüksek değerler olumlu bir durumu ifade etmektedir. Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI), ülkelerin sunduğu e-Devlet hizmetlerinin kapsamını ve etkinliğini değerlendirmektedir. Güney Kore'nin bu alandaki 1.0'lık değeri lider konumunu göstermektedir. Telekom Altyapı İndeksi (TII), internet erişimi, mobil ağların yaygınlığı ve geniş bant kullanımını ölçüt olarak dijital altyapının sağlamlığını ölçmektedir. Güney Kore 0.99 ve Singapur 0.98'lik değer ile bu kategoride öne çıkmaktadır. İnsan Sermayesi İndeksi (HCI), nüfusun dijital becerilerini ve eğitim seviyelerini yansıtarak bireylerin dijital hizmetlere adaptasyon kapasitesini ölçmektedir. Estonya ve Birleşik Krallık ise bu alanda 0.94'lük değeri ile liderliği paylaşmaktadır. Genel Endeks Skoru, bu üç bileşenin birleşiminden oluşmakta olup, Estonya'nın 0.97'lik skoru, dijitalleşme açısından ülkeler arasında en yüksek performansı sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu yüksek değerler, ilgili ülkelerin dijital altyapı, çevrimiçi hizmetler ve insan kaynağı bakımından güçlü bir yapıya sahip olduğunu ifade etmektedir.

Bu tablo, ülkelerin dijitalleşme süreçlerindeki performanslarını karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Her ülke için dijitalleşme sürecinde öne çıkan temel faktörler

aynı endeks verileri çerçevesinde analiz edilmektedir. Bu sayede, karşılaştırmalı analizler daha güvenilir ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Her ülke, metodolojide belirlenen boyutlar çerçevesinde incelenerek, ülkelerin dijitalleşme süreçlerinde karşılaştıkları spesifik zorluklar ayrı ayrı tartışılmaktadır. Örneğin, Singapur'un gelişmiş dijital altyapısı ve kullanıcı dostu dijital hizmetleri incelenirken, veri güvenliği konusundaki önlemleri de vurgulanacaktır (Singapore Government Technology Agency, 2020a). Diğer yandan, Norveç'te kırsal alanlarda dijital hizmetlerin erişilebilirliğine ilişkin sorunlar da ele alınmaktadır (Voss ve Rego, 2019).

Çalışmanın içeriği, her bir ülkenin dijitalleşme sürecindeki tarihsel gelişimi, politik stratejileri, uyguladığı teknoloji çözümleri ve elde edilen başarılar üzerine odaklanmaktadır. İlk olarak, her ülkenin dijitalleşme yolculuğuna nasıl başladığı, hangi teknolojik altyapıları geliştirdiği ve dijital dönüşüm süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar detaylı bir şekilde ele alınacaktır. İkinci aşamada, dijital kamu hizmetlerinin vatandaşlara sağladığı avantajlar, hizmet kalitesine olan etkileri ve devlet-vatandaş etkileşimindeki dönüşüm incelenecektir. Son olarak, bu beş ülkenin dijitalleşme süreçlerinin karşılaştırmalı bir analizi yapılacak ve diğer ülkelerin bu süreçlerden nasıl ders çıkarabileceği üzerine öneriler sunulacaktır. Bu kapsamda, veri güvenliği, dijital eşitlik, inovasyon yönetimi gibi önemli temalar da derinlemesine tartışılacaktır.

4. Ülke İncelemeleri

Pek çok ülke kamu hizmetlerinde verimliliği ve vatandaş memnuniyetini artırmak amacıyla kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili kamu politikaları oluşturmakta ve uygulamaya koymaktadır. Fakat bu süreç ile ilgili ülkeler incelendiğinde; Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi sürecinde farklı yaklaşımlar ve teknolojik çözümler sunmaları nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu beş ülke, dijitalleşme stratejileri ve uygulamalarıyla sadece kendi vatandaşlarının hayatını kolaylaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda uluslararası alanda dijitalleşmenin öncüleri olarak kabul edilmektedirler. Her birinin benzersiz yaklaşımları ve kullanılan teknolojileri, kamu hizmetlerinde dijitalleşmenin getirdiği potansiyeli ve etkiyi göstermektedir. Bu çalışmada, Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi dijitalleşmede öncü ülkelerin performansları ve uygulamaları, BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) temel alınarak incelenmektedir. Bu endeks, ülkelerin dijital hükümet hizmetlerindeki gelişimlerini ölçen kapsamlı bir endekstir ve üç temel boyut üzerinden değerlendirme yapmaktadır: Çevrimiçi Hizmet İndeksi (Online Service Index - OSI), Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (Telecommunications Infrastructure Index - TII) ve İnsan Sermayesi İndeksi (Human Capital Index - HCI). Bu üç boyut, ülkelerin dijitalleşme süreçlerindeki başarılarını anlamak ve karşılaştırmak için kritik öneme sahiptir.

Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi öncü ülkelerin sunduğu çeşitli dijital hizmetler ve kullandıkları teknolojiler detaylandırılmıştır. Estonya, blokzincir tabanlı güvenli dijital kimlik doğrulama ve e-imza hizmetleri sunarak uluslararası alanda örnek teşkil etmektedir. Singapur ise yüksek internet penetrasyonu ve mobil teknolojileri kullanarak yapay zeka ve büyük veri

analitiği gibi ileri teknolojilerle desteklenen dijital kimlik doğrulama ve veri paylaşım platformları geliştirmiştir. Birleşik Krallık, Gov.uk platformu aracılığıyla vergi beyanı gibi işlemleri kolaylaştırırken, güçlü veri güvenliği politikalarıyla da dikkat çekmektedir. Norveç, Altinn elektronik hizmet portalı üzerinden elektronik sağlık kayıtları ve vergi işlemleri gibi hizmetler sunmakta ve dijitalleşme konusunda Avrupa'da öncü bir rol üstlenmektedir. Güney Kore ise MyData Korea platformu aracılığıyla vatandaşların kişisel verilerini güvenli bir

şekilde yönetmelerine olanak tanıyan yapay zeka destekli hizmetler sunarak dijital kimlik doğrulama alanında yenilikçi çözümler geliştirmektedir. Bu analiz, her bir ülkenin dijitalleşme stratejilerini ve bu stratejilerin vatandaşlara sağladığı katma değeri ortaya koymakta ve kamu hizmetlerinin dijitalleşmesindeki liderlik rollerini vurgulamaktadır. Tablo 2 ilgili kaynaklardan elde edilen güncel bilgileri kullanarak, her ülkenin dijitalleşme sürecindeki ilerlemelerini anlamamıza ve karşılaştırmamıza olanak tanımaktadır.

Tablo 2. Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesinde Lider Ülkelerin Örnek Teknolojileri ve Hizmetleri

Ülke	Öne Çıkan Dijital Hizmetler	Kullanılan Teknolojiler	Kaynaklar
Estonya	e-Residency, X-Road veri değişim platformu, blokzincir	Blokzincir, e-imza, dijital kimlik doğrulama	European Commission, 2020a, e-Residency (2024), X-Road (2024)
Singapur	SingPass, MyInfo, yapay zeka, büyük veri analitiği	Yapay zeka, büyük veri analitiği	Ministry of Communications and Information, Singapore, 2022
Birleşik Krallık	Gov.uk platformu, çeşitli dijital hizmetler	Veri güvenliği politikaları: Güçlü şifreleme yöntemleri ve veri koruma düzenlemeleri Government digital Service (GDS): Dijital hizmetlerin entegrasyonu ve kullanıcılar için iyileştirme.	Government Digital Service (2021a)
Norveç	Altinn elektronik hizmet portalı, elektronik sağlık kayıtları	Altinn elektronik hizmet portalı: Kamu hizmetlerine elektronik erişim sağlama, Elektronik sağlık kayıtları: Güvenli ve entegre sağlık hizmeti sunumu için dijital çözümler, Dijital vergi işlemleri: Otomatik vergi beyanı ve ödeme sistemlerini kolaylaştıran teknolojiler.	Ministry of Local Government and Modernisation, Norway (2022)
Güney Kore	MyData Korea, yapay zeka destekli hizmetler, dijital kimlik	Yapay zeka, dijital kimlik doğrulama	Ministry of Science and ICT, South Korea (2019)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1. Estonya

Estonya, dijital hizmetler konusunda dünya çapında öncü bir ülke olarak bilinmektedir. Özellikle e-Residency programı, X-Road veri değişim platformu ve blokzincir teknolojisi gibi yenilikçi uygulamalarıyla dikkat çekmektedir.

e-Residency Programı: Estonya'nın e-Residency programı, dünyanın herhangi bir yerinden bireylere Estonya'da iş yapabilme ve dijital kimliğe sahip olma fırsatı sağlamaktadır. Bu program sayesinde, yabancılar Estonya'da şirket kurabilir, banka hesapları açabilir ve diğer işlemleri dijital olarak yürütebilirler (Republic of Estonia, 2024). Program, uluslararası iş piyasalarında Estonya'yı cazip kılan önemli bir faktördür.

X-Road Veri Değişim Platformu: Estonya'da kullanılan X-Road, farklı kamu kurumları arasında güvenli ve hızlı veri paylaşımını sağlayan bir altyapıdır. X-Road sayesinde, sağlık kayıtları, vergi bilgileri gibi farklı kamu hizmetlerine ait veriler elektronik ortamda güvenli bir şekilde paylaşılabilmektedir (e-Estonia, 2024). X-Road'un kullanımı, kamu hizmetlerinin daha hızlı ve etkin bir şekilde sunulmasını sağlayarak vatandaşların bürokratik işlemlerini azaltır ve hizmet erişimini kolaylaştırır.

Blokzincir Teknolojisi: Estonya, dijital kimlik doğrulama ve e-imza gibi alanlarda blokzincir teknolojisini kullanarak güvenliği artırmaktadır. Blokzincir, verilerin şeffaf bir şekilde kaydedilmesini sağlayarak, dijital hizmetlerin güvenilirliğini ve kullanıcı gizliliğini korumaktadır (European Commission, 2020b). Estonya, dijital kimlik doğrulama, e-imza gibi alanlarda blokzincir teknolojisini etkin bir şekilde kullanarak güvenlik standartlarını

yükseltmiştir. Blokzincir 'in şeffaflık ve güvenlik özellikleri, kamu hizmetlerinin dijital ortamda daha güvenilir bir şekilde sunulmasına olanak tanımaktadır. Bu teknoloji, Estonya'nın dijital hizmetlerindeki yenilikçi yaklaşımlarından biridir ve ülkenin dijitalleşme alanındaki başarısında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu yenilikçi dijital hizmetler, Estonya'nın kamu hizmetlerini daha erişilebilir ve verimli hale getirmesine yardımcı olmuş ve uluslararası alanda dikkat çekmiştir. Estonya'nın dijitalleşme stratejileri, teknolojiyi etkin bir şekilde kullanarak yönetim süreçlerini modernize etmekte ve vatandaş memnuniyetini artırmaktadır. Bu başarılar, Estonya'yı dijitalleşme konusunda önde gelen ülkelerden biri yapmaktadır. Bu başarının arkasında, kapsamlı bir yasal düzenleme çerçevesi ve stratejik adımlar yatmaktadır. Estonya'nın dijitalleşme sürecindeki bazı önemli yasal düzenlemeler Tablo 3'te gösterilmektedir.

Dijital Kimlik (e-Identity) Yasası: Bu yasa, Estonya vatandaşlarına ve ülkede ikamet eden yabancılara dijital kimlik kartları (ID-kart) sağlamaktadır. Dijital kimlik kartları, güvenli bir şekilde elektronik ortamda kimlik doğrulama ve imza atma imkanı sunmaktadır. Bu kartlar, çevrimiçi bankacılık, e-hükümet hizmetleri, elektronik sağlık kayıtlarına erişim ve diğer dijital hizmetlerde kullanılmaktadır.

Bilgi Toplumu Hizmetleri Yasası (Information Society Services Act): Bu yasa, dijital hizmet sağlayıcılarının yükümlülüklerini ve sorumluluklarını belirlemektedir. Elektronik ticaret, çevrimiçi hizmetler ve diğer dijital faaliyetlerin güvenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Yasa, kullanıcıların haklarını koruyarak dijital hizmetlerin kalitesini garanti altına almaktadır.

Tablo 3. Estonya’da Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Yasal Düzenleme	Yıl	Açıklama	Kaynaklar
Dijital Kimlik (e-Identity) Yasası	2002	Vatandaşlara ve ikamet eden yabancılara dijital kimlik kartları sağlayarak elektronik kimlik doğrulama ve imza atma imkanı sunar.	Estonian ID Card and Digital Signature Law (2024)
Bilgi Toplumu Hizmetleri Yasası	2004	Dijital hizmet sağlayıcıların yükümlülüklerini ve sorumluluklarını düzenler, elektronik ticaret ve diğer çevrimiçi faaliyetlerin güvenilirliğini sağlar.	Information Society Services Act (2019)
e-Residency Programı	2014	Dünyanın dört bir yanındaki insanlara dijital kimlik kartı sağlayarak Estonya’da şirket kurma ve yönetme imkânı sunar.	e-Residency Program, Estonian e-Residency Blog (2024)
Kişisel Verilerin Korunması Yasası	2019	Bireylerin dijital ortamda kişisel verilerinin korunmasını ve işlenmesini düzenler.	Personal Data Protection Act (2019)
Siber Güvenlik Yasası	2018	Dijital altyapının güvenliğini sağlamak amacıyla kritik öneme sahip altyapılara yönelik güvenlik tedbirlerini düzenler.	Cybersecurity Act (2024)
e-Hükümet Stratejisi	Sürekli	Dijital altyapının güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi ve vatandaşların dijital okuryazarlığının artırılmasını hedefler.	e-Estonia: e-Governance (2024)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

e-Residency Programı: e-Residency programı, dünyanın herhangi bir yerinden başvuran kişilere dijital kimlik kartı sağlayarak, Estonya’da dijital olarak var olma ve şirket kurma imkanı tanımaktadır. e-Residency sahipleri, Estonya’nın dijital hizmetlerine erişebilmekte ve işletmelerini dijital olarak yönetebilmektedir.

Kişisel Verilerin Korunması Yasası (Personal Data Protection Act): Bu yasa, Avrupa Birliği’nin Genel Veri Koruma Yönetmeliği’ni (GDPR) temel alarak, bireylerin dijital ortamda kişisel verilerinin korunmasını sağlamaktadır. Yasa, kişisel verilerin işlenmesi sırasında bireylerin haklarını ve veri güvenliğini garanti altına almaktadır.

Siber Güvenlik Yasası (Cybersecurity Act): Bu yasa, Estonya’nın dijital altyapısının güvenliğini sağlamak

amacıyla kritik öneme sahip altyapılara yönelik güvenlik tedbirlerini içermektedir. Yasa, siber tehditlere karşı önlem alınmasını ve ulusal siber güvenlik stratejisinin uygulanmasını desteklemektedir.

e-Hükümet Stratejisi (e-Governance Strategy): Estonya’nın e-hükümet stratejisi, dijital altyapının güçlendirilmesi, kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi ve vatandaşların dijital okuryazarlığının artırılmasını hedeflemektedir. Bu strateji, vatandaşların ve işletmelerin kamu hizmetlerine kolay erişimini sağlamakta ve bürokrasiyi azaltmaktadır. Estonya kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili uygulamaların ve yasal düzenlemelerin yanı sıra Tablo 4’te gösterilen ulusal ve uluslararası anlaşmalara ve iş birliklerine imza atmıştır.

Tablo 4. Estonya’nın Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Ulusal ve Uluslararası Anlaşmaları ile İş Birlikleri

Anlaşma/İş Birliği	Tür	Açıklama	Kaynaklar
X-Road Platformu	Ulusal	Kamu ve özel sektör kuruluşlarının güvenli veri alışverişi yapmasını sağlayan dijital platform.	X-Road-interoperability services (2024)
Elektronik Vergi Beyan Sistemi (e-Tax)	Ulusal	Vergi beyannamelerinin ve ödemelerinin tamamen dijital olarak yapılmasını sağlar.	Taxes and tax system (e-Tax) (2024)
e-Health (e-Sağlık) Sistemi	Ulusal	Vatandaşların sağlık kayıtlarına dijital olarak erişimini sağlayan platform.	Health Portal (e-Health) (2024)
Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS)	Uluslararası	X-Road’un geliştirilmesi ve diğer ülkelerde uygulanabilir hale getirilmesi için Estonya ve Finlandiya iş birliği.	Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS) (2024)
European Union e-Government Action Plan	Uluslararası	Dijital kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve AB üye ülkeleri arasında birlikte çalışabilirliğin artırılması.	EU e-Government Action Plan (2016-2020)
Digital 5 (D5)	Uluslararası	Dijital hükümet konusunda en ileri beş ülkenin oluşturduğu iş birliği ağı.	Estonia’s D5 Presidency (2015)
Trans-European Services for Telematics between Administrations (TESTA)	Uluslararası	AB üye devletleri ve AB kurumları arasında güvenli veri iletişimini sağlayan ağ.	Trans-European Services for Telematics between Administrations (TESTA)
Tallinn e-Government Declaration	Uluslararası	AB üye ülkelerinin dijital hükümet hizmetlerinin geliştirilmesi ve dijital hakların korunması konusundaki taahhütleri.	Tallinn e-Government Declaration (2017)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Estonya, dijitalleşmede dünya liderlerinden biri olarak, kamu hizmetlerinin geleceğini şekillendirmeye yönelik önemli adımlar atmaktadır. Ülkenin dijital kamu hizmetleri stratejisi, vatandaşların ve işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yenilikçi çözümler sunmayı hedeflemektedir. X-Road platformu, e-Residency programı ve dijital kimlik uygulamaları, Estonya’nın bu alandaki başarılarının temel taşlarını oluşturmaktadır. Gelecekte, Estonya’nın yapay zeka, blokzincir ve büyük veri analizi gibi teknolojileri kamu hizmetlerine entegre etmesi beklenmektedir. Bu gelişmeler, hizmetlerin daha güvenli, hızlı ve kullanıcı dostu olmasını sağlayacaktır. Ayrıca,

Estonya’nın dijital kamu hizmetleri konusundaki uluslararası iş birliği ve bilgi paylaşımı, diğer ülkelerin de benzer dönüşümleri gerçekleştirmesine katkı sağlamaktadır.

Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI): Estonya, çevrimiçi hizmetlerin yaygın kullanımı ve erişilebilirliği konusunda lider konumdadır. Dijital kimlik sistemi (e-ID) ve e-oturum gibi yenilikçi uygulamalarla vatandaşlara geniş çapta dijital hizmetler sunulmaktadır. 2024 endeksine göre OSI skoru 0.99’dur. Bu skor, Estonya’da dijital kamu hizmetlerine

neredeyse tam erişim sağlandığını göstermektedir (UN, 2024).

Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII): Estonya, güçlü bir telekomünikasyon altyapısına sahiptir. Fiber optik internet ve 5G gibi ileri teknolojiler ülkede yaygındır. TII skoru 0.97 olarak kaydedilmiştir. Bu skor, altyapı yeterliliğinin dijital hizmetlerin verimli kullanımı için uygun olduğunu göstermektedir (UN, 2024).

İnsan Sermayesi İndeksi (HCI): Dijital hizmetlerin kullanım kapasitesi açısından Estonya yüksek bir seviyededir. Eğitimde dijitalleşmeye verilen önem ve bilişim teknolojilerinin yaygın kullanımı, vatandaşların dijital hizmetlerden yararlanma becerilerini artırmaktadır. Estonya'nın HCI skoru 0.94 olup, bu alanda güçlü bir performansa sahip olduğu gözlemlenmektedir (UN, 2024).

4.2. Singapur

Singapur, dijital kamu hizmetleri alanında öncü bir ülke olarak, MyInfo ve SingPass gibi platformlarla dikkat çekmektedir. *MyInfo*, vatandaşların kişisel verilerini merkezi bir noktada toplayarak, çeşitli kamu ve özel sektör hizmetlerine erişimi kolaylaştırmaktadır. Bu platform,

kullanıcıların tekrar tekrar bilgi girmesini engelleyerek, hizmetlere erişimi hızlandırmakta ve verimliliği artırmaktadır (Singapore Government Technology Agency, 2020a). *SingPass* ise, vatandaşların ve daimi ikamet hakkı bulunanların, kamu ve özel sektör hizmetlerine güvenli bir şekilde erişimini sağlayan bir dijital kimlik doğrulama sistemidir. Bu sistem, iki faktörlü kimlik doğrulama gibi güvenlik önlemleriyle donatılmıştır ve e-Devlet hizmetlerinin güvenli bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır (Singapore Government Technology Agency, 2020b). Singapur hükümeti ayrıca, veri analitiği ve yapay zeka teknolojilerini kullanarak, kamu hizmetlerinin kişiselleştirilmesini ve etkinliğini artırmayı hedeflemektedir.

Singapur'un dijitalleşme stratejisi, ülkenin ekonomik büyüme ve toplumsal gelişimini destekleyen kapsamlı bir çerçeve olarak şekillenmektedir. Bu strateji, dijital teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılmasıyla kamu hizmetlerinin iyileştirilmesini, vatandaş memnuniyetinin artırılmasını ve iş süreçlerinin optimize edilmesini amaçlamaktadır. Singapur'un dijitalleşme stratejisini destekleyen ve yönlendiren temel yasal düzenlemeler Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5. Singapur'da Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Yasa/Düzenleme	Kapsam	Amaç	Yürürlük Tarihi	Kaynak
Kişisel Veri Koruma Yasası (Personal Data Protection Act - PDPA)	Kişisel verilerin korunması ve işlenmesi	Bireylerin kişisel verilerinin korunmasını sağlamak ve kuruluşların bu verileri toplarken ve işlerken uyması gereken kuralları belirlemek.	2 Temmuz 2014	Personal Data Protection Commission Singapore (2024)
Elektronik İşlemler Yasası (Electronic Transactions Act - ETA)	Elektronik işlemler ve dijital imzalar	Elektronik işlemlerin yasal olarak tanınmasını sağlamak ve dijital imzaların geçerliliğini belirlemek.	10 Temmuz 1998	Singapore Statutes Online (2024)
Siber Güvenlik Yasası (Cybersecurity Act)	Ulusal siber güvenlik stratejileri ve kritik bilgi altyapılarının korunması	Ulusal siber güvenliği artırmak, kritik bilgi altyapılarını korumak ve siber güvenlik olaylarına karşı müdahale kapasitesini geliştirmek.	31 Ağustos 2018	Cyber Security Agency of Singapore (2024)
Kamu Sektörü (Yönetmelikler) Yasası (Public Sector (Governance) Act)	Kamu sektöründe veri yönetimi ve paylaşımı	Kamu sektöründe veri yönetimini düzenlemek ve veri paylaşımını kolaylaştırmak, kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmak.	1 Nisan 2018	Singapore Statutes Online (2024)
Dijital Hükümet Yönergesi (Digital Government Blueprint)	Dijital hükümet stratejileri ve politikaları	Singapur'un dijital hükümet vizyonunu gerçekleştirmek için stratejik hedefler ve politikalar belirlemek.	21 Haziran 2018	Smart Nation and Digital Government Office (2024)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Singapur'da dijital kamu hizmetlerinin yönetilmesi ve düzenlenmesi, çeşitli yasal düzenlemelerle desteklenmektedir. Bu düzenlemeler, güvenlik, veri koruması, siber güvenlik ve kamu hizmetlerinin etkin yönetimi gibi alanlarda önemli bir yasal çerçeve sunmaktadır.

Kişisel Veri Koruma Yasası (Personal Data Protection Act - PDPA): Singapur'un kişisel veri koruma yasası olan PDPA, bireylerin kişisel verilerinin işlenmesi ve korunmasıyla ilgili kapsamlı bir düzenlemedir. Bu yasa, kişisel verilerin toplanması, kullanılması, ifşa edilmesi ve işlenmesi süreçlerinde kuruluşların uyması gereken standartları belirlemektedir. PDPA, vatandaşların veri gizliliğini korumayı ve dijital hizmetlerin güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır (Personal Data Protection Commission Singapore, 2024).

Elektronik İşlemler Yasası (Electronic Transactions Act - ETA): ETA, Singapur'da elektronik işlemleri ve dijital imzaları düzenleyen yasadır. Bu yasa, elektronik olarak

yapılan işlemlerin yasal olarak tanınmasını sağlamakta ve dijital imzaların geçerliliğini ve güvenliğini belirlemektedir. ETA, işletmelerin ve bireylerin dijital platformlarda güvenli ve yasal işlemler yapabilmesini desteklemek amacıyla yürürlüktedir (Singapore Statutes Online, 2024).

Siber Güvenlik Yasası (Cybersecurity Act): Singapur'un siber güvenlik stratejilerini ve kritik bilgi altyapılarının korunmasını düzenleyen bu yasa, ülkenin siber güvenlik kapasitesini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Cybersecurity Act, kritik hizmet sağlayıcılarını (CII) koruma altına almakta ve siber güvenlik olaylarına müdahale yeteneklerini geliştirmektedir (Cyber Security Agency of Singapore, 2024).

Kamu Sektörü (Yönetmelikler) Yasası (Public Sector (Governance) Act): Kamu Sektörü Yönetmelikler Yasası, Singapur'da kamu sektöründe veri yönetimi ve paylaşımını düzenlemektedir. Bu yasa, kamu kurumlarının veri güvenliği ve veri yönetimi standartlarını belirler ve veri

paylaşımını kolaylaştırmaktadır. Yasal düzenleme, kamu hizmetlerinin etkinliğini artırmayı ve bürokratik süreçleri optimize etmeyi amaçlamaktadır (Singapore Statutes Online, 2024).

Dijital Hükümet Yönergesi (Digital Government Blueprint): Dijital Hükümet Yönergesi, Singapur'un dijital dönüşüm stratejilerini belirleyen ve dijital hükümet hizmetlerinin etkin bir şekilde sunulmasını sağlayan stratejik bir belgedir. Yönerge, vatandaşların ve işletmelerin devlet hizmetlerine kolay erişimini ve dijital vatandaşlık hizmetlerinin

geliştirilmesini teşvik etmektedir (Smart Nation and Digital Government Office, 2024).

Bu yasalar ve düzenlemeler, Singapur'un dijital dönüşüm sürecinde güçlü bir yasal temel sağlayarak, dijital kamu hizmetlerinin güvenliğini, verimliliğini ve vatandaş memnuniyetini artırmayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra Singapur'da kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili ulusal ve uluslararası anlaşmaları ve iş birlikleri ile ilgili genel olarak bilinen bazı uluslararası iş birlikleri ve anlaşmalar Tablo 6'te gösterilmektedir.

Tablo 6. Singapur'un Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Ulusal ve Uluslararası Anlaşmaları ile İş Birlikleri

İş Birliği/Anlaşma	Amaç	Kaynak
ASEAN Dijital Entegrasyon Programı (ASEAN Digital Integration)	ASEAN ülkeleri arasında dijitalleşme ve dijital ekonomi alanında iş birliğini teşvik etmek	ASEAN Digital Integration (2020)
Fransa-Singapur Dijital ve Yeşil Ortaklığı (France-Singapore Digital and Green Partnership)	Singapur ve Fransa arasında dijital teknolojilerde inovasyon ve iş birliği fırsatlarını artırmak	France-Singapore Digital and Green Partnership (2022)
Hollanda Yenilik Ağı – Singapur (Netherlands Innovation Network – Singapore), Singapur-Rotterdam eBL İşbirliği (Singapore-Rotterdam eBL Collaboration)	Singapur ve Hollanda arasında dijital dönüşüm ve yenilikçi teknolojiler konusunda iş birliğini güçlendirmek	Netherlands Innovation Network – Singapore (2020), Singapore-Rotterdam eBL Collaboration (2021)
Singapur-AB Dijital Ekonomi Ortaklığı (European Union-Singapore Digital Partnership)	Singapur ve Avrupa Birliği arasında dijital ekonomi ve dijital hizmetler alanında iş birliğini desteklemek	European Union-Singapore Digital Partnership (EUSDP) (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Singapur'un dijitalleşme stratejisi hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli yasal düzenlemeler ve iş birlikleri ile desteklenmektedir. Ulusal düzeyde, Singapur hükümeti dijital dönüşüm stratejilerini belirlemek için çeşitli yasal düzenlemeler ve politikalar geliştirmiştir. Bu çerçevede, Kişisel Veri Koruma Yasası (Personal Data Protection Act - PDPA) kişisel verilerin işlenmesi ve korunması konusunda standartlar belirlemekte, Elektronik İşlemler Yasası (Electronic Transactions Act - ETA) ise dijital işlemlerin yasal altyapısını düzenlemektedir. Bu yasalar, dijital hizmetlerin güvenliği ve vatandaşların veri gizliliğinin korunması açısından kritik öneme sahiptir. Uluslararası düzeyde ise Singapur, diğer ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla çeşitli dijital iş birlikleri yürütmektedir. Örneğin, ASEAN Dijital Entegrasyon Programı kapsamında ASEAN ülkeleri arasında dijital ekonomi ve dijitalleşme konularında iş birliği güçlendirilmekte, Avrupa Birliği (AB) ile yapılan dijital ekonomi ortaklıklarıyla siber güvenlik ve dijital hizmetler alanlarında ortak stratejiler oluşturulmaktadır. Singapur'un dijitalleşme stratejisi, ulusal düzeyde belirlenen yasal çerçeveler ve uluslararası düzeyde yürütülen iş birlikleri ile güçlendirilmiştir. Bu strateji, ülkenin dijital ekonomisini ve kamu hizmetlerinin dijital dönüşümünü desteklemekte, vatandaşların ve işletmelerin dijital hizmetlere erişimini kolaylaştırmayı ve güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır.

Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI): Singapur, çevrimiçi kamu hizmetleri konusunda en gelişmiş ülkelerden biridir. "Smart Nation" girişimi kapsamında, vatandaşlara kapsamlı dijital hizmetler sunulmakta ve e-Devlet platformları ile hizmetlerin erişimi kolaylaştırılmaktadır. Singapur'un OSI skoru 0.98'dir ve bu skor, ülkedeki dijital hizmetlerin erişilebilirliğini ve etkinliğini yansıtmaktadır (UN, 2024).

Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII): Singapur, gelişmiş telekomünikasyon altyapısı ile bilinir. 5G ağlarının hızlı yayılımı ve fiber optik internetin geniş kapsama alanı,

dijital hizmetlerin etkin kullanımını sağlamaktadır. TII skoru 0.98 olarak ölçülmektedir (UN, 2024).

İnsan Sermayesi İndeksi (HCI): Singapur, insan sermayesi bakımından da yüksek performans göstermektedir. Dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik hükümet politikaları, Singapur vatandaşlarının dijital hizmetleri kullanma kapasitesini artırmaktadır. HCI skoru 0.93 olup, bu alanda da lider ülkelerden biridir (UN, 2024).

4.3. Birleşik Krallık

Birleşik Krallık, dijital hükümet hizmetlerinde öncü uygulamalar geliştiren bir diğer önemli ülkedir. *Government Digital Service (GDS)*, Birleşik Krallık'ta dijital dönüşümün merkezinde yer almakta olup, GOV.UK gibi entegre dijital hizmet platformlarını yönetmektedir. GOV.UK, tüm devlet hizmetlerine tek bir noktadan erişim sağlayarak, vatandaşların bilgiye ve hizmetlere kolayca ulaşmasını mümkün kılmaktadır (Government Digital Service, 2021). Ayrıca, *Verify* adlı dijital kimlik doğrulama sistemi, kullanıcıların çevrimiçi kamu hizmetlerine güvenli bir şekilde erişmelerini sağlamaktadır. Bu sistem, farklı kimlik doğrulama sağlayıcıları aracılığıyla çok katmanlı güvenlik sunmakta ve vatandaşların kimliklerini doğrularken gizliliklerini korumaktadır (Government Digital Service, 2021c). Birleşik Krallık ayrıca, büyük veri ve makine öğrenimi teknolojilerini kullanarak, kamu hizmetlerinin verimliliğini ve kullanıcı deneyimini geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Birleşik Krallık'ta kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi sürecinde önemli yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir. Tablo 7'de sıralanan bu düzenlemeler, dijital teknolojilerin kamu hizmetlerinde etkin ve güvenli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir.

Bu yasal düzenlemeler, Birleşik Krallık'ta dijitalleşme sürecini yönlendiren temel yapı taşları olarak görülmektedir. Dijital Ekonomi Yasası, özellikle dijital

altyapı ve hizmetlerin güvenliğini sağlamaya yönelik önemli adımlar içermektedir. GDPR ise AB genelindeki standartlara uygun olarak kişisel verilerin korunması ve işlenmesini düzenlemektedir. Kamu Veri ve İstihbarat Yasası ise kamu hizmetlerinde veri yönetiminin etkinleştirilmesi ve veriye dayalı karar almanın teşvik edilmesi için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Son olarak,

Dijital Hizmetler Yasası dijital platformlarda hizmet sunumunun düzenlenmesi ve kullanıcı güvenliği ile veri koruma standartlarının sağlanması için önemli bir yasal düzenlemedir. Bu düzenlemeler, Birleşik Krallık'ın dijital ekonomiye geçiş sürecinde güvenliği, şeffaflığı ve kullanıcı haklarını koruma amacını taşımaktadır.

Tablo 7. Birleşik Krallık'ta Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Yasal Düzenleme	Amaç	Kaynak
Dijital Ekonomi Yasası (Digital Economy Act)	Dijital hizmetlerin geliştirilmesi, siber güvenlik ve altyapı yatırımlarını desteklemek	HM Government - Digital Economy Act (2017)
Kişisel Veri Koruma Yasası (General Data Protection Regulation - GDPR)	Kişisel verilerin korunması ve işlenmesi için AB standardına uygun olarak düzenlemeler getirmek	Information Commissioner's Office (ICO) – GDPR (2018)
Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act)	Dijital platformlarda hizmet sunumunun düzenlenmesi, kullanıcı güvenliği ve veri koruma standartlarını sağlamak	HM Government - Digital Services Act (2022)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Birleşik Krallık yasal düzenlemelerin yanı sıra kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ve dijital hizmet sunumunun geliştirilmesi amacıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli anlaşmalar ve iş birlikleri yürütmektedir. Bu

konuya ilişkin Birleşik Krallık'ın önemli ulusal ve uluslararası anlaşmaları ve iş birlikleri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Birleşik Krallık'ın Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Ulusal ve Uluslararası Anlaşmaları ile İş Birlikleri

Anlaşma / İş Birliği	Amaç	Kaynaklar
Dijital İngiltere Stratejisi (UK Digital Strategy)	Dijital hizmetlerin geliştirilmesi ve dijital ekonomiye geçişin desteklenmesi	UK Digital Strategy (2022).
AB-İngiltere Siber Diyalogu (EU and UK Cyber Dialogue)	AB ülkeleri ile dijital ekonomi ve siber güvenlik alanlarında iş birliği	European Commission (2024).
ABD- Birleşik Krallık Dijital Hükümet Ortaklığı	ABD ile dijital ticaretin teşvik edilmesi ve inovasyonun desteklenmesi	U.S.-U.K. Digital Government Partnership (2015).

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Birleşik Krallık, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çeşitli anlaşmalar ve iş birlikleri yürütmektedir. Ulusal düzeyde, dijital hizmetlerin geliştirilmesini ve dijital ekonominin güçlendirilmesini hedefleyen stratejiler belirlenmektedir. Uluslararası düzeyde ise AB ülkeleri ile yapılan dijital ekonomi ve siber güvenlik alanındaki iş birliklerinin yanı sıra ABD ile dijital ticaret ve inovasyon ortaklığı gibi anlaşmalar önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra Birleşik Krallık Hükümeti, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda bir dizi gelecek planı ve strateji geliştirmiştir. Bu planlar, dijital teknolojilerin etkin bir şekilde kullanılması ve kamu hizmetlerinin vatandaşlar için daha erişilebilir hale getirilmesi amacını taşımaktadır (Government Digital Service (GOV.UK), 2024):

Birleşik Krallık için Dijital Strateji (Digital Strategy for the UK): Bu strateji, Birleşik Krallık'ın dijital ekonomi ve hizmetler alanında lider konumunu korumasını ve güçlendirmesini hedeflemektedir. Birleşik Krallık için Dijital Strateji, dijital altyapının geliştirilmesini, dijital okuryazarlığın artırılmasını, dijital hizmetlerin vatandaşlara daha kolay erişilebilir hale getirilmesini ve dijital güvenliğin sağlanmasını içermektedir.

Dijital Kamu Stratejisi (Digital Government Strategy): Bu strateji, hükümetin dijitalleşme sürecini yönetmek ve dijital hizmetlerin vatandaşlar, işletmeler ve diğer paydaşlar için daha verimli hale getirilmesini sağlamak üzerine odaklanmaktadır. Dijital kamu stratejisi, kamu hizmetlerinin dijital dönüşümünü teşvik etmeyi ve vatandaşların dijital hizmetlere erişimini kolaylaştırmayı amaçlamaktadır.

Dijital Yetenek ve Eğitim Girişimi (Digital Skills and Education Initiative): Bu girişim, Birleşik Krallık vatandaşlarının ve iş gücünün dijital çağda rekabet edebilirliğini artırmayı hedeflemektedir. Dijital yeteneklerin geliştirilmesi, dijital okuryazarlığın yaygınlaştırılması ve dijital eğitim programlarının desteklenmesi üzerine odaklanmaktadır.

Yapay Zeka (Artificial Intelligence) ve Veri Stratejisi: Birleşik Krallık, yapay zeka ve büyük veri kullanımını teşvik eden stratejiler geliştirmektedir. Bu strateji, yapay zeka teknolojilerinin kamu hizmetlerinde kullanımını optimize etmeyi, veri etiği ve güvenliğini sağlamayı ve yapay zeka inovasyonunu desteklemeyi amaçlamaktadır.

Bu stratejiler, Birleşik Krallık'ın dijitalleşme sürecini yönlendiren ve gelecekteki hedeflerini belirleyen önemli planlarını temsil etmektedir. Bu planlar, teknolojik ilerlemenin getirdiği fırsatları değerlendirmeyi ve kamu hizmetlerinin daha etkin, şeffaf ve erişilebilir olmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI): Birleşik Krallık dijital kamu hizmetlerine erişim konusunda önemli bir ilerleme kaydetmiştir. "Digital by Default" stratejisi ile kamu hizmetlerinin büyük bir kısmı dijital platformlara taşınmıştır. OSI skoru 0.95 olan Birleşik Krallık, dijitalleşme süreçlerinde öncü ülkeler arasındadır (UN, 2024).

Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII): Birleşik Krallık'ın telekomünikasyon altyapısı, dijital hizmetlerin yaygın kullanımına olanak tanımaktadır. 5G teknolojisinin yaygınlaştırılması ve geniş bant internet erişimi, dijital

hizmetlerin etkin kullanılmasını sağlamaktadır. TII skoru 0.97 olarak kaydedilmiştir (UN, 2024).

İnsan Sermayesi İndeksi (HCI): Birleşik Krallık, dijital okuryazarlık ve beceri geliştirme alanında çeşitli stratejiler uygulamaktadır. HCI skoru 0.94 olan Birleşik Krallık, vatandaşların dijital hizmetlerden etkin bir şekilde faydalanmalarını sağlamaktadır (UN, 2024).

4.4. Norveç

Norveç, dijital kamu hizmetlerinde *Altinn* ve *ID-porten* gibi çözümlerle öne çıkmaktadır. *Altinn*, işletmeler ve vatandaşlar için dijital bir platform olup, vergi beyanları, yıllık raporlar ve diğer resmi belgelerin elektronik olarak sunulmasını sağlamaktadır (Norwegian Digitalisation Agency, 2020a). Bu platform, kamu kurumları arasındaki veri paylaşımını kolaylaştırarak, bürokratik işlemleri hızlandırmakta ve maliyetleri düşürmektedir. *ID-porten* ise,

Norveç'teki dijital hizmetlere güvenli erişim sağlayan bir kimlik doğrulama sistemi olarak hizmet vermektedir. Bu sistem, BankID, Buypass ve Commfides gibi çeşitli kimlik doğrulama yöntemlerini desteklemekte ve kullanıcıların çevrimiçi kamu hizmetlerine güvenli bir şekilde erişmelerini sağlamaktadır (Norwegian Digitalisation Agency, 2020b). Norveç hükümeti, ayrıca yapay zeka ve otomasyon teknolojilerini kullanarak, kamu hizmetlerinin etkinliğini ve erişilebilirliğini artırmaya yönelik stratejiler geliştirmektedir.

Norveç, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda oldukça ileriye dönük stratejiler geliştiren ve uygulayan bir ülkedir. Bu stratejiler, Norveç'in dijital dönüşüm sürecinde vatandaşlarına ve işletmelerine daha iyi, daha verimli ve daha erişilebilir hizmetler sunmayı amaçlamaktadır. Norveç'in kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi ile ilgili temel stratejileri Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Norveç'te Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Olarak Benimsenen Temel Stratejiler

Strateji	Açıklama	Kaynak
Dijital Kamu Hizmetlerinin Erişilebilirliği	Dijital hizmetlerin tüm vatandaşlar için erişilebilir olmasını sağlamak, özellikle kırsal ve uzak bölgelerdeki erişim sorunlarını gidermek.	Norwegian Digitalisation Agency (Difi). (2024).
Vatandaş Odaklı Hizmetler	Dijital hizmetlerin kullanıcı dostu ve kolay anlaşılabilir olmasını sağlamak, vatandaşların hizmetlere kolayca erişebilmesi ve kullanabilmesi için tasarım odaklı düşünce yaklaşımı benimsemek.	Norwegian Government. (2019). <i>Digital Strategy for the Public Sector 2019-2025</i> .
Veri Odaklı Karar Alma	Kamu hizmetlerinde veri yönetimi ve analizine önem vererek daha iyi kararlar almak ve hizmetlerin etkinliğini artırmak.	OECD. (2017). <i>Digital Government Review of Norway</i> . OECD Publishing.
Güvenlik ve Gizlilik	Dijital hizmetlerin güvenliğini sağlamak için ileri düzey siber güvenlik önlemleri almak, vatandaşların verilerini korumak.	E-government in Norway (2019).
Dijital Altyapı ve Teknoloji Yatırımları	Hızlı ve güvenilir internet erişimi sağlamak için dijital altyapıya yatırım yapmak.	United Nations. (2020). <i>UN E-Government Survey 2020</i> .
Eğitim ve Farkındalık	Kamu çalışanlarının dijital yetkinliklerini artırmak için eğitim programları düzenlemek.	Norwegian Centre for E-health Research. (2024). <i>Norwegian Centre for E-health Research</i> .
İş birlikleri ve Uluslararası Ortaklıklar	Özel sektörle iş birlikleri yaparak inovasyonu teşvik etmek ve kamu hizmetlerini geliştirmek.	Norwegian Government. (2019). <i>Digital Strategy for the Public Sector 2019-2025</i> .

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Norveç, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda kapsamlı ve yenilikçi stratejiler geliştirmiştir. Bu stratejiler, dijital hizmetlerin tüm vatandaşlar için erişilebilir olmasını sağlamayı, özellikle kırsal ve uzak bölgelerdeki erişim sorunlarını gidermeyi hedeflemektedir. Kullanıcı dostu ve kolay anlaşılabilir dijital hizmetler sunarak vatandaşların hizmetlere kolayca erişebilmesini ve kullanabilmesini sağlamak için tasarım odaklı düşünce yaklaşımı benimsenmiştir. Kamu hizmetlerinde veri yönetimi ve analizine önem verilerek daha iyi kararlar alınmakta ve hizmetlerin etkinliği artırılmaktadır. Dijital hizmetlerin güvenliğini sağlamak için ileri düzey siber güvenlik önlemleri alınmakta ve vatandaşların verileri korunmaktadır. Hızlı ve güvenilir internet erişimi sağlamak amacıyla dijital altyapıya yatırım yapılmakta ve bulut bilişim, yapay zeka gibi yeni teknolojilerin kamu hizmetlerinde kullanımı teşvik edilmektedir. Kamu çalışanlarının dijital yetkinliklerini artırmak için eğitim programları düzenlenmekte ve vatandaşların dijital hizmetleri kullanabilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarına yardımcı olacak farkındalık kampanyaları ve eğitimler sunulmaktadır. Ayrıca, özel sektörle iş birlikleri yapılarak inovasyon teşvik edilmekte ve kamu hizmetleri geliştirilmektedir. Uluslararası iş birlikleri ve diğer ülkelerle bilgi paylaşımı da Norveç'in dijitalleşme stratejilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu stratejiler, Norveç'in dijital dönüşüm sürecinde vatandaşlarına ve

işletmelerine daha iyi, daha verimli ve daha erişilebilir hizmetler sunmayı amaçlamaktadır.

Norveç'te kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi için gerçekleştirilen yasal düzenlemelere genellikle yüksek derecede uyum sağlandığı görülmektedir. Özellikle E-Devlet Yasası (E-Gov Act), Kişisel Veriler Yasası (Personal Data Act) ve diğer ilgili düzenlemeler, kamu kurumları tarafından ciddiye alınmakta ve uygulanmaktadır. Bu yasal düzenlemelere uyum, Norveç'in dijitalleşme sürecinde önemli bir adım olarak kabul edilmekte ve bu sayede vatandaşlar için daha erişilebilir, güvenli ve etkin kamu hizmetleri sunulması hedeflenmektedir.

Norveç'te kamu hizmetlerinin dijitalleşmesine yönelik ulusal ve uluslararası anlaşmalar ile iş birliklerinin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için koordinasyon sağlanmaktadır. Örneğin, Norwegian Digitalisation Agency (Difi) gibi kurumlar, dijitalleşme stratejilerinin uygulanmasında merkezi roller üstlenmektedir. Bunun yanı sıra Norveç, AB müktesebatı çerçevesinde çerçevesinde dijital hizmetlerin standartlaştırılması ve eşgüdümün sağlanması için çalışmaktadır. Ayrıca OECD gibi uluslararası kuruluşlarla dijital hükümet konusunda deneyim ve bilgi paylaşımı yapmaktadır. Norveç ayrıca diğer ülkelerle de dijital hizmetlerin geliştirilmesi ve uluslararası standartların oluşturulması konusunda iş birlikleri yürütmektedir (Norwegian Digitalisation Agency-

Difi- (2024); Norwegian Government, (2024); European Commission, (2024); OECD, (2024)).

Tablo 10. Norveç'te Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Gerçekleştirilen Yasal Düzenlemeler

Yasal Düzenleme	Açıklama	Kaynak
E-Devlet Yasası (E-Gov Act)	Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesini ve elektronik kamu hizmetlerinin geliştirilmesini düzenleyen ana yasa.	Norwegian Government. (2019). <i>Digital Strategy for the Public Sector 2019-2025</i> .
Kişisel Veriler Yasası (Personal Data Act)	GDPR ile uyumlu olarak kişisel verilerin korunması ve işlenmesi ile ilgili hükümler içeren yasa.	The Personal Data Act in Norway (2018). <i>Ministry of Justice and Public Security</i>
Dijitalleşme Genelgesi (Digitalisation Circular)	Kamu kurumlarının dijital dönüşüm süreçlerinde uyacakları ilke ve kuralları belirleyen yönetmelik.	Norwegian Digitalisation Agency (Difi). (2024). <i>Norwegian Digitalisation Agency</i> .
Elektronik Haberleşme Yasası (Electronic Communications Act)	Elektronik haberleşme hizmetlerinin düzenlenmesi ve güvenliğinin sağlanması ile ilgili hükümler içeren yasa.	United Nations. (2020). <i>UN E-Government Survey 2020</i> .
Sağlık Verileri Yasası (Health Data Act)	Sağlık verilerinin güvenli ve gizli bir şekilde işlenmesini ve saklanması düzenleyen yasa.	Norwegian Centre for E-health Research. (2024). <i>Norwegian Centre for E-health</i>
Kamu Yönetimi Yasası (Public Administration Act)	Kamu hizmetlerinin etkin, şeffaf ve adil bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla kamu idaresi ve vatandaşlar arasındaki ilişkileri düzenleyen yasa.	OECD. (2017). <i>Digital Government Review of Norway</i> . OECD Publishing.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI): Norveç, dijital kamu hizmetlerinin erişilebilirliği ve kullanılabilirliği konusunda oldukça ileri bir seviyededir. Özellikle kırsal alanlarda dijital hizmetlere erişim sağlama konusunda özel çabalar sarf edilmektedir. Norveç'in OSI skoru 0.91'dir (UN, 2024).

Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII): Ülkedeki gelişmiş telekomünikasyon altyapısı, geniş bant internetin yaygınlığı ve mobil internetin yüksek hızı, dijital hizmetlerin verimli bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır. TII skoru 0.96 olarak ölçülmüştür (UN, 2024).

İnsan Sermayesi İndeksi (HCI): Norveç, vatandaşlarının dijital hizmetlerden yararlanabilme kapasitesini artırmaya yönelik programlar yürütmektedir. HCI skoru 0.91 olan Norveç, dijitalleşme süreçlerinde insan sermayesini verimli kullanmaktadır (UN, 2024).

4.5. Güney Kore

Güney Kore, dijital kamu hizmetlerinde e-Government (e-Devlet) sistemi ve Home Tax gibi uygulamalarla dikkat çekmektedir. *e-Government sistemi*, vatandaşlara ve işletmelere çeşitli kamu hizmetlerine çevrimiçi erişim imkanı sunarak, hizmetlerin daha hızlı ve verimli bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır (Ministry of the Interior and Safety of Korea, 2019). *Home Tax*, vergi beyanlarının ve ödemelerinin dijital olarak yapılmasına olanak tanıyan bir platformdur ve vergi süreçlerini basitleştirmekte, şeffaflığı artırmaktadır (National Tax Service of Korea, 2020). Güney Kore, ayrıca 5G teknolojisi ve nesnelerin interneti (IoT) kullanarak, akıllı şehir projeleri kapsamında kamu hizmetlerini dijitalleştirmekte ve vatandaşların günlük yaşamlarını iyileştirmektedir. Bu teknolojiler, ulaşım, sağlık ve kamu güvenliği gibi alanlarda yenilikçi çözümler sunarak, kamu hizmetlerinin kapsamını ve kalitesini artırmaktadır. Güney Kore'de bu kapsamda uygulanan dijitalleşme stratejileri Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11. Güney Kore'de Kamu Hizmetlerinin Dijitalleşmesine Yönelik Olarak Benimsenen Temel Stratejiler

Strateji	Açıklama	Kaynak
E-Devlet Master Planı	Kamu hizmetlerinin dijital dönüşümünü hızlandırmak ve vatandaşların dijital hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için belirlenen stratejik plan.	Korean Ministry of the Interior and Safety. (2020). <i>E-Government Master Plan</i> .
Dijital Hükümet 2030 Stratejisi	2030 yılına kadar dijital hükümet hizmetlerinin iyileştirilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması için belirlenen uzun vadeli strateji.	Korea Internet & Security Agency. (2020). <i>Digital Government 2030 Strategy</i> .
Akıllı Çalışma Girişimi	Çalışanların esnek çalışma imkanlarından yararlanmasını sağlamak amacıyla dijital altyapı ve iş süreçlerinin iyileştirilmesi.	Ministry of Science and ICT, Republic of Korea. (2019). <i>National strategy for artificial intelligence</i>
Veri 3.0 Stratejisi	Veri yönetimi ve analitiğin geliştirilmesi üzerine odaklanan strateji, kamu hizmetlerinin veriye dayalı olarak yönetilmesini sağlamayı hedefler.	Korea Data Agency. (2021). <i>Digital Strategy of Korea</i> .
Siber Güvenlik Güçlendirme Stratejisi	Kamu hizmetlerinin dijitalleşme sürecinde siber güvenliğin artırılması ve verilerin korunmasını sağlayan strateji.	Korea Internet & Security Agency. (2021). <i>Cybersecurity Enhancement Strategy</i> .

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Güney Kore'de dijitalleşme ve bilgi teknolojileri alanında önemli yasal düzenlemeler ve politikalar bulunmaktadır (Korea Ministry of Justice, 2024; Korea Communications Standards Commission, 2024; Korea Information Society Development Institute, 2024; Korea Communications Commission, 2024):

Personal Information Protection Act (PIPA) - Kişisel Verilerin Korunması Kanunu: Bu yasa, kişisel verilerin korunması ve işlenmesi ile ilgili kuralları belirlemektedir.

Information and Communications Network Act (ICNA) - Bilgi ve İletişim Ağları Kanunu: Bu yasa, bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili genel düzenlemeleri içermektedir.

Telecommunications Business Act - Telekomünikasyon İşletmeleri Kanunu: Bu kanun, telekomünikasyon hizmetleri ve altyapısına ilişkin düzenlemeleri kapsamaktadır.

Act on Promotion of Information and Communications Network Utilization and Information Protection - Bilgi ve İletişim Ağlarının Kullanımı ve Bilgi Koruma Teşvik

Kanunu: Bu yasa, bilgi ve iletişim ağlarının etkin kullanımını teşvik etmeyi ve bilgi koruma standartlarını belirlemeyi amaçlamaktadır.

Bu yasalar, Güney Kore'nin dijitalleşme alanında belirlediği yasal çerçeveyi oluşturmakta ve dijital hizmetlerin güvenliğini ve etkinliğini sağlamak için önemli rol oynamaktadır.

Güney Kore'nin dijitalleşme stratejilerinin, siber güvenlik, yapay zeka (AI), büyük veri (big data), nesnelerin interneti (IoT) gibi teknolojilere odaklandığı ve gelecekte, ülkenin bu teknolojilere yönelik yatırımlarını artırarak dijital altyapıyı güçlendirmek ve bu teknolojilerin kamu hizmetlerine entegrasyonunu sağlamak amacıyla politikalar izlediği görülmektedir. Bunun yanı sıra eğitim ve yetenek geliştirme alanında yapılan çalışmalarla dijital dönüşüm sürecine insan kaynağı desteği sağlanmasının da öncelikli hedefler arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Güney Kore, kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda kararlı adımlar atmaktadır. Ülke, bilgi ve iletişim teknolojilerini (ICT) etkin bir şekilde kullanarak vatandaşlarına daha erişilebilir ve verimli hizmetler sunmayı hedeflemektedir. Bu amaçla, Güney Kore'nin e-Devlet stratejileri ve projeleri, vatandaşların kamu hizmetlerine dijital platformlar üzerinden kolay erişimini sağlamak için geliştirilmiştir. Güney Kore'nin dijitalleşme çabaları, E-Devlet Master Planı ve Dijital Hükümet 2030 Stratejisi gibi belirgin politika belgeleri etrafında şekillenmektedir. *E-Devlet Master Planı*, vatandaşların kamu hizmetlerine daha kolay erişim sağlamasını ve yönetim süreçlerinin dijitalleştirilmesini öngörmektedir. Bu plan çerçevesinde, sağlık, eğitim, vergi ve diğer birçok hizmet dijital platformlar üzerinden sunulmaktadır. *Dijital Hükümet 2030 Stratejisi* ise 2030 yılına kadar hükümetin hizmet sunumunun tamamen dijitalleştirilmesini amaçlamaktadır. Bu strateji, verimliliği artırmak, maliyetleri düşürmek ve hizmet kalitesini iyileştirmek için siber güvenlikten veri yönetimine kadar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Güney Kore'nin dijitalleşme çabaları, teknoloji altyapısının güçlendirilmesi, dijital yeteneklerin geliştirilmesi ve vatandaşların dijital becerilerinin artırılması üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda ülkenin kamusal hizmet sunumundaki dijital dönüşümünün hızlandırılması ve uluslararası düzeyde dijitalleşmeye ilişkin liderliğin sürdürülmesi hedeflenmektedir (Ministry of Science and ICT, 2024; Ministry of Foreign Affairs, 2024; Korea Internet & Security Agency (KISA), 2024; Korea Information Society Development Institute (KISDI), 2024).

Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI): Güney Kore, çevrimiçi hizmetlerde en gelişmiş ülkelerden biridir. E-Devlet ve akıllı şehir projeleri, ülkenin dijital kamu hizmetlerine erişimini artırmıştır. Güney Kore'nin OSI skoru 1.0 olup, dijitalleşme süreçlerinde oldukça başarılıdır (UN, 2024).

Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII): Güney Kore, dünyanın en gelişmiş telekomünikasyon altyapılarından birine sahiptir. 5G teknolojisi, ülkede yaygın olarak kullanılmaktadır. TII skoru 0.99'dur (UN, 2024).

İnsan Sermayesi İndeksi (HCI): Güney Kore, dijital becerilerin geliştirilmesi ve eğitimde teknoloji kullanımına büyük önem vermektedir. HCI skoru 0.91 olup bu alanda da yüksek performans sergilemektedir (UN, 2024).

4.6. Karşılaştırmalı Analiz

Çalışma kapsamında incelenen beş ülkenin BM e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) 2024'teki performansları değerlendirildiğinde, Güney Kore ve Estonya özellikle çevrimiçi hizmetlerde en yüksek skorlara sahip oldukları görülmektedir. Her iki ülke de vatandaşlara yenilikçi dijital hizmetler sunma konusunda başarılı stratejiler geliştirmiştir. Güney Kore ile Singapur altyapı ve Estonya ile Birleşik Krallık insan sermayesi bakımından güçlü performans sergilemektedir. Genel olarak, bu beş ülkenin dijitalleşme süreçlerindeki başarıları, güçlü altyapı yatırımları, yüksek insan sermayesi kapasitesi ve yenilikçi kamu hizmetleri stratejileri ile şekillenmektedir. Ancak her ülkenin karşılaştığı spesifik zorluklar farklıdır. Örneğin, Norveç'te kırsal alanlara dijital hizmet erişimi bir zorluk olarak karşımıza çıkarken, Singapur veri gizliliği ve güvenlik konularında daha fazla yatırım yapma gereksinimiyle karşı karşıyadır.

4.6.1. Çevrimiçi Hizmet İndeksi (OSI)

Güney Kore ve Estonya, en yüksek OSI skorlarına sahip olup, dijital hizmetlerin erişilebilirliği ve kullanılabilirliği açısından lider konumundadır. Singapur'da yüksek seviyelerde OSI skorlarına sahip olmakla birlikte, Güney Kore ve Estonya'nın gerisinde kalmaktadır. Norveç, diğer ülkelerle kıyaslandığında daha düşük bir OSI skoruna sahiptir ancak bu durum, özellikle kırsal alanlarda dijital hizmetlere erişim ile ilgili yaşanan zorlukları açıklayabilir.

4.6.2. Telekomünikasyon Altyapısı İndeksi (TII)

Güney Kore ve Singapur, yüksek TII skorları ile güçlü bir telekomünikasyon altyapısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu, dijital hizmetlerin etkin bir şekilde kullanılabilirliğine büyük katkı sağlamaktadır. Estonya ve Birleşik Krallık, iyi seviyede altyapı ile dikkat çekerken, Norveç biraz daha geride kalmaktadır. TII, ülkelerin dijital hizmetlerinin etkinliği için temel bir gösterge olarak önemli rol oynamaktadır.

4.6.3. İnsan Sermayesi İndeksi (HCI)

Estonya ve Birleşik Krallık yüksek HCI skorları ile vatandaşlarının dijital hizmetleri kullanabilme kapasitesini artırmış ülkeler olarak öne çıkmaktadır. Güney Kore ve Norveç, HCI açısından daha düşük skorlar sergilemekle birlikte, dijital becerilerin geliştirilmesine yönelik sürekli çaba sarfetmektedirler.

Tablodaki veriler, ülkelerin dijitalleşme süreçlerinde hangi alanlarda güçlü ve hangi alanlarda geliştirilmesi gereken noktalar olduğunu göstermektedir. Estonya ve Birleşik Krallık, genel olarak yüksek performans sergilerken, diğer ülkeler farklı alanlarda çeşitli güçlü ve zayıf yönleri sahiptir. Bu karşılaştırmalı analiz, dijital kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında stratejik kararlar alınırken dikkate alınması gereken önemli veriler sunmaktadır.

5. Sonuç

Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi gelişmiş ülkeler, dijitalleşme konusunda ileri düzeyde adımlar atmış ve kamu kurumlarında dijital dönüşümü teşvik etmek için çeşitli politika ve stratejiler geliştirmişlerdir. Bu stratejiler genellikle dijital hizmet sunumunu kolaylaştırmayı, vatandaşların kamu

hizmetlerine erişimini iyileştirmeyi, verimliliği artırmayı ve maliyetleri düşürmeyi hedeflemektedir. Örneğin; Estonya, dijital kimlikler ve e-Devlet hizmetleri konusunda önde gelen ülkelerden biri olarak bilinirken, Singapur sıkı siber güvenlik önlemleri ve dijital altyapı yatırımlarıyla dikkat çekmektedir. Birleşik Krallık, dijitalleşme stratejilerini eğitim ve sağlık gibi kritik kamu hizmetlerine odaklayarak uygulamaktadır. Norveç, sürdürülebilirlik ve vatandaş merkezli dijital hizmetler üzerine çalışmaktadır. Güney Kore ise yüksek teknoloji kullanımı ve uluslararası dijital iş birlikleriyle öne çıkmaktadır. Fakat, genel olarak yapılan araştırma sonrasında Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi gelişmiş ülkelerde de dijitalleşme süreçlerinde ortak bazı zorlukların bulunduğu gözlemlenmektedir. Bu zorluklar ve çözüm yolları şöyle özetlenebilmektedir (Official Website of the Government of the Republic of Estonia, 2024; Digitalisation Page of the Singapore Government, 2024; UK Government Digital Service, 2024; Norwegian Digitalisation Agency, 2024; Ministry of Science and ICT, South Korea, 2024):

Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi konusunda lider olan ve çalışmanın konusunu oluşturan ülkelerde dijitalleşmeyi teşvik etmek ve halkın dijital hizmetlere erişimini kolaylaştırmak için çeşitli stratejiler geliştirilmiştir. Bunun yanı sıra bu ülkelerde dahi yasal düzenlemelerin yetersizliği dijitalleşmeyi zorlaştıran faktörler arasındadır. Bu ülkeler diğer pek çok ülke gibi dijitalleşme konusunda karşılaştığı zorlukları aşmak için teknolojiye ve dijital dönüşüm projelerine sürekli yatırım yaptıkları, kamu çalışanlarının dijital becerilerini güçlendirmek, veri güvenliğini artırmak ve e-Devlet hizmetlerini daha kullanıcı dostu hale getirmek için önlemler aldıkları görülmektedir. Türkiye açısından bakıldığında, e-Devlet uygulamaları son yıllarda hızla gelişmekte olup, özellikle bürokratik işlemlerin kolaylaştırılması ve vatandaşların devlet hizmetlerine erişiminin artırılması konusunda önemli mesafeler kat edilmiştir. Türkiye'nin e-Devlet Kapısı, vatandaşların birçok kamu hizmetine tek bir platform üzerinden erişebilmesini sağlayarak, hizmet verimliliğini artırmada başarılı bir model oluşturmıştır. Ancak Türkiye'de de dijitalleşme sürecinin daha da ilerlemesi için veri güvenliği ve kullanıcı gizliliği konusunda daha kapsamlı yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca, dijital okuryazarlığın artırılması ve özellikle kırsal bölgelerdeki vatandaşların dijital hizmetlere erişiminin kolaylaştırılması, Türkiye'nin dijital dönüşüm stratejisinde dikkate alınması gereken önemli unsurlardır.

Bu çalışmanın temel amacı, Estonya, Singapur, Birleşik Krallık, Norveç ve Güney Kore gibi dijitalleşme konusunda ilerlemiş ülkelerin, kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesi sürecindeki uygulama ve stratejilerini incelemektir. Bu ülkeler, dijital dönüşüm süreçlerinde çeşitli politika ve stratejiler geliştirmiş, bu stratejiler aracılığıyla dijital hizmet sunumunu, vatandaşların kamu hizmetlerine erişimini, verimliliği artırmayı ve maliyetleri düşürmeyi hedeflemişlerdir. Yapılan analizler, bu ülkelerin dijitalleşme alanında sağladığı ilerlemeleri ve karşılaştıkları ortak zorlukları detaylandırarak, dijital kamu hizmetlerinin evrimine dair önemli bulgular sunmaktadır.

Çıkarımlar

Dijital Stratejilerin Rolü: İncelenen ülkeler, dijital stratejiler ve politikalar aracılığıyla kamu hizmetlerini dönüştürme

konusunda çeşitli başarılar elde etmiştir. Estonya'nın dijital kimlikler ve e-Devlet uygulamaları, Singapur'un siber güvenlik önlemleri ve dijital altyapı yatırımları, Birleşik Krallık'ın sağlık ve eğitim odaklı dijital stratejileri, Norveç'in sürdürülebilir ve vatandaş merkezli hizmetleri, Güney Kore'nin yüksek teknoloji kullanımı gibi unsurlar, ülkelerin dijitalleşme süreçlerinde ne denli ilerlediklerini ortaya koymaktadır.

Ortak Zorluklar ve Çözüm Yolları: Dijitalleşme sürecinde karşılaşılan ortak zorluklar, ülkelerin dijital stratejilerinin etkinliğini sınırlandırabilmektedir. Altyapı yetersizlikleri, veri güvenliği ve mahremiyet endişeleri, dijital eşitsizlik gibi zorluklar, ülkelerin dijitalleşme süreçlerinde sıkça karşılaşılan sorunlardır. Bu zorluklar, teknolojik yenilikler ve stratejik politika değişiklikleri ile aşılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışma, bu zorluklara yönelik genel yaklaşımları değerlendirerek, dijital dönüşüm süreçlerinde uygulanabilir çözümler sunma noktasında önemli veriler sağlamaktadır.

Türkiye'nin Durumu ve Gelişim Alanları: Türkiye, son yıllarda e-Devlet uygulamalarını geliştirme konusunda önemli adımlar atmıştır. e-Devlet Kapısı, bürokratik işlemleri kolaylaştırma ve vatandaşların devlet hizmetlerine erişimini artırma açısından başarılı bir model sunmaktadır. Ancak, Türkiye'nin dijitalleşme süreci için veri güvenliği, kullanıcı gizliliği ve dijital okuryazarlık konularında daha kapsamlı yasal düzenlemeler ve stratejiler geliştirilmesi gerektiği gözlemlenmiştir. Özellikle kırsal bölgelerde dijital hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, dijital dönüşüm stratejisinde kritik bir unsurdur.

İleride Yapılabilecek Çalışmalar

Kapsamlı Ülke Karşılaştırmaları: Bu çalışmanın bulguları, diğer gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerle yapılacak kapsamlı karşılaştırmalı analizler için bir temel sağlayabilir. Gelecek araştırmalarda, farklı coğrafi bölgeler ve ekonomik düzeylerdeki ülkeler arasındaki dijitalleşme farklarını incelemek, global dijital dönüşüm trendlerini anlamak için yararlı olabilir.

Derinlemesine Sektör Analizleri: Kamu hizmetlerinin dijitalleşmesi, farklı sektörlerde çeşitli etkiler yaratmaktadır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi sektörlerdeki dijital dönüşüm uygulamalarını daha detaylı inceleyen çalışmalar, sektörel bazda dijitalleşmenin etkilerini ve başarı faktörlerini daha iyi anlamak için faydalı olabilir.

Uzun Dönemli Etki Analizleri: Dijitalleşme süreçlerinin uzun vadeli etkilerini inceleyen araştırmalar, bu süreçlerin toplum ve ekonomi üzerindeki kalıcı etkilerini değerlendirmek açısından önemli bilgiler sunabilir. Bu tür çalışmalar, dijital dönüşüm stratejilerinin sürdürülebilirliğini ve etkisini ölçmek için gereklidir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Veri Kısıtlamaları: Çalışma, Birleşmiş Milletler 2024 yılı e-Devlet Gelişim Endeksi (UN E-Government Development Index) ve ulusal raporlar gibi mevcut kaynaklardan elde edilen verilerle sınırlıdır. Daha geniş ve güncel veri setlerinin kullanılması, bulguların doğruluğunu ve kapsamını artırabilir.

Genel Sonuçlar: Ülkeler arasındaki dijitalleşme uygulamalarının genel bir değerlendirmesi yapılmış olup, her ülkenin spesifik yerel koşulları ve uygulama detayları bu çalışmanın dışında bırakılmıştır. Ülkelerin dijital stratejilerinin derinlemesine incelenmesi, bu stratejilerin yerel bağlamlardaki etkilerini anlamak için gereklidir.

Bu çalışma, dijitalleşme sürecinde lider ülkelerin uygulamalarını ve stratejilerini değerlendirirken, dijital dönüşümün etkilerini ve karşılaşılan zorlukları anlamak açısından önemli bir kaynak oluşturmuştur. Gelecek araştırmalar, dijitalleşme sürecinin daha geniş bir perspektiften ele alınmasını ve daha derinlemesine analizler yapılmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Agostino, D., & Saliterer, I. (2022). Digitalization, accounting and accountability: A literature review and reflections on future research in public services. *Financial Accountability & Management*. Wiley. <https://doi.org/10.1111/faam.12265>
- ASEAN Digital Integration (2020). <https://www.mti.gov.sg/ASEAN/ASEAN-Digital-Integration>
- Cybersecurity Act (2024). <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/526082022002/consolide/current>
- Cyber Security Agency of Singapore. (2024). *Cyber Security Agency of Singapore*. <https://www.csa.gov.sg>
- Digitalisation Page of the Singapore Government (2024). <https://www.imda.gov.sg/about-imda/research-and-statistics/sgdigital>
- Estonia's D5 Presidency (2015). <https://www.fpri.org/2016/01/estonias-d5-presidency/>
- EU e-Government Action Plan (2016-2020), https://ec.europa.eu/isa2/sites/default/files/docs/publications/eu-egovernment-action-plan-2016-2020_en.pdf
- European Commission. (2020a). *Blockchain for digital government*. Publications Office of the European Union. <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC115049>
- European Commission. (2020b). *Digital public services*. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-public-services>
- European Commission. (2020c). *Digital public administration factsheet 2020: European Union*. <https://ec.europa.eu/digital-strategy/en/policies/public-administration>
- European Commission. (2021). *Digital economy and society index (DESI) 2021*. <https://ec.europa.eu/digital-strategy/en/policies/desi>
- European Commission. (2024). *2024 digital public administration*. https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/NIFO_2024_Supporting%20Document_Norway_vFINAL.pdf
- European Commission (2023). *Shaping Europe's digital future*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/cyber-eu-and-uk-launch-cyber-dialogue>
- e-Estonia: e-Governance (2024). <https://e-estonia.com>
- E-government in Norway (2019). https://www.dga.or.th/wp-content/uploads/2019/03/file_7aa12e80ade6e55413c2d7db86747319.pdf
- e-Residency Program, Estonian e-Residency Blog (2024). https://legalabi.ee/?gad_source=1&gbraid=0AAAAA-KaGtRUF_zNEGpgvo6tU9ENGEm&gclid=Cj0KCQiAs5i8BhDmARIsAGE4xHxyW4QlYfc7d-KX--AosEVT2F1SdFY0XRxn2u5NfRbuHfWSglNji8caAr7VEALw_wcB
- Estonian ID Card and Digital Signature Law (2024). <https://www.id.ee/en/article/digital-signing-and-electronic-signatures/>
- European Union-Singapore Digital Partnership (EUSDP) (2022). <https://www.mti.gov.sg/Trade/Digital-Economy-Agreements/EUSDP>
- France-Singapore Digital and Green Partnership (2022). <https://www.mti.gov.sg/Partnerships/DGP>
- Goldbach, D., Vişan, M., & Paraschiv, V. O. (2023). Digitalization of public services and the services quality perception. *Journal of Emerging Markets Economies*. <https://etimm.ase.ro>
- Government Digital Service, (2021a). *Gov.uk Digital Service Standards*. <https://www.gov.uk/service-manual/service-standard>
- Government Digital Service. (2021b). *GOV.UK - The best place to find government services and information*. <https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service>
- Government Digital Service. (2021c). *Verify - What it is and how it works*. <https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service>
- Government Digital Service. (2024). <https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service>
- Health Portal (e-Health) (2024), <https://www.tervisekassa.ee/en/estonian-health-care-system>
- HM Government. (2017). *Digital Economy Act*. <https://www.gov.uk/government/collections/digital-economy-act-register-of-information>
- HM Government. (2022). *Digital Services Act*. <https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service>
- Information Commissioner's Office (ICO). (2018). *Guide to the General Data Protection Regulation (GDPR)*. <https://ico.org.uk>
- Information Society Services Act (2019). <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/515012019001/consolide>
- Jehan, S. N., & Alahakoon, M. U. I. (2020). Digitalization of public services—an input output logit analysis. *Applied System Innovation*. MDPI. <https://doi.org/10.3390/asi2030023>
- Khan, J. I., Khan, J., Ali, F., Ullah, F., Bacha, J., & Lee, S. (2022). Artificial intelligence and Internet of Things (AI-IoT) technologies in response to COVID-19 pandemic: A systematic review. *IEEE Access*, 10, 62613–62660. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2022.3196767>
- Kirov, V. (2017). Digitalization of public services in Europe: Policy challenges for the European trade union movement. In *Policy implications of virtual work* (pp. 99-115). Springer.
- Klarić, M. (2023). Smart digitalization and public services in the EU. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*. <https://hrca.hr>
- Korea Communications Commission. (2024). *Korea Communications Commission*. <https://www.kcc.go.kr/user/ehpMain.do>
- Korea Communications Standards Commission. (2024). *Korea Communications Standards Commission*. <http://service.kocsc.or.kr/eng>
- Korea Information Society Development Institute. (2024). *Korea Information Society Development Institute*. <https://www.kisdi.re.kr/eng/index.do>
- Korean Ministry of the Interior and Safety. (2020). *E-Government Master Plan*. <https://www.mois.go.kr/eng/a01/engMain.do>
- Korea Ministry of Justice (2024). https://www.moj.go.kr/moj_eng/index.do
- Korea Internet & Security Agency. (2020). *Digital Government 2030 Strategy*. <https://www.kisa.or.kr/EN>
- Korea Internet & Security Agency. (2021). *Cybersecurity Enhancement Strategy*. <https://www.kisa.or.kr/EN/103>
- Korea Internet & Security Agency. (2024). *Korea Internet & Security Agency*. <https://www.kisa.or.kr/eng/main.jsp>
- Korea Data Agency. (2021). *Digital Strategy of Korea*. <https://www.msit.go.kr/eng/bbs/view.do?sCode=eng&mId=4&mPId=2&bbsSeqNo=42&nttSeqNo=742>
- Lindgren, I., & Madsen, C. Ø. (2019). Close encounters of the digital kind: A research agenda for the digitalization of public services. *Government Information Quarterly*, 36(3), 427-437. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2019.05.002>

- Ministry of Communications and Information, Singapore. (2023). *Smart Nation initiative*. <https://www.smartnation.gov.sg/>
- Ministry of Foreign Affairs. (2024). *Ministry of Foreign Affairs*. <https://www.mofa.go.kr>
- Ministry of Local Government and Modernisation, Norway. (2022). *Digitalisation in Norway*. <https://www.regjeringen.no/en/topics/digitalisation-and-public-sector-reform/id2000652/>
- Ministry of Science and ICT, South Korea. (2019). *National strategy for artificial intelligence*. https://wp.oecd.ai/app/uploads/2021/12/Korea_National_Strategy_for_Artificial_Intelligence_2019.pdf
- Ministry of Science and ICT, Republic of Korea. (2024). *Smart Work Initiative*. <https://www.msit.go.kr/eng/bbs/view.do?sCode=eng&mId=4&mPid=2&pageIndex=&bbsSeqNo=42&nttSeqNo=551&searchOpt=ALL&searchTxt=>
- Ministry of the Interior and Safety of Korea. (2019). *e-Government of Korea*. <https://dgovkorea.go.kr/contents/library/190>
- National Tax Service of Korea. (2020). *Home Tax - Simplifying tax processes*. <https://www.nts.go.kr/english/main.do>
- Netherlands Innovation Network – Singapore (2020). <https://www.netherlandsandyou.nl/web/singapore/themes/digitalisation-high-tech>
- Nordic Institute for Interoperability Solutions (NIIS) (2024). <https://www.niis.org>
- Norwegian Centre for E-health Research. (2024). *Norwegian Centre for E-health Research*. <https://ehealthresearch.no/en>
- Norwegian Digitalisation Agency (Difi). (2024). *Norwegian Digitalisation Agency*. <https://www.digdir.no/>
- Norwegian Digitalisation Agency. (2021). *Altinn: The digital hub for Norway*. <https://www.altinn.no/en/>
- Norwegian Digitalisation Agency. (2020a). *Altinn - Simplifying reporting obligations*. <https://www.altinn.no/>
- Norwegian Digitalisation Agency. (2020b). *ID-porten - Secure access to public services*. <https://www.digdir.no>
- Norwegian Government. (2019). *Digital strategy for the public sector 2019-2025*. <https://www.regjeringen.no/en/id4/>
- Norwegian Government. (2024). *Documents published by the Norwegian Government on digital strategies and international collaborations*. <https://www.regjeringen.no/en/id4/>
- OECD. (2017). *Digital government review of Norway*. OECD Publishing. https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-digital-government-studies-digital-government-review-of-norway_9789264319582-en
- OECD. (2019). *Digital government review of Norway*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/gov/digital-government-review-of-norway-2019-a1918bf1-en.htm>
- OECD. (2024). *Publications on Norway's digital government and digitalization policies*. <https://www.oecd.org/countries/norway/>
- Official Website of the Government of the Republic of Estonia (2024). <https://valitsus.ee/en>
- Ofoma, C. (2021). Digitalization driven public service and service delivery: The Nigeria's experience. *Journal of Public Administration, Finance and Law*, (19), 50-61. <https://ceeol.com>
- Personal Data Protection Commission Singapore. (2024). *Personal Data Protection Commission Singapore*. <https://www.pdpc.gov.sg>
- Personal Data Protection Act (2019). <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/523012019001/consolide>
- Republic of Estonia. (2024). *e-Residency*. <https://e-resident.gov.ee/>
- Smart Nation and Digital Government Office (2024). <https://www.smartnation.gov.sg>
- Singapore Statutes Online (2024). <https://sso.agc.gov.sg>
- Singapore Government Technology Agency. (2020a). *MyInfo - Overview*. <https://www.gov.sg>
- Singapore Government Technology Agency. (2020b). *SingPass - Your trusted identity*. <https://www.gov.sg>
- Singapore-Rotterdam eBL Collaboration (2021). <https://www.digitalizetrade.org/projects/singapore-rotterdam-ebc-collaboration>
- Tallinn e-Government Declaration (2017). <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/ministerial-declaration-egovernment-tallinn-declaration>
- Taxes and tax system (e-Tax) (2024). <https://www.eesti.ee/eraisik/en/artikkel/money-and-property/taxation-and-currency/taxes-and-tax-system>
- The Personal Data Act in Norway (2018). *Ministry of Justice and Public Security*, <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2018-06-15-38>
- Trans-European Services for Telematics between Administrations (TESTA) (2015). [https://ec.europa.eu/isa2/solutions/testa_map_en/#:~:text=TESTA%20\(Trans%2DEuropean%20Services%20for,%2C%20performance%20and%20For%20security%20](https://ec.europa.eu/isa2/solutions/testa_map_en/#:~:text=TESTA%20(Trans%2DEuropean%20Services%20for,%2C%20performance%20and%20For%20security%20)
- Trischler, J., & Westman Trischler, J. (2022). Design for experience—a public service design approach in the age of digitalization. *Public Management Review*, 24(1), 70-92. <https://doi.org/10.1080/14719037.2021.1900138>
- UN (2024). *E-Government Development Index* <https://publicadministration.un.org/egovkb/data-center>
- UNDP. (2020). *Digital transformation of public administration: Concepts, approaches and impacts*. <https://www.undp.org>
- UN (2020). *UN E-Government Survey 2020*. <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2020>
- World Bank. (2022). *Digital government strategies for transformation*. <https://www.worldbank.org/en/topic/digital-government>
- U.S.-U.K. Digital Government Partnership (2015). <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2015/01/16/us-uk-digital-government-partnership>
- UK Digital Strategy (2022). <https://www.gov.uk/government/publications/uks-digital-strategy/uk-digital-strategy>
- UK Government Digital Service (2024). <https://www.gov.uk/government/organisations/government-digital-service>
- X-Road-interoperability services (2024) <https://e-estonia.com/solutions/x-road-interoperability-services/x-road/>
- Voss, E., & Rego, R. (2019). Digitalization and public services: A labour perspective. *International Labour Review*.
- Zhang, L., Ma, J., An, Y., Zhang, T., Ma, J., Feng, C., & Xiaoyi, Z. (2022). A systematic review of blockchain technology for government information sharing. *Computers, Materials & Continua*, 74(1), 1161–1181. <https://doi.org/10.32604/cmc.2022.0226>



Olimpiyata Katılımının Belirleyicileri: Ekonomik, Demografik ve Kurumsal Dinamiklerin Analizi

Determinants of Olympic Participation: An Analysis of Economic, Demographic, and Institutional Dynamics

Ferda Yerdelen TATOĞLU^a, Hasan GÜL^b✉

MAKALE BİLGİSİ

<i>Makale Geçmişi</i>	
Başvuru	14 Mayıs 2025
Kabul	27 Mayıs 2025
Yayın	30 Mayıs 2025
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

Olimpiyat Oyunları,
Paris 2024,
Sporcu Katılımı,
Yerçekimi Modeli,
Ridge Regresyon,
Lasso Regresyon.

ARTICLE INFO

<i>Article History</i>	
Received	14 May 2025
Accepted	27 May 2025
Available Online	30 May 2025
Article Type	Research Article

Keywords

Olympic Games,
Paris 2024,
Athlete Participation,
Gravity Model,
Ridge Regression,
Lasso Regression.

ÖZ

Olimpiyat Oyunları, dört yılda bir düzenlenen ve küresel düzeyde en geniş katılımı gerçekleştiren spor organizasyonlarından biridir. Ev sahibi ülkeler için önemli ekonomik ve sosyal fırsatlar sunan bu organizasyonlar, aynı zamanda ülkelerin uluslararası temsil yeteneklerini de yansıtmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 2024 Paris Olimpiyat Oyunları çerçevesinde ülkelerin oyunlara gönderdikleri sporcu sayısını etkileyen faktörleri Newton'un yerçekimi modeli çerçevesinde analiz etmektir. Çalışmada 201 ülkeye ait veriler kullanılmış; demografik yapı, ekonomik göstergeler, beşeri sermaye unsurları, geçmiş Olimpiyat performansları ve coğrafi uzaklık gibi çok boyutlu değişkenler modele dahil edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, kişi başına düşen GSYİH, genç nüfus oranı, ortalama eğitim süresi ve önceki Olimpiyatlardaki başarı düzeyi gibi faktörler, gönderilen sporcu sayısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Ayrıca, Fransa'ya olan coğrafi uzaklık da gönderilen sporcu sayısını negatif yönde etkilemektedir. Bu yönüyle çalışma, Olimpiyatlara katılımı etkileyen yapısal dinamikleri açıklamaya yönelik literatüre katkı sunmaktadır.

ABSTRACT

The Olympic Games, held every four years, are among the most prestigious international sporting events, reflecting not only athletic excellence but also global representation and national capacity. While hosting the Olympics is often associated with economic vitality for the organizing country, the number of athletes sent by participating nations is shaped by a range of structural and contextual factors. This study investigates the determinants of athlete participation across 201 countries for the 2024 Paris Olympic Games, employing Newton's gravity model as a conceptual framework. The analysis incorporates demographic indicators, economic variables, human capital measures, historical Olympic performance, and geographical distance. The results indicate that GDP per capita, youth population ratio, average years of schooling, and previous Olympic success have statistically significant and positive effects on the number of athletes a country sends. Conversely, greater geographical distance from France is associated with reduced participation. By addressing multidimensional drivers of Olympic representation, this study contributes to the empirical literature on global sporting participation and international inequality in athletic representation.

EXTENDED SUMMARY

Research Problems / Research Questions

The Olympic Games, which take place every four years, are not only global sporting events, but also complex reflections of international representation, economic resources, and political visibility. While extensive research has been conducted on the economic, urban, and touristic impacts of

hosting the Olympics, far less attention has been paid to understanding the factors that influence how many athletes each country sends to the Games. Athlete participation is determined not only by qualification criteria, but also by each country's capacity and strategic decisions. The primary goal of this research is to identify and analyze the underlying structural factors that influence the number of

✉ Sorumlu Yazar/Corresponding Author

^a Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri Bölümü, İstanbul, E-Posta: yerdelen@istanbul.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7365-3649>

^b Doç. Dr., Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Adana, E-Posta: hgul@atu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3661-0578>

✉ Yazarlar bu çalışmanın tüm süreçlerinin araştırma ve yayın etiğine uygun olduğunu, etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine uyduğunu beyan etmiştir. Aksi bir durumda Akdeniz İİBF Dergisi sorumlu değildir.

athletes a country sends to the Olympic Games, with a focus on the Paris 2024 Olympics.

The main research question addressed is: What are the main factors influencing the number of athletes competing in the Olympics at the country level? In answering this question, the study adds to the existing empirical literature on international athlete representation and global sporting inequality. The study also describes an application of Newton's gravity model in a sporting context, providing a novel approach to modeling cross-country participation dynamics. Hypotheses are developed under the assumption that economic development, population demographics, educational attainment, geographic proximity to the host country, and previous Olympic experience all have a significant impact on athlete participation. The study is one of the first to use a comprehensive econometric framework to investigate these dynamics based on recent Olympic data.

Literature Review

The current literature on the Olympic Games is primarily concerned with economic impact assessments, legacy planning, urban regeneration, and mega-event tourism. Several studies have examined the financial and social benefits of hosting the Games (Preuss, 2004; Baade & Matheson, 2016), while others have investigated the politics of Olympic bidding and nation branding. However, research directly examining the number of athletes that countries send to the Olympics is scarce.

The International Olympic Committee (IOC) sets the quota and athlete selection procedures, which National Olympic Committees (NOCs) carry out, according to some sources. Sport-specific restrictions, worldwide and regional allocations, and qualification requirements all influence these procedures. However, these mechanisms fall short in explaining the differences in participation between nations, especially when considering broader national capacities. By arguing that models predicting Olympic representation must take historical, demographic, and macroeconomic factors into account, this study positions itself in this uncharted field of study.

In terms of theoretical frameworks, gravity models have been employed in diverse fields such as international trade, migration, and foreign investment flows. In this study, Newton's gravity model is adapted to the context of Olympic participation to examine how "distance"—not just in geographical but also in socio-economic terms—affects cross-national sporting engagement.

Method

The analysis focuses on the 2024 Paris Summer Olympics and uses the total number of athletes sent by each country as the dependent variable. Independent variables are selected based on theoretical relevance and data availability, and include:

- GDP per capita (2023): proxy for economic capacity
- Youth population ratio (2023): indicator of demographic potential
- Average years of schooling (2023): human capital indicator

- Previous Olympic success (Tokyo 2020): past performance effect
- Geographical distance from Paris (km): spatial determinant
- Regional group (continent): categorical control for regional patterns

Since most national Olympic delegations finalize their athlete selections approximately one year before the Games, the independent variables are taken from 2023, with the exception of Olympic performance indicators, which are based on 2020 data. Geographical variables are time-invariant.

The dataset includes 106 countries for which complete data were available across all variables. Three econometric techniques are used:

1. Ordinary Least Squares (OLS): baseline linear regression
2. Ridge Regression: suitable for multicollinearity and high-dimensional data (Hoerl & Kennard, 1970)
3. Lasso Regression: used for variable selection and regularization (Tibshirani, 1996)

All models are estimated using cross-sectional data. The results from the three methods are compared to evaluate robustness.

Results and Conclusions

The regression results consistently show that GDP per capita, youth population ratio, average years of schooling, and previous Olympic success are positively and significantly associated with the number of athletes a country sends to the Olympics. These results confirm that countries with higher economic resources, better-educated populations, and stronger historical engagement in the Games are more likely to send larger delegations.

Conversely, geographical distance from Paris is negatively associated with athlete participation, suggesting that proximity to the host country still plays a role in lowering logistical and financial barriers. Regional differences also appear to have modest effects, particularly in the representation of African and Oceania nations, though these effects are partially absorbed by economic and demographic controls.

From a policy perspective, these findings highlight the persistent disparities in Olympic participation and suggest that beyond formal qualification systems, structural inequalities in economic and human development shape global sports engagement. Countries with limited resources may struggle to meet qualification thresholds, even when talent exists. Thus, the study indirectly points to the need for more inclusive policies from the IOC, such as enhanced development programs or adjusted quota frameworks.

In conclusion, this research contributes to the growing dialogue on global inequality in sports by quantitatively evaluating the determinants of Olympic participation. It expands the application of gravity models and advanced regression techniques in sports economics and provides empirical evidence that may inform both academic discussions and policy reforms in international sporting institutions. The study also opens avenues for future

research, including dynamic panel analyses or case studies focusing on emerging countries with improving Olympic profiles.

1. Giriş

Olimpiyatlar, 200'den fazla ülkenin katılımıyla dünyanın en önde gelen spor etkinliği olarak kabul edilmektedir (Shasha et al.2003). Sadece sportif bir yarışmadan öte, aynı zamanda uluslararası barış ve birliği teşvik eden önemli bir küresel bir etkinlik olarak büyük önem taşımaktadır. Olimpiyatlar, antik Yunan'da dini ve sportif bir festival olarak ortaya çıkmıştır. MÖ 776'da ilk kez Elis'te Zeus'a adanmış bir kutlama olarak düzenlenmiştir. Oyunlar, dört yılda bir tüm Yunan şehir devletlerini bir araya getirerek barış ve dostluğu teşvik etmeyi amaçlamıştır. Antik Olimpiyatlar, MÖ 393'te Roma İmparatoru Theodosius I tarafından yasaklanana kadar devam etmiştir. İlk modern Olimpiyat oyunları Baron Pierre de Coubertin'in girişimleriyle 1896 yılında Atina'da düzenlenmiştir. 14 ülkeden tamamı erkek olan 245 sporcu ile düzenlenerek yeniden canlandırılan Olimpiyat Oyunları, o zamandan beri bütün dünya sporcularının katılabildiği ve de her dört yılda bir yapılan büyük bir küresel spor etkinliğine dönüşmüştür. Daha sonraları da sırasıyla 1900 yılında Fransa-Paris'te, 1904 yılında ABD-St. Louis'de, 1908 yılında İngiltere-Londra'da, 1912 yılında İsveç-Stockholm'da,¹ 1920 yılında Belçika-Anvers'de, 1924 yılında ikinci kez Fransa-Paris'de, 1928 yılında Hollanda-Amsterdam'da, 1932 yılında ABD-Los Angeles'da, 1936 yılında Almanya-Berlin'de², 1948 yılında ikinci kez İngiltere-Londra'da, 1952 yılında Finlandiya-Helsinki'de, 1956 yılında Avustralya-Melbourne'de, 1960 yılında İtalya-Roma'da, 1964 yılında Japonya-Tokyo'da, 1968 yılında Meksika-Mexico City'de, 1972 yılında Fedaral Almanya-Münih'de, 1976 yılında Kanada-Montreal'da, 1980 yılında SSCB-Moskova'da, 1984 yılında ikinci kez ABD-Los Angeles'da, 1988 yılında Güney Kore-Seul'de, 1992'de İspanya-Barcelona'da, 1996 yılında ABD-Atlanta'da, 2000 yılında Avustralya-Sidney'de, 2004 yılında Yunanistan-Atina'da, 2008 yılında Çin-Pekin'de, 2012 yılında üçüncü kez İngiltere-Londra'da, 2016 yılında Brezilya-Rio'da, 2020 yılında Japonya-Tokyo'da³ ve 2024 yılında üçüncü kez Fransa-Paris'te düzenlenmiştir. ABD dört kez ile yaz olimpiyatlarına en çok ev sahipliği yapan ülke konumunda iken, Londra ve Paris ise olimpiyatları üçer kez düzenleyerek en çok evsahipliği yapan şehirler olmuştur.

2024 yılı yazında Fransa'nın başkenti Paris'te düzenlenen Paris 2024 Olimpiyat Oyunları'nda 207 ülkeden 11.000'den fazla sporcu 28 farklı spor dalında 306 etkinlikte yarışmıştır. Olimpiyatlar düzenleyen ev sahibi ülkeye turizm açısından canlılık getirmekte iken sporcu gönderen ülkeler açısından da yarışmalara sporcu gönderme kararını etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bu çalışma da bu karar ile ilgilenilmekte ve 201 ülke itibarıyla, 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan sporcu sayısını etkileyen faktörleri analiz etmektedir. Çalışmada, Newton'un yerçekimi modeli 2024 Paris Olimpiyat Oyunlarının dinamiklerini gözlemlemek için kullanılmıştır. Bu çerçevede,

olimpiyatlara katılan toplam atlet sayısı modelin bağımlı değişkeni olarak alınmış, ekonomik ve demografik faktörlerin yanısıra beşeri sermaye ile ilgili faktörler, coğrafi ve bölgesel faktörler ile geçmiş dönem deneyimlerini gösteren faktörler bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir. 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan sporcu sayısını etkileyen faktörler analiz edilerek ülkelerin olimpiyat oyunları için karar verme süreci için değerli bilgiler sunulması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın planı şu şekildedir. Bölüm 2, olimpiyatlara katılan sporcu sayısını etkileyen çalışmaları sunan literatürü özetlemektedir. Bölüm 3'te kısaca metodolojiye yer verildikten sonra Bölüm 4'te analiz için kullanılan veriler tanıtılmıştır, yine bu bölümde model ve tahmin sonuçları sunulmaktadır. Makalenin anahatları ile değerlendirilmesi ve sonuçların yorumlanması ise Bölüm 5'te yer almaktadır.

2. Literatür

Yaz Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapan şehirlerin ekonomik etkileri üzerine literatürde kapsamlı çalışmalar yer almaktadır (Song & Ranelli, 2008; Kasimati & Dawson, 2009; Li & Blake, 2009; Brunet & Xinwen, 2009; Song, 2010; Li et al., 2011; Fourie & Santana-Gallego, 2011; Li et al., 2013; Baade & Matheson, 2016; Scandizzo & Pierleoni, 2018; Choi et al., 2019; Firgo, 2021; Huanfeng et al., 2022; da Silva Faria & Pereira, 2023). Bu çalışmalar, Olimpiyatlara ev sahipliği yapmanın şehirler ve ülkeler üzerinde önemli ekonomik katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Oyunlar süresince dünyanın dört bir yanından gelen binlerce sporcu ve milyonlarca seyirci, ev sahibi şehirlerin ekonomisine canlılık kazandırmakta, artan tüketim ve hizmet harcamaları yoluyla vergi gelirlerini de yükseltmektedir.

Ayrıca, ev sahipliği yapan ülkeler genellikle oyunlar öncesinde altyapı yatırımlarına yönelmekte; yeni stadyumlar, spor kompleksleri, ulaşım sistemleri ve konaklama tesisleri inşa etmektedir. Bu yatırımlar, yalnızca oyunlar süresince değil, uzun vadede de şehirlerin ekonomik yapısına ve refah düzeyine katkı sağlamaktadır. Ancak, Olimpiyatlar her ne kadar yerel kalkınma için bir fırsat sunsa da, yüksek organizasyon maliyetleri, altyapı harcamaları, güvenlik önlemleri ve pazarlama faaliyetleri nedeniyle ev sahibi ülkeler açısından ciddi bütçe yükleri yaratabilmektedir. Nitekim geçmişte birçok Olimpiyat Oyunları, bütçe aşımı sorunlarıyla gündeme gelmiştir. Bu nedenle, ev sahibi ülkelerin bu tür maliyetleri karşılayabilecek mali kapasiteye sahip olmaları ve olası risklere karşı önceden önlem almaları gerekmektedir.

Olimpiyatların ekonomik etkileri üzerine yoğun literatüre karşın, Olimpiyatlara gönderilen sporcu sayısını etkileyen faktörleri doğrudan inceleyen çalışmalara literatürde rastlanmamaktadır. Bu çalışmanın çıkış noktası da burasıdır. Mevcut literatürde yalnızca sporcu seçim süreci ve kota sistemine ilişkin bilgi ve yönergeler yer almaktadır. Her spor dalı için Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından belirlenen sınırlı sayıda kota bulunmakta; genel çerçeve ve kurallar IOC tarafından sağlanmakta, ancak

¹ 1916 yılında düzenlenmesi gereken 6. Olimpiyat Oyunları 1. Dünya Savaşı nedeniyle düzenlenememiştir.

² 1940 yılında düzenlenmesi gereken 12.Olimpiyat Oyunları ile 1944 yılında düzenlenmesi gereken 13. Olimpiyat Oyunları 2. Dünya Savaşı nedeniyle yapılamamıştır.

³ 2020'de düzenlenmesi gereken Tokyo Olimpiyatları Covid-19 salgını nedeniyle bir yıl ertelenerek 2021 yılında düzenlenmiştir.

nihai seçim kararları milli olimpiyat komiteleri tarafından, her branşa özgü nitelik ve kota kriterleri çerçevesinde verilmektedir⁴.

Kota sisteminin temel amacı, hem toplam sporcu sayısını kontrol altında tutmak hem de belirli ülkelerin aşırı temsilini engelleyerek küresel temsiliyeti artırmaktır. Sporcular, branşlara özgü eleme kriterleri, dünya sıralamaları, uluslararası yarışma sonuçları ve diğer performans göstergeleri doğrultusunda bu kota noktalarına dahil edilmektedir. Bireysel branşlarda belirli eleme standartlarını karşılayan ülkeler, ilgili etkinlikte azami sayıda sporcu ile temsil edilebilirken, takım sporlarında bu sayı, elemeleri geçen takım sayısına göre belirlenmektedir.

Katılım süreci üç ana aşamadan oluşmaktadır:

1. Eleme (Qualification): IOC ve ilgili uluslararası federasyonlar tarafından yönetilir.
2. Kalifikasyon: Branşlara özgü kriterlere göre yürütülür; kıtasal dengeler ve ülke başına katılım sınırlamaları dikkate alınır.
3. Seçim (Selection): Uygun sporcular, ulusal federasyonlar tarafından aday gösterilir; bazı branşlarda seçme yarışmaları düzenlenirken, bazıları performans geçmişine göre değerlendirme yapar. Takım sporlarında ise kadrolar federasyonlarca belirlenir.

Ayrıca, ev sahibi ülkelere bazı branşlarda otomatik katılım hakkı tanınmakta ve bu durum da toplam sporcu sayısını etkileyebilmektedir (<https://www.olympics.com/ioc>, 04.05.2025).

Bunlara ek olarak, ülkelerin ekonomik yapısı, geçmiş Olimpiyat deneyimleri, coğrafi konumları ve bölgesel farklılıkları, Olimpiyatlara gönderilen sporcu sayısını etkileyebilecek potansiyel faktörler arasında değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma, ülkelerin Olimpiyatlara gönderdikleri sporcu sayısını belirleyen faktörleri ekonometrik olarak analiz eden ilk araştırmalardan biri olup, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurma potansiyeline sahiptir.

3. Metodoloji, Veriler ve Tahmin Sonuçları

3.1. Metodoloji

Bu çalışmada model tahmini için en küçük kareler (EKK)'e ilaveten Ridge regresyon ve Lasso regresyon kullanılmıştır (bkz. Tibshirani (1996) ve Hoerl & Kennard (1970)). Ridge regresyon, modelde çoklu doğrusal bağlantı olduğu durumda ve gözlem sayısı azsa kullanılmakta olup kalıntı karelerini minimize eden EKK'in aksine aşağıdaki fonksiyonu minimize etmektedir:

$$\sum (y_i - \hat{y}_i)^2 + \sum \beta_j^2 \lambda$$

Burada $\sum (y_i - \hat{y}_i)^2$ EKK'in kalıntı kareler toplamıdır. $\sum \beta_j^2 \lambda$ ise Ridge'i eklediği cezalandırma (penalty) terimidir. λ , düzenleme katsayısıdır ve ceza şiddetini belirlemektedir. $\lambda=0$ ise, Ridge regresyon EKK'e eşit

olmaktadır; λ arttıkça katsayılar küçülmektedir, ancak tamamen sıfır olmamaktadır. Lasso regresyon da Ridge regresyonda olduğu gibi cezalandırma terimi eklemektedir, ancak L1 normunu kullanmaktadır:

$$\sum (y_i - \hat{y}_i)^2 + \lambda \sum |\beta_j|$$

Burada, $\sum |\beta_j|$, Lasso'nun L1 cezalandırma terimidir.

Ridge'deki gibi λ : cezanın şiddetini belirlemekte olup $\lambda=0$ olursa, Lasso EKK ile aynı olmaktadır. Ridge'den farklı olarak, λ büyüdükçe, bazı katsayılar tamamen sıfır olmaktadır, yani bazı değişkenler tamamen çıkarılmaktadır.

3.2. Kullanılan Veriler

Çalışmada ülkeler itibarıyla 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan sporcu sayısını etkileyen faktörleri tespit için kurulan modelde toplam atlet sayısı bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak ise, demografik ve ekonomik faktörlerin yanısıra beşeri sermaye ile ilgili faktörler, coğrafi ve bölgesel faktörler, geçmiş dönem deneyimlerini gösteren faktörler alınmıştır. Kullanılan değişkenler Tablo 1'de sınıflandırılmıştır.

Tablo 1. Kullanılan Değişkenler

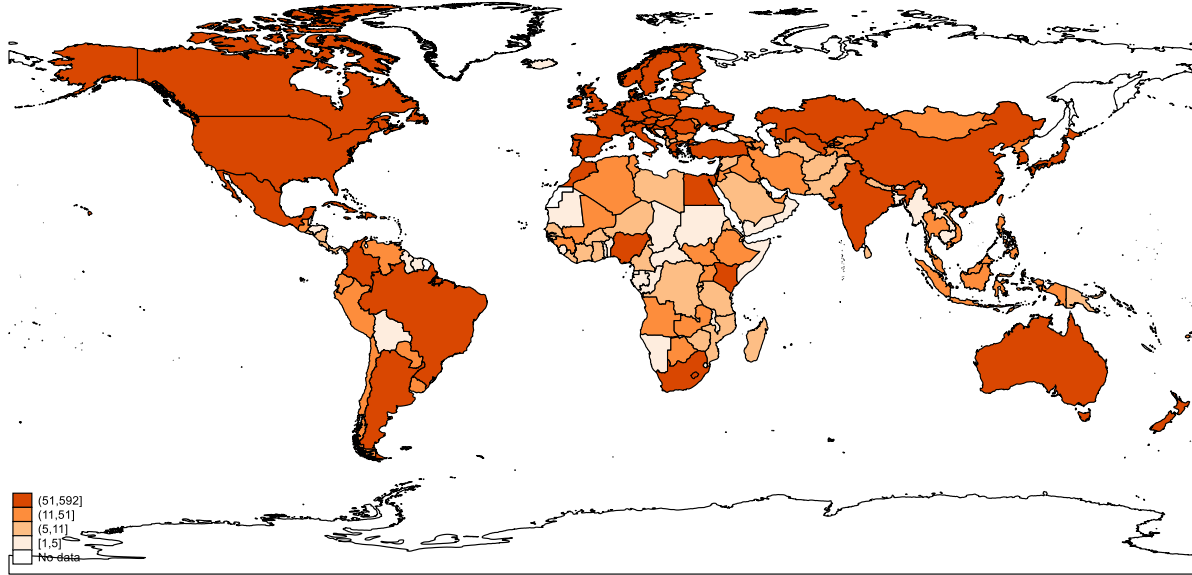
Kısaltmalar	Değişkenler	Birim	Ülke	Yıl
Bağımlı Değişken				
ATHLTS	Olimpiyatlara katılan sporcu (atlet) sayısı	adet	201	2024
Bağımsız Değişkenler				
Demografik Faktörler				
POP	Nüfus	kişi	179	2023
YOUTHPOP	Genç nüfus (15-24 yaş) oranı	oran	179	2023
Ekonomik Faktörler				
GDP	Toplam Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)	milyar \$	181	2023
GDPPC	Kişi Başına GSYİH	bin \$	183	2023
GNI	Satın alma gücü paritesine göre Gayri Safi Gelir (GNI)	milyar \$	160	2023
GNIPC	Kişi başına GNI	bin \$	173	2023
Beşeri Sermaye ile İlgili Faktörler				
EYS	Beklenen eğitim süresi	yıl	174	2023
MYS	Ortalama eğitim süresi	yıl	173	2023
HDI	İnsanı gelişmişlik indeksi	endeks	173	2023
LE	Doğumda yaşam beklentisi	Yıl	173	2023
Geçmiş Dönem Deneyimleri				
MPA	Sporcu başına madalya sayısı (Atlet sayısı / (altın+gümüş+bronz madalya sayısı))	oran	134	2020
MPE	Branş başına madalya sayısı (Branş sayısı / (altın+gümüş+bronz madalya sayısı))	oran	134	2020
Coğrafi ve Bölgesel Faktörler				
DIST	Fransaya olan uzaklık	km	201	-
BORDER	Ülkenin Fransa ile ortak sınır paylaşım paylaşmadığı (paylaşıyorsa 1)	0-1	202	-
CONT	Ülkenin Fransa ile aynı kıtada olup olmadığı (aynı kıtadaysa 1)	0-1	252	-
MONEY	Ülkenin Fransa ile aynı para birimi kullanıp kullanmadığı (kullanıyorsa 1)	0-1	202	-
LNG	Ülkenin Fransa ile aynı dili konuşup konuşmadığı (konuşuyorsa 1)	0-1	202	-
FTA	Ülkenin Fransa ile serbest ticaret anlaşması olup olmadığı (varsa 1)	0-1	202	-

⁴ Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) Yönetim Kurulu, Los Angeles 2028 Olimpiyat Oyunları'nın spor programını ve sporcu kotalarını onayladı. LA28'de toplam 351 madalya yarışması gerçekleşecek ve 10.500 olan temel sporcu kotası korunacak. Eklenen beş yeni spor dalı olan

bezbol/softbol, kriket, flag futbolu, lakros ve squash için ise 698 ek sporcu kotası uygulanacak. Böylece yeni sporlar ile 322 kadın ve 376 erkek sporcu kotası daha eklenerek toplam sporcu sayısı 11.198'e ulaşacak (www.olimpiyat.org.tr, 10.04.2025).

Olimpiyatlara katılma kararı genelde bir yıl önce alındığı için, bağımsız değişkenlerin bir önceki dönem değerleri kullanılmıştır. Coğrafi ve bölgesel faktörler yıldan yıla değişmemektedir. Geçmiş dönem deneyimlerini oluşturan değişkenlerin ise, bir önceki olimpiyatlar 2020 yılında

yapıldığı için, 2020 yılı değerleri ele alınmıştır. Her bir bağımsız değişkenin ülkeler itibarıyla gözlem sayısı farklı olduğundan model ortak 106 ülke için tahmin edilmiştir. Öncelikle bağımlı değişkenin ülkeler itibarıyla dağılım haritası incelenmiştir.



Şekil 1. 2024 Paris Olimpiyatlarına Katılan Sporcu Sayısının Ülkelere Göre Dağılımı

2024 yılı olimpiyatlarına en fazla sporcu gönderen ülkeler arasında ABD, Çin, Brezilya, Rusya, Almanya, Fransa, Avustralya gibi büyük, ekonomik olarak güçlü, spor altyapısı gelişmiş, geniş nüfusa sahip ve olimpiyatlara yüksek bütçe ayıran ülkeler olduğu dikkat çekmektedir. Avrupa kıtasının neredeyse tamamı yüksek sporcu gönderme oranına sahiptir. Johnson ve Ali (2004) çalışmalarında, ekonomisi güçlü ülkelerin sporun gelişimi için daha fazla ekonomik destek sağladıklarını ifade etmişlerdir. Zengin ülkelerin, en iyi sporcularına uluslararası alanda rekabet edebilmeleri için ihtiyaç duydukları spor tesislerini, antrenörlük becerilerini ve spor bilimleri destek hizmetlerini sağlamak için daha iyi donanımına sahip olduğu aşikardır. Latin Amerika (Arjantin, Şili, Kolombiya) ve Afrika'nın bazı gelişmekte olan ülkeleri orta seviyede sporcu göndermektedir. Düşük GSYİH'ye sahip, spor altyapısı sınırlı ve olimpiyatlara düzenli katılım gösteremeyen ülkelerden Afrika'nın büyük kısmı ve bazı Asya ülkeleri (bazı Orta Asya ülkeleri ve küçük ada ülkeleri) ise olimpiyatlara hiç katılmamış ya da az sayıda sporcu göndermişlerdir. Aynı şekilde, güçlü bir ulusla (ekonomik veya olimpik olarak) sömürge bağları olan uluslar farklı katılım normlarına sahip olabilmektedir.

Şekil 1'deki harita, olimpiyatlara sporcu gönderme ile ekonomik güç ve gelişmişliğin doğrudan ilişkisini göstermektedir. Yüksek gelirli ülkeler, ekonomik donanımları nedeniyle ekonomik düzeyi daha düşük olan ülkelere kıyasla spor müsabakalarına daha fazla sporcu göndererek avantaj elde etmektedir.

3.3. Tahmin Sonuçları

Diğer değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de sunulmaktadır.

2024 olimpiyatlarına Belize, Lihtenştayn, Nauru ve Somali 1 sporcu ile en az sporcu göndererek katılım sağlamışken, ABD 592 sporcu ile en yüksek katılımı sağlamıştır ve

ABD'yi ev sahibi ülke olan Fransa 573 sporcu ile takip etmiştir. Ev sahibi ülke olmak bir avantaj olarak olimpiyatlara daha fazla sporcu göndermeye yardımcı olmaktadır. Çünkü her ev sahibi ülkenin tüm etkinliklere katılmasına izin verilmektedir. ATHLTS, GDP, GDPPC, GNI, GNIPC ve DIST değişkenleri, verilerindeki heterojenliklerin azaltılması amacıyla logaritmaları alınarak modele dahil edilmiştir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ATHLTS	53.04478	100.3595	1	592
POP	3.99E+07	1.55E+08	9816	1.44E+09
YOUTHPOP	7.681891	1.952965	4.35	11.259
GDP	468.4581	1641.056	0.08	19530
GDPPC	19.21381	24.71297	0.156	141.08
GNI	999.879	3726.743	0.082	34368.9
GNIPC	21590.25	22894.48	0.690	146.67
EYS	13.59579	3.045999	5.635	21.080
MYS	9.077839	3.285584	1.341	14.256
HDI	0.726711	0.1574341	0.38	0.967
LE	71.95963	7.935331	52.997	84.82
MPA	9.98505	11.79802	0	63
MPE	2.266043	2.841641	0	15
DIST	6246.318	4085.996	0	19176
BORDER	0.039604	0.1955114	0	1
CONT	0.1904762	0.3934582	0	1
MONEY	0.1039604	0.3059674	0	1
LNG	0.1534653	0.361331	0	1
FTA	0.1485149	0.3564931	0	1

Tablo 2'deki değişkenlerden özellikle aynı kategoride yer alan değişkenler arasında ciddi çoklu doğrusal bağlantı problemi görülmüştür (VIF: 150.8), bu nedenle VIF kriteri ve stepwise regresyon temel alınarak, korelasyon matrisi ve anlamlılıklar incelenerek en optimal değişken birleşimi ile devam edilmiştir. Gelir grubundan en anlamlı değişken olan kişi başına GSYH (GDPPC) alınmıştır. Bu durum, olimpiyatlara katılan sporcu açısından kişi başına düşen GSYİH'sı yüksek ülkelerin önemli ve ölçülebilir bir avantajı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Gelişmişlik göstergelerinden insani gelişmişlik indeksi (HDI) ve

doğumda yaşam beklentisi (LE) değişkenleri anlamlı olmalarına rağmen GDPPC ile yüksek korelasyonlu olduğundan bu iki değişken modele alınamamıştır. Benzer şekilde beklenen eğitim süresi (EYS), ortalama eğitim süresi (MYS) ile yüksek korelasyonlu olduğundan modele

$$IATKLTS_i = \beta_0 + \beta_1 IGDPPC_i + \beta_2 IPOP_i + \beta_3 MPA_i + \beta_4 MPE_i + \beta_5 MYS_i + \beta_6 CONT_i + u_i \quad (1)$$

Tablo 3’de bu modelin EKK ile tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 3. Tahmin Sonuçları

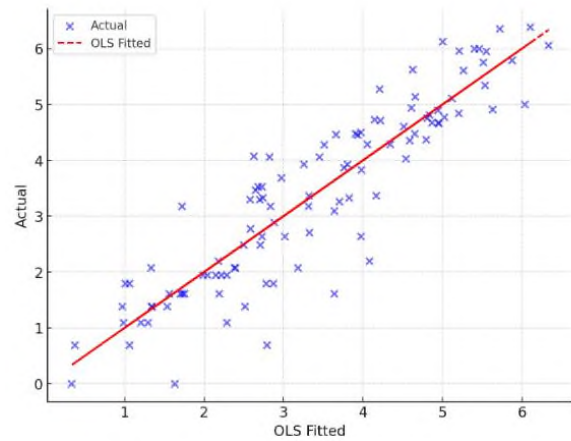
Modeller	Katsayı	Std. Hata	Katsayı	Bootstrap Std. Hata
IGDPPC	0.2361***	0.0902	0.2361***	0.0885
IPOP	0.4201***	0.0324	0.4201***	0.0277
MPA	0.0538***	0.0107	0.0538***	0.0130
MPE	-0.2169***	0.0457	-0.2169***	0.0500
MYS	0.1844***	0.0429	0.1844***	0.0395
CONT	0.5883***	0.1861	0.5883***	0.1395
sabit	-5.9328***	0.6468	-5.9328***	0.5104
F/Wald	75.18***		996.20***	
R ²	0.8200			
VIF (ortalama)	2.50			
BP	0.23			
Ramsey RESET	0.614			
JB	10.61***			
SK	8.95**			
S (-0.6317)	prob: 0.0086			
K (3.8982)	prob: 0.069			

Kurulan modelde tüm parametreler ve model %99 güven düzeyinde anlamlı, R² %82’dir. VIF kriteri 5’den küçük olduğundan modelde çoklu doğrusal bağlantı ve Breusch Pagan (BP) testinin normal dağılıma dayanmayan versiyonuna göre heteroskedasite problemleri bulunmamaktadır. Ramsey RESET testi de modelde spesifikasyon hatası bulunmadığını yani eksik değişken olmadığını ifade etmektedir. Ancak Jarque Bera (JB) ve D’Agostino Belanger ve D’Agostino çarpıklık basıklık testlerine göre hata terimleri normal dağılmamaktadır. Tablo 2’de en alttaki testler çarpıklığın ve basıklığın ayrı ayrı testlerine göre de çarpıklık problemi bulunmaktadır, katsayı da dağılımın negatif çarpıklığı olduğunu doğrulamaktadır. Bu nedenle bootstrap standart hatalar elde edilmiş ve buradan z istatistikleri hesaplanmıştır, yandaki sütunda yer almaktadır. Sonuçlara göre tüm katsayılar %99 güven düzeyinde anlamlıdır. Gelirin, nüfusun, daha önceki olimpiyatlarda alınan sporcu başına madalya sayısının, ortalama eğitim süresinin ve Fransa ile aynı kıtada yer almanın etkisi beklendiği gibi pozitifken, branş başına madalya sayısının ise etkisi negatiftir. Bu da çok fazla branşa yayılımın ülkenin spor kalitesi ve uzmanlaşma etkisi nedeniyle katılımı azalttığı izlenimini vermektedir. Modelin tahmin başarısını görmek için bağımlı değişkenin gerçek ve tahmini değerleri Şekil 2’deki grafikte görselleştirilmiştir.

Grafik genel olarak EKK ile büyük ölçüde doğru tahmin yapılmış olduğunu göstermektedir. Ancak, özellikle düşük ve orta kısımlarda sapmalar dikkat çekmektedir. Bu bilgi Şekil 1’deki harita görseliyle birlikte değerlendirildiğinde, ülkelerin olimpiyatlara katılım dinamiklerinde belirgin alt gruplar oluştuğu bu nedenle de tüm gruplar için tek bir

dahil edilememiştir. Genç nüfus oranı (YOUTHPOP), Fransa’ya mesafe (DIST) ve kukla değişkenlerin hepsi ise modelde anlamsız bulunmuştur. Bu değişkenler elendikten sonra, çalışmada temel alınan model Denklem 1’deki gibidir:

tahminin yetersiz kaldığını düşündürmektedir. Bu durumda ülkelere göre kümeleme yapılabilir. Kümelemenin gerekli olup olmadığı ya da kaç kümenin yeterli olacağı küme içi hata kareler toplamı (WCSS) yardımıyla Elbow yöntemi kullanılarak, küme ayrıştırma kalitesinin belirlenmesinde kullanılan Silhouette skoru ile ya da kümeler arası benzerliği sınamak için kullanılan Davies-Bouldin indeksi ile incelenebilmektedir. Elbow yöntemine göre WCCS ne kadar küçükse, kümeler içinde benzerlik o kadar yüksektir. Silhouette skoru, kümelerin iç içe geçip geçmediğini göstermektedir, yüksek değerler daha iyi kümelendiğini ifade etmektedir. Davies-Bouldin indeksi ise, kümeler arası benzerliği gösteren bir ölçüt olup düşük değerler daha makul bir düzeyi ifade etmektedir.



Şekil 2. 2024 Sporcu Sayısının Gerçek ve Tahmini Değerleri



Şekil 3. Elbow WCCS Değeri, Silhouette Skoru ve Davies-Bouldin İndeksi

Şekil 3 ve Tablo 4 birlikte değerlendirildiğinde, Elbow yöntemi ile hesaplanan ve mavi çizgi ile gösterilen WCCS değerinin küme sayısı arttıkça azalmaya devam ettiği, ancak 3. ve 4. küme civarı eğimde belirgin bir kırılma olduğu gözlemlenmektedir. Bu da optimum küme sayısının 3 veya 4 olabileceğini düşündürmektedir. Yeşil çizgi ile ifade edilen Silhouette skorunun, en yüksek değerini (0.3439) 3 kümede aldığı ve ardından 4 küme ile düşüş yaşadığı görülmektedir. Bu da, kümeleme yapısının 3 küme ile daha iyi ayrıldığını göstermektedir. Davies-Bouldin indeksi

(kırmızı çizgi) ise, en düşük değerini 4 kümede (1.0404) almaktayken, 3 kümenin de oldukça düşük bir değer aldığı (1.0697) dikkat çekmektedir. Sonuç olarak 3 ya da 4 kümenin seçilebileceği düşünülmektedir. 4 küme için ülke dağılımına bakıldığında, 0. kümeye 22, 1. kümeye 37, 2. kümeye 39 ve 3. kümeye 8 ülke düşmektedir. 3. kümede bulunan ülke sayısı çok düşük kaldığından ve tahmin sonuçları incelendiğinde çok belirgin farklar göstermediğinden bu 8 ülke 3 kümeye dağıtılmış ve 3 küme ile devam edilmesine karar verilmiştir. Tablo 5'te 3 kümenin her birine düşen ülkeler yer almaktadır. 0. kümede genellikle orta düzeyde ekonomik büyüklüğe sahip, yüksek nüfuslu gelişmekte olan 15 ülke yer almakta iken, 1. kümede yüksek gelirli gelişmiş 40 ülke yer almaktadır. 2.

küme ise, çoğunlukla düşük GSYH'ya sahip, küçük veya gelişmekte olan 51 ülkeden oluşmaktadır.

Tablo 4. Optimal Küme Sayısı Sonuçları

Number of Clusters	WCSS (Elbow)	Silhouette Score	Davies-Bouldin Index
2	433.7146	0.3086	1.3521
3	329.4631	0.3440	1.0697
4	258.9587	0.3259	1.0405
5	212.5630	0.3251	1.1033
6	189.7928	0.3288	1.0456
7	176.6946	0.3069	1.0849
8	158.9946	0.2848	1.1477
9	146.5518	0.2866	1.0786
10	140.8007	0.2608	1.1605

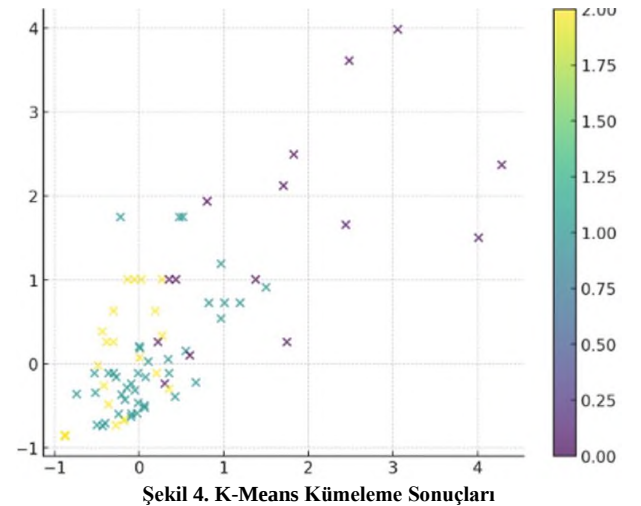
Tablo 5. Ülke Kümellemeleri

Ülke	Küme	Ülke	Küme	Ülke	Küme	Ülke	Küme	Ülke	Küme
Argentina	0	Azerbaijan	1	Italy	1	Antigua and Barbuda	2	Mongolia	2
Bahrain	0	Armenia	1	Japan	1	Botswana	2	Malta	2
Brazil	0	Australia	1	Kazakhstan	1	Bangladesh	2	Vanuatu	2
Ecuador	0	Austria	1	Latvia	1	Belize	2	Nepal	2
India	0	Belgium	1	North Macedonia	1	Myanmar	2	Nauru	2
Lithuania	0	Bulgaria	1	Netherlands	1	Solomon Islands	2	Suriname	2
Morocco	0	Canada	1	Norway	1	Bhutan	2	Nicaragua	2
Mexico	0	China	1	New Zealand	1	Cambodia	2	Paraguay	2
Malaysia	0	Denmark	1	Poland	1	Colombia	2	Panama	2
Nigeria	0	Ireland	1	Portugal	1	Costa Rica	2	Papua New Guinea	2
Saudi Arabia	0	Estonia	1	Romania	1	Dominica	2	Palau	2
South Africa	0	Czechia	1	Slovenia	1	Dominican Republic	2	Qatar	2
Thailand	0	Finland	1	San Marino	1	El Salvador	2	Marshall Islands	2
Tunisia	0	France	1	Spain	1	Ethiopia	2	Philippines	2
Uzbekistan	0	Georgia	1	Serbia	1	Fiji	2	Trinidad and Tobago	2
		Germany	1	Sweden	1	Ghana	2	Tajikistan	2
		Greece	1	Switzerland	1	Grenada	2	Tonga	2
		Croatia	1	United Kingdom	1	Guatemala	2	Tuvalu	2
		Hungary	1	Ukraine	1	Guyana	2	Turkmenistan	2
		Israel	1	United States	1	Haiti	2	Uganda	2
						Honduras	2	Burkina Faso	2
						Jamaica	2	Saint Vincent and the Grenadines	2
						Jordan	2	Samoa	2
						Kenya	2	Zambia	2
						Kiribati	2	Indonesia	2
						Kuwait	2		

Şekil 4'teki diyagramda K-Means kümeleme sonuçları görülmektedir. Sağ eksen küme sayısını ifade etmekte olup mor renk küme 0'ı yani gelişmekte olan 15 ülkeyi; yeşil renk 1. kümede yer alan yüksek gelirli gelişmiş ülkeleri ve sarı renk çoğunlukla düşük GSYH'ya sahip, küçük veya gelişmekte olan ülkeleri temsil etmektedir.

Modelin tahmini için EKK yöntemi, yeterli gözlem ($n > 30$) ve bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı yoksa kullanılabilir. Bu nedenle tahminde kullanılması çok tercih edilmemektedir. Bu nedenle, bu çalışmada EKK'e ilaveten az gözlem varsa ve değişkenler birbirine bağılıysa (çoklu doğrusal bağlantı varsa) kullanılan Ridge regresyon ve az gözlem, çoklu doğrusal bağlantı ve gereksiz değişkenler varsa kullanılan Lasso regresyona başvurulmuştur. Her ikisi de $n < 30$ ise EKK'e göre daha iyi çalışmaktadır. Ridge regresyon ağırlıkları küçültmekte ama sifıra indirgememekte; Lasso regresyon ise önemsiz değişkenleri tamamen sifıra çekerek değişken seçimi yapmaktadır. Tablo 6'da her üç küme için EKK, Lasso ve

Ridge tahmin sonuçları ve Şekil 5'de de tahmin performanslarının karşılaştırılması grafikleri yer almaktadır.



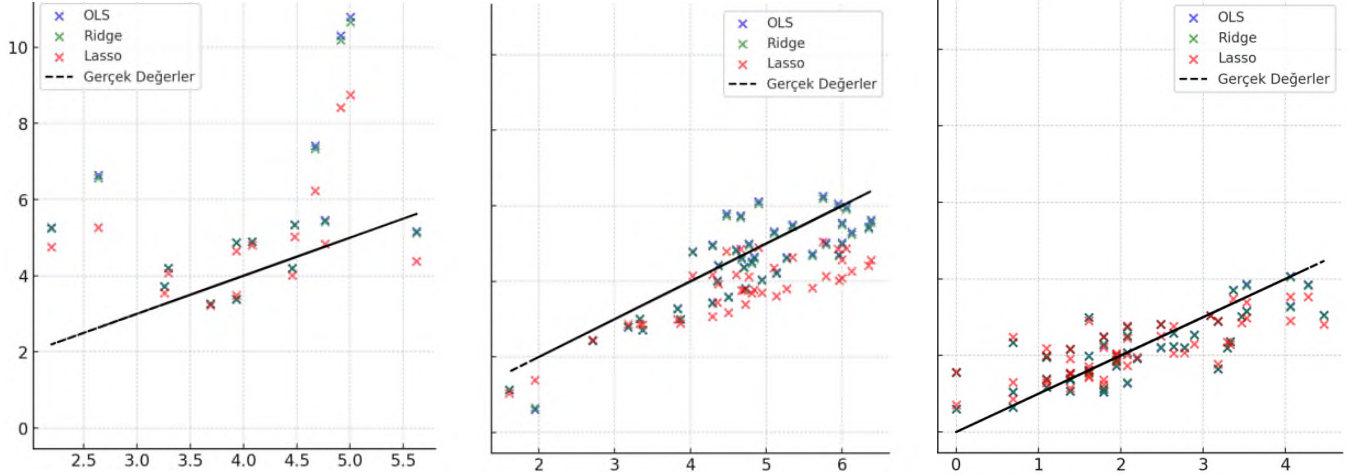
Şekil 4. K-Means Kümeleme Sonuçları

Tablo 6. Tahmin Sonuçları

Küme 0		EKK	Lasso	Ridge		EKK	Lasso	Ridge		EKK	Lasso	Ridge
IGDPPC		-0.1988*	-0.0433	-0.1964		0.2859***	0.1100*	0.2671*		0.1995	0	0.1891
IPOP		0.3195*	0.2792	0.3083		0.4254***	0.3832*	0.4182*		0.3130***	0.2588*	0.3102*
MPA		0.0336	0.0231*	0.0270*		0.0532***	0.0570*	0.0543*		0.1674***	0.1174*	0.1642*
MPE		-0.1588	-0.0731	-0.100		-0.2726***	-0.2712*	-0.2749*		-0.4268***	-0.2426*	-0.4148*
MYS		-0.0383	0	0.0320		0.0885*	0.0716*	0.0905		0.1535***	0.1474*	0.1534*
CONT		1.8322	0	0.5926*		0.1030	0	0.0754		0	0	0
cons		-0.9267				-4.3941***				-4.2747***		
R ²		0.4173	0.5024	0.6059		0.9177	0.8996	0.9175		0.6144	0.5715	0.6142
F		2.67*				61.32***				14.34		
RMSE		0.7111	0.6348	0.5650		0.3530	0.3540	0.3209		0.6968	0.6899	0.6546

EKK için *** %1, **%5 ve * %10 hata payıyla anlamlılığı ifade etmektedir.

Lasso ve Ridge regresyonda anlamlılıklar güven aralıkları ile belirlenmiştir, * parametrenin anlamlı olduğunu göstermektedir.



Şekil 5. Her Bir Küme için EKK, Lasso ve Ridge Tahmin Performanslarının Karşılaştırılması

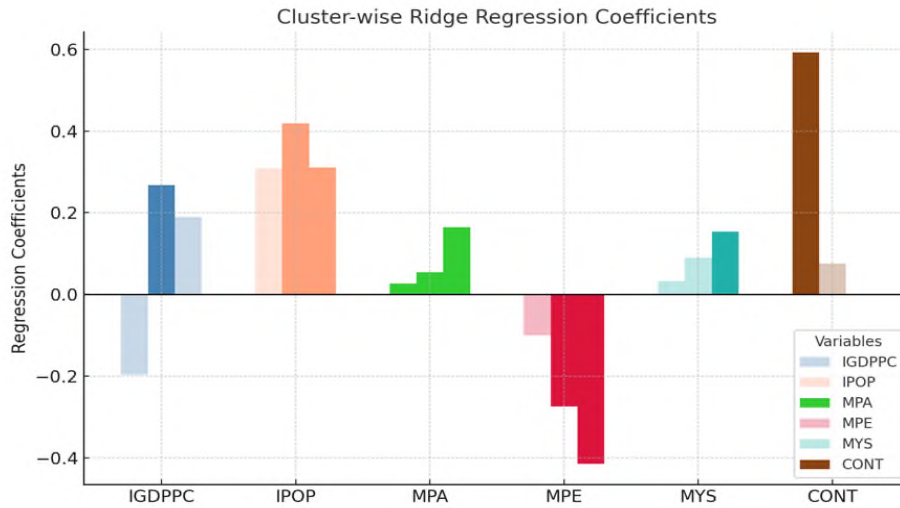
Şekil 5'teki grafiklerde sırasıyla küme 0-1-2 için tahmin performansları görülmektedir. Küme 0'da EKK, Ridge ve Lasso modellerinin tahminlerinin genellikle gerçek değerlere yakın olduğu, ancak üst uçlardaki değerlerde Lasso modelinin belirgin şekilde daha düşük tahmin yaptığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiği Tablo 4'ün altında bulunan MSE, Ridge regresyon için en düşük değerini almıştır. Küme 1 için, EKK ve Ridge modellerinden elde edilen tahminlerin genellikle gerçek değerlere yakın olduğu, daha istikrarlı olduğu; Lasso modelinin tahminlerinin ise aşağı yönlü sapmalı olduğu görülmektedir. MSE küme 1 için de Ridge regresyonu seçmektedir. Küme 2 için de tahmin performansı tüm modeller için genel olarak en iyi durumdadır; EKK ve Ridge oldukça benzer sonuçlar verirken Lasso düşük tahminler yapma eğilimindedir. Bu küme için de Ridge'nin MSE'si en düşüktür. Genel olarak değerlendirecek olursak, Lasso'nun cezalandırma mekanizmasının bazı değişkenleri fazla baskıladığı, bu nedenle de Küme 0 ve Küme 1'de Lasso modelinde sapmalar olduğu görülmektedir. OLS ve Ridge modellerinin bazı kümelerde aşırı tahmin yapmasına rağmen, genellikle daha gerçeğe yakın sonuçlar verdiği görülmektedir. MSE'ye göre daha düşük varyansa sahip olan model Ridge olduğundan yorumlamalarda bu model tercih edilecektir.

Tablo 6'daki Ridge regresyon sonuçları her bir küme için değerlendirildiğinde daha az gelişmiş, orta gelirli, genelde büyük nüfuslu ancak spor kültürü gelişmekte olan ve düşük sporcu sayısına sahip olan ülkelerde (küme 0), gelir, nüfus,

eğitimin olimpiyatlara sporcu gönderme üzerinde etkili olmadığı; sporcu başına düşen madalya sayısı artışının ve Fransa ile aynı kıtada bulunmanın sporcu gönderme açısından pozitif etkisi olduğu görülmektedir. 1. kümede yüksek gelirli ve daha çok olimpiyat deneyimine sahip olan ülkeler yer almakta olup bu ülkelerde gelir, nüfus ve sporcu başına madalya artışının sporcu gönderme üzerinde pozitif etkisi olduğu; branş başına madalya göndermenin ise negatif etkisi olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde eğitim ve aynı kıtada yer almanın sporcu sayısı üzerindeki etkisi anlamsızdır. Düşük gelirli ve düşük sporcu sayısına sahip ülkelerin toplandığı küme 2'de ise, nüfus, eğitim ve sporcu başına madalya sayısı sporcu sayısını pozitif; branş başına madalya sayısı ise negatif yönde etkilemektedir. Bu sonuç bu ülkeler tarafından belirli sporlara (güreş, boks, uzun mesafe koşuları gibi) yapılan kültürel vurgu ile açıklanabilir.

Her bir küme için anlamlı katsayılar vurgulanarak Şekil 6'daki grafikte belirtilmiştir.

Gelir sadece yüksek gelirli ve çok sporcu gönderen 1. kümede, eğitim sadece düşük gelirli olan 2. küme ülkelerde pozitif ve anlamlıdır. Nüfusun etkisi küme 1 ve 2'de pozitifken, küme 1'de daha önemlidir. Sporcu başına madalya sayısı tüm ülkelerde anlamlı ve pozitif iken en yüksek etki küme 2'de görülmektedir. Branş başına madalya sayısı ise, küme 2'de gönderilen sporcu sayısını negatif yönde en fazla etkilemektedir. Fransa ile aynı kıtada olmak ise sadece orta küme 0'da pozitif ve önemlidir.



Şekil 6. Ridge Regresyon Katsayı Tahminleri

5. Sonuç

2024 Paris Olimpiyat Oyunlarında ABD 126 madalya ile toplam madalya listesinde ilk sırada yer alırken, Çin ve ABD 40'ar altın madalya kazanarak altın madalya listesinde ilk sırayı paylaşmıştır. Fransa, ev sahibi ülke avantajı sayesinde altın madalya listesinde beşinci, toplam madalya listesinde ise dördüncü sırada yer almıştır. Araştırmalar, ev sahibi ülkenin kazandığı madalya sayısının ev sahibi avantajı stratejisi ile uygun olarak sporcularının oyunlardan önce seyahat etmeyerek dinlendiği, yarış rotalarına, sahalar ve iklime aşina olması gibi bir sporcu başarıya teşvik edebilecek bazı özelliklere sahip olduğunu ifade etmektedir.

Bu çalışmada 2024 Paris Olimpiyatlarına katılan sporcu sayısını etkileyen faktörleri yerçekimi modeli kullanarak analiz edilmiş ve ülkelerin olimpiyatlara göndereceği sporcu sayısını etkileyebilecek faktörlerin araştırılmasının önemli sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir. Öncelikle, olimpiyata katılan sporcu sayılarının sadece ülkeler arasındaki spor gücü rekabetini değil, aynı zamanda ülkelerin spor gelişimindeki kaynak girdisini ve stratejik planlamasını da yansıtmaları açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında, ülkelerin ekonomik büyüklüğünün göstergesi olan kişi başına düşen yüksek GSYİH anlamlı bulunmuştur. Buna göre, yüksek kişi başı GSYİH, daha iyi sağlık ve eğitim sonuçları, daha iyi spor altyapısı ve yüksek kaliteli antrenman tesislerinin olması sonucunda spora daha fazla kaynak harcanmasının bir göstergesi olduğu için olimpiyatlara gönderilen sporcu sayısını etkileyebilmektedir. Nüfusun etkisi de beklendiği gibi pozitif çıkmıştır. Bu durum büyük nüfusa sahip ülkeler içinde daha fazla seçkin sporcu seçilebilecek daha büyük bir yetenek havuzuna sahip olabileceği anlamına gelmektedir. Atletik yeteneklerin dünya genelinde rastgele dağıldığını varsayarsak, büyük nüfusa sahip ülkelerin daha fazla sayıda yüksek kaliteli sporcu barındıracağını yorumlamak mantıklı olacaktır. Ancak daha büyük bir nüfusun performans üzerindeki etkisi konusunda birkaç istisna bulunabilmektedir. Çin gibi büyük nüfuslu bir ülke son yıllarda Olimpiyat Oyunları gibi uluslararası spor etkinliklerinde giderek daha iyi bir performans sergilerken

(2024 Paris olimpiyatlarında ABD ile birlikte en çok altın madalya kazanan ülkedir) Hindistan gibi büyük bir nüfusa sahip ancak oyunlardaki başarı oranı nispeten düşük bir ülke kötü bir örnektir. Eski Sovyet ülkeleri, GSYİH ve nüfus büyüklükleri göz önüne alındığında orantısız sayıda Olimpiyat madalyası elde etmektedir.

Ülkelerin daha önceki olimpiyatlarda sporcu başına kazandığı madalya sayısı da anlamlı çıkmıştır. Bu durum, olimpiyat oyunlarına çeşitli ülkelerin katılım planları ve sporcu listeleri açıklanırken geçmiş sporcu performanslarının çok boyutlu olarak kapsamlı bir şekilde ele alındığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ülkenin olimpiyat oyunlarına katılma deneyimleri de incelenerek, ülkenin avantaj sahibi olduğu ve de çok sayıda madalya alınan sporların gelişimine büyük önem verilirken, aynı zamanda diğer sporların potansiyelleri de değerlendirilerek, bu branşlara daha fazla sporcu gönderilmesi için yeteneklerin keşfedilmesi ve geliştirilmesi, bunların ihtiyaç duydukları üst düzey antrenörler (yabancı veya yerli) veya antrenör ekibi ile tesisler için harcama yapılmasını gerektirmektedir. Ortalama eğitim süresinin etkisinin de pozitif çıkması, ülkenin olimpiyat takımında yer alacak yetenekli sporcular için mükemmel bir altyapı eğitim planı uygulaması, spor altyapısı oluşturma ve ülke çapında sporculara yüksek kaliteli bir antrenman ve yarışma ortamı sağlamanın kazanılan madalya sayısını etkilediğini göstermektedir. Sporcu katılımı üzerindeki jeopolitik etkiler olarak Fransa ile aynı kıtada yer almanın etkisi de beklendiği gibi pozitif çıkmıştır.

Ridge regresyon sonuçları her bir küme için değerlendirildiğinde daha az gelişmiş, orta gelirli, genelde büyük nüfuslu ancak spor kültürü gelişmekte olan ve düşük sporcu sayısına sahip olan ülkelere (küme 0), gelir, nüfus, eğitimin olimpiyatlara sporcu gönderme üzerinde etkili olmadığı; sporcu başına düşen madalya sayısı artışının ve Fransa ile aynı kıtada bulunmanın sporcu gönderme açısından pozitif etkisi olduğu görülmektedir. 1. kümede yüksek gelirli ve daha çok olimpiyat deneyimine sahip olan ülkeler yer almakta olup bu ülkelere gelir, nüfus ve sporcu başına madalya artışının sporcu gönderme üzerinde pozitif etkisi olduğu; branş başına madalya göndermenin ise negatif etkisi olduğu görülmektedir. Bu ülkelere eğitim ve aynı kıtada yer almanın sporcu sayısı üzerindeki etkisi

anlamsızdır. Düşük gelirli ve düşük sporcu sayısına sahip ülkelerin toplandığı küme 2’de ise, nüfus, eğitim ve sporcu başına madalya sayısı sporcu sayısını pozitif; branş başına madalya sayısı ise negatif yönde etkilemektedir. Gelir sadece yüksek gelirli ve çok sporcu gönderen 1. kümede, eğitim sadece düşük gelirli olan 2. küme ülkelerde pozitif ve anlamlıdır. Nüfusun etkisi küme 1 ve 2’de pozitifken, küme 1’de daha önemlidir. Sporcu başına madalya sayısı tüm ülkelerde anlamlı ve pozitif iken en yüksek etki küme 2’de görülmektedir. Branş başına madalya sayısı ise, küme 2’de gönderilen sporcu sayısını negatif yönde en fazla etkilemektedir. Fransa ile aynı kıtada olmak ise sadece orta küme 0’da pozitif ve önemlidir.

Günümüzde olimpiyat oyunlarına katılan sporcular ve antrenörler politika desteği ve kaynak tahsisi yoluyla Nike ve Adidas gibi ayakkabı şirketleri tarafından finansal olarak desteklenmeye başlamıştır. Böylece, dünya çapında birçok sporcu kariyerlerini kolaylaştıran kazançlı sponsorluk anlaşmaları imzalayarak, finansman için kendi ülkelerine bağlı olmak zorunda kalmamaktadır. Fakat, boks ve güreş gibi bazı sporlar halen amatör statülerini korumaya devam etmektedir. Olimpiyata bu branşlarda katılan sporculara da atletizm bursları gibi fonlar sağlanarak gerekli araç ve kaynakları sağlanmakta ve de bu sporcuların sürekli bir şekilde olimpiyatlarda yarışmaları teşvik edilmektedir.

Olimpiyatlar dünyada binlerce sporcunun katıldığı küresel bir olgu olması nedeniyle, ülkeler arası analizi teşvik etmek ve böylece sporcu katılımı teşvik eden faktörleri daha iyi anlamak için ulusal düzeyde daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Bu çalışmanın, ekonomik ve demografik değişkenler göz önüne alındığında, olimpiyatlar üzerine daha fazla düşünmeyi teşvik edeceği umut edilmektedir.

Kaynakça

- Baade, R. A., & Matheson, V. A. (2016). Going for the gold: The economics of the Olympics. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 201-218.
- Brunet, F.; Xinwen, Z. The Economy of the Beijing Olympic Games: An Analysis of First Impacts and Prospects; Centre d’Estudis Olímpics, UAB: Barcelona, Spain, 2009.
- Choi, H., Woo, H., Kim, J. H., & Yang, J. S. (2019). Gravity model for dyadic Olympic competition. *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 513, 447-455.
- da Silva Faria, M. J., & Pereira, B. L. G. A. (2023). The Impact on the Brazilian Economy of the Olympic Games in Rio De Janeiro in 2016. *International Journal of Professional Business Review: Int. J. Prof. Bus. Rev.*, 8(11), 25.
- Firgo, M. (2021). The causal economic effects of Olympic Games on host regions. *Regional science and urban economics*, 88, 103673.
- Fourie, J., & Santana-Gallego, M. (2011). The impact of mega-sport events on tourist arrivals. *Tourism Management*, 32(6), 1364-1370.
- Hoerl, A. E., & Kennard, R. W. (1970). Ridge regression: Biased estimation for nonorthogonal problems. *Technometrics*, 12(1), 55-67.
- Huanfeng, D. I. N. G., Yuxi, Z. H. U., & Xiaozhe, S. U. N. (2022). Asymmetric Influence of Hosting Olympic Games on Economic Growth of Host Countries: A New Evidence Under Quasi-natural Experiment. *Journal of Shanghai University of Sport*, 46(12), 82-93.
- Johnson, D. K., & Ali, A. (2004). A tale of two seasons: participation and medal counts at the Summer and Winter Olympic Games. *Social science quarterly*, 85(4), 974-993.
- International Olympic Committee, <https://www.olympics.com/ioc>
- Kasimati, E., & Dawson, P. (2009). Assessing the impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy: A small macroeconomic model. *Economic modelling*, 26(1), 139-146.

- Li, S., & Blake, A. (2009). Estimating Olympic-related investment and expenditure. *International Journal of Tourism Research*, 11(4), 337-356.
- Li, S., Blake, A., & Cooper, C. (2011). Modelling the economic impact of international tourism on the Chinese economy: A CGE analysis of the Beijing 2008 Olympics. *Tourism Economics*, 17(2), 279-303.
- Li, S., Blake, A., & Thomas, R. (2013). Modelling the economic impact of sports events: The case of the Beijing Olympics. *Economic Modelling*, 30, 235-244.
- Preuss, H. (2004). Calculating the regional economic impact of the Olympic Games. *European sport management quarterly*, 4(4), 234-253.
- Scandizzo, P. L., & Pierleoni, M. R. (2018). Assessing the Olympic Games: The economic impact and beyond. *Journal of economic surveys*, 32(3), 649-682.
- Shasha, W., Nawaz Abbasi, B., & Sohail, A. (2023). Assessment of Olympic performance in relation to economic, demographic, geographic, and social factors: quantile and Tobit approaches. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 36(1).
- Song, C., & Ranelli, E. (2008). Reading the major economic indicators to examine the impact of the Olympic Games on Beijing’s economy. *Journal of Business Issues*, 1, 37-55.
- Song, W. (2010). Impacts of Olympics on exports and tourism. *Journal of economic development*, 35(4), 93.
- Tibshirani, R. (1996). Regression shrinkage and selection via the Lasso. *Journal of the Royal Statistical Society: Series B (Methodological)*, 58(1), 267-288.
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, <https://olimpiyat.org.tr/>

Giriş

Dergi orijinal ampirik ve ampirik olmayan araştırmaya dayalı makalelerle özel sayılar için yazılmış çalışmalara yer vermektedir. Özel sayılara katkı veren yazarlar ilgili sayıya makale gönderdiklerini belirtmelidir.

Makale sunumu için kontrol listesi

Makalenizi sunarken aşağıdakilerin olduğuna emin olun:

- Birden fazla yazar varsa bir tanesi iletişim kurulacak yazar olarak belirtilmeli ve bu yazarın e-posta ve posta adresi bulunmalıdır.
- Makalenin:
 - anahtar kelimeleri olmalıdır,
 - tüm şekil vb.nin başlıkları olmalıdır,
 - tüm tablolarının başlık, tanım ve dipnotları olmalıdır,
 - tüm tablo ve şekillerinde renk önemliyse belirtilmelidir.
- Diğer önemli noktalar:
 - makalenin dil ve gramer kontrolü yapılmalıdır,
 - tüm atıflar Kaynakçada yer almalı, Kaynakçada yer alan her kaynağa metin içerisinde atıf verilmelidir,
 - fikri mülkiyet ihlali olmaması için gereken tüm durumlarda tüm izinlerin alınmış olması gereklidir,
 - çıkar çatışmasının varlığı veya yokluğu mutlaka belirtilmelidir,
 - Dergi'nin ihtiyaç duyması halinde bir hakem listesi verilmelidir.

Başlamadan Önce

Yayın Etik Kuralları

2020 yılından itibaren Sosyal Bilimler dahil olmak üzere tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için "Etik Kurul Onayı" alınmış olmalıdır. Etik kurul izni gerektiren çalışmalarda, izinle ilgili bilgilere (kurul adı, tarih ve sayı no) çalışmanın yöntem bölümünde ve ayrıca makalenin sonunda yer verilmelidir.

Yazarlık

Makale metninde listelenen tüm yazarlar, deneysel tasarıma ve uygulanmasına ya da verilerin analizi ve yorumlanmasına önemli katkıda bulunmuş olmalıdır. Yazarların tümü, makale metninin taslağında ve gözden geçirme safhalarından herhangi birinde yer almış olmalı ve nihai versiyonu okumuş ve onaylamış olmalıdır. Makale metninin yazılmasına büyük katkıda bulunan herkes yazar olarak listelenmelidir (örn. "birinin yerine yazma" Dergi tarafından yasaklanmıştır). Deneye ya da makalenin yazımına daha az oranda katkıda bulunan diğer kişilere teşekkür bölümünde yer verilmelidir. Makale metninin ilk hali sunulduktan sonra yazımında yapılan herhangi bir değişikliğin (yazarın yazım düzeni de dahil olmak üzere) tüm yazarlar tarafından yazılı olarak onaylanması gerekir.

Yazarlık ve “Şemsiye” Grupları

Çok sayıda büyük ölçekli işbirliği çalışmaları, tüm katılımcıları temsil eden bir grup adı altında organize edilmektedir. Tüm makale metinlerinde en az bir kişi yazar olarak adlandırılmış olmalıdır. Verilere kaynaklık eden şemsiye grubuna teşekkür etmek isteyen yazarlar öncelikle makalenin yazarını/yazarlarını listelemeli ve bunu 'GRUP ADINA' şeklinde sürdürmelidir. Gerekirse, katılımcıların isimleri Teşekkür bölümünde listelenebilir.

Orijinallik

Makale metninizi dergiye göndermeniz onun orijinal bir makale ve yayınlanmamış bir eser olduğu ve başka herhangi bir yerde incelenmemekte olduğu anlamına gelmektedir. Yazarın kendi eserinin çoğaltılması da dahil olmak üzere uygun bir atıf yapılmadan kısmen veya tamamen yapılan intihal, dergi tarafından tolare edilmez. Dergiye sunulan makale metinleri, özgünlük açısından intihal karıştı yazılım kullanarak kontrol edilmektedir.

Çıkar Çatışmaları

Gönderim noktasında her bir yazar, rapor edilen çalışmada, sonuçlarda, yansımalarda ya da belirtilen görüşlerde dolaylı veya dolaysız herhangi mali çıkar veya bağlantıları veya ilgili yazarlara ya da ilişkili bölümlere ya da kuruluşlara, kişisel ilişkilere ya da doğrudan akademik rekabete yönelik ilgili ticari kaynaklar veya diğer finansman kaynakları dahil olmak üzere yanlılık sorusunu doğurabilecek diğer durumları açığa vurmaktadır. Çatışan çıkar veya bağlantıyı bildirmanız gerekip gerekmediğini değerlendirirken lütfen şu çıkar çatışması testini değerlendirmeye alın: Sizi ya da yardımcı yazarlarınızdan herhangi birini utandıracak yayınlanmasından sonra ortaya çıkacak ve bildirmediğiniz herhangi bir düzenleme var mı?

Makalenin yayınlanması halinde, ilgili Çıkar Çatışması bilgisi yayınlanmış bir bildirideki bir ifade ile bildirilecektir.

Çıkar Beyanı

Tüm yazarlar, çalışmalarını uygunsuz şekilde etkileyebilecek (önyargılı) diğer kişi veya kuruluşlarla olan finansal ve kişisel ilişkilerini net olarak açıklamalıdır. Potansiyel çıkar çatışması örnekleri olarak istihdam, danışmanlıklar, hisse senedi sahipliği, hizmet karşılığı ödenen ücretler, ücretli bilirkişi tanıklığı, patent başvuruları / kayıtları, hibe ya da diğer fon kaynakları sayılabilir. Yazarlar, herhangi bir çıkarını başlık sayfası dosyasındaki çıkar beyanı özetinde açığa vurmak zorundadır. Şayet beyan edecek bir çıkar yoksa, lütfen şu şekilde belirtin: 'Çıkar beyanları: Yok'. Makalenin kabul edilmesi durumunda, bu özet beyan nihai olarak yayınlanacaktır.

Başvuru Beyanı ve Teyit

Bir makalenin sunulması, söz konusu eserin daha önce yayınlanmadığını (bir özet, yayınlanmış bir ders notu veya akademik tez hariç), başka bir yerde yayınlanmak üzere incelenmemekte olduğu, yayınlanmasının tüm yazarlar tarafından onaylandığını, ayrıca yürütüldüğü yerde sorumlu makamlar tarafından çalışmanın zımni veya açıkça teyit edildiği, neticede şayet kabul edilirse, telif hakkı sahibinin yazılı izni olmadan elektronik ortamda da dâhil olmak üzere, aynı içerik ve formatta, İngilizce veya başka bir dilde yayınlanmayacağı anlamına gelmektedir. Özgünlüğünü doğrulamak için makaleniz Turnitin programı kullanılarak kontrol edilebilir.

Dergi yayın kurulu, intihal politikası açısından aşağıdaki kuralları benimsemiştir:

- Benzerlik oranı %15'den fazla olan makaleler değerlendirilmeye alınmadan reddedilir.
- Sadece benzerlik oranı %15 ve altındaki makaleler inceleme sürecine alınır.
- Yukarıda belirtilen kurallar, Dergi'ye makale yükleyen tüm yazarlar tarafından kabul edilmiş demektir.

Kapsayıcı Dil Kullanımı

Kapsayıcı dil, çeşitliliği kabul etmek, tüm insanlara saygı göstermek, farklılıklara duyarlı olmak ve eşit fırsatları teşvik etmek demektir. Makaleler, herhangi bir okuyucunun inançları veya vecibeleri hakkında hiçbir varsayımda bulunmamalı, bir bireyin ırk, cinsiyet, kültür veya başka herhangi bir özellik nedeniyle diğerine üstün olduğu manasına gelebilecek hiçbir şey içermemeli, neticede kapsayıcı bir dil kullanılmalıdır. Yazarlar, örneğin cinsiyet ayrımcılığı içerebilecek “bay” veya “bayan” ifadeleri yerine “bay/bayan” ifadesi şeklinde kullanarak (İng. 'he' or “she”, 'his' or “her” yerine 'he or

she', 'his/her'); ayrıca cinsiyete ilişkin önyargı ve klişe algılar içermeyen meslek ve mensubiyet (İng.' 'chairman' yerine 'chairperson'; 'stewardess' yerine 'flight attendant') “bilim adamı” yerine “bilim insanı” gibi ifadeleri kullanmak durumundadır.

Yazarlığa Dair Değişiklikler

Yazarların, makalelerini göndermeden önce yazarların listesini ve sırasını dikkatlice göz önünde bulundurmaları ve orijinal başvuru sırasında yazarların kesin listesini sunmaları beklenir. Yazar listesindeki yazar adlarının eklenmesi, çıkarılması veya yeniden düzenlenmesi, yalnızca makale kabul edilmeden önce ve sadece Dergi Editörü tarafından onaylanması durumunda yapılmalıdır. Böyle bir değişiklik talep etmek için Editör, ilgili yazardan şunları almış olmalıdır: (a) yazar listesindeki değişimin nedeni (b) tüm yazarlardan eklenmeyi, isminin çıkarılması veya yeniden düzenlemeyi kabul ettiğine ilişkin yazılı onay (e-posta, mektup). Yazarların eklenmesi veya çıkarılması durumunda, bu değişiklik, eklenen veya ismi çıkarılan yazarın onayını kapsar. Sadece istisnai durumlarda Editör, yazının kabul edilmesinden sonra yazarların eklenmesini, çıkarılmasını veya yeniden düzenlenmesini dikkate alacaktır. Editör söz konusu isteği değerlendirirken, makalenin yayınlanması süreci askıya alınacaktır. Şayet makale zaten çevrimiçi olarak yayınlanmışsa, Editör tarafından onaylanan herhangi bir talep, baskı düzeltilmesi ile neticelenecektir.

Etik Beyan Formu

Makale başvuru esnasında bütün yazarlar tarafından “[Etik Beyan Formu](#)” imzalanmalı ve taratıldıktan sonra sisteme yüklenmelidir.

Telif Hakkı

Bir makalenin kabulü üzerine yazarlardan “[Telif Hakkı Devir Formu](#)” doldurmaları istenecektir.

Telif Hakkı Devir Beyanı

İşbu altında imzası bulunanlar, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi'ne telif hakkı kapsamındaki tüm haklarını ve yukarıdaki çalışmaya dâhil olabilecek tüm hakları ve çalışmayı esas alarak imza edenler tarafından Dergi'ye sunulan tüm gözden geçirilmiş, genişletilmiş veya türetilen çalışmanın haklarını devrettiğini beyan ederler. Her imza sahibi, çalışmanın orijinal olduğunu ve çalışmanın yazarı olduğunu; çalışmanın metin içeriğini, rakamları, verileri veya başkalarının çalışmalarından elde ettiği diğer materyalleri kapsamaması halinde, gereken herhangi bir izni almış olduğunu teyit eder.

Bu makalenin telif hakkı Akdeniz İİBF dergisine devredilmiştir. Telif hakkı devri, Dergi'nin teknik yayınlarını tüm dünyaya dağıtması; bunu, basılı kopya, mikrofiş, mikrofilm ve elektronik medya gibi çeşitli yollarla gerçekleştirmesini kapsar. Ayrıca, dergi eseri özet haline getirerek, toplu eserlere, veri tabanlarına ve benzer yayınlara dâhil edilmek üzere, yayınları ve ilgili makaleleri özetleyip çevirebilir.

Dergi, teknik yayınlarını tüm dünyaya dağıtır ve yayınlarına sunulan materyalin bu yayınların okur kitlesine uygun bir şekilde ulaşmasını temin etmek arzusundadır. Yazarlar, Çalışmalarının orijinalliğini, yazarlıklarını, yazar sorumluluklarını ve yazara dair suiistimalleri kapsayan hükümler de dâhil olmak üzere, Dergi'nin taleplerini yerine getirmek durumundadır.

Gizlilik Beyanı

Bu dergi sitesine giriş yapılan isimler ve e-posta adresleri, yalnızca bu derginin belirtilen amaçları kapsamında kullanılacak, ayrıca başka hiçbir amaç için veya herhangi başka bir tarafça kullanılmayacaktır.

Finansman Kaynağının Rolü

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için kimin maddi destek sağladığı, varsa sponsorun rolü; eserlerin çalışma tasarımı; veri toplama, analiz etme ve yorumlamada; raporun yazılmasında ve makaleyi yayına sunma kararında kimlerin rolü olduğunu kısaca tanımlamanız

gerekmektedir. Şayet Finansman kaynaklarının temininde bu türden bir dâhil olma durumu yoksa, o da ayrıca belirtilmelidir.

Açık Erişim

Bu dergide hakemler tarafından incelenerek dâhil olan her araştırma makalesi, açık erişim şeklinde yayımlanacaktır. Buna göre, ilgili makaleye yayımlanmasından hemen sonra, sadece ticari olmayan amaçlarla kolayca okunabilen bir formatta, internet üzerinden kalıcı olarak evrensel ve serbestçe erişilebilecek demektir. Yazara açık erişim için mahsup edilen herhangi bir yayın ücreti yoktur. Kullanıcılar, aşağıdaki şartlarda ticari olmayan amaçlar için makalelere erişebilir, indirebilir, kopyalayabilir, tercüme edebilir, metin ve verilere ulaşabilir:

- Uygun bir bibliyografik alıntı şekli (örneğin yazar (lar), dergi, makale başlığı, cilt, sayı, sayfa numaraları, DOI ve DergiPark'ta yayınlanan nihai versiyonun bağlantısı) kullanarak makaleyi alıntılama.
- Makalenin bütünlüğünü korumak.
- Diğer kullanıcılar açısından söz konusu makaleyle nelerin yapılabileceği ve yapılamayacağı net olması için, telif hakkı bildirimlerini, ilgili şartlar ve koşullara dair bağlantıları muhafaza etmek.
- Makalede yer alan ve bir üçüncü tarafa ait olarak tanımlanan herhangi bir içeriğin, üçüncü tarafın yeniden kullanımın telif hakkı politikalarına uygun olmasını temin etmek.

Yazarlar, [Yayın Etiği Kurulu \(COPE\)](#) ve [Uluslararası Tıp Dergisi Editörleri Kurulu \(ICMJE\)](#) tarafından belirlenen yayın etiği hususundaki yüksek standartları gözetmek durumundadır. Verilerin sahteciliği veya türetilmesi, yazarın kendi eserinin uygun şekilde alıntı yapılmadan kopyalanması ve eserin yanlış kullanılması da dâhil olmak üzere intihal kapsamındakiler, kabul edilemez uygulamalardır. Her türlü etik suiistimal vakası, çok ciddiye alınacak ve COPE kuralları gereğince değerlendirilmeye tabi tutulacaktır.

Hakemler için Etik Kurallar

- Yazı, uzmanlık alanınızla ilgili olmalıdır. Yalnızca kaliteli bir inceleme sunabilecekseniz, ilgili yazıyı kabul edin.
- Potansiyel bir çıkar çatışmanız varsa, yanıtınızda editöre bilgi vermelisiniz.
- Hakemlik ve gözden geçirme işlemi çok fazla iş yükü olabileceğinden, yeterli zaman ayırabileceğinizden emin olun.
- Karar vermeden önce, son teslim tarihine yetiştirebileceğinizden emin olun.
- Davetler en kısa sürede cevaplandırılmalıdır. Geç gelen davet yanıtları hakemlik inceleme sürecini yavaşlatmaktadır.
- Daveti reddederseniz, alternatif hakemler için öneride bulununuz.
- Size sunulan materyal gizlidir; bu, editörden izin almadan ilgili materyalin diğer taraflarla paylaşılması anlamına gelir.
- İncelemenize ilişkin hiçbir bilgi, editöre ve yazarlara hakem değerlendirmesi konusunda bilgi vermeden, hiç kimseye paylaşılamaz, gizlidir.

Editörler için Etik Kurallar

- Editörler, dergiye gönderilen makalelerden hangi eserin yayımlanacağına, söz konusu çalışmanın geçerliliğine, araştırmacılara ve okurlara olan önemine, hakemlerin yorumlarına ve bu gibi yasal şartlara göre karar vermekten sorumludur. Editörler dergiye gönderilen çalışmaların, intihal sorunu olması, akademik özgünlüklerinin yetersiz olması gibi nedenlerle dergi politikalarına uygun olmadığını düşünürlerse hakemlere göndermeden reddedebilirler. Editörler dergiye gönderilen çalışmaların dergi politikalarına uygun olduğunu, akademik özgünlüklerinin ve kalitelerinin iyi olduğunu düşünürse hakemlere göndermeden yayınlanmak üzere kabul edebilirler. Ayrıca çalışmaları alanında uzman en az iki hakeme gönderebilirler.
- Editörler, makale önerisini sunan yazar/ların ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, etnik köken, uyruk veya politik görüşlerini dikkate almazlar. Düzeltme ya da yayınlama kararına dergi editör kurulu dışında diğer kurumlar etki edemez.

- Editörler gönderilen bir yazıyla ilgili bilgileri, sorumlu yazar, hakemler ve yayın kurulu dışında başka herhangi biriyle paylaşmazlar.
- Editörler ve yayın kurulu üyeleri, yazarların açık yazılı izni olmaksızın kendi araştırma amaçları için sunulan bir makalede sunulan yayınlanmamış bilgileri kullanmazlar.

Yazı Gönderme - Yazar Kuralları

Makaleler Dergi'nin <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auibfd> adresi aracılığıyla yüklenmeli ve gönderilmelidir. Başlık sayfası (Bu bölüm, makalenin başlığı, yazarların adları, bağlı oldukları kurum ve unvan, adresleri, teyitleri veya referansları, fon sağlayan kuruluşlarla ilgili bilgileri ve Çıkar Beyanı formu ve başvuran yazarın e-posta adresi de dâhil olmak üzere tüm bilgileri içermelidir. Ayrıca yazar / yazarların kısa Özgeçmişleri (CV) ve ORCID CV bilgileri başlık sayfasında yer almalıdır.), ana metin (Makalenin ana metni (referanslar, şekiller, tablolar ve diğer teyitler de dâhil) yazarların isimleri veya bağlantılı olduğu kurumlar gibi herhangi bir tanımlayıcı bilgiyi içermemelidir.), dekont (ödeme makbuzu makale başvuru ücretinin ödendiğine dair banka dekontudur) ve telif hakkı devir formu (bu form her bir yazar için ayrı ayrı doldurulup imzalanmalıdır. Yazarlar imzaladıktan sonra tarayıcı yardımıyla tarayıp yükleyebilirler) ayrı dosyalar halinde yüklenmelidir.

Yazıların Dergi kapsamında dikkate alınabilmesi için aşağıdaki hesaba 750 TL (Türk Lirası) aktarılması gerekir: İş Bankası "I.I.B.F. Dergisi" IBAN: TR390006400000162020432141. Reddedilen makalelerin başvuru ücreti geri ödenmez. Herhangi bir şekilde reddedilen makalelerin yeniden başvurularının kabul edilmesi için tekrar başvuru ücreti ödenmelidir.

Sonuç olarak başvuru için sisteme yüklenmesi gereken dosyalar aşağıdaki gibidir:

ÖNEMLİ: BAŞVURU YAPMADAN ÖNCE ÇALIŞMANIZIN TURNİTİN RAPORUNU KONTROL EDİNİZ (BUNU YAPARKEN DE TURNİTİNDE ÇALIŞMANIZI DEPOYA KAYDETMEYİNİZ). BENZERLİK ORANI %15'İN ÜZERİNDE OLAN BAŞVURULAR DEĞERLENDİRİLMEMEYE ALINMADAN REDDEDİLMEKTEDİR.

1) Başlık sayfası (Sıralı yazar isimleri, yazarların ORCID numaraları, e-mail adresleri ve kurum bilgileri, sorumlu yazar belirtilmeli ve sorumlu yazarın telefon vs. tüm iletişim bilgileri olmalıdır).

2) Telif hakkı devir formu (Her yazar ayrı ayrı doldurup imzalamalıdır).

3) Etik beyan formu (Her yazar ayrı ayrı doldurup imzalamalıdır. Ek dosya seçeneği ile yükleyiniz)

4) Banka Dekontu (Ek dosya seçeneği ile yükleyiniz).

5) Yazarlara ait ad, soyad, iletişim bilgisi gibi hiçbir bilgi olmayan tam metin dosyası.

Yazılar, Dergi'nin değerlendirme sürecinde iken önceden yayınlanmamış olmalıdır, ayrıca herhangi başka bir yerde yayın olarak inceleme sürecinde bulunmamalıdır.

Çift-kör Hakem İncelemesi

Bu Dergi, çift-kör inceleme kullanır, dolayısıyla, yazarların kimlikleri inceleme yapan hakemlerden gizlenir, ayrıca bunun tam tersi hakemler için de geçerlidir. Tüm dâhil edilen makaleler bilimsel nitelik değerlendirmesi için genellikle en az iki bağımsız uzman hakeme gönderilir. Editör, makalelerin kabul veya reddedilmesine ilişkin nihai karardan sorumludur. Editörün kararı nihaidir. Bu süreci kolaylaştırmak için lütfen aşağıdakileri ayrı ayrı olarak ekleyin:

Başlık sayfası (yazar detayları ile birlikte): Bu bölüm, yazarların adları, bağlı oldukları kurum ve unvan, adresleri, teyitleri veya referansları, fon sağlayan kuruluşlarla ilgili bilgileri ve Çıkar Beyanı formu ve başvuran yazarın e-posta adresi de dâhil olmak üzere tüm bilgileri içermelidir. Ayrıca yazar / yazarların kısa Özgeçmişleri (CV) ve ORCID CV bilgileri başlık sayfasında yer almalıdır.

Kör Okunabilir Yazı (yazar bilgileri olmayan): Makalenin ana metni (referanslar, şekiller, tablolar ve diğer teyitler de dâhil) yazarların isimleri veya bağlantılı olduğu kurumlar gibi herhangi bir tanımlayıcı bilgiyi içermemelidir.

Kelime işlem yazılımının kullanımı

- * Dosyanın, kullanılan kelime işlemcisinin ulusal dil formatında kaydedilmesi önemlidir.
- * Metinler tek sütun formatında olmalıdır.
- * Metnin düzeni mümkün olduğunca basit tutulmalıdır.
- * Tablo hazırlarken, bir tablo ızgarası kullanıyorsanız, her bir tablo için yalnızca tek bir tablo ızgarası kullanın, her satır için ayrı tablo ızgara formatı kullanmayın. Izgara kullanılmıyorsa, sütunları hizalamak için boşlukları değil, sekmeleri kullanın.
- * Tablolar ve şekiller, yazının ana gövdesinde başlıklarla birlikte gösterilebilir.
- * Gereksiz hatalardan kaçınmak için kelime işlemcinizin 'yazım denetimi' ve 'dilbilgisi denetimi' işlevlerini kullanmanız kesinlikle önerilir.

Ekler

Birden fazla ek varsa, A, B vb. şeklinde tanımlanmalıdır. Metin içindeki formül ve denklem ekleri için sonraki ayrı bölüme de ek halinde numaralandırma verilmelidir: Denk. (A.1), Denk. (A.2), vb. ; Denk. (B.1) vb. Benzer şekilde tablolar ve şekiller için de: Tablo A.1; Şekil A.1, vb.

Lütfen matematik denklemlerini görüntü olarak değil, düzenlenebilir metin (kelime işlemcisinin denklem düzenleyicisini kullanarak) şeklinde gönderin. Art arda, metinden ayrı olarak gösterilmesi gereken denklemleri (metinde açıkça belirtilmişse) numaralandırın.

Dipnotlar

Dipnotlar az ve uygun miktarda kullanılmalıdır. Makalenin tümü boyunca bunları sırayla numaralandırın. Birçok kelime işlemci metnin içine dipnotlar ekleyebilmektedir ve bu özellik de kullanılabilir. Aksi takdirde, lütfen dipnotların metindeki konumunu belirtiniz ve dipnotları makale sonunda ayrı olarak listeleyiniz. Referans listesine dipnot eklemeyiniz.

Renkli Resimler

Lütfen resimlerin kabul edilebilir bir formatta (TIFF veya JPEG), (EPS veya PDF) veya (MS Office dosyaları); ve doğru çözünürlükte olduğundan emin olun.

Şekiller

Her şeklin üstünde bir başlık olduğundan emin olun. Başlığı ayrı olarak verin, şeklin etrafına veya içine iliştilmiş olmamalıdır. Metin içindeki görünümüne göre art arda şekilleri numaralandırın ve şekil gövdesinin altına ilgili bir not yerleştirin.

Tablolar

Lütfen tabloları resim olarak değil, düzenlenebilir metin olarak sunun. Başlığı metnin üstüne koyun ve metin görünümüne uygun olarak tabloları art arda numaralandırın, ayrıca tablo notlarını tablo gövdesinin altına yerleştirin. Tablo boyutu, sayfa boyutuna göre ayarlanmalıdır. Tablolar dikey veya yatay olarak yerleştirilebilir, ancak sayfa portre formatında olmalıdır.

Özet

İlk sayfada yazının başlığı, anahtar kelimeler, Jel kodları ve özet metni (200 kelimeyi aşmamalıdır) hem Türkçe hem de İngilizce olarak yazılmış olmalıdır.

İngilizce Genişletilmiş Özet

Dergimiz Editör Kurulu 2021 yılından itibaren Türkçe dilinde yayınlanacak makaleleri genişletilmiş İngilizce özet (Extended Summary) ile yayınlama kararı almıştır. Genişletilmiş Özet, makalelerin dergimize ilk başvurusu esnasında talep edilecektir. İngilizce genişletilmiş özet bölümünü makalenin Öz ve ABSTRACT bölümlerinden hemen sonra Giriş bölümünden hemen önce en az 750, en çok 1500 kelime olacak şekilde yazınız. Genişletilmiş özet metninde, çalışmanın amacı, kavramsal çerçevesi, içerdiği araştırmanın yöntemi, varsa modeli, bulgu ve sonuçlarına aşağıda açıklandığı

şekliyle yer vermelisiniz. İngilizce özeti akademik bir dil kullanarak yazmalısınız. İngilizce özetinizin dilinden dolayı makaleniz editör kurulu tarafından ya da hakemler tarafından reddedilebilecektir. İngilizce genişletilmiş özet şu başlıklar altında ilgili içerikler dikkate alınarak yazılmalıdır:

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

Kısa bir giriş yaptıktan sonra çalışmanızın amacını detaylıca belirtiniz.

Research Questions

Çalışmanıza temel olan araştırma sorularını, varsa hipotezlerinizi açıkça belirtiniz. Çalışmanızın literatüre nasıl katkı yaptığını, hangi bağlamda özgün bir çalışma olduğunu açıklayınız.

Literature Review

Konuyla ilgili literatür hakkında bilgi veriniz. Bu bölümün sonunda çalışmanızın bahsettiğiniz literatürle olan benzerlikleri ya da farklılıklarını tartışıp farkını ortaya koyunuz.

Methodology

Çalışmanızda kullandığınız bilimsel yöntem (nicel/nitel/karma, popülasyon, örneklem, veri kaynağı, model, tahmin yöntemi, etik kurul onayı vs.) hakkında bilgi veriniz.

Results and Conclusions

Çalışmanızın bulgularını tartışınız. Sonuçların diğer çalışmalardan farklılıklarını, benzerliklerini belirtiniz. Tüm sonuçlardan varsa politika önerilerinizi, literatüre olan katkınızı açıklayınız ve varsa çalışmaya ait kısıtlarınızı ve sonraki çalışmalar için önerilerinizi yazınız.

Yukarıdaki başlıklar, örnek sunma ve yol gösterme amaçlıdır. Eğer çalışmanız yukarıdaki başlıklara göre açık ve ayrıntılı bir şekilde özetlenemiyorsa ya da daha farklı bir tarzda çok daha açık bir şekilde makalenizi özetleyeceğinizi düşünüyorsanız, kendi alt başlıklarınızla Genişletilmiş Özetinizi organize edebilirsiniz. Genişletilmiş İngilizce Özet bölümündeki başlıklara numara vermeyiniz.

Ana Metin

1. Makale MS Word formatında ve A4 sayfa yapısına uyumlu hazırlanmalıdır. Metin içi yazım stili Times New Roman 10 punto olarak ayarlanmalıdır. Paragraflar arasında üstten ve alttan 6nk boşluk bırakılmalıdır. Ayrıca tüm Word sayfasında tek satır aralığı kullanılmalıdır ve sayfalar numaralandırılmalıdır.

2. Kenar boşlukları (cm)

Üst= 2 Alt =1

Sol =1.5 Sağ =1.5

3. Tüm başlıklar (makale başlık ve alt-başlıkları, tablo, şekil, vs.) Times New Roman 11 karakter tipi ile yazılmalı, hepsi koyu, tüm kelimelerin ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Ana başlık 13 punto ile yazılmalıdır. Paragraf öncesi ve sonrasında 6nk boşluk verilmeli ve satır araları tek olmalıdır. Makalenin Türkçe ve İngilizce adı yatay olarak ortalanmalı, diğer tüm metinler iki yana yaslanmalıdır.

4. İngilizce ve Türkçe özet yazılırken Times New Roman 10 karakter tipi kullanılmalı; Anahtar Kelimeler ve Jel Kodları Times New Roman 10, yatık ve koyu karakter tipi olmalıdır.

5. Dipnotlar için Times New Roman 8 karakter tipi kullanılmalıdır.

6. Giriş ve Sonuç bölümleri dışında numaralandırma 1., 1.1., 1.1.a. ... 2. şeklinde olmalıdır.

7. Ana metin yazılırken Times New Roman 10 karakter tipi kullanılmalıdır.

8. Tüm sayfalar dikey (portrait) olarak kullanılmalıdır.

9. Kaynakça yeni bir sayfadan başlamalıdır.

10. Makaleler 30 sayfayı geçmemelidir.

11. Atıflar metin içinde verilmeli, dipnot olarak verilmemelidir ve aşağıdaki örneklerde verildiği gibi olmalıdır (yazarın soyadı, yayın yılı, sayfa numarası sırası korunmalıdır).

Örnekler

“... these findings are encouraging (Giddens, 2007:119).”

“...(Harvey, 1989a:18-25; 1989b:78-79; 1989c:13-56).”

Birden fazla yazar varsa: “...(Savcı et al. 1972:21-27).”

Birden fazla yazara aynı anda atıf varsa: “...(Poulantzas, 1979:136-138; Althusser, 1961:34, Gramsci, 1945:132).”

Kaynakça

Kaynakça sadece makalede atıf verilen kaynaklardan oluşmalıdır. Dergimiz kaynak göstermede APA (American Psychological Association) Style 6th Edition stilini kullanmaktadır. Yazarlar, Amerikan Psikoloji Derneği'nin yayımladığı Amerikan Psikoloji Derneği Yayın Kılavuzu'nda belirtilen yazım kurallarını ve formatını takip etmelidir. Ayrıca dergimiz kaynak gösterilen makalelerin DOI bilgisinin kaynakçaya eklenmesini önermektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.apastyle.org/>

Kitaplar

Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity*, Blackwell, Oxford.

Harvey, D. (1989a). *Urbanization of Capital*, Blackwell, Oxford.

Mitchell, T.R., & Larson, J.R. (1987). *People in Organizations*. McGraw-Hill, New York.

McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2001). *Dynamics of Contention*. Cambridge University Press, Cambridge.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2004)*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Özveren, E. (2003). Türkiye’de Yaygın İktisat: Nereden Nereye?. *İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar*. A. H. Köse, F. Şenses ve E. Yeldan (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.

Freire, P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi*. (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.

Bilimsel Dergilerde Makaleler

Ulucak, R. (2018). İktisatta Çevreci Dönüşüm: Ekolojik Makro İktisat. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (51), 127-149. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.402928>

Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review*, 97(01), 75. doi: 10.1017/S0003055403000534

Mert, M., Bölük, G., & Çağlar, A. E. (2019). Interrelationships among foreign direct investments, renewable energy, and CO 2 emissions for different European country groups: a panel ARDL approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(21), 21495-21510. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-05415-4>.

Editöryal Kitaplarda Bölüm ve Makaleler

Kejanlıoğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan*. Hill Yayınları, İstanbul, 689-713.

Yayınlanmamış Tezler

Özgül, S. (2009). *Türkiye’de Basın ve Demokrasi İlişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Kongre Raporları

Baydar, G. (2013). Gençlerin gündelik yaşamında sosyal medya. *Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi Kongre Kitabı*. 7-8 Mayıs 2013, Kocaeli, 132-142.

Deniz, S. (1997). Divan Şiirinde Güzelin Saç Şekli. *Türk Kültüründe Ayrıntılar: Saç Düzenlemesi Uluslararası Konferansı*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi. 8-9 Aralık 1997, İstanbul.

Gazete Makaleleri

“Arap ülkelerinden Yemen’e hava saldırısı”, X, 26.03.2015.

Ansiklopedi veya Sözlükler

Sadie, S. (Ed). (1980). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Macmillan, London.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. bs.). Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ersoy, O. Kağıt ve Kağıtçılık. *Türk Ansiklopedisi*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, XXI, 112-115.

Röportajlar

Güllü, A. (19 Aralık 2012). Ferruh Bozbeyli ile söyleşi. Ferruh Bozbeyli’nin Evi, Ankara.

İnternet Siteleri

Uyar, T., Bankanız sizi gözetliyor olabilir mi?.
<http://www.tevfikuyar.com/2015/blog/gunluk/bankaniz-sizigozetliyor-olabilir-mi.html>
(Erişim tarihi:20.01.2015).

Raporlar

Devlet Planlama Teşkilatı (2004). *Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu* (Rapor No: DPT: 2681). DPT. Ankara.

Seminerler

Lawrence, E. (24-25 Ekim 1983). “Gelişmiş Ülkelerde Sermaye Piyasası ve Bankaların Fonksiyonu”. *Uluslararası Sermaye Piyasası ve Bankalar Semineri*. Çeşme, 33-37.

Broşürler

Türk Psikologlar Derneği. (Yıl). Depremin Psikolojik Sonuçlarını Hafifletme. 4. Baskı [Broşür].

YAZILARIN DEĞERLENDİRİLME SÜRECİ

Makaleler

AKDENİZ İİBF Dergisi'ne gönderilen yazıların yazarları ve bu yazıları değerlendiren hakemlerin isimleri karşılıklı olarak gizli tutulur. Dergiye gönderilen ve Editör Kurul tarafından hakemlere gönderilmeye değer bulunan makale türündeki yazılar, Hakem Kurulunda yer alan en az iki hakem tarafından değerlendirilir. Editör ve Yayın Kurulu tarafından gerek duyulduğunda hakem sayısı artırılabilir. Hakemler, yazıları bilimsel katkı, çalışma sorunsalının ele alınış biçimi, ilgili literatürden yararlanma düzeyi, bilimsel makale hazırlama düzenine uygunluk, (varsa) alan araştırmasında kullanılan yöntem ve bulguları ile önemli buldukları diğer unsurlar açısından değerlendirerek yazılı görüşlerini Editör Kurula iletirler.

Editör Kurul, hakemlerin görüşlerinin birer kopyasını yazar(lar)a gönderir. Hakemler tarafından talep edilen düzeltmeler, yazar(lar) tarafından Editör Kurulun uygun gördüğü süre içinde tamamlandığında, yazı yeniden hakemlerin görüşüne sunulur. Hakemler açısından yayımlanabilir aşamasına gelen tüm yazılar için son değerlendirme, Yayın Kurulu tarafından yapılır. Yayımlanabilir kararı verildikten sonra yazı yayım sırasına alınır ve nihai aşama yazar(lar)a bildirilir. Yazısı yayım sırasına alındığı bilgisini alan yazar(lar)ın, Telif Formu'nu doldurup Dergi Editörlüğü'ne ulaştırması gereklidir. Aksi durumda ilgili yazı yayımlanamaz. Ardışık iki sayıda aynı yazara ait makalelere yer verilmez.

Kitap Tanıtım ve Eleştirileri, Örnek Olay İncelemeleri, Raporlar, Bilimsel etkinlikler hakkında Haberler vb.

Dergide, kitap tanıtım ve eleştirileri, yayın duyuru ve özetleri, önceden yazılmış bir makaleye getirilen ekler, eleştiri ve yorumlar, yanıtlar ve yanıtla yanıtlar da yer alabilir. Ayrıca konferans, kongre gibi toplantılar ve diğer bilimsel etkinlikler hakkında haberlerin yanısıra, örnek olay incelemeleri ve raporlar da yayımlanabilir. Bu tür yazıların dergide yayımlanması ile ilgili karar, Editör Kurulu önerisi ile Yayın Kurulu tarafından verilir.

Önemli Not: Dergiye gönderilen tüm yazılar önce Editör Kurulu tarafından ön değerlendirmeye alınır. Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi kapsamında yer alması öngörülmüş konular ile doğrudan ilişkili olmayan ya da bilimsel bir yazı formatına içerik ve şekil şartları açısından uymayan yazılar, Editör Kurulu veya Yayın Kurulu tarafından hakemlik süreci başlatılmadan geri çevrilir ya da bu kurullar yazılarla ilgili değişiklik önerileri yapabilirler.

AUTHOR GUIDELINES**e-ISSN 2667-7229****Yıl/Year: May 2025****Cilt/Volume: 25****Sayı/Number: 1*****Introduction***

The Journal gives place to writings on original empirical and non-empirical research, on specific review articles or literature surveys, special issue papers as well as on conference notes, case studies. Authors contributing to special issues should ensure that they select the special issue article type from this list.

Submission checklist

Ensure that the following items are present

- One author has been chosen as the corresponding author with contact details:
 - e-mail address
 - full postal address
- Manuscript:
 - include keywords
 - all figures (include relevant captions)
 - all tables (including titles, description, footnotes)
 - ensure all figure and table citations in the text match the files provided
 - indicate clearly if color should be used for any figures in print
- Further considerations:
 - manuscript has been 'spell checked' and 'grammar checked'
 - all references mentioned in the Reference List are cited in the text, and vice versa
 - permission has been obtained for use of copyrighted material from other sources (including the Internet)
 - a competing interests statement is provided, even if the authors have no competing interests to declare
 - referee suggestions and contact details provided, based on journal requirements

Before You Begin**Ethics in publishing*****Authorship***

All authors listed on the manuscript should have contributed significantly to the experimental design, its implementation, or analysis and interpretation of the data. All authors should have been involved in the writing of the manuscript at draft and any revision stages, and have read and approved the final version. Anyone who made major contributions to the writing of the manuscript should be listed as an author (e.g. "ghost writing" is prohibited by the Journal). Any other individuals who made less substantive contributions to the experiment or the writing of the manuscript should be listed in the acknowledgement section. Any change in authorship (including author order) after the initial manuscript submission must be approved in writing by all authors.

Authorship and "Umbrella" groups

Many large collaborative studies are organized under a group name which represents all the participants. All articles must have at least one named individual as author. Authors who wish to acknowledge the umbrella group from which the data originate should first list the author(s) of the article and follow this with 'on behalf of the GROUP NAME'. If necessary the names of the participants may be listed in the Acknowledgements section.

Originality

By submitting your manuscript to the journal it is understood that this it is an original manuscript and is unpublished work and is not under consideration elsewhere. Plagiarism, including duplicate publication of the author's own work, in whole or in part without proper citation is not tolerated by the journal. Manuscripts submitted to the journal are checked for originality using anti-plagiarism software.

Conflicts of interest

At the point of submission, each author should reveal any financial interests or connections, direct or indirect, or other situations that might raise the question of bias in the work reported or the conclusions, implications, or opinions stated – including pertinent commercial or other sources of funding for the individual author(s) or for the associated department(s) or organization(s), personal relationships, or direct academic competition. When considering whether you should declare a conflicting interest or connection please consider the conflict of interest test: Is there any arrangement that would embarrass you or any of your co-authors if it was to emerge after publication and you had not declared it?

If the manuscript is published, relevant Conflict of Interest information will be communicated in a statement in the published paper.

Declaration of interest

All authors must disclose any financial and personal relationships with other people or organizations that could inappropriately influence (bias) their work. Examples of potential competing interests include employment, consultancies, stock ownership, honoraria, paid expert testimony, patent applications/registrations, and grants or other funding. Authors must disclose any interests in a summary declaration of interest statement in the title page file. If there are no interests to declare then please state this: 'Declarations of interest: none'. This summary statement will be ultimately published if the article is accepted.

Submission declaration and verification

Submission of an article implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract, a published lecture or academic thesis), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright holder. To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Crossref Similarity Check and/or by using a software such as Turnitin.

The editorial board of Akdeniz İİBF journal complies with the following rules for plagiarism policy:

- Articles with a similarity rate of more than 15% are rejected.
- Only articles with a similarity rate $\leq 15\%$ are taken into the review process.
- The above mentioned rules are accepted by all authors who have uploaded articles to the Akdeniz İİBF journal.

Use of inclusive language

Inclusive language acknowledges diversity, conveys respect to all people, is sensitive to differences, and promotes equal opportunities. Articles should make no assumptions about the beliefs or commitments of any reader, should contain nothing which might imply that one individual is superior to another on the grounds of race, sex, culture or any other characteristic, and should use inclusive language throughout. Authors should ensure that writing is free from bias, for instance by using 'he or she', 'his/her' instead of 'he' or 'his', and by making use of job titles that are free of stereotyping (e.g. 'chairperson' instead of 'chairman' and 'flight attendant' instead of 'stewardess').

Changes to authorship

Authors are expected to consider carefully the list and order of authors before submitting their manuscript and provide the definitive list of authors at the time of the original submission. Any addition, deletion or rearrangement of author names in the authorship list should be made only before the manuscript has been accepted and only if approved by the Journal Editor. To request such a change, the Editor must receive the following from the corresponding author: (a) the reason for the change in author list and (b) written confirmation (e-mail, letter) from all authors that they agree with the addition, removal or rearrangement. In the case of addition or removal of authors, this includes confirmation from the author being added or removed. Only in exceptional circumstances will the Editor consider the addition, deletion or rearrangement of authors after the manuscript has been accepted. While the Editor considers the request, publication of the manuscript will be suspended. If the manuscript has already been published in an online issue, any requests approved by the Editor will result in a corrigendum.

Ethics Statement Form An "[Ethical Declaration Form](#)" must be signed by all authors during the article application and uploaded to the system after being scanned.

Copyright

Upon acceptance of an article, authors will be asked to complete a "[Copyright Transfer Form](#)"

Copyright Transfer Statement

The undersigned hereby assigns to the Akdeniz İİBF journal all rights under copyright that may exist in and to the above Work, and any revised or expanded derivative works submitted to the JEAS by the undersigned based on the Work. The undersigned hereby warrants that the Work is original and that he/she is the author of the Work; to the extent the Work incorporates text passages, figures, data or other material from the works of others, the undersigned has obtained any necessary permission.

The copyright to this article is transferred to the Akdeniz İİBF journal. The copyright transfer covers that the Akdeniz İİBF journal distributes its technical publications throughout the world and does so by various means such as hard copy, microfiche, microfilm, and electronic media. It also abstracts and may translate its publications, and articles contained therein, for inclusion in various compendiums, collective works, databases and similar publications.

The Akdeniz İİBF journal distributes its technical publications throughout the world and wants to ensure that the material submitted to its publications is properly available to the readership of those publications. Authors must ensure that their Work meets the requirements of the Akdeniz İİBF journal, including provisions covering originality, authorship, author responsibilities and author misconduct.

Privacy Statement

The names and email addresses entered in this journal site will be used exclusively for the stated purposes of this journal and will not be made available for any other purpose or to any other party.

Role of the funding source

You are requested to identify who provided financial support for the conduct of the research and/or preparation of the article and to briefly describe the role of the sponsor(s), if any, in study design; in the collection, analysis and interpretation of data; in the writing of the report; and in the decision to

submit the article for publication. If the funding source(s) had no such involvement then this should be stated.

Open access

Every peer-reviewed research article appearing in this journal will be published open access. This means that the article is universally and freely accessible via the internet in perpetuity, in an easily readable format immediately after publication but only for non-commercial purposes. The author does not have any publication charges for open access. Users may access, download, copy, translate, text and data the articles for non-commercial purposes provided that users:

- Cite the article using an appropriate bibliographic citation (i.e. author(s), journal, article title, volume, issue, page numbers, DOI and the link to the definitive published version on DergiPark).
- Maintain the integrity of the article.
- Retain copyright notices and links to these terms and conditions so it is clear to other users what can and cannot be done with the article.
- Ensure that, for any content in the article that is identified as belonging to a third party, any re-use complies with the copyright policies of that third party.

Authors should observe high standards with respect to publication ethics as set out by the [Committee on Publication Ethics \(COPE\)](#) and [International Committee of Medical Journal Editors \(ICMJE\)](#). Falsification or fabrication of data, plagiarism, including duplicate publication of the authors' own work without proper citation, and misappropriation of the work are all unacceptable practices. Any cases of ethical misconduct are treated very seriously and will be dealt with in accordance with the COPE guidelines.

Ethical Guidelines for Peer Reviewers

- The manuscript must be related to your area of expertise. Only accept if you can provide a high quality review.
- If you have a potential conflict of interest, you must inform the editor when you respond.
- Make sure you can allocate enough time since reviewing process can be a lot of work.
- Before you commit, make sure you will be able to meet the deadline.
- Invitations must be replied as soon as possible. Late invitation responses decelerate the review process.
- If you decline the invitation, suggest for alternative reviewers.
- The material you receive is confidential, which means that it is not to be shared with other parties without getting authorization from the editor.
- Any information regarding your review also cannot be shared with anyone without informing the editor and the author(s) as peer review is confidential.

Ethical Guidelines for Editors

- Editors are responsible for deciding which of the articles submitted to the journal should be published. The validation of the work in question and its importance to researchers and readers must always drive such decisions. Editors may reject manuscripts submitted to the journal without sending them to the reviewers if they think that the manuscripts are not in compliance with the journal policies due to the reasons of plagiarism, lack of academic originality. If Editors agree that the manuscripts submitted to the journal are in compliance with the journal policies and that their academic originality and quality are good enough for the publication, they may accept the manuscripts for publication without sending them to the reviewers. Furthermore, Editors can also send manuscripts to at least two reviewers who are experts in their field to make a decision for publication.
- Editors should evaluate manuscripts for their intellectual content without regard to the author's race, gender, sexual orientation, religious belief, ethnic origin, citizenship or political philosophy. Other institutions, other than the journal editor board, cannot influence the revision or publishing decision.

- The Editor-in-Chief and editorial staff must not disclose any information about a submitted manuscript to anyone other than the corresponding author, reviewers, potential reviewers, other editorial advisers or the publisher, as appropriate.
- Unpublished materials disclosed in a submitted manuscript must not be used in the editor's and editorial staff's own research without the expressed written consent of the author. Privileged information or ideas obtained through peer review must be kept confidential and not used for personal advantage.

Submission-Author Guidelines

Articles should be uploaded and submitted through <https://dergipark.org.tr/en/pub/auibfd> address of the Journal. The title page, main body, copyright transfer form (signed by each author) and receipt of payment should be uploaded in separate files.

In order for manuscripts to be considered for Akdeniz İİBF Journal, **50\$** (Dollar) should be wired to the following account: İş Bankası "I.I.B.F. Dergisi" IBAN: TR960006400000262020077060. Receipt of payment should be uploaded during the manuscript submission as additional file. Submission fee for rejected manuscripts is not refundable. Resubmission fee will be paid for resubmitted manuscripts that have been rejected in any way.

Manuscripts should be unpublished and not under consideration for publication elsewhere while it is under evaluation process of the Akdeniz İİBF journal.

Double-blind Peer review

This Journal uses double-blind review, which means the identities of the authors are concealed from the reviewers, and vice versa. All contributions are typically sent to a minimum of two independent expert reviewers to assess the scientific quality of the paper. The Editor is responsible for the final decision regarding acceptance or rejection of articles. The Editor's decision is final. To facilitate this, please include the following separately:

Title page (with author details): This should include the title, authors' names, affiliations, addresses, acknowledgements, information regarding funding bodies and any Declaration of Interest statement, and a complete address for the corresponding author including an e-mail address. In addition author/s' short cv.'s and ORCID ID's should be on the title page.

Blinded manuscript (no author details): The main body of the paper (including the references, figures, tables and any acknowledgements) should not include any identifying information, such as the authors' names or affiliations.

Use of word processing software

- *It is important that the file be saved in the native format of the word processor used.
- *The text should be in single-column format.
- *Keep the layout of the text as simple as possible.
- *When preparing tables, if you are using a table grid, use only one grid for each individual table and not a grid for each row. If no grid is used, use tabs, not spaces, to align columns.
- *Tables and figures may be presented with captions within the main body of the manuscript.
- *To avoid unnecessary errors you are strongly advised to use the 'spell-check' and 'grammar-check' functions of your word processor.

Appendices

If there is more than one appendix, they should be identified as A, B, etc. Formulae and equations in appendices should be given separate numbering: Eq. (A.1), Eq. (A.2), etc.; in a subsequent appendix, Eq. (B.1) and so on. Similarly for tables and figures: Table A.1; Fig. A.1, etc.

Please submit math equations as editable text (use equation editor of the word processor) and not as images. Number consecutively any equations that have to be displayed separately from the text (if referred to explicitly in the text).

Footnotes

Footnotes should be used sparingly. Number them consecutively throughout the article. Many word processors can build footnotes into the text, and this feature may be used. Otherwise, please indicate the position of footnotes in the text and list the footnotes themselves separately at the end of the article. Do not include footnotes in the Reference list.

Color artwork

Please make sure that artwork files are in an acceptable format (TIFF (or JPEG), EPS (or PDF), or MS Office files) and with the correct resolution.

Figures

Ensure that each figure has a title on top. Supply title separately, not attached to the figure or in the figure. Number figures consecutively in accordance with their appearance in the text and place any notes below the figure body.

Tables

Please submit tables as editable text and not as images. Put the title on top and number tables consecutively in accordance with their appearance in the text and place any table notes below the table body. Table size should be adjusted accordingly with the page size. Tables can be positioned vertical or horizontal but page should be in portrait format.

Abstract

In the first page, there should be the manuscript's title, key words, Jel codes and its abstract (not exceeding 200 words).

Main body

1. The article should be prepared in MS Word format and compatible with A4 page structure. The text style should be set to Times New Roman 10 points. There should be 6nk space between top and bottom between paragraphs. In addition, single line spacing should be used on the entire Word page and the pages should be numbered.
2. Page margins (cm)

Top= 2	Bottom = 1
Left = 1.5	Right = 1.5
3. In all titles (including article title, section main and sub-titles, tables, figures etc.) use Times New Roman (size 11) font, in bold, first letters are in capital, 6nk before and after paragraph, single space. The main title should be written in 13 font size. Article title in Turkish and in English should be centered, the rest should be justified.
4. 4. Abstract in English and Turkish should use size 10 Times New Roman font, first line of the paragraph should use 0.5 cm indent from left. Keywords and Jel codes should be written in Times New Roman 10 in italics and bold.
5. Footnotes should be in Times New Roman size 8.
6. Except Introduction and Conclusion other sections, sub-sections should be numbered as in: 1., 1.1., 1.1.a. ... 2. etc.
7. Main text should be written in Times New Roman size 10.

8. All pages should be in portrait format.
9. References should start from a new page.
10. Articles should not exceed 30 pages.
11. Citations should be made through opening parentheses in the text, not through footnotes, and the following order should be used in the parentheses: Last name(s) of Author(s), year of publication, page number(s).

Examples

“... these findings are encouraging (Giddens, 2007:119).”

“...(Harvey, 1989a:18-25; 1989b:78-79; 1989c:13-56).”

in the case of more than two authors: “....(Savcı et al. 1972:21-27).”

If the references are made to more than one authors at the same time: “...(Poulantzas, 1979:136-138; Althusser, 1961:34, Gramsci, 1945:132).”

References

Bibliography should include only the works which are cited in the text. Our journal uses the APA 6 style to cite. Authors should follow the spelling rules and format specified in the American Psychological Society Publication Guide published by the American Psychological Association. In addition, our journal suggests that DOI information of the cited articles should be included in the bibliography. For detailed information, see: <http://www.apastyle.org/>

Books

Harvey, D. (1989). *The Condition of Postmodernity*, Blackwell, Oxford.

Harvey, D. (1989a). *Urbanization of Capital*, Blackwell, Oxford.

Mitchell, T.R., & Larson, J.R. (1987). *People in Organizations*. McGraw-Hill, New York.

McAdam, D., Tarrow, S., & Tilly, C. (2001). *Dynamics of Contention*. Cambridge University Press, Cambridge.

Devlet Planlama Teşkilatı. (2005). *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2004)*. Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.

Özveren, E. (2003). Türkiye’de Yaygın İktisat: Nereden Nereye?. *İktisadi Kalkınma, Kriz ve İstikrar*. A. H. Köse, F. Şenses ve E. Yeldan (drl.). İletişim Yayınları, İstanbul.

Freire, P. (1991). *Ezilenlerin Pedagojisi*. (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.

Papers

Ulucak, R. (2018). İktisatta Çevreci Dönüşüm: Ekolojik Makro İktisat. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (51), 127-149. <https://doi.org/10.18070/erciyesuibd.402928>

Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review*, 97(01), 75. doi: 10.1017/S0003055403000534

Mert, M., Bölük, G., & Çağlar, A. E. (2019). Interrelationships among foreign direct investments, renewable energy, and CO 2 emissions for different European country groups: a panel ARDL approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 26(21), 21495-21510. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-05415-4>.

Book Chapters

Kejanlioğlu, B. (2005). Medya Çalışmalarında Kamusal Alan Kavramı. M. Özbek (Ed.), *Kamusal Alan*. Hill Yayınları, İstanbul, 689-713.

Unpublished Thesis

Özgül, S. (2009). *Türkiye’de Basın ve Demokrasi İlişkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Proceedings

Baydar, G. (2013). Gençlerin gündelik yaşamında sosyal medya. *Yeni Medya Çalışmaları I. Ulusal Kongresi Kongre Kitabı*. 7-8 Mayıs 2013, Kocaeli, 132-142.

Deniz, S. (1997). Divan Şiirinde Güzelin Saç Şekli. *Türk Kültüründe Ayrıntılar: Saç Düzenlemesi Uluslararası Konferansı*. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırma ve Uygulama Merkezi. 8-9 Aralık 1997, İstanbul.

EVALUATION PROCESS FOR MANUSCRIPTS

Articles

Akdeniz İİBF journal conducts ‘double blind review’ policy in which both the authors’ names of manuscripts sent to the journal and referees who evaluate these manuscripts are concealed. Manuscripts, which are sent to the journal, and are found worth passing on to the Editorial Board in the first month, are evaluated by at least two referees from the Referee Board in the next 6 weeks. If it is found necessary by the Editorial and the Publishing Board, the number of referees may be increased. Referees send their written remarks to the Editorial Board by assessing manuscripts according to scientific contribution, the way in which problematic of the topic is taken, citation of relevant literature, compatibility with the criteria of preparing a scientific article, (if possible) methods that are used in a field study and related data, and other criteria to which they attach importance.

The Editorial Board sends a copy of written remarks from referees to the author(s). Corrections suggested by referees are made by the author(s) within the next 6 weeks, and the manuscript is resent to referees to have referees’ opinion (following 2 weeks). The Publishing Board has the last word on all manuscripts which are considered for publication by referees. After being deemed publishable, manuscripts are put on the publication schedule of the journal; and the authors are notified of the final decision. Authors, which are notified that their manuscripts have been put on the publication schedule, are required to fill out the Copyright Transfer Form, and to sent it to the Journal Editorial Staff. Otherwise, manuscripts in question are not published.

Book Reviews and Evaluations, Case Studies, Reports, Stories about Scientific Activities etc.

Book reviews and evaluations, publication announcements and abstracts, post-scripts, evaluations, and remarks on an article written previously, relevant answers and replies to these answers may also take part in the Journal. In addition, along with case studies and reports, stories about scientific activities such as conferences and congresses may also be published. Manuscripts of this sort are published in the Journal by the consent of the Editorial Board.

Important Note: All manuscripts, which are sent to the Journal, are previewed by the Editorial Board. Manuscripts, which are irrelevant to the topic predetermined for Akdeniz İİBF Journal, or manuscripts, which fail to meet the scientific criteria for an article’s content and form, are refused by the desk before the referee review process begins, or else the Editorial Board may make recommendations for changes in manuscripts.